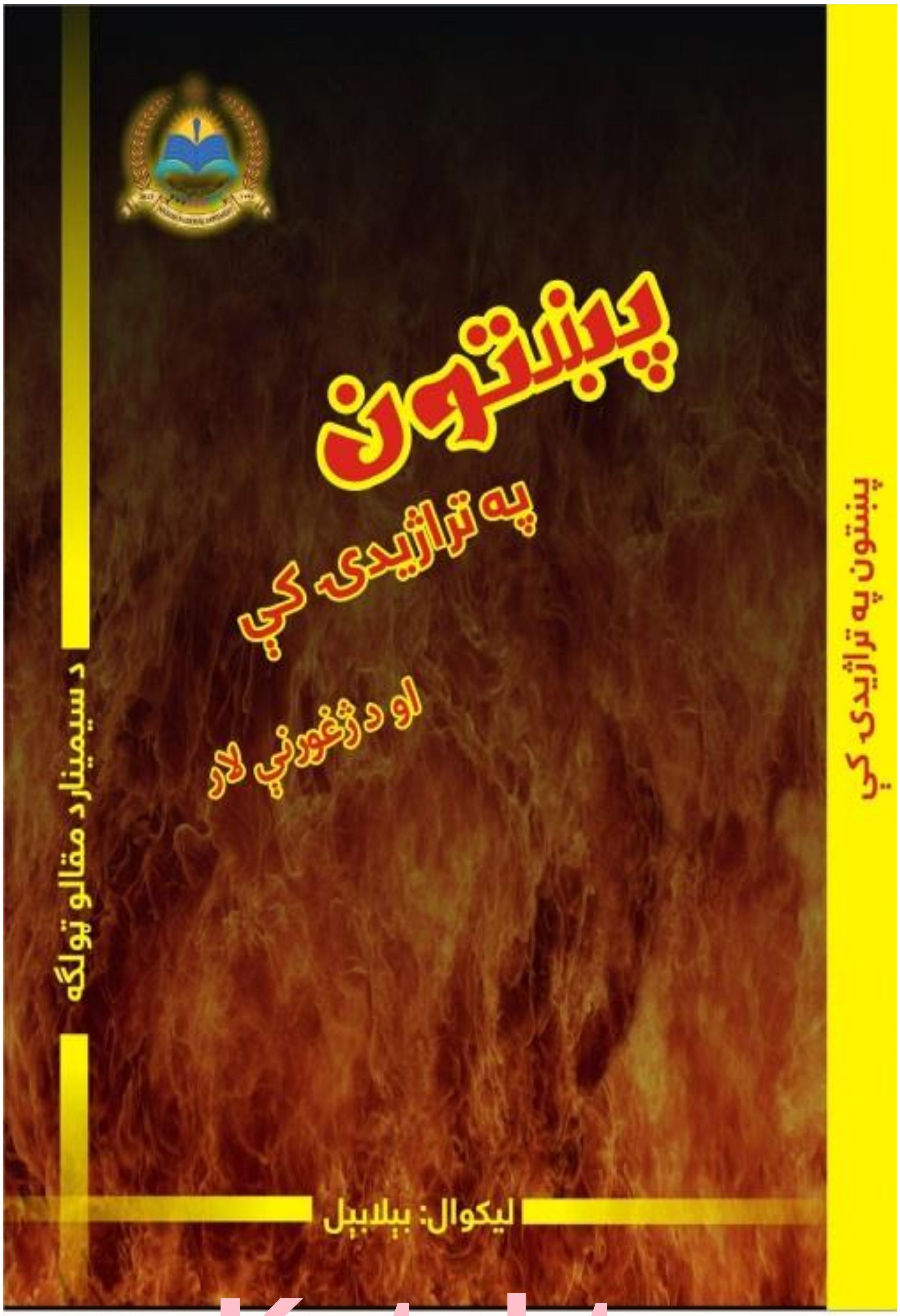

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتون په تراژیدۍ کې

او د ژغورنې لار

(د سیمینار د مقالو ټولګه)

۱۳۹۳ ل کال

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړنې:

د کتاب نوم: پښتون په تراژیدۍ کې

لیـــکوال : ببلابېل

خپرندوی: د افغانستان ملي تحریک فرهنګي څانګه

پښتې ډیزاین: فیاض حمید

د خپرندوی پرله پسې نومره: (۱)

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپ وار: لومړی

چاپ نېټه: ۱۳۹۳ ل کال

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیولیک

ګڼه	سرلیك	لیکوال	مخ
۱	پښتون په تراژیدۍ کې	پوهنوال محمد اسمعیل یون	۱
۲	په تراژیدۍ کې ژوندی قوم	دارالانشاء	۵
۳	د پښتنو تعلیمي او کلتوري شاته...	محمد ابراهیم شینواری	۸
۴	د پښتنون مشرتابه خلا	فیروزخان صادق	۳۵
۵	د جومات او ښوونځي ترمنځ...	غلام فاروق وردګ	۳۹
۶	تعلیم او نوی نسل	عبدالرحمن افغانیار	۴۸
۷	پښتانه او ټاکنې	محمد اجمل هوډمن	۵۱
۸	پښتانه او هنري نړۍ	محبوب الله خان	۶۲
۹	پښتانه او سیالې ژبې	عزت الله شمسزی	۶۹
۱۰	پښتون	چترال همت شینواری	۷۸
۱۱	اوسنی سیاست او پښتون	اعجاز خټك	۸۵
۱۲	په افغانستان کې له معارف سره...	محمدحسن حقیار	۸۹
۱۳	په مورنۍ ژبه د زده کړې حق او...	امید حیران	۱۰۱
۱۴	د پښتنو د بیوزلۍ لاملونه او...	محمد داود نیازی	۱۰۷
۱۵	د لرو او برو پښتنو د پیوستون...	عبدالهادي قریشي	۱۱۵
۱۶	د لرو او برو پښتنو د یووالي	اسدالله داودزی	۱۲۳

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷	پښتانه		۱۳۰
۱۸	پښتني غيرت او پښتنې مېرمنې	برېښنا امېل	۱۴۲
۱۹	پښتانه په کړلېچونو کې	محمد هاشم احمدزی	۱۴۵
۲۰	په پښتنه ټولنه کې ښځينه محرومۍ	حسينه ګل	۱۵۷
۲۱	پراخ کميف او موثر کيفيت	پوهنوال محمداسمعيل يون	۱۶۱
۲۲	د ډيورنډ کرښه او د هغې اغېزې	پوهنمل سرور ماموند	۱۶۴
۲۳	پښتانه او نړۍ	داود جنبش	۱۷۴
۲۴	پښتانه چارواکي او مضر احتياط	عطاء الله حيران	۱۸۰
۲۵	پښتانه او ګاونډيان	ثناءالله تسل	۱۸۶
۲۶	مذهبي افراطيت او پښتانه	محمد اصف ننګ	۱۹۶
۲۷	وينا	ثناالله خان يوسفزی	۲۰۵
۲۸	وينا	ډاکتر اکرم خپلواك	۲۰۸
۲۹	پښتانه او د هغه بشري ځواك	انجنير امين ظريف	۲۱۶
۳۰	وينا	جنرال عبدالواحد طاقت	۲۱۹
۳۱	پښتانه او افراطيت	محمدحليم فدايي	۲۲۳
۳۲	وينا	دوکتور شفيق صميم	۲۳۴
۳۳	وينا	پروفيسور عبدالخالق رشيد	۲۳۷
۳۴	په تېره يوه لسيزه کې ...	غلام جيلاني ځواك	۲۳۹
۳۵	پرېکړه ليك	ګډونوال	۲۴۱

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحریک یادښت

فرهنګي څانګه د افغانستان ملي تحريك له اساسي څانګو څخه يوه ده. د دې څانګې دنده داده چې هېوادوالو ته فرهنګي خدمات وړاندې او ګټور فرهنګي کارونه ترسره کړي. د تاريخي، ملي، کلتوري ورځو او تاريخي او ملي شخصيتونو نمانځل ددې څانګې نورې دندې دي.

د هېواد د ليکوالو د علمي، ديني، روزنيزو او معلوماتي اثارو چاپ هم ددې څانګې له اساسي دندو څخه ګڼل کېږي. له هغې ورځې راهيسې چې تحريك خپل عملي فعاليتونه پيل کړي دي، نو دې څانګې هم ورسره سم خپل فعاليتونه چټك کړي دي. تاريخي ورځې يې نمانځلي، تاريخي واټونو ته يې لوحې جوړې کړي. علمي سيمينارونه او ورکشاپونه يې جوړ کړي دي.

د تحريك دې څانګې د تحريك د عمومي هدفونو په رڼا کې وټاکله چې په يوځايي ډول (شل عنوانه) کتابونه چاپ کړي. په دې اثارو کې اکثره ديني او علمي اثار شامل دي چې درنو هېوادوالو ته يې وړاندې کوي.

دا اثر (پښتون په تراژيدۍ کې) چې ستاسو په لاس کې دی، د هغو بېلابېلو ليکوالو د ليکنو ټولګه ده چې (پښتون په تراژيدۍ کې) علمي سيمينار لپاره يې ليکلې وې او د همدغو شلو عنوانو اثارو له جملې څخه دی. هيله ده درانه لوستونکي ترې ښه ګټه پورته کړي. تحريك خپلو هېوادوالو ته ډاډ ورکوي چې په راتلونکي کې به هم خپلو دې ډول هڅو ته دوام ورکړي.

د هېواد د فرهنګ د بډاينې په هيله

په درناوي

د افغانستان ملي تحريك

فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتون په تراژيدۍ کې

د ۱۳۹۲ل کال په پیل کې د افغانستان ملي تحریك پرېکړه وکړه چې له اوسني ناورین یا تراژیدۍ څخه د افغان ولس په تېره بیا د پښتانه قوم د ژغورنې په خاطر یو علمي او اکاډمیك سیمینار جوړ کړي، دې سیمینار ته له لرو بر څخه مېشت افغان لیکوالان، پوهاندان او د چارو څېړونکي راوبولي او هغوی د خپلو لیکنو او ویناوو له لارې له اوسني بحران څخه د پښتانه قوم د راویستلو لارې چارې په ګوته کړي. دا علمي سیمینار د ۱۳۹۲ل کال د وږي میاشتې پر (۷) مه نېټه د کابل ښار په کابل ستار هوټل کې جوړ شو.

په دې سیمینار کې له کوزې پښتونخوا، هندوستان، منځنۍ ختیځ هېوادونو، د هېواد له بېلابېلو ولایتونو، اروپایي هېوادونو او نورو سیمو څخه ګڼ شمېر افغان لیکوال او پوهان راټول شوي وو. په سیمینار کې ګڼو لیکوالو خپلې لیکنې او ویناوې واورولې، د سیمینار سکرتریت د هغو لیکوالو لیکنې پر همغه وخت راټولې کړې چې بشپړې وې او هغوی چې د خپلو لیکنو لنډیز واوروه، هغوی یې د بشپړتیا ژمنه وکړه او هغوی چې ویناوې وکړې، هغوی هم وویل چې موږ به خپلې ویناوې په لیکنۍ بڼه واړوو او د تحریك فرهنګي څانګې ته به یې وسپارو. ځینو لیکوالو خپله ژمنه پوره کړه، تر سیمینار وروسته یې هم خپلې لیکنې راولېږلې او هم د خپلو ویناوو لیکنۍ بڼه، خو یو شمېر نور یې د یوه کال په تېرېدو سره هم د خپلې لیکنې او ژمنې په عملي کولو بریالي نه شول، ملي تحریك پر هغوی باندې د خپل ټینګار ترڅنګ یو کال انتظار وویست، خو بیا هم د ځینو ښاغلو ویناوې، د لیکنو لنډیز او نظریې چې خورا ګټورې وې، پر بشپړو لیکنو بدلې نه شوې، کله چې د ملي تحریك فرهنګي څانګې د ۱۳۹۳ل کال په بهیر کې د خپل فرهنګي پلان له مخې بل فرهنګي ګام اوچتاوه او پر یوځایي او هم مهالي ډول یې د (شلو عنوانو) علمي اثارو د چاپ تکل عملي کاوه، نو نور یې په یاد سیمینار کې د پاتې لیکوالو، پاتې لیکنو ته انتظار نه شو اوږدولای، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه خو زموږ له هڅو سره سره بيا هم يو شمېر ګټورې ويناوې او ليکنې به دې اثر کې له چاپه پاتې شوې.

اوس ملي تحريک د ۱۳۹۳ل کال لپاره خپل کلنی فرهنګي پلان او نور کارونه بشپړوي، يقيني خبره ده چې که خدای(ج) ژوند او مجال ورکړ، نو د ۱۳۹۴ل کال لپاره به خپل بل کاري پلان او ستراتيژي ولري، په هغه کې به هم انشاالله ګڼ شمېر نور اثار چاپ شي، خو اوس د ملي تحريک په استازي لازمه بولم چې د ۱۳۹۳ل کال په بهير کې چې چا هم له ملي تحريک او بيا ددې تحريک له لارې له افغان ولس سره خپله هر ډول مالي او معنوي مرسته کړې، له هغو ټولو څخه د زړه له کومې مننه وکړم. په تېره بيا ددې (شلو عنوانو) بېلابېلو علمي اثارو له ليکوالو، کمپوزرانو، سمونچارو او مالي ملاتړو څخه چې دا اثار يې د چاپ تر بريده ورسول. پوره باور دی چې که پرله پسې او همغږيز کار او ملګرتيا نه وای، نو په يوځايي ډول د شلو عنوانو اثارو چاپ څه اسانه خبره نه ده. دا اثر چې اوس ستاسو په لاس کې دی، د همدې شلو عنوانو پيل دی او د دې اثارو د لړۍ لومړۍ کړۍ ده. ملي تحريک په يوځايي ډول د شلو عنوانو اثارو د چاپ هوډ ځکه وکړ چې (شل) داسې يو بشپړ عدد دی چې په رياضي کې د خپل مفهوم ترڅنګ نور ټولنيز او کلتوري مفاهيم هم لري. دا يو متل يا مقوله ده، چې د يو کار شل کول اسانه کار نه دی. ټول همدا وايي چې دا دنيا چا شل کړې نه ده، يا دا چې د ټولو کارونو پوره کول او کره کول اسانه کار نه دی او که څوک تر خپل وسه پورته سخت کارونه پوره او بشپړ کړي، نو وايي چې پلانکی ډېر د کار سړی دی اخر يې هم شل کړه، مانا کار يې بشپړ او هدف يې ترلاسه کړ. ملي تحريک هم کلک هوډ کړی و چې پوره (شل عنوانه) اثار به چاپوي او خپل هوډ به (شلو) ته رسوي، تحريک خپل هوډ پوره کړ او دا کار موږ او زموږ نوي کهول ته دا پيغام راکوي چې که کلکه اراده، ټينګ تکل او پوخ تدبير موجود وي، نور ډېر کارونه به (شل) شي.

www.melitahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې کتابونو کې يو شمېر کتابونه ديني کتابونه دي، په خپله ژبه د اسلامي کتابونو کمی زموږ د ټولنې يوه علمي نيمګړتيا ده، ملي تحريك غواړي تر خپله وسله د هېوادوالو په مرسته دا نيمګړتيا ورو ورو له منځه يوسي او موږ هيله من يو د ګڼو ديني اثارو په چاپ سره به زموږ په ټولنه کې د اسلام د سپېڅلي دين له مفاهيمو او احکامو څخه ځو ګونی او ناسم تعبير له منځه لاړ شي او د دين اصلي جوهر به خلکو ته وځلېږي.

ملي تحريك له خپلو خوږو او قدرمنو هېوادوالو څخه غواړي، لکه څنګه چې د ملي تحريك له لارې ددې شلو عنوانو د اثارو د چاپ په لومړي او بريمن ګام کې يې د ملي تحريك د فرهنګپالو غړو او زموږ د خوږو ليکوالو لاسنيوی، مرسته او ملاتړ وکړ، دغسې د تحريك په دويم ستر فرهنګي هوډ کې هم د برياليتوب تر بريده د هغوی ملا وتړئ او په خپل مادي او معنوي ملاتړ د دوی هوډ او تکل د برې تر بريده ورسوئ. ملي تحريك پلان او هيله لري چې د (۱۳۹۴)ل کال تر پايه پورې په مجموعي ډول (سل عنوانه) علمي، ادبي، تاريخي او هنري اثار چاپ کړي، له قدرمنو ليکوالو څخه په خورا درنښت هيله کوو چې خپل ليکلي اثار تر ايډېټ او سمون وروسته د ملي تحريك فرهنګي څانګې ته د چاپ لپاره راولېږي، هغه هېوادوال څخه چې مالي امکانات لري له هغوی څخه په خورا درناوي غواړو چې ددې اثارو د چاپ په برخه کې مرسته او ملګرتيا وکړي او په دې جاريه صدقه او د ثواب په کار کې ځان شريك کړي.

موږ غواړو د ليکوال، سمونچاري او مالي مرستندوی (درې واړو) د قرباني، زيار، زحمت، ملي هوډ، اسلامي احساس او ګډې ملګرتيا له لارې خپل مظلوم، باعزمه او مستحق ملت ته فرهنګي خدمتونه او ډالۍ وړاندې کړو.

طبيعي خبره ده چې دومره ستر کارونه د يو تن، يوه ګروپ يا يو شخص حرکت تر وسه پورته خبره ده، خو که:

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې زړونه سره یو کړو او لاسونه سره ورکړو
دا کاڼي به لعلونه شي دا بوټي به لونګ شي

په همدې هیله چې نور نو د جنګ او جګړو د تورو لوګیو پرځای زموږ په غرو او رغو، کلیو او بانډو، لارو او کودرونو، کلیو او ښارونو کې د مینې فرهنګ او لونګ زرغون شي. په همدې هیله خپلې خبرې راټولوم.

د افغان ولس د سوکالۍ په هیله

ستاسو یو خدمتګار

محمد اسمعیل یون

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تراژیدۍ کې ژوندی قوم

درنو او قدرمنو حاضرینو، د سیمینار قدرمنو ګډونوالو، د هېواد له بېلابېلو سیمو او له هېواده بهر راغلو مېلمنو، درنو پښتنو، ښاغلو او اغلو ټولو ته تر هر څه دمخه د افغانستان ملي تحریک په استازۍ سلامونه، درناوی او احترامونه وړاندې کوم.

هر کله راشئ، په خیر راغلئ!

درنو مشرانو، لیکوالو، پوهانو او ددې پرتمین او فکري سیمینار ګډونوالو!

تاسو تر هر چا زیات پوهېږئ، پوره درې نیمې لسیزې کېږي، چې افغان ملت په تېره بیا پښتون ولس په یوه لویه تراژیدۍ کې راګیر دی. دې غمیزې کې د پښتون ولس ایساربدل، څه تصادفي، او ناقصدي خبره نه ده. په دې تراژیدۍ کې په سیمه او نړۍ کې د پښتنو لرې او نږدې ټول دښمنان او رقیبان شامل دي. دا داسې لویه تراژیدي ده چې نه یوازې پښتون په کې د رقیبانو له خوا ټکول کېږي، بلکې خپله پښتون یې هم د خپل ځان دښمن کړی دی. قاتل او مقتول دواړه له یوه قوم څخه دي. د پښتنو هغه متل دی چې هم مړ یم هم پړ یم.

پر پښتنو دا راغلې غمیزه دومره شو اړخیزه ده چې ښوک په کې پښتنو ته د زګېروي او فریاد ایستلو مجال هم نه ورکوي. که هر شعوري، بادرده او با احساسه پښتون افغان له دې غمیزې څخه د راوتلو فریاد پورته کوي، نو نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې د پښتنو د شعوري دښمنانو او سیالانو له خوا ګواښل کېږي؛ د نشنلستانو او فاشیستانو ټاپې پرې لګول کېږي، بلکې په خپله د یو شمېر ځانپلورو، ورځچارو، ځانساتو، ځان خوښو او ځانګټو پښتنو له خوا هم پرې په دې پلمه تورونه پورې کېږي چې دا خلک حساسیتونه راپاروي او د دوی په اصطلاح ملي تفرقې ته لمن وهي. دا ډول پښتانه د بې غیرتۍ او مضر احتیاط په وروستي حالت کې ژوند کوي او د پښتنو د ناپښتنو مخالفینو تبر ته لاستي جوړوي.

په هر حالت! همدغو نا انډوله کارونو پښتون قام دې غمیزې ته ټېلوهلی او په دې تراژیدۍ کې یې دا دومره موده ساتلی دی.

د افغانستان ملي تحریک چې له ډېرو شعوري، هېوادپالو، ملتپالو، اسلامپالو او سمونپالو افغانانو څخه رغېدلی دی. پر پښتون ولس او ټول افغان ملت که لر دی او که بر، هېڅ ډول څرګند او نا څرګند ظلم که له خپل لوري وي که د بل، نه شي زغملای او تر دې زیاته ورته ددې تراژیدۍ غځېدل په هېڅ ډول د زغم وړ نه دي. په همدې خاطر یې (پښتون په تراژیدۍ کې او د ژغورنې لار) دا علمي سیمینار جوړ کړ، ددې سیمینار هدف همدا دی چې په علمي ډول له دې اوږدې غمیزې څخه د ژغورنې لارې چارې په ګوته او بیا یې د یوې تګلارې په توګه پښتنو سیاستوالو او واکوالو ته په لاس کې ورکړي. که چېرې پښتانه سیاستوال ددې تګلارې د پلي کېدو لپاره هڅې وکړي، نو کېدی شی له دې غمیزې څخه ددې قوم د ژغورنې هیله پیدا شي.

د افغانستان ملي تحریک څو موده وړاندې ددې سیمینار د جوړونې وعده کړې وه، دا دی نن یې خپله دا وعده پوره کړه، ملي تحریک په ډېره کمه موده کې د هېواد په کچه ډېر مهم پاموړ کارونه ترسره کړي دي. په سروبي ولسوالۍ کې سېلابځپلو ته د مرستو رسول او نورو مرستو ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو هڅول، د پښتونستان واټ د نوم تازه کول، بېوزلو او اړمنو هېوادوالو ته د وينې ډالۍ، د زمري د (۲۸) جشن نمانځل او ځينې نور کارونه، چې نه غواړم د ټولو تفصيل دلته وړاندې کړم. د افغانستان ملي تحريک د يوه منظم سيستماتيک او شعوري حرکت په توګه خپل مياشتني، درې مياشتني، شپږ مياشتني او کلني پلانونه لري، چې د همغو په رڼا کې حرکت کوي. د افغانستان ملي تحريک په پام کې لري د سنبلې پر (۹) مه نېټه له پښتنو او بلوڅو سره د پيوستون ورځ يا د پښتونستان جشن هم په شاندارو مراسمو سره ونمانځي او يو ځل بيا لرې او نږدې رقيبانو او سيالانو ته دا په ډاګه کړي چې دا قوم په تراژيدۍ کې هم ژوندی دی او لا هم خپل ارزښتونه پالي او د مرګ له ګواښه نه وېرېږي.

نور مو ډېر وخت نه نيسم، د لوی، اباد او سوکاله افغانستان

د جوړېدو په هيله

په درناوي

د ملي تحريک دارالانشاء

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکتر محمدابراهیم شینواری

د پښتنو تعلیمي او کولتوري شاته پاتې والی، سببونه او حل لارې

زما په نظر د پښتنو لویې ستونزې څلور دي:

۱) پښتانه سم په منځ نیم شوي دي. انګریز زموږ واحد بدن ته داسې ګوزار راکړی دی چې تر ننه ترې وینې څاڅي.نیم پښتانه هلته د پنجابي تر لاس لاندې په اقلیت کې دي. دلته هم په واک کې یوازې سمبولیکه نماینده ګي لري. د افغان بدن د پیاوړې متې په توګه د لویو زبرځواکونو تر دوامداره یرغلونو لاندې دي. فکرونه مو هم دومره مغشوش دي چې د لېوه او چوپان توپیر نشو کولی.

۲) فقر او بد بختي د پښتنو د ټول عمر ملګري دي.

۳) پښتانه تر اوسه لا هم له ښارونو او تمدن نه لرې په دښتو، غرونو او باندو کې اوسېږي. که ښارونو کې هم مېشت کېږي، خپل هویت له لاسه ورکوي.

۴) له تعلیمي او کولتوري شاته پاتې والي سره مخ دي.

ما ځانته د بحث لپاره وروستنی موضوع ټاکلې ده. که څه هم دا موضوع ډیرو ژورو څیړنو او مطالعې ته اړ موضوع ده، ځکه د پښتنو د تعلیمي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولتوري شاته پاتې والي جزئيات، سببونه او ورته حل لارې ميندل کلونه کلونه کار غواړي، خو له نيکه مرغه دا کار د ۱۳۸۸ کال پښتو نړيوال کنفرانس تر ډېره حده کړي دي. دغه کنفرانس د افغان کولتوري ټولنو جرګې له خوا د لويې جرګې په خيمه کې جوړ شوي و. د هيواد له دننه، پښتونخوا، کراچۍ، عربي او غربي هيوادونو ورته په سونو پوهان راغلي وو او درې ورځې يې پر له پسې په ګروپي ډول د پښتنو د کولتوري ستونزو په باب بحثونه وکړل. د دوی د شريک فکر او پوهې نتيجې په يوه کوچني کتاب ګوټي کې چاپ شوي دي. دا چې د راټولولو، اډيټ او چاپ ته د تياري کار يې ما تر سره کړی و، نو زه پوهيږم چې زموږ لپاره يو له بهترينو کتابونو څخه دی. دلته د همدغه کتاب لنډيز بيانوم او پرې ځينې مثالونه، ارقام او شواهد ورزياتوم.

زه ټول پښتانه پوهان، روڼ اندي، مشران او ځوانان دې ته رابولم چې د ۱۳۸۸ کال د پښتو کنفرانس د سپارښتنو په عملي کولو کې هر يو پخپله برخه کې کار وکړي.

د پښتنو تعليمي او کولتوري ستونزې په درې لويو برخو کې لنډې شوې دي:

لومړی: د پوهنې په برخه کې ستونزې

دويم: په پښتنو کې منفي رواجونه

دريم: د پښتو ژبې د ودې په مخه کې پرتې ستونزې

يوه عمومي پرتلنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له نړۍ سره: د نړۍ په ۵۰۰ تر ټولو ښو پوهنتونو کې یو هم د کوم اسلامي هېواد نه دي. پدغه لست کې د افغانستان د کوم پوهنتون راتلل خو خیال و محال و جنون ښکاري .
- له ګاونډیانو سره:
  - پاکستان دوه زره فزیک پوهان لري، موږ یو تن؟
  - په ایران کې د سواد کچه ۸۵٪ او په افغانستان ۲۸٪ کې ده
- د هیواد په دننه کې: له یوه تر ټولو وروسته پاتې غیر پښتون ولایت څخه شپږ سوه کسان عالي پوهنځیو ته بریالي شوي دي، د پښتنو له ورته ولایت څخه درې کسان. د دایکندي مظلوم خلک چنده ټولوي، په کابل ښار کې د کانکور د امادګۍ تر ټولو ښه استاد خپل ولایت ته بیایې، د کابل په نسبت لوړ معاش او درې وخته ډوډۍ ورکوي شاګردان یې وروزي. مشران یې په کابل کې ورته لیلیې نیسي، د کورسونو، غذا، هستوګنځي او انټرنټ اسانتیاوې ورته برابروي، خو زموږ کوم مشر ته که وو ایې له نورو ورونو خو تاسو هم یو څه عبرت او غیرت واخلئ (غیرت خو د ګور له مړو هم ولاړې ږي) نو درته به ووایې چې نورو ته خو اوس هم چینې راچالان دي، پر موږ خو چینې ودریدلي دي. حال دا چې شخصي چینې یې هم دومره وي چې پوره خیر ترې رسولای شي .
- **نتیجه**: نو هم له نړۍ، هم له ګاونډیانو او هم له خپلو افغاني ورونو شا ته پاتې یو !!!

د څخوف په شان باید د خپلې بدمرغۍ دا حقیقت ومنو تر څو د حل په میندلو مجبور شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر دې لاندې به لطفاً یاد کنفرانس نتیجې ولولئ. البته دا باید بیا هم روښانه کړم چې لاندې نظرونه زما یوازې شخصي نظرونه او فکري ملکیت نه دی، بلکې د هغو سلګونو درنو او معززو ګډونوالو د فکر او کار ارزښتمن محصول دی چې د ۱۳۸۸ کال پښتو نړیوال کنفرانس کې یې ګډون کړی و. البته ما یې تنظیم او ترتیب کړی دی.

لومړی: د پوهنې په برخه کې ستونزې

د پښتنو د کولتوري ستونزو د زنځیر لومړنۍ کړۍ د پوهنې د کچې ټیټوالی، د کیفیت خرابي او د کم ثمره پوهنې له امله په پوهنه د خلکو بې باوري ده. پښتانه فطرتاً علمدوست او د پوهې د حصول لېوال دي. د سردار محمد داود خان په جمهوریت او د حامد کرزي د حکومت په لومړیو کلونو کې له پوهنې سره د خلکو بې حده مینې دا ثابته کړه چې که په امن او سوله کې د پوهنې زمینې ډېرې شي، نو په پښتنو کې به ډېر ژر پوهنه عامه او دوی به په دې برخه کې لوړو درجو ته ورسېږي.

اوس پښتانه د پوهنې په برخه کې له ډېرو داسې ستونزو سره مخامخ دي، چې که پر وخت او بیړنۍ توګه یې علاج و نه شي، دا ملت به د نړیوال تمدن او پر مختګ له کاروانه (نور هم) دومره په شا کړي، چې جبران به یې ناشونی وي. زموږ فقر، ناروغۍ او بد مرغۍ زیاتره زموږ له ناپوهۍ څخه راولاړې شوې دي. د پوهنې په برخه کې د پښتنو د ستونزو حل ددې ملت،شا و خواسیمې او ټولې نړۍ د پرمختیا، نېکمرغۍ او ثبات لپاره مهم دي . د پوهنې په برخه کې له افغانانو سره د نړیوالو له مرستو باید اعظمي ګټه ترې واخیستل شي او د ډېورند د هاغاړې پښتنو د ښوونې او روزنې لپاره هم ورته مرستې جلب شي. د پوهنې په برخه کې زموږ د ستونزو لنډیز دا دی:

۱) پوهنې ته د لاسرسي په برخه کې ستونزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **تشریح**: پښتانه په لرې پرتو سیمو کې له ښوونځیو او پوهنځیو څخه لرې اوسېږي. پوره او کافي اندازه ښوونځي او پوهنځي نه لري. ښوونکې او درسي وسایل یې کم او ټولو ته نه دي رسېدلي. ځینې کورنۍ خپل اولادونه ښوونځیو ته نه لېږي. د نا امنۍ له امله یې ښوونځي تړل شوي او سوځول شوي دي .
- **سببونه**: له تعلیمي مؤسسو څخه د واټن زیاتوالي، د مالي منابعو کمي او په وېش کې یې د دولتونو له خوا بې عدالتي، بې کفایتي او کله کله بد نیتي، د خلکو فقر او د اولاد د پوهنې په عمر کې د هغوي کار او عاید ته اړتیا ، د پوهنې د ثمرو کمي او کله کله خلکو ته د ژوند او معیشت د یوه ښه بدیل په توګه نه تمامېدل، د پښتنو پر ضد یوه نړیواله او سیمه یېزه توطیه کوښښ کوي چې دا قوم د ښوونې روزنې، روغتیا او د تمدن د ټولو نښو نښانو، لکه: ښار، سړک، پل، روغتون، کمونیکېشن او نورو څخه بې برخې کړي .
- **د هوارې لارې**: لرې پرتو سیموته دې دولتونه ځانګړې پانګه بېله کړي. د درسي موادو او تعلیمي موادو په وېش کې دې د مساوات په څنګ کې د عدالت اصل ته په جدي توګه پام وشي. ولسونه دې دولتونو باندې له معقولو لارو فشارونه راولي، چې د دوی د اولاد په تعلیمي او تربیتي حقونو معاملې ونه کړي. په لرې پرتو سیمو کې دې ښوونکېو ته اضافي امتیازات ورکړل شي. د خلکو او ټولنو د ژوند د شرایطو د عمومي لوړوالي پروګرامونه دې جوړ او پلي شي. د ښوونځیو د سوځولو پرخلاف دې د دولتونو، ولسونو او نا دولتي ټولنو له خوا پراخ پروګرامونه جوړ او پلي شي. (د هنداري کولتوري ټولنې له خوا د ۱۳۸۶ کال جوړ شوي سیمینار سپارښتنوته دې پام وشي.) د نجونو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلکانو جلا ښوونځي او پوهنځي دې جوړ شي.دغه راز، هغو نجونو او هلکانو ته چې تر لومړنیو او منځنیو زده کړو وروسته د لیسې زده کړو ته لاسرسی نه شي لرلی، د لرې زده کړو یا له فاصلې څخه د زده کړو زمینه برابرول، د لرې پوهنتوني زده کړو، د انټرنټ پر بنسټ د زده کړو رواجول، د پرانیستو پوهنتونو د سیستم جوړول، د دولتونو له خوا د ښوونځیو او پوهنځیو او دغه راز، د زده کوونکو او ښوونکو د امنیت تأمینول، د ولسونو له خوا د مرستې کول، د نا امنه سیمو په ولایتي مرکزونو او کابل کې لیلیه ښوونځي جوړول، د پراخې سیاسي توطئې پر ضد په ملي او نړیواله کچه د هڅو منسجمول.

۲) د پوهنې د کیفیت ستونزې

- **تشریح:** تعلیمي نصابونه مبتذل او د زماني له شرایطو سره سم نه دي. د ښوونکېو د روزنې پروګرامونه نیمګړي او ناقص دي. په مورنۍ ژبه د زده کړو زمینې کمې او نابرابرې دي. درسي وسایل او د عملي کارونو امکانات کم او وروسته پاتې دي. د تعلیم په څنګ کې تربیې ته کم پام شوی دی.

- **سببونه:** د جګړې له امله د تېرو سیستمونو ورانېدل او د نویو هغو نه جوړېدل، د کارپوهو او متخصصو ښوونکو مړینه او فرار، د بېلابېلو نصابونو ازمایل او په سیاسي اجنډاوو یې ډکول، د نورو هېوادونو د ښوونیزو او روزنیزو سیستمونو کاپي کول اما له خپلو شرایطو سره یې نه برابرول او خپل وسایل او امکانات په پام کې نه نیول، د څارنې او ارزونې د یوه کاري او اغېزمن پروګرام نشتوالي، د آزاد رقابت او مکافات او مجازات د سیستم نشتوالي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونکو د معاشونو کمي او د دلچسپۍ وسایل ورته نه برابرول، د مسلکي او حرفوي زده کړو کمزوري، په مورنۍ ژبې له زده کړو سره د ښوونکو، کورنیو او چاروا کو بې مینېتوب او بې پروایي (ځکه چې دوي پخپله په مورنۍ ژبه زده کړې نه وي کړي او د چاپېریال تر تاثیر لاندې راغلي وي).

- **د هواري لارې چارې**: د نویو ښوونیزو سیستمونو په جوړولو کې د ټولنې عیني اړتیاوې په پام کې نیول، د نصاب اصلاح کول، له ځانګړیو سیاسي اغېزو یې خوندي کول او هغه بډایول، د څارنې او ارزونې او مکافات او مجازات د یوه عادلانه سیستم رواجول، د ښوونکو د روزنې د پروګرامونو پراخول او با کیفیته کول او ورته د ژوند او معیشت د شرایطو برابرول، لایقو زده کوونکیو ته جایزې ورکول، د تدریس نوي میتودونه رواجول او شاګردان په عملي کارونو بوختول، په تعلیمي نصابونو کې د تربیې اساسي مسائلو ته پوره پام کول. په زده کړو کې مسلکي او عملي برخو ته ډېر پام کول، چې په پای کې یې فارغان د مثمر ژوند خاوندان شي. په مورنۍ ژبه د زده کړو لپاره د ملي، اسلامي او بشري حقونو د اسنادو په رڼا کې له وړکتونه تر پوهنتونه پورې کار د زده کوونکو یو بشري حق ګڼل او هغو ته لومړیتوب ورکول. (د افغان کولتوري ټولنو جرګې اسنادو ته دې پام وشي.)

۳) له پوهنې سره د بې مینېتوب ستونزې

- **تشریح**: د ځینو سیمو خلک پوهنه دومره ضرور نه ګڼي. ځینو ته لا هم پوهنه د دین خلاف ښکاري. د نجونو زده کړې د غیرت خلاف ګڼي. نجونې تر هلکانو کمې مستحقې ګڼي. ځینې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوچنیوالي کې اولادونو ته ودونه کوي او بیا هغوی د زده کړې وخت او امکانات نه پیدا کوي.

- **سببونه**: د خلکو ناخبري، د اسلام له نظره د عالم او علم د قدر په باره کې کم معلومات، په دیني او دنیوي نومونو د پوهې وېشل، د نجونو د تعلیم او تربیې په برخه کې د تبلیغاتو او پروګرامونو کمي، د نجونو او هلکانو د جلا جلا تعلیمي مؤسسو نشتوالی. د زده کړې له معنوي او مادي ګټو ناخبري.
- **د هواري لارې چارې**: د پوهې او علم د ارزښت په باره کې دې د دیني عالمانو او ټولنو، دولتي او نادولتي ادارو او رسنیو له خوا ډېر پراخ (مثبت) تبلیغاتي کار وشي. پوهنې دې نه وېشل کېږي او له متبحرو علماوو څخه دې فتوا واخیستل شي چې کومه پوهه د انسان په خیر وي، د ضرورت په اندازه فرض ده. د نجونو د پوهنې په بدل کې دې والدینو او پخپله نجونو ته جایزې ورکړل شي او د دیني علماوو مرسته دې جلب شي چې خلک وپوهوي چې پوهه ترلاسه کول نر او ښځې دواړو باندې فرض دي او پوهه د مؤمن ورکه ده او هر چېرته چې یې پیدا کړي د همده ده. د دیني مدرسو او ښوونځیو د فارغانو د متناسبو او مساوي حقوقو د تأمین له لارې دې د دیني او عصري په نوم د پوهې او پوهانو تر منځ فاصلې لرې شي. په راتلونکېو کلونو کې د لېسو د فارغانو زیاتېدا او په پوهنتونو کې د هغوي د جذبېدا او بیا د فراغت په وخت کې د هغوي لپاره د کارموندنې پلانونه باید له همدا اوسه جوړ او پلي کېدل یې دې پیل شي.

دوه یم: په پښتنو کې منفي دودونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ولسونو رواجونه د هغوی د فرهنګ یوه برخه وي، او فرهنګ د ولسونو د ګډو ارزښتونو ټولګه ده، چې په خاصو ټولنيزو او اقتصادي حالتونو کې را منځ ته کېږي. هر يو رواج د يوه خاص ټولنيز ضرورت له مخې پيدا کېږي او په هغو خاصو حالتونو کې د ارزښت په توګه منل کېږي.او تر څو چې ورته په همغه ټولنيز سيستم کې اړتيا وي، هغه رواج نه بدلېږي. رواجونه کله کله مهم شي. د تقدس کچې ته ورسيږي. د ټولنو د تکامل په مخه کې ودرېږي اوپه همدغه وخت کې بيا منفي شي .

له دې سره سره چې پښتانه ډېر مثبت رواجونه لري او پښتونولي د پښتنو يو مستقلانه ليکل شوي کوډ او کلک اخلاقي ډسپلين دی، خو بيا هم په کې ډېرخواشينوونکې رواجونه شته، چې د کره شننې او ارزونې په مټ ورته د هواري علمي او عملي لارې چارې پيدا کېدلای شي.

١. له اسلامي اصولو څخه د ناخبرۍ له امله رازېږېدلي منفي رواجونه

- **تشريح:** په ځينو حالاتو کې ديني علما د ستونزو په حل کې نه پوښتل کېږي(خصوصا په ښارونو کې). برعکس، پښتانه د کلي ټول ديني او دنيوي مسائل په ملايانو حلوي. زياتره خلک د حق او انصاف په مقابل کې د خپلې کورنۍ، خېل ټبر او قام ګټې غوره ګڼي کله کله د دين د نا سم تعبير له امله لوېې لوېې ستونزې راولاړېږي. په ځينو سيمو کې منفي رواجونو ته د ديني ارزښتونو په توګه کتل کېږي، چې هغه په حقيقت کې له دين سره هېڅ اړيکې نه لري. پښتانه د کلکې مسلمانۍ له دعوې سره سره، لوڼو ته د ميراث، په خپله خوښه د واده او تحصيل حق کم ورکوي. کونډو او ماشومانو ته پوره حق نه ورکوي او پر ښځه او نر د تعليم فرضيت نه عملي کوي .

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **سببونه**: له دين څخه د خلکو پوره نه خبريدا ، د مسلکي ديني عالمانو کمی، د ديني او عصري علومو تر منځ فاصله، د پښتنو قبيلويتوب او کورنی تعصب ځيني وخت تر دين څخه مهم ګڼل، د ديني عالمانو اقتصادي ستونزې، د دولتونو د سيستم کمزوري، دين د سياست لپاره کله کله په ناسمه توګه کارول، له نويو علومو او عرف څخه د ځينې عالمانو ناخبري، د پوهنې د نصاب نقص او ځينې نور مسائل .

- **د هواري لارې چارې**: له دين څخه د خلکو سم او پوره خبرول، د مسلکي ديني عالمانو روزل، د ديني او عصري علومو تر منځ فاصله له منځه وړل، د عالمانو د اقتصادي ستونزو د هوارې لپاره د دولتونو له لورې پروګرامونه جوړول، د پوهې خپرول، عالمان له عرف او نويو علومو څخه د اړتيا په اندازه خبرول،د تعليمي نصابونو سمول، ملا د ټولنې په يوه فعال غړي بدلول، د ښه ژوند او معيشت زمينه ورته برابرول او په ټولنه کې ورته مناسب دريځ ورکول.

۲. په اقتصادي مسائلو پورې اړوند منفي رواجونه

- **تشريح**: سود ، ګروي، له سوداګرۍ، کسب، مهارتونو او کار سره بې علاقه ګي، پانګه په کار نه اچول، ړوند تقليد او د فيشني فرهنګ رواج پالل (د ودونو، وفياتو، تر حج وروسته، مراسمو کې له حده ډير لګښتونه)، د عصري زراعتي سيستمونو نه عملي کول او نور په اقتصادي مسائلو پورې مربوط منفي رواجونه دي .

- **سببونه**: د فقرد له منځه وړلو د پروګرامونو نشتوالي، د اسلام او نوي پېرله اقتصادي ښوونو روزنو څخه د زياتره وګړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناخبري، د پښتنو په سيمو کې د مالي او معاشي منابعو کمی، په خلکو، خصوصا ځوانانو کې د کسبونو او مهارتونو کمي، د دولتونو کمزوري او غفلت، د جګړو او طبيعي آفتونو له امله د موجودو سيستمونو ژر،ژر نړېدل، د مالدارۍ او کرنې د سيستمونو کمزوري او نور،

- **دهواري لارې چارې**: دځمکو اصلاحات، دکرنې او اوبه خور نظام جوړول او اصلاح شوي تخمونه برابرول، د کيمياوي سرې برابرول، د کرنې ميکانيزه کول، د څارويو د نسل اصلاح کول، د باغونو اصلاح کول او د سبو د ساتلو لارې چارې برابرول، د معدنونو، اوبو، انرژۍ او بندونو د لويو پروژو عملي کول، د ودونو، مړيو، حج او نورو ټولنيزو مراسمو پر مهال د لګښتونو کمول، د مرګ ژوبلې، او خيرات مناسب موازين او نورمونه جوړو ل، مسلکي روزنې، په خاصه توګه د ښځو لپاره د مسلکي ښووني روزنې زمينه برابرول، د ښوونځيو او کورسونو له بشري ځواک څخه ګټه اخيستل، پښتنو ته په حکومت کې د شمېر په تناسب برخه ورکول، د کليو په کچه د روشنفکرانو او پوهو کسانو د ټولنو جوړول، د خلکو راويښول، له مشرانو، وکيلانو او چارواکو سره د ستونزو د هواري عملي لارې چارې پيدا کول، د سود تحريمول او د زکات اصل عملي کول، له بهرنيانو سره د ملي ګټو او برابرۍ پر بنسټ تړونونه کول چې د کار دوام، ګټه او اغېز په کې په پام کې نيول شوي وي.

۳. دښارونو اوکليو له فرهنګي توپير څخه رازېږېدلي ستونزې

- **تشريح**: د ښارونو ځوانان هر څه د بدلون په نامه زياتره په پټو سترګو مني.دوي له واره ښاري فرهنګ قبلوي او خپل هويت، ژبه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لباس، د ژوند ژواک ډول او پېژندنه بدلوي. یا بر عکس، د کلیو ځینې وګړي د تمدن له ارزښتونو سره حساسیت غیرت ګڼي.د ژوند عصري سیستمونو ته د شک په سترګه ګوري.له بدلون او نوښت سره حساسیت ښیي او تغیر او بدلون ته بد وایي. د کلیو د خلکو په نظر ښاریان دین ته (ظاهرا) کمه توجه کوي.

- **سببونه**: ښارونو ته د خلکو کم راتګ او په ډېرو خلکو کې د لړو ورکېدل، زیاتره پښتانه په کلیو کې اوسېدل، د کلیو د خلکو د ژونداو معلوماتو ټیټه سطحه او رواج ته د دین په کچه لوړ کتل، د ښار او کلي د بېلو بېلو تقاضو او شرایطو د طبیعي بهیر اغېزې او نور درست سره هغه سببونه دي چې د ښارونو او کلیو په رواجونو کې یې تفاوت او توپیر پیدا کړی دی.

- **د هوارې لارې چارې**: د ښارونو او کلیو اوسیدونکو ته د یو شان سهولتونو برابرول، مثبتو فرهنګونو ته په درنه سترګه کتل او په دې باره کې عام پوهاوی پیدا کول، په پرېکړو کې ټولو پرګنو ته فعاله ونډه ورکول او د ټولو وړاندیزونه او سپارښتنې منل، اړیکې او راشه درشه زیاتول، خلک د فرهنګونو د بدلون طبیعي بهیر باندې پوهول، په ښارونو کې د پردیو د کلچرد مخنیوي لپاره د ښو فرهنګي بدیلونو پیدا کول، په ښارونو کې د کلیو په خبر اسلامي شعایرو ته په درنه سترګه کتل او هغه عملي کول، د کلیو د پراختیا لپاره ځانګړي پروګرامونه جوړول. د ښاري کېدا د بهیر لپاره د دولتونو او ټولنیزو بنسټونو له خوا لارې چارې لټول.

۴. تاو تریخوالي، زور زیاتي او جګړه ماري

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **تشـــريح**: کرکـــه، کينــه، شـــخړې، جګـــړې، دښـــمنۍ، د پوهاوي او زغم کمی، تربورولي، ضد ، ځېل، ځانځاني، لالـچ، شوکه، غلا ، د غيرت منفي تعبير، په تاريخ او نيکونو وياړ، وژنو او تېري ته د غيرت نوم ورکول، او د راتلونکې لپاره پلان نه لرل هغه ستونزې دي چې پښتنانه ورسره تر ډېره لاس و ګرېوان دي.

- **سببونه**: د پښتنو خطرناکه طبيعي او سياسي جغرافيه، په غرنيو سيمو، دښتو او ګرځند ژوند کې د شخصي امنيت لپاره وسلې ته اړتيا، د دولتونو له خوا د خلکو د امنيت په تأمين کې کمزوري، فقر، نيستي او د اقتصادي منابعو کمي، د دولتونو ژر ژر لـه منځه تګ، د واک خلا ، وسله وال مشرۍ تـه رسېدل پـه وسله کې مشري او عـزت ميندل،له فقر او غمونو ځخه زېږېدلي اروايي عوامل، پـه اسلام سم نه پوهېدل، د زده کړې پوهنې کمي، سياسي اختلافات،بېکاري، کله کله د ليکوالو او رسنيو له خوا د تشدد تلقين، د نورو هېوادونو لاسوهنې، د ناقانونه وسلو رواج.

- **د هواري لارې چارې**: په امن راوستلو او ساتلو کې د دولتونو له خوا د خپلو مسؤوليتونو ادا کول، د قانون حاکميت او تنفيذ او جنايي عدالت تطبيقول،د خلکو د ژوند او معيشت د کچې لوړول، د تعليم عامول او عصري کول، د عصري او ديني تعليماتو ترمنځ فاصله له منځه وړل، د شعورد راويښولو او پوهاوي د خپرولو پروګرامونو ته وده ورکول، د رسنيو او مطبوعاتو عامول او کورونو ته رسول، د تورې پر ځای قلم چلولو ته تبليغ کول، د روزنې تعميم او خپرولو ته پام کول، د تشدد په کمولو کې د ولسي او ديني مشرانو مرسته جلبول، پـه بېلابېلو لارو د خلکو ذهنونه روښانول، د ديني مراجعو او عالمانو مرسته ترلاسه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کول، فطرتي حقونو او د انساني ژوند ارزښتونه په تعلیمي نصاب کې ځای پر ځای کول.

۵. سلوکي ستونزې

- **تشریح**: په زیاترو سیمو کې نظافت او پاکۍ ته پام نه کېږي. نشو او د مخدرو توکېو کارولو ته مخه ډېرېږي. منفي انګېرنو، لکه جادو او کوډو باندې باور لرل، هنر او هنرمند ته په کم نظر کتل، خپلې ګټې تر هر څه لوړې ګڼل او منفي رقابتونه پالل په زیاترو سیمو او خلکو کې شته دي.
- **سببونه**: له اسلامي او نورو اړوندو پوهنو څخه ناخبري، ناپوهي، د مخدرو توکېو د کرنې او سوداګرۍ شتوالي، د تعلیمي نصاب نیمګړتیا او په کې د پوهې، مهارت او سلوک د برخو نانډولي، د جګړو اثرات، اقتصادي ستونزې، په رسنیو کې د تعلیمي پروګرامونو کمی، دولس د سواد ټیټه کچه.
- **د هواري لارې چارې**: د مخدرو توکېو د مخنیوي لپاره د سختو قوانینو عملي کول، د دیني او عصري تعلیم او تربیې پیاوړي کول، د رسنیو له لارې تبلیغات کول، مدني حقونو باندې د ټولنې پوهول، په نظافت، ښو دودونو اوغوره رواجونو باندې د خلکو پوهول، په کلیو او ولسونو کې د متبادل کار پیدا کول،په مختلفو برخو، لکه زراعت، صنعت او نورو کې د عام ولس د پوهولو او د هغوی د ستونزو د حلولو لپاره علمي، تخنیکي او رسنیز پروګرامونه جوړول،په ټول هېواد او په خاصه توګه په کلیوالي سیمو کې د مدني او فرهنګي بنسټونو جوړول او پیاوړي کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. ښوونې او روزنې پورې اړوند رواجي ستونزې

- **تشریح**: تعلیم په خاص ډول د نجونو تعلیم ته کم ارزښت ورکول، د سواد ټیټه کچه، د ماشومانو ناسمه روزنه، د خبرو او نظر څرګندولو موقع نه ورکول، رټل، کم ګڼل، یتیمانو ته پام نه کول او کم یې ګڼل، صلاحیت نه ورکول، مشرۍ ته یې نه پرېښودل.

- **سببونه**: د ښځو د تعلیم په اهمیت نه پوهېدل، د هلکانو او نجونو د جلا تعلیمي مؤسسو نشتوالي، د ښه تعلیمي سیستم نشتوالي، د نصاب ناکره والي، د خپلې خوښې ځانګو کې د تعلیمي زمینو کمی، د اسلامي او عصري پوهنو تر منځ فاصله، په ځانګړې توګه په لرې پرتو سیمو کې د مدرسو او درسي موادو کمی، د مسلکي او حرفوي زده کړو کمي، د تعلیمي مرکزونو لرېوالی، د یونیفورم ستونزې، د تعلیم د کیفیت خرابي، د ماشومانو ناسالمه روزنه، ماشومانو ته د روزنې مناسب چاپېریال نه برابرول.

- **د هواري لارې چارې**: ټولو سیمو او ولسونو ته په کافي اندازه دښوونیزو ادارو جوړول، د نجونو د پوهنې لپاره فوق العاده بودجه ځانګړې کول، د تعلیمیافته ښځو د کار اجوره اوچتول، د نجونو او هلکانو جلا جلا پوهنځي جوړول، په تعلمیي نصاب کې د دیني او عصري علومو انډول ته پام کول، د لرې پرتو سیمو د نجونو لپاره د آنلاین زده کړو (د لېسي د دورې) پروګرامونه جوړول، د مسلکي او حرفوي زده کړو مرکزونه جوړول، د نجونو د تعلیم لپاره له دیني عالمانو څخه مرسته او فتوا اخیستل، د پوهنې او په ځانګړي ډول د نجونو د پوهنې لپاره د رسنیو یو پراخ کمپاین کول، د ښوونځیو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوځولو د مخنیوي لپاره یو پراخ پروګرام جوړول، د هغو سیمو لپاره چې امنیت یې ښه نه دی، لیلیه ښوونځي جوړول.

۷. د ښځو او نجونو د ټولنیز حالت په اړه منفي رواجونه

- **تشـــریح:** پـه زیـاترو سـیمو کـې نجـونې لـه زده کـړې محرومیـږي. پـه ځینـو سـیمو کـې اوس هـم پـه بـدو کـې ورکـول کېـږي. بوډاګانو ته ودېږي. په کوچنیوالي کې واده ته مجبورېږي. په زور ودېږي. د خپلوانـو تـر مـنځ د ودونـو دود ډېـر زیـات دی. درانـه او ملامـاتوونکې ولورونـه اخیسـتل کېـږي. نجـونې پلـورل کېـږي، پـه ځینـو سـیمو کـې پـه نجونوباندې غږ یا چیغه کېږي. په ماشومتوب کې هلکـانو تـه پـه نامـه کېږي. په نکاح کې د هلک او نجلۍ رضـا نـه پوښـتل کېـږي. د میـراث لـه شرعي حق نه محرومېږي. کم او خراب خواړه ورکـول کېـږي. نارینـه اولاد ته د نجونو پـه نسـبت تـرجیح ورکـول کېـږي. پـه کـور کـې د ښـځو کـار کـم شمېرل کېږي او په بهر کې هم کمه اجوره ورکول کېږي. د ښځو عین ګناه تـر نارینـه وو ډېـره او سـخته ګڼـل کېـږي. کونډو بانـدې ظلـم کېـږي او پـه خپله خوښه دواده حق نه ورکول کېږي. د اولاد زېږولو په برخه کې د ښـځو روغتیا ته پام نه کېږي- حتي ژوند یې په خطر کې لوېږي. د ښځو مشوره زیاتره نه منل کېږي او په پرېکړو کې د ګډون حق نه ورکول کېږي .

- **سببونه:** د ښځو د عصري او دیني تعلیم کمی، د ټولنې عمـومي فقـر او بېـوزلي، د ښـځو د عایـد نشـتوالی، لـه اسـلام او بشـري حقونو څخه ناخبري، د دښمنۍ او تربګنۍ لپـاره هلکـانو تـه ضـرورت، د عاید او مزدورۍ لپاره هلکانو ته ضرورت، په کلیو کې د ښـځو د ژونـد او پوهې د کچې د لوړولو د پروګرامونو نشـتوالی یـا کمـی، د نارینـه وو بېسوادي، کله کله د ښځو خپـل احسـاساتیتوب او تردد، کلـه کلـه د دیـن

(c) ketabton.com: The Digital Library

او پښتونولۍ ناسم تعبیر، د نجونو بهر ته نه پرېښودل، د نارینه ځان غوښتنه، د رسنیو منفي نقش، د پردي فرهنګ په افراطي توګه منلو کې د ځینو ښځو غلط مثال کېدل.

- **د هواري لارې چارې**: ښځو ته دې داسې تعلیم او مهارتونه ورزده شي چې عاید پیدا کړي شي. د پښتنو په سیمو کې دې قانون حاکم کړای شي چې د جګړې لپاره د ځوانانو اړتیا له منځه ولاړه شي. ښځو ته دې په میراث کې برخه ورکړل شي. په قوانینو کې دې د بې ضرورته زیاتو ودونو، د کوچنیانو د ودونو، په بدو کې د نجونو د ورکولو او نورو مسائلو په باره کې کلک اصول وضع شي. دښځو په باره کې دې د منفي کلچر او ادبیاتو په وړاندې مبارزه وشي. په ټولنیزو، اقتصادي، تعلیمي او نورو برخو کې دې ښځو ته د ګډون زمینه برابره شي. ښځې دې د مدني ټولنې بنسټونه جوړ او فعال کړي. کورني تشدد او خشونت ته دې په قانون کې د جدي ستونزې په توګه وکتل شي او په وړاندې یې دې مبارزه وشي. خلک دې وپوهول شي چې نارینه او ښځینه اولاد ته په یوه نظر وګوري. د مور او ماشوم روغتیايي کلینیکونه دې جوړ شي. د ښځو لپاره دې ځانګړې تعلیمي اداري جوړې شي. په تعلیمي نصاب کې دې د ښځو مسألو ته زیاته توجه وشي. ښځو ته دې د نکاح او طلاق په مسائلو کې شرعي معلومات ورکړل شي. له اسلام او بشري حقونو څخه دې نر او ښځې دواړه خبر کړی شي. نر او ښځې دې وپوهول شي چې دیني، ملي او انساني ارزښتونو ته پام وکړي.

۸. د مثبتو رواجونو او مؤسساتو کمزوري کېدل

- **تشریح**: د پښتنو ځینې مثبت رواجونه او مؤسسات لکه: جرګه، دېره، حجره، چغه، ننواتې، ناغه، بسپنه، اشر، مېلمه پالنه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې نور چې د ستونزو د هواري پخواني سیستمونه دي، په ځینو سیمو کې د کمزوري کېدو په حال کې دي.

- **سببونه**: له مثبتو رواجونو نه د سیاسي او اقتصادي ګټو لپاره ناوړه استفاده، په ځینو سیمو کې پخوانیو رواجونو ته د ضرورت کمی، د بېلابېلو فرهنګونو هجوم، د زماني تقاضې او د حالاتو بدلېدل، د انسانانو د ارزښتونو او د جامعې له عیني واقعیتونو سره سم د رواجونو د بدلېدا طبیعي بهیر.
- **د هواري لارې چارې**: په هغو سیمو کې چې لا هم عنعنوي سیستمونو ته اړتیا ده، نو د هغو د ژوندي ساتلو او فعالولو لپاره دې کار وشي. دا دې طبیعي وګڼل شي چې کوم رواجونو ته ضرورت پاتې نه شي، هغه نور له منځه ځي. کومو رواجونو ته چې لا هم ضرورت شته، هغه دې عصري شي او یا دې ورته متبادل سیستمونه فعال شي. د مثبتو ولسي روایاتو د خوندي ساتلو لپاره دې داسې هڅې وشي چې د دې مؤسسو واک بېرته د قامي مشرانو لاس ته ورشي.

دریم: د پښتو ژبې د ودې په مخه کې پرتې ستونزې

ژبه د انسان د هویت یوه نښه او د پوهاوي تر ټولو مهمه وسیله ده. ټولې ژبې د الله تعالی د قدرت نښې دي او هره یوه ژبه د بشریت د سترې کورنۍ یو ګډ فرهنګي میراث دی چې ساتنه، پالنه او روزنه غواړي. په مورنۍ ژبه زده کړه، خبرتیاوو او معلوماتو ته لاسرسی (چې د ژبې په واسطه تر لاسه کېږي) او د هویت لرل او ساتل په بشري حقونو کې راځي او هر بشري حق په یوه اندازه عام، مهم، حیاتي، یو له بله نه بېلېدونکې او د عملي کېدا وړ دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتوژبه د منځنۍ آسیا ، جنوبي آسیا او غربي آسیا په منځ کې د مېشت یوه لوي قام ژبه ده.شا و خوا شپېته میلیونه وګړي ورباندې خبرې کوي.خو د دغومره لوي شمېر نفوس او د دوی د سیمې له لوړ ارزښت سره سره ور ته ډېره کمه توجه شوې ده.همدغه وجه ده چې تر اوسه پورې یې لازمه وده نه ده کړې. پښتوژبه د پرمختګ ډېر لوي پوټنشیل لري او په لږ وخت کې چټکه او اساسي وده کولی شي. خو که له مخې یې پرتې ستونزې لرې شي.

د پښتو ژبې په وړاندې پرتې غټې ستونزې دا دي:

۱. پښتو ژبه په دفتري او رسمي چارو کې نه کارول کېږي او یا ډېره کمه کارول کېږي.

- **تشریح:** پښتانه په دفترونو کې په پښتو باندې کار نه کوي.له دې سره سره چې د پښتو رسمي حیثیت په اساسي قانون کې تسجیل شوی، اما د افغانستان دولت خپل ماموران په پښتو لیکلو نه مکلفوي. ځینې ماموران پښتو لیکلی نه شي، او په ځینو برخو کې له پښتو لیکنې او کارونې سره پټ او ښکاره مخالفت کېږي. عام پښتانه لاد هویت په ساتنه، ملت جوړونه او ښوونه روزنه کې د خپلې ژبې له اهمیت څخه ناخبره دي.

- **سببونه:** په دولت کې د پښتنو ماموراتو فیصدي ډېره کمه ده.حکومتونو په پټ ډول دې ته زمینه برابروله چې د ژبې په برخه کې اساسي قانون پلي نه شي. پښتانه ماموران د بې کورۍ او فقر دومره ژورې ستونزې لري چې د ژبې مسألې ته یې اصلاً پام نه دی. د پښتو دفتري اسنادو لپاره موډلونه او لارښودونه نه دي جوړ شوي....

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **د هوارې لارې چارې**: ټول پښتانه ماموران دې خپل دفتري کارونه په پښتو وکړي. پښتانه وزیران او نور اداري مشران یې دې له خپلو دفترونو پیل کړي.اداري مشران دې په لومړۍ مرحله کې خپلو پښتنو مامورانو ته ډاډ ورکړي چې پښتو مکاتبه کومه ستونزه نه، بلکې یو قانوني عمل دی. په ادارو کې دې خلک د آزاد رقابت له لارې ځاي پر ځاي شي. د پښتو دفتري اسنادو لارښودونه او موډلونه دې جوړ او مامورانو ته دې تدریس شي. ولسمشر او پارلمان دې د قانون د تطبیق د اصلي مسؤولانو په توګه خپله دنده ترسره کړي. په دفترونو کې دې د پښتو ژبې د کارونې لپاره تخنیکي وسیلې برابرې شي. د پښتنو په ګډون د ټولو مامورانو اقتصادي ستونزې دې حل شي.حکومت دې ټولو افغانانو باندې په پښتو او دري دواړو رسمي ژبو په تدریجي توګه د شفاهي او تحریري افهام او تفهیم شرط کېږدي. د ورانکارو مخه دې د قانون په وسیله ونیول شي. په کوزه پښتونخوا کې دې په قانون کې د پښتو ژبې د ځای پر ځای کولو او د هغې د پلي کولو لپاره سوله ییزه او مشروع مبارزه وشي او د پښتونخوا ایالتي او د اسلام اباد مرکزي حکومتونه دې د پښتنو ددغه حق په ورکولو کې نور غفلت نه کوي.

۲. پښتنو ته په مورنۍ ژبه د زده کړې حق نه دی ورکړل شوی

- **تشریح** : په ښوونځیو او پوهنتونونو کې په مورنۍ ژبه تدریس نه شته، او یا کم دی. ښوونکي او استادان زیاتره په مورنۍ ژبه زده کړې ته توجه نه کوي. په مورنۍ ژبه د زده کړې لپاره کافي درسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مواد نه دي برابر شوي. پښتنو ته په مورنۍ ژبه د زده کړې حق بشپړ نه دي ورکړل شوي.

- **سببونه**: په افغانستان کې د قانون نه تطبيق او په کوزه پښتونخواکې د پښتنو محکوميت، د دولتي چاروواکو غفلت، په ښارونو کې د پښتنو کم او خور وور نفوس له خوا خپل دغه حق په کلکه نه غوښتل، د کادرونو او شعور کمی، د پښتو ژبې او پښتنو عمومي فقر او وروسته پاتې والی.

- **د هواري لارې چارې**: په افغانستان کې دې قانون پلې او په کوزه پښتونخوا کې دې د پښتنو دغه حق يقيني شي. پښتانه دې ښاري شي او په مورنۍ ژبه د زده کړې له اهميته دې خبر کړي شي. د دولتي او نادولتي ټولنو او ولسونو تر منځ دې د همغږۍ هڅې او هلې ځلې زياتې او منظمې شي. پښتانه ښوونکي او استادان دې وروزل شي او ودې هڅول شي چې په مورنۍ ژبه تدريس وکړي. په پښتو ژبه دې تدريسي مواد برابر شي. د افغان کولتوري ټولنو جرګې او نورو فرهنګي ټولنو له اسنادو او تجربو څخه دې ګټه واخيستل شي.. د ښوونکو د روزنې په موسسو کې دې زده کړه په دواړو ژبو شي چې راتلونکي ښوونکي په دواړو ژبو د تدريس وړتيا ولري.

۳. په رسنيو او هنري فعاليتونو کې پښتوژبه د اړتيا په اندازه نه کارول کېږي

- **تشريح**: پښتوپه رسنيو او هنري چارو کې کمه ده.په پښتو ژبه ډېر کم هنري فعاليتونه کېږي. ژورنالستان او د ابتکاري پروګرامونو چلوونکي کم دي. پښتنو پر رسنيو پانګونه نه ده کړې.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **سببونه**: پښتانه لا د رسنیو او هنرونو په اقتصادي ګټو نه دي روږدي شوي. دا چې د پښتنو د زده کړې ژبه خپله نه ده، نو کله کله ورته تر خپلو ژبو د نورو رسنۍ او هنري چارې ډېرې مهمې ښکاري. دولتونو او حکومتونو پښتو رسنیو او هنرونو ته کم کار او پام کړی دی. د هنرمندانو او رسنیو د کارکوونکو منظمې ټولنې کمې دي.

- **د هوارې لارې چارې**: په اقتصادي ګټو د ولاړو رسنیو او هنرونو روزنې ته دې منظم کار وشي، چې د ولس په ملي او ټولنیزه روزنه کې مرسته وکړي. ممثلان، ژورنالستان او د رسنیو تخنیکي کارکوونکي دې ورروزل شي او ددوی د انسجام لپاره دې ټولنې جوړې شي. دولتونه دې له پښتو رسنیو سره مرسته وکړي. ولسونو کې دې تبلیغات وشي چې خپلې رسنۍ واوري،وګوري،ولولي او تقویه یې کړي، سوداګر او پانګوال دې له خپلو رسنیو سره مرسته وکړي او اړیکې دې ورسره وساتي. په رسنیو کې دې د پښتو ژبې اصلي او عادي بهیر ته په جدي توګه پام وشي او په دې برخه کې دې له تکلف او تصنع څخه ډډه وشي. د رسنیو چلوونکي او خاوندان دې داسې پروګرامونه جوړ او وړاندې کړي، چې د هېواد، سیمې او حتی نړۍ په کچه له نورو رسنیو سره مقابله وکړای شي او د پښتنو د اړتیاوو اودیني او ملي ارزښتونو مطابق وي.

۴. په دیني آثارو کې د پښتوژبې برخه کمه ده

- **تشریح**: پښتو په پوره ډول د دین او مذهب ژبه نه ده. مهم دیني آثار ورته نه په پوره اندازه راژباړل شوي او نه په کې په کافي اندازه لیکل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **سببونه**: ديني عالمانو دې لوري ته کمه توجه کړې ده. په پښتنو کې د لويو ديني عالمانو او منظمو ديني مدرسو کمی دی. داسې بنسټونه چې د ديني آثارو د ليکنې، ژباړې او خپرولو لپاره کار وکړي، کم دي.

- **د هواري لارې چارې**: دين او ژبه دې تړلي ارزښتونه وګڼل شي. تفاسير دې ترجمه شي. د ملايي او عامې پښتو د نږدې کولو او يوځای کولو هڅې دې وشي. د ټکي په ټکي ترجمې پر ځای دې د عادي او معياري پښتو کارولو ته کار وشي.اهم ديني آثار دې درست وژباړل شي او د دين د ټولو علومو او فنونو ډولونه دې پښتو ته راواړول شي.پښتانه اديبان او پوهان دې له ديني مدرسو سره همکاري وکړي چې ديني علوم په عادي او معياري پښتو وژباړي.ديني ارګانونو سره دې همکاري وشي.

۵. په عامو چارو کې د پښتوژبې استعمال کم دی

- **تشريح**: په عامو او سوداګريزو چارو کې پښتو کمه کارول کېږي.د ژبې پر بنسټ کورني نظام جوړولو ته پښتانه کم پام کوي.د روښانفکره، روحاني او اجتماعي بنسټونو ترمنځ همغږي کمه ده. پښتانه ډېر ژر خپله ژبه پرېږدي او د نورو په ژبو افهام او تفهيم کوي.

- **سببونه**: پښتو ژبه، ادب او هنر د اقتصادي ګټې وټې د ترلاسه کولو وسيله شوې نه ده. پښتو په دربار او دفتر کې نه شته. په ښارونو کې د پښتنو د خورور شمېر له امله دوی په نورو کې منحلېږي.په ښځه او مېړه کې که يو هم پښتون نه وي نو راتلونکې کورنۍ پښتو ژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېروي. سوداګر او عام پښتانه په پښتو کارولو کې کومه ګټه او په نه کارولو کې يې کومه ستونزه نه ويني .

- **د هوارې لارې چارې:** پښتانه دې له خلکو سره په لومړي ځل مخامخ کېدا کې له هر چا سره پښتو ووايي. دوه يمه ژبه دې يوازې هغه وخت ووېل شي، چې مقابل لوري په پښتو (بېخي) نه پوهيږي. ځوک چې پښتانه نه دي او مات ګوډ پښتو غږېږي، بايد وهڅول او وستايل شي. کورنۍ دې ماشومان وپوهوي، چې په خپله ژبه خبرې وکړي.ښار، بازار کې د دوکانونو، شرکتونو، او نورو ملکېتونو لوحې، شخصي سندونه او ليکونه دې په خپله ژبه وليکل شي. رسنيو ته اعلانونه دې په پښتو ورکړل شي.

۲. پښتو په علمي، ادبي او ژبپوهنيزه برخه کې ستونزې لري

- **تشريح:** د رسمي او ولسي ژبې او ادب ترمنځ توپير يا فاصله ډېره شوې ده. په پښتو کې ضروري او علمي آثار کم دي. د پښتو د انکشاف لپاره کوم نړيوال علمي مرکز نه شته. د لهجو د پيوستون او ځېړنې لپاره پوره هڅې نه دي شوي.د ژباړې د فرهنګ محدودوالي او د يوه علمي مرکز نشتوالي، د ژبپوهانو کمی،له عصري تخنيکي وسيلو سره د پښتو ژبې واټن، د پښتنو ليکوالو د يوه سراسري مرکز نشتوالی، د چاپي او نشراتي مرکزونو کمی، د پښتو آثارو د يوه بشپړ ډېټابيس نشتوالی او د ساده او اسانه کوچنيو ګرامرونو او د ژبې د آسانې زده کړې د کتابونواو لارښودونو نشتوالی تر ټولو غټې ستونزې دي.

www.melitahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **سببونه:** په دولت او حکومت کې د پښتو درسمي کېدا تجربه ډېره لنډه او نیمګړې ده. له بده مرغه، شخړو او جګړو دغه تجربه لا پسې ټکنۍ کړې ده. دژبې د علمي او معیاري کولو منظم سیستمونه نه شته. متخصص او په لوړه کچه روزل شوي پوهان کم او د نشت په حساب دي. دولتونه او حکومتونه خپل مسؤولیتونه نه تر سره کوي.

- **د هواري لارې چارې:** ولسي ژبې او ادب ته دې پام وشي. له علمي ژبې سره یې دې د نړدېوالي پروګرامونه جوړ شي. د پښتو ژبې د ودې لپاره دې یو وجهي صندوق جوړ شي.د ډاکټرۍ (Ph.D.) تر کچې پورې دې د پښتو د زده کړو امکانات برابر شي.په پښتو ژبه دې لومړۍ لاس کتابونه ولیکل شي-نه دا چې د ژباړې له لارې هر څه پښتو ته راواړول شي.د اقتصاد، ټکنالوژۍ، سیاست او نورو ساحو کې دې پښتو آثار ولیکل شي.د پخوانیو هلو ځلو په رڼا کې دې د پښتو واحد لیك دود لپاره کار ته دوام ورکړل شي. د پښتو ژبې د معیاري ګرامر لیکلواو د پښتو اسانې زده کړې لارښودونو لیکلو لپاره دې کار وشي. تخنیکې او علمي کتابونه دې ولیکل شي او ویب پاڼې دې جوړې شي. ولسونه دې له حکومتونو نه په کلکه خپل حقونه وغواړي. لنډۍ او نور ولسي ادبیات دې په بهرنیو ژبو وژباړل شي.هرښه کتاب دې پښتو ته راوژباړل شي او په دې برخه کې دې ضروري کتابونه تر نورو مخکې کړای شي.پښتو آثار دې په نورو ژبو وژباړل شي. د افغانستان په هر ولایت او د پښتونخوا په هره ضلع کې دې د ریسرچ (څېړنې) مرکزونه جوړ شي.کال په کال دې پښتو نړیوال کانفرانس ته ورته کنفرانسونه جوړ شي چې د کارونو د پرمختګ جریان وڅاري او تر تحلیل او ارزونې وروسته یې د نویو پروګرامونو سپارښتنې وکړي .

www.melitahrik.com 0771 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرهنګیانو او روښانفکرانو رول او حالت:

د دغو پاس ستونزو د حل د وړاندیزو د پلي کولو او تعقیبولو تمه له فرهنګي ملګرو کېږي، خو دوی پخپله یوه نړۍ ستونزې لري، لکه:

۱) د دوی زیاتره د شخصي فرصتونو په تمه دي، دا د هر انسان په شان د دوی هم حق دی، خو دوي سره د ملت یو امانت دی چې هغه د دوی استعداد دی. باید منظمو ټولنیزو هڅو ته هم وخت ورکړي، ځکه ټولنیز بدلون په فرد منځ ته نه راځي.

۲) زموږ ځوان فرهنګیان د خپلي سویې لوړولو لپاره ژوره مطالعه نه کوي، ورځپاڼه، د شعر او داستان کوچنۍ رسالې فکر نه شي روزلی، یوازې ذوق خړوبولی شي. د ژور او رسا فکر روزلو لپاره د دین، تاریخ، فلسفې، عالي ادبیاتو، ټولنپیژندنې، انسان پېژندنې ارواپوهنې او نورو برخو ژوره مطالعه پکار ده.

۳) د زیاتره فرهنګي ملګرو مصروفیتونه پر دې منحصر دي چې په مشاعره کې شعر ولولي، د کره کتنې غونډو ته ورشي، په فیس بوک کې خپل شعر شریک کړي او په ګردي مېز کې مباحثه وکړي.

۴) سره له دې چې د خدمت او شریک کار لپاره ډېرې لارې شته، خو د هر چا جلا-جلا لارې دي او (دلته هر سړي پیدا دی خپل خپل کار لره کنه)

۵) زیاتره ملګري پر کوچنیو مسئلو مصروف دي. که یو چا په شپه کې په کوم محفل کې کومه بې ادبه خبره کړې وي، یا یې کومه نامأنوسه کلیمه کارولې وي، دوی به ورپسې شمعې ولګوي او هغه به دومره مشهور کړي چې ده به یې تصور هم نه کاوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶) بې شمیره حرکتونه پیلیږي او بیرته سقوطیږي. زیاتره دوه دوه نفري حرکتونه وي. دوه نفره یې سبا بیل وي، هر یوه ځانته یو یو ملګری پیدا کړی وي. بیا هغه دواړه سره بیل وي او کېسه له سره پیل وي.

۷) په ګرمو ورځو کې ګرم وي: د تیاکنو ورځې دي، دا ورځ ده او هغه ورځ ده، خو ژوند او د سمون لپاره مبارزه یوه ورځ کې نه کېږي، هغه دوامدار تعهد غواړي. د تداوم، ثبات او تکلیف کارونه موږ زیاتره ستړي کوي .

۸) زیاتره ملګرو سره د رهبرۍ خیالونه شته خو پلان شوو کارونو ته تن نه ورکوي

a. نه د وسپنې څپلۍ په پښو کوي، نه د سیلاب په مقابل کې د لامبو چل زده کوي

b. نه شکسپیر او خوشال کېدو لپاره تو له شپه په لوستلو او تفکر په ویښه سبا کوي

c. نه د خیر، فلاح او صلاح لپاره هر کور ته سل ځلې د دعوت لپاره ورځي

d. نه تر سل ځل غورځېدو وروسته د بیا جګېدو هڅه او عزم کوي

که همدغسې روان یو، نو دا کشتۍ به منزل ته ونه شو رسولای: اګر این معلم است و این ملا، کار طفلان را خراب مبینیم

زما وړاندیز زما فرهنګي ملګرو ته دادی چې دا وطن تر هر بل یوه ډېر کار او خدمت ته اړتیا لري او دغه تمه له هم تاسو څخه ده. انفرادي هڅې مو منسجمې او متمرکزې کړئ. موضوعات او د کار ساحې سره وټاکئ، ټول ملګري په هغو کارونو مصروف کړئ دوی یې ښه کولی شي، له داسې پروګرامونو ملاتړ وکړئ چې هم لنډه ګټه کوي او هم اوږود مهاله .

(c) ketabton.com: The Digital Library

فېروز خان صادق

د پښتون مشرتابه خلا

دا حقیقت لکه د لمر روښانه دی چې پښتانه زرګونه کاله لرغوني تاریخ لري. دغسې دوی خپل ځانګړي روایات، اقدار، تهذیب، تمدن، دود، دستور او عنعنات هم لري او دا هغه بهادر، جرات منډ، مېړني او تاریخي قام دی، چې تل یې پخپل ننګ، ناموس، وطن غېرت کړی دی او په نړۍ کې یې د خپل ځانګړي فطرت او طبیعت یو جدا حقیقت قایم کړی دی. د پښتون قام وګړي انتهایي زړه سواندي، خېرخواه، همدرد او له نورو سره د ښېګړې په صفاتو سینګار او سمبال دي. د لوظ پابند او د روغې جوړې منونکې دي، په ټولنیزه توګه دوی داسې کارنامې ترسره کړې دي چې نور قومونه او ولسونه ورته حېران دي او په ځانګړې توګه یې هم کړې، داسې د جرات او ځانګړي شجاعت ځرګندونه کړې ده. چې یوه نړۍ یې متعرفه ده. سره له دې چې ددې قوم په اړه په عامه توګه دا ویل کېږي چې تعلیم نه لري، بلکې د تعلیم مخالفت کوي خصوصاً په نجونو خو بیخي د زده کړې دروازې بندې ساتي بیا ځینې روایتونه او قدغنونه هم داسې دي چې د زده کړو په لاره کې خنډان ګڼل کېږي. خو ولې بیا هم پښنتانه وګړي په مختلفو ځانګو کې داسې کارنامې ترسره کوي هم په تېرې زمانې کې او هم اوس مهال چې ټوله نړۍ یې په حیرت کې اچولې ده. د فکر ځای دی چې هر کله د یو قوم کوچنیانو او ځوانانو ته خصوصاً نجونو ته د تعلیم لارې هم تړلې شوې وي. له ځانګړو بندېزونو او قدغنونو سره هم مخ وي ولې بیا هم دومره پرمختګ وکړي نو یقیناً چې دا ددې خبرې غمازي کوي چې پښتانه ډېر باصلاحیته قوم دی. خو که چیرې دوی د روزنې، پالنې، زده کړې او ښوونې بندوبست په سمه توګه وکړای شي او په صحیح اسلامي او افغاني طریقې سره ورته تعلیم ورکړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي، نو د نړۍ تر هر قوم زيات پرمختګ کولی شي او ډېر ناممکن کارونه ممکن کولی شي. ځکه چې دا قوم ډېر زړه ور او جراتمند قوم دی. چې په هر حال کې دوی د خپل محنت او صلاحيت په برکت لارې وباسي لنډه دا چې پښتون ډېر لرغونی له کمال او هنر نه ډک قوم دی. چې د نړۍ په مختلفو هېوادونو يې حاکميت هم کړی دی او د پښتنو بادشاهۍ سلسله په ټول هندوستان کې مشهوره ده. چې تر اوږدې مودې پورې يې ډېره په عادلانه توګه بادشاهي کړې ده، خو له بده مرغه چې پښتون قوم د دومره لوی تاريخ درلودلو باوجود په بعضې اړخونو کې تر نورو قومونو څخه ډېر وروسته پاتې شوی دی، لکه د مثال په توګه پښتون قوم په هره زمانه کې د يو مخلص، ذهين او ځيرک مشر د سيوري څوک نه دي پيدا شوی چې دا خو اور تس نس قوم يې په يو ټغر راغونډ کړی وي يا اوس يې راغونډ کړي. ځکه چې د پښتنو دا لويه بدمرغي ده چې دوي د ځان نه بغير بل څوک مشر نه مني هر يو ځان زمري بولي او نور ورته ګيدړان ښکاري. حال دا چې دا ممکنه نه ده چې هر څوک دې زمري شي او د دنيا تاريخ شاهد دی چې د ټول قوم مشري يو کس کوي. هر څوک ددې جوګه نه وي او هغه قوم پرمختګ کولی شي چې د خپل مشرتابه په احکاماتو او پريکړو په خلوص او اتفاق سره عمل کوي. ولې د پښتون قوم بخت په دې لړ کې بېدار نه دی او د بې اتفاقۍ ښکار دي. له دې سره يوه مهمه خبره هم کولی شي چې د پښتون اتحاد د يوې توطيې له مخې تار تار کېږي، خو دا لا تر اوسه پورې چا معلومه نه کړه چې ددې توطيې تر شا څوک دي او ولې د پښتون قوم وحدت ته زيان رسوي په دې لړ کې زموږ پوهانو ته د خپلو صلاحيتونو، تجربو او ادراک پر بنسټ کار کول پکار دي چې د پښتون وحدت خلاف سازشي لاسونه راڅرګند کړي او د هغو مخونه بې نقابه کړي. کوم چې په دې سازش کې ککړ دي. له بده مرغه دا حقيقت هر څوک مني چې پښتون قوم مشرتابه نه لري خو ددې لپاره عملي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار تر او سه پورې چا هم ونه کړو چې د پښتون د يووالي او د دوی د رهبرۍ او مشرۍ لپاره لاره هواره کړي. ټول پښتون په يو مزي وپيي. ځکه چې نن پښتون قوم له کومو مشکلاتو او کشالو سره مخ دی، کوم جنګونه چې په پښتنه سيمه کې شروع کړای شوي دي. ددې ټولو بنسټيز علت د پښتون رهبر نشتوالی دی. د پښتون راغونډېدل، يو کېدل د دوی د هر دښمن ماتې ده، لکه خوشال بابا چې وايي.

اتفـــاق پـــه پښتـــانه کـــې پيـــدا نـــه شـــه
ګنـــې مـــا بـــه د مغـــل ګريـــوان پـــاره کـــا

اسلام دين هم موږ ته د يووالي لارښوونه کوي او دا د خوښۍ ځای دی چې پښتانه د اسلام پر سپېڅلي دين کلک مين دي او پر اسلامي تعليماتو باندې عمل کوي. هم ددې لارښوونو په تنيجه کې موږ ټول پښتون قوم ته يکار دي چې په يو مشرتابه راجمع شو او د يووالي ثرګندونه وکړو. بله زموږ د قوم دا هم بدمرغي ده چې اقتدار يې لاس ته راغلی دی، خو ولې بيا هم د خپلې ژبې، کولتور، ادب او د خپل ملت لپاره يې کوم بنسټيز ګامونه نه دي پورته کړي، خصوصاً د ژبې په برخه کې خو تري تاريخ ډېر ګيله من دی او وايي چې دوي په خپلو بادشاهيو کې د دوی دولتي او درباري ژبه پردۍ وه د ليک لوست ژبه پردۍ وه، ځکه خو پښتو ژبې هغومره پرمختګ ونه کړو څومره چې يې تاريخ اوږد دی او اهميت يې معلوم دی. داسې نور هم ډېر عوامل او علتونه دي چې هغه د پښتون قوم د پرمختګ په لاره کې خنډونه دي. اوس موږ ته ضرورت ددې خبرې دی چې نور زموږ د يوويشتمې پېړۍ پښتون ځان وپېژني او د پښتون مشرتابه دا خلا پخپل سوچه فکر، سپېڅلي سوچ او روښانه ذهن د يو داسې مشرتابه په صورت کې پوره کړي چې څلورو کروړو پښتنو لپاره د منلو وړ او د رهبرۍ جوګه وي او هم دا هغه فيصله او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذریعه ده چې په پښتنه سیمه کې لګېدلي اور وژلی او پښتون قوم د موجوده او راتلونکېو بدمرغیو سره د مقابلې ور ګرځولی شي. نن چې پښتانه د دنیاآ په ګوټ ګوټ کې د هجرت او اذیت کوم ستونزمن ژوند تېروي د هغه نه نجات موندلی شي او د یو امن خوښې، وطن پرست او د ملت خېرخوا په عصري علومو پوه، مهذب او مترقي قوم ترې جوړېدی او د نړۍ په قومونو کې د سیال قوم په توګه خپله پېژندګلوي جوړولی او ساتلی شي.

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزير ډاکتر غلام فاروق وردګ

د جومات او ښوونځي تر منځ واټن او د افغان ماشوم غميزه

الحمدلله و کفی و الصلاة و السلام علی عباده الذينصطفی و بعد:

قل هل يستوي الذين يعلمون و الذين لا يعلمون

د ډېرې خوښۍ او خوشالۍ ځای دی، چې نن د يوې خورا مهمې، حياتي، ديني او انکشافي موضوع د څېړلو په موخه ددې ستر کنفرانس له لارې ستاسو درنو عزيزانو په خدمت کې يم او په دې اړه خپل نظر در سره شريکوم.

غونډې ته ستاسو د هريوه راتګ بختور غواړم، هر کله راشئ قدمونه مو زموږ په لېمو. په دې او دې ته ورته معارف پاله غونډو کې ستاسو ګډون او برخه اخيستنه، د هېواد د ځوان نسل له روزلو او زموږ او ستاسو بچيانو ته د هغوی د خدايي حق (تعليم او تربيې) له ورکړې سره ستاسو محترمينو بې حده مينه ښيي، چې زه يې د زړه له کومې ستايم او تقدير يې کوم.

ددې ترڅنګ د کنفرانس له تنظيمونکي، د هېواد له علمي او ادبي شخصيت پوهنوال محمد اسمعيل يون څخه مننه کوم، چې د لومړي ځل لپاره يې په هيواد کې د هيوادنيو مشکلاتو د څېړلو او هغو ته د حل لارې موندلو په موخه داسې ستر پروګرام جوړ کړ، خدای دې ددې ښېګڼې له مخې اجرونه ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عزیزانو، لکه څنګه چې دوستانو اشاره ورته وکړه، د دې کنفرانس عمده موخه په افغانستان کې د تېرو اوږدو جګړو له امله رامنځته شوې غمیزه او پر افغان ولس یې اغېز دی.

ماته به د معارف د وزیر او په دې برخه کې ستاسو د یوه خدمتګار په توګه ډېره ښه وي، چې ددې غمیزې او د پوهنې برخې ته له هغې د راپیدا شویو ستونزو په اړه خبرې وکړم.

یو مهم بحث چې په افغانستان کې د پوهنې په برخه کې ډېر مطرح دی او د کنفرانس غوښتنه هم داوه، چې موږ رڼا پرې واچوو، هغه د ښوونځي او مدرسې بحث دی، یا که په مشخص ډول ووایو، د معاصرو عصري علومو او له ډېرې پخوا را روانو دیني علومو بحث، چې متاسفانه تر دې وړاندې په یوه سترګه نه ورته کتل کېدل.

موږ په داسې حال کې، چې د اسلام مبارک دین د خپلو ټولو دیني معتقداتو او کړنو منشا بولو او دا پر ځان فرض ګڼو، چې هر اقدام او هر عمل مو د اسلام له مبارک دین سره برابر وي، په ټول افغانستان کې په اسلامي او افغاني اصولو د ولاړو معیاري او پرمختللو زده کړو غوښتونکي یو او د داسې یوه تعلیمي نظام د رامنځته کېدو هوډ لرو، چې رسمي او متبادل تعلیمات پکې یو د بل ممد او متمم وي.

په دې ترڅ کې د لوی خدای ج په مرسته او د ولس په بې شانه همکاریو تر توقع لوړو اهدافو ته رسېدلي یو او لاهم پرمختګ کوو.

موږ د پورتني اصل په پام کې نیولو سره په خپل تعلیمي نصاب کې اسلامي او عصري دواړو زده کړو ته د یوې با ارزښته فریضې په سترګه ګورو او دې اصل ته پوره ژمن یاستو، خو په څنګ کې یې دا هم منو، چې د تېرو اوږدو کلونو جګړو، ناخوالو، بهرنیو لاسوهنو، د ولس پر وړاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راټوکېدلو بد بينيو او په ټوله کې د افغانستان د معارف پر وړاندې را پيدا شويو خنډونو او دښمنيو دې ته زمينه برابره کړې، چې د مدرسې او ښوونځي ترمنځ واټن رامنځته شي.

دغه ستونزه د افغانستان د آزادۍ تر ګټلو وروسته د غازي امان الله خان له مهاله، له هغه وخته رامخې ته شوه، چې په هيواد کې د معارف د تمدن او زموږ د هيواد د باسواده کولو هڅې پيل شوې. متاسفانه له همغه وخته زموږ د ديني او عصري زده کړو بهير متضاد مسيرونه خپل کړل او يو ډول منفي رقابت رامنځته شو.

د ښوونځي او مسجد دغې تپل شوې، ناروا، نا مطلوبې، مضرې، تباه کوونکې او په پايله کې د نورو له خوا دېکته شوې منفي سيالۍ نه يوازې دا چې زموږ د معارف سيستم په بنسټيز ډول اغېزمن کړ، بلکې په هيواد کې يې د ګڼو تربګنيو بنسټ کېښود او د زرګونو افغانانو ژوند يې واخيست.

دې نا سالم رقابت زموږ هيواد داسې يوه ځای ته ورساوه، چې متاسفانه څو کاله وړاندې يې د نړۍ په کچه له ښوونځي او ښوونيز بهيره د بهر پاتې شويو ماشومانو شمېره تر هر چا لوړه وه او په هېڅ صورت يې د سيمې او نړۍ له هېوادونو سره په پوهنيز ډګر کې رقابت نه شواي کولای. ددې ترڅنګ يې زموږ د ديني او عصري منل شويو زده کړو مسيرونه کاږه کړل او ولس يې د بې سوادۍ او له تعليمه لرې والي کندې ته ټيل واهه.

ددې ستر ناورين په پايله کې يې زموږ (۱۲) ميليونه هيوادوال د بې سوادۍ کندې ته ټيل وهل او د ښوونځي د عمر شاوخوا (۸) ميليونه تنکې ماشومان او زلميان يې ښوونځيو ته له تلو بې برخې کړل.

www.melitahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ په داسې حال کې، چې یاد منفي بهیر د افغانستان د تاریخ تر ټولو کرغېړن او تور بهیر بولو، د هغه د په ټپه دربدو په اړه مو اوږده او اغېزناک ګامونه پورته کړي.

دولس کاله وړاندې موږ ته د پوهنې یو داسې نظام را پاتې و، چې تر یو میلیون څخه ټیټ شمیر نارینه زده کوونکو په (۳،۴۰۰) تعلیمي موسساتو کې د (۲۰،۰۰۰) ښوونکو له خوا په غیر معیاري ډول زده کړې په کې کولې، واحد تعلیمي نصاب موجود نه و او د زیاترو تعلیمي موسساتو ودانۍ تخریب شوې وې، داپه داسې حال کې ده، چې اوس زموږ د زده کوونکو شمیر (۱۰,۵) میلیونه تنو ته رسیدلی چې د (۲۱۱,۰۰۰) ښوونکو له خوا په (۱۲،۲۰۰) تعلیمي موسساتو کې د یوه معیاري نصاب په موجودیت کې په زده کړه بوخت دي.

پوهنې وزارت په دې توانېدلی، چې د تېرو (۱۲) کلونو په جریان کې شاوخوا (۲۱۳) میلیونه جلده درسي کتابونه چاپ کړي، چې له دې ډلې تر (۵۷) میلیونو ډېر یوازې سږکال چاپېږي.

تر (۸۰۰۰) څخه زیاتو ښوونځیوته یا خو له سره نوې ودانۍ جوړې شوي او یا ترمیم شوې دي.

همدارنګه د پوهنې وزارت توانېدلی چې نه یوازې په ملي، بلکې په نړیواله سطح خپل بریالتیوب په اثبات و رسوي چې د:

GPE

UN Ed. Above All,

UK GGECF,

Qatar Educate a child,

(c) ketabton.com: The Digital Library

UAE New Initiative,

په پروګرامونو کې د افغانستان ویاړمن غړیتوب یې نمونې دي او د دې بریالیتوبونو لړۍ به د لوي خداي (ج) په توکل نوره هم دوام پیدا کوي.

همدارنګه موږ په دې وتوانېدلو، چې د هیواد له څلورو میلیونو ډېر وګړي د سواد زده کړې په کورسونو کې د روزنې له مخې باسواده کړو. په دې ترتیب سره اوس زموږ د (۱۲) میلیونو هغو هیوادوالو شمېره چې لیک لوست نه شي کولای (۸) میلیونو ته راښکته شوې او په دې ترتیب سره مو په هیواد کې د سواد کچه له ٪۲۰ څخه ٪۳۴ ته لوړه شوې ده.

پوهنې وزارت همدا اوس په ټول هیواد کې تر (۳۰، ۰۰۰) ډېر د سواد زده کړې کورسونه لري، چې د (۳۰،۴۴۲) تنو استادانو له خوا په کې (۷۷۰، ۰۰۰) تنه د لیک لوست په زده کړو بوخت دي.

یادې لاسته راوړنې یوازې په پورته برخو کې نه خلاصه کېږي. موږ د پوهنې په اوسني سیستم کې د تخنیکي او مسلکي زده کړو برخې ته هم جدي پاملرنه کړې ده. په دې برخه کې موږ د ګوتو په شمار انستیتونو او مسلکي ښوونځیو څخه پیل وکړ او اوس د لوی خدای(ج) په مرسته په ټول هیواد کې د مسلکي او تخنیکي زده کړو (۲۴۹) ښوونځي او انستیتونه لرو، چې (۱۴۶) یې ښوونځي او (۱۰۳) یې انستیتونه دي. په دې ډول زموږ د پوهنې د بهیر د پام وړ برخه زده کوونکي، چې (۸۲،۲۴۲) نجونې او هلکان زده کړې په کې کوي.

د سواد، عمومي زده کړو او مسلکي او تخنیکي زده کړو په برخه کې د پورته لاسته راوړنو ترڅنګ، پوهنې وزارت د اسلامي تعلیماتو هم ابتدایي او هم عالي زده کړو ته ډېره پاملرنه کړې. موږ د ښوونځي او مسجد ترمنځ واټن نه منونکی بولو او په ډاډ سره ویلای شو، چې دغه واټن اوس له منځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تللي او زموږ په هېواد کې د دواړه ډوله زده کړو بهیر خوا په خوا کې د افغاني ژوند د یوې مهمې اړتیا په توګه روان دی.

موږ مسجد او د هغه ابتدایي زده کړې د افغاني ټولنې د پوهې هغه ستره پانګه بولو، چې لوی خدای زموږ پر ولس لورولې او ښایي ډېر نور ولسونه یې ونه لري. زموږ د جومات بغدادي قاعده، الفبا سیپارې او قرآني لوستونه زموږ ماشومانو ته د لیک لوست او خدای پېژندنې لومړنۍ اصول ور زده کوي او پردغو اصولو برابر یې ښوونځیو ته را استوي، چې بې له شکه د ښوونځي او عصري علومو لپاره تر ټولو ښه ممد او مرستندوی ثابتېږي، لوړو زده کړو ته اساس رامنځته کوي او د علم معراج ته تر رسېدو پورې د زده کوونکو د لارې مشال ګرځي. موږ د دې اهمیت په درک سره نه یوازې داچې نه پرېږدو دغه ستر او مقدس مرکزونه اغېزمن شي، بلکې د پیاوړتیا، همغږۍ کولو او لاښه تنظیم هڅې یې کوو.

که څه هم د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه او شهید سردار محمد داود خان پر مهال او تر هغه وروسته او وړاندې هم د مسجد او مکتب ترمنځ د واټن د لرې کولو هڅې شوې دي، خو متاسفانه ډېرې کارنده نه دي ثابتې شوې.

موږ د لوی خدای ج په فضل، پر هر نر او ښځه د علم د فریضې په منلو او دې خدایي حکم ته د بشپړ تابعیت پر بنسټ په پوره ژمنتیا سره پر دې کار کړی او کوو، چې زموږ هر بچی په دواړو دیني او عصري علومو مجهز وي. دیني علوم زموږ د عصري علومو نه بېلېدونکې برخه جوړوي، موږ د یوه پرمختللي، آباد او باسواده افغانستان لپاره د مسجد او مکتب وجود حیاتي بولو او هر تعلیم یافته مو باید په دواړو دیني او عصري علومو مجهز وي.

ددې ترڅنګ د دواړو عصري او دیني زده کړو په برخه کې بېسارې او تاریخي لاسته راوړنې لرو. په داسې حال کې، چې د مسجدونو ټولو زده کړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته د يوه ضرورت په سترګه ګورو او هره کورنۍ تشويقوو، چې خپل ماشومان د لومړنيوزده کړو لپاره مسجدونو ته واستوي، په هيواد کې د ديني مدارسو او دارالعلومونو پروده او پراختيا هم کارکوو. موږ د هېواد په تاريخ کې د لومړي ځل لپاره د پوهنې وزارت په چوکاټ کې د اسلامي زده کړو معينيت رامنځته کړی، چې په هيواد کې د اسلامي زده کړو بهير تنظيموي. د اسلامي تعليمي موسساتو د مدرسينو په شمول دامهال (۲،۹۵۱) تنه علما د ياد معينيت په چوکاټ کې په کار بوخت دي.

لله الحمد پوهنې وزرات په دې توانېدلی، چې په خپلو تعليمي موسساتو کې د رامنځته شويو حياتي او تاريخي پرمختګونو پر بنسټ د ديني زده کړو د طالب العلمانو شمېر د ۱۲٪ اناثو په شمول (۲۵۷،۸۹۱) تنو ته ورسوي. دغه طالب العلمان په (۱۰۰۱) بابه تعليمي موسساتو (۲۰ بابه دارالعلوم، ۱۳۳ بابه دارالحفاظ، ۷۱۰ بابه مدرسو، ۹۸ بابه الحاقيه) کې د (۲،۹۰۲) تنو مدرسينو له خوا په ديني زده کړو بوخت دي.

پوهنې وزارت همدارنګه (۲۲۱) تنه ديني علما او ملا امامان د سواد زده کړې د موجوده کورسونو په برخه کې د استادانو په توګه استخدام کړي، چې په ډېر اغېزناک ډول زموږ د ولس نالوستي قشر ته ليک لوست ور زده کوي او هر ملا امام د سواد زده کړې د (۲) بابه کورسونو مسووليت پر غاړه لري. د پوهنې وزارت پلان لري چې په راتلونکې کې (۱۰،۰۰۰) ملا امامان په دې برخه کې په کار و ګوماري.

پوهنې وزارت د هيواد په تاريخ کې د لومړي ځل لپاره د (۲۵،۰۰۰) هغو امامانو څخه چې خصوصي زده کړې يې کړې وې، معياري ازموينه واخيسته، چې د ياد شمېر امامانو له جملې څخه (۳۷،۲۲۷) کسانو ته د (۱۴) او (۱۲) په کچه اسناد ورکړل شول. د پوهنې وزارت د ۱۲ ټولګيو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فراغت اسنادو ددغو علماو (۲۷،۷۰۰) کسانو او د ۱۴ ټولګي د فراغت اسنادو (۹۵۱۱) کسانو ته د پوهنې وزارت په ګډون د هېواد په بېلابېلو اداراتو کې د کار زمینې مساعدې کړې دي.

ددې ترڅنګ موږ بیاهم د هیواد په تاریخ کې د لومړي ځل لپاره په هېواد کې د اسلامي زده کړو مرکزونو ته داسې درسي نصاب ترتیب کړی او د بشپړېدو په حال کې دي چې زموږ د هیواد پوهنیزو اړتیاوو ته په کتو د اسلامي هیوادونو له معاصرو تجربو څخه استفاده پکې شوې او د زده کوونکو یا طالب العلمانو هر ډول علمي او مسلکي اړتیاوې په کې په پام کې نیول شوې دي.

د همدې نصاب د اووم، اتم او نهمو ټولګیو لپاره ۷۱ عنوانه کتابونه تالیف او چاپ ته تیار دي، د لسم، یوولسم او دولسمو ټولګیو د کتابونو کار ٪۹۰ بشپړ شوی او د دیارلسم او څوارلسمو ټولګیو د کتابونو په تالیف هم کار روان دی.

همدارنګه مو په ښوونځیو کې هم د دیني زده کړو د مضامینو ساعتونه ډېر کړي دي. همدا اوس زموږ د ښوونځیو زده کوونکې د نورو معاصرو علومو ترڅنګ دیني زده کړې، حدیث، تفسیر، عقاید او داسې نور مضامین لولي او د خپل دین په رڼا کې خپلې زده کړې پرمخ بیايي.

پوهنې وزارت هڅه کړې، چې په خپل هیواد کې د دیني زده کړو د پراختیا لپاره د هغو اسلامي هیوادونو همکاري را جلب کړي، چې په دې برخه کې بریالۍ تجربې لري، لکه د دوست هیواد مصر او دوست هیواد ترکیې همکارۍ چې په کابل کې د مصر د الازهر د جامعې او ترکیې د امام خطیب ماډل دارالعلومونو تاسیس یې غوره بېلګې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ديني زده کړو په موخه د مصر عربي جمهوريت ته د يو شمېر افغان محصلينو لېږل د همدې هڅو يوه برخه ګڼلای شو.

همدارنګه هر کال د پوهنې وزارت د اسلامي زده کړو د معينيت په نوښت د قرآن کريم د حفظ او تجويد مسابقې په ملي سطح تدويروي، چې په ځوان نسل کې د قرآن پوهنې او قرآن زده کولو روحيه پياوړې کړي.

موږ په داسې حال کې، چې په دې برخه کې د لاسته راغلو برياليتوبونو په اړه د لوی خدای(ج) شکر ادا کوو، په ډاډ سره ويلای شو، چې په تېرو پنځو کلونو کې مو د لومړي ځل لپاره د ښوونځي او مسجد تر منځ واټن له منځه وړی. په دې برخه کې مو هڅې جاري دي او که خدای(ج) کول د مساجدو او ښوونځيو په همغږۍ فعاليت سره به په نږدې کې د (پوهنه د ټولو لپاره) اعلان شوي هدف ته تر ټولو لومړی ځانونه ورسوو.

اقول قولي هذا استغفرالله لي ولکم

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمان افغانیار

تعلیم او نوی نسل

له نکتې نه تمام علم حاصلېږي
درست خروار له یوه مشته نمایان شي
(رحمان بابا)

پښتانه د نړۍ پر مخ یو له هغو قومونو څخه دی، چې د ژوند ټوله نقشه یې د غمونو، تراژیدیو، ویرونو، دردونو، مرګونو یو غم لړلی داستان دی. په تېره بیا دې درې لسیزو خو د پښتنو کولتوري او عقیدوي دوه لوی ډګرونه هوجره او جومات په سرو وینو رنګ کړل، پښتنې مېندې کونډې، بورې او وزل شوې، د پښتنو سیمه د نړۍ د جنګونو یوه لویه تجربه ګاه وګرځېدله هر چا په دې مځکه خپلې وسلې وازمایلې او سیالیانې یې سره شروع کړې، ددې په ردعمل کې پښتون مړ، زخمي، ګوډ او شل شو. هېچا هم د پښتنو پرهرونه او زخمونه ټکور نه کړل، بلکې نورې مالګې یې هم پرې وشیندلې، هر چا تر خپله وسه پورې ښه په اخلاص ددې لوی کور په رنګولو کې برخه واخیسته. همدا لاعاملونه ول چې پښتانه د نړۍ په ګوټ ګوټ کې تیت و پرک شول، په پردیو هېوادونو کې په مزدورۍ بوخت شول، د تعلیم ډګر ترېنه پاتې شو. ددې اثر پر نوي او ځوان نسل باندې ډېر وشو، له قلم او کتاب نه لرې شول، ددې په مقابل کې له وسلې او وحشت سره لاس و ګریوان شول. په داخل او بهر کې چې کوم مکتبونو فعالیت کاوه، په هغو کې هم ټوپک، کلاشینکوف، او ټانکونه د هر څه پر ځای سمبولونه شول، پښتنو لا د وحشت او بربریت پلو ته مخه کړه. مکتب او مدرسه ورته د تدریس او

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاربنوونې پر ځاي د جنګ د ټريننګ مرکز شو.

همدې اثراتو د پښتنو د ماشومانو پر نفسياتو ژوره اغېزه وکړه، بل پلو غربت هم په دې ټولنه کې خپلې ريښې لا پسې ټينګې کړې او خلک يې دې ته مجبور کړل چې د خپلې خېټې لپاره يوه مړۍ ډوډۍ پيدا کړي.

بهرني ملکونو د پښتون نسل تربيه د خپل فکر مطابق شروع کړه، خپل تاريخونه يې پرې ولوستل، خوشال خان، ميرويس خان، احمد شاه يې ترې هېر کړل خپل اتلان يې ورته د اتلانو په توګه معرفي کړل، چې په فکري توګه هم پښتون ماشوم د بل په تقليد او اثر کې راګير شو.

د مکتب او مدرسې معلمان او لاربنوونکي هم د ماشومانو لپاره د وحشت او ويرې سمبولونه وګرځېدل، نوی نسل د مکتب نه فرار او تيښتې ته مجبوره کړای شو، د مينې او محبت په مقابل کې د مکتب او مدرسې استادانو د وهلو او ټکولو فلسفه خپله کړه. نوي نسل نشو، فلمونو او نورو بدرنګيو ته مخه کړه. چې يو خوا يې سالمه روزنه ونه شوه، بله خوا پرې پردۍ نظريې او فکرونه نور هم حاوي شول. په مقابل کې نورو ټولنو خپل نسل په ساينسي، سياسي، علمي، ادبي، عقيدوي او عصري علومو سمبال کړ، پښتانه له بدبختيو او ګواښونو سره مخ شول. نورو ټولنو د نوي نسل د روزنې او پوهاوي په اړه مختلف سمينارونه او غونډې وکړې، له نوي نسل سره د رويې په اړه يې خصوصي ناستې وکړې، ښوونځي د مينې او محبت يو مرکز وټاکل شو. په مقابل کې پښتون نوی نسل تباه شو، ورټل شو او مړ شو.

دا چې زده کړه د هر ماشوم انساني او عقيدوي فريضه ده، نو نن له موږ سره د نوي نسل د روزنې لپاره تر يو څه اندازه وسايل او لارې چارې شته، که نن مو هم نوی نسل له تعليم او تربيې نه بې برخې پاتې شو، نو سبا ورځ به مو تر نننۍ ورځې نه هم بدتره وي. زموږ نوی نسل به د پرديو لومو کې راګېر وي.

www.melitahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې نظريې او فکرونه به يو ځل بيا په دې سيمه کې وده وکړي. دا سيمه به د درنو بمونو او وسلو تجربه ځای شي. که مو نن د نوي نسل فکري روزنه وکړه نو دا نسل به د سبانۍ ورځې لپاره ډال او توره وي، ګني دا نسل به د خپل نغري دښمن وي. زه له ټولو بااحساسه افغانانو او پوهانو څخه هيله کوم چې د نوي نسل په روزنه کې خپله تجربه او پراخه ونډه په کار راولي، دې بدبختيو ته د پای ټکی کېږدي، د قام او ملت ګټه د ځان ګټه وبولي. ځانونه دې اينده زمانې ته د تاريخ په پاڼو کې سپېڅلي او مقدسه نقش کړي. په اخره کې د افغانستان ملي تحريک څخه نړۍ نړۍ مننه کوم چې په داسې حالاتو کې يې د پښتنو د ويښتيا په خاطر د داسې يو سيمينار تابيا ونيوله او پښتنو ته يې يو فکري ډګر خلاص کړ. اخره کې درنه د خوشال بابا په يو شعر اجازت غواړم.

چې يې علم هنر نه وي ځنې تښته

بې هنر سړی که وګوري لا شی دی

خوشال بابا

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمداجمل هوډمن

پښتانه او ټاکنې

ټاکنې د ولسواکۍ لومړنی او بنسټیز اصل دی. ولسواکي په یوه عبارت د اکثریت واکمنۍ ته وایي، چې د ټاکنو له لارې رامنځته کېږي. پښتانه په افغانستان کې دغوڅ اکثریت په توګه هغه مهال کولای شي د افغان ملت د یوې لویې برخې په توګه د ولسواکۍ په ټینګښت د ځواکمن سیاسي اقتدار په رامنځته کولو او سیاسي ثبات کې خپل کردار ادا کړي، چې د ولسواکۍ ننګه وکړي. قومي اکثریت په یوه هېواد کې د سیاسي ثبات په ټینګښت او ساتلو کې مخکښ رول او تر نورو ډېر مسئوولیت لري. په دې باندې ټول پوه دي، چې افغانستان پښتنو جوړکړی، پښتنو ساتلی او دفاع یې ترې کړې او تر دې وروسته به یې هم ساتي خو اوس د مبارزې او هېواد ساتنې وسایل بدل شوي که پرون وطن په توره او ټوپک او وسله والو مبارزو ساتل کېده نن په پوهه، ولسواکۍ، او سوله ییز سیاست ساتل کېدای شي.

که داخبره ومنو، چې په ولسواکۍ کې د اکثریت واکمني تضمین ده، چې بې له شکه همداسې ده، نو په افغانستان کې ولسواکې د ټول ملت خو په ځانګړې توګه له هرچا مخکې د پښتنو په ګټه ده، خو په دې شرط چې پښتانه په ټاکنو او سیاسي فعالیتونو کې په خپل پراخ ګډون سره له خپل قومي اکثریت څخه سیاسي اکثریت جوړکړي او دا خبره د امتیاز په توګه نه، بلکې د یوه مسئولیت په توګه ومني، چې د یوې ځواکمنې واکمنۍ په جوړولو سره به د هر ډول لاسوهنو او دسیسو مخنیوی کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان دښمنان په دې پوهېږي، چې که پښتانه په هره اندازه، د هېواد د برخلیک په ټاکلو کې ګډون ولري په هماغه تناسب افغانستان د ثبات پرلور روانېږي او د بهرنیو لاسوهنو مخه نیول کېږي، همدا لامل دی، چې پښتانه له هرې خوا په بېلابېلو توطئو کې ښکېلوي او د خپل برخلیک د ټاکلو له حق څخه یې محروم ساتي. خو دا په دې مانا نه شي کېدی، چې ملامتي یوازې په بهرنیو دښمنانو ور وتپل شي، د پښتنو پر وړاندې زموږ د بهرنیو دښمنانو د دسیسو په اړه زموږ د مورخینو، سیاسیونو او څېړونکو سمو خو تکراري بحثونو پښتنو ته د نه ملامتۍ انګېزه او احساس ورکړی او دا احساس د دې سبب شوی، چې پښتانه د هرې نیمګړتیا او ناکامۍ پر وخت نورو ته د ملامتۍ ګوته ونیسي خو خپلو مسئوولیتونو ته پام نه کوي. حتا همدا نن، چې د علم پرمختګ، څېړنې او د بیان د آزادۍ دور دی په پښتنو کې د سمون په موخه سیاسي او ټولنیز نقد ګستاخي او سپکاوی ګڼل کېږي او همدا دلیل دی، چې موږ ته خپل عیب د ولو منځ ښکاري او لاهم له خپلو نیمګړتیاوو او ستونزو نا خبره پاتې یو. پښتانه باید جدي شي او د خپلو نیمګړتیاوو او ستونزو په هوارولو سره دې خپل ځان د بهرنیو توطئیو د مخنیوي جوګه کړي.

درنو حاضرینو !

په دا سې حال کې، چې د ولسمشرۍ ټاکنې را روانې دي ما ته د دې څېړنغونډې د تنظیموونکو له خوا دنده سپارل شوې، چې خپله مقاله د پښتنو او ټاکنو په اړه ولیکم.

د ټاکنو بحث د ټولو افغانانو په ځانګړې توګه د پښتنو لپاره ډېر مهم او جدي دی. د یوه مسئوول پښتون افغان په توګه په هېواد کې نورو مېشتو قومونو ته په درناوي سره غواړم ووایم، چې پښتانه یا نې افغانستان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان یعنې پښتانه زما لپاره دا دواړه مفاهیم یو دي. که څوک غواړي، چې د افغـان ملت د واحـد بـدن لویـه برخـه لـه صـحنې حـذف کـړي ګـواکې افغانسـتان حذفول غـواړي. د افغانسـتان د حـذفولو لپـاره تـر نـورو مخکـې پښتون په نښه شوی. لومړي ګام له واکه د پښـتنو لـرې کـول، لـه واکـه ګوښـه ساتل او واک ته د پښتنو د رسېدو مخه نیول دي. د دې موخې لپـاره پښـتانه له هر ډول د سیسو سره مخامخ دي. بل لوري ته پښتانه له دې توطئیې څخه د بچېدو لپاره سیاسي انتظام او پر حیاتي مسایلو باندې منحیث قوم اتفاق نـه لري او له همدې له امله ده، چې په راتلونکو ټاکنو کې د پښتنو د فعال ګډون پر وړاندې ډېرې ستونزې پرتې دي، چې په لاندې توګه یې یادونه کوم.

جنګ او تهدید:

د پښتنو پرخاوره د پردیو له خوا تپل شوې نیابتي جګړې زموږ ټول مادي او معنوي شته له منځه وړي، د جنګ له لاسه ده، چې پښتانه نه شي کولای د افغانستان په سیاست کې سوله یېز رول ولوبوي. پښتانه په خپلو سیمو کې یوازې د ژوندي پاتې کېدو لپاره ژوند کوي. موږ د پرله پسې جګړې له لامله حتی د پرمختګ او پـه خپـل حالـت کې د بدلون راوسـتو لپـاره د فکـر کولـو وخت هم نه لرو. زموږ ټوله انرژي، وخت او امکانات د جګړې لـه نـاوړه پـایلو څخه د خلاصون لپاره لګول کېږي. په ټاکنو کې پـراخ او اغېـزمن ګـډون یـوې سـوله یېـزې فضـاته اړتیـا لـري، د پښـتنو پـه خـاوره کـې هرځلـې د ټـاکنو پـه رارسېدو سره د جګړې ډګر نور هم تـودېږي او نـه پرېږدي، چې پښـتانه پـه ټاکنو کې ګډون وکړي. دا جګړې که له یوې خوا بهرنۍ ریښې لري له بلې خوا کور دننه هم ځینې ډلې د پردیـو پـه لمسـون پـه ټـاکنو کـې د پښـتنو د ګـډون د مخنیوي په موخه مصنوعي جګړې رامنځ ته کوي. په جنوبي او ختیځو سیمو کـې دوامـداره جګـړه روانـه ده، خـو پـه شـمالي ولایتـونـو کـې یـوازې د ټـاکنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرمهال د جګړو تنور تود ېږي. په تېرو پارلماني ټاکنو کې د کندز، تخار او بلخ په ولايتونو کې د پښتنو په سيمو کې، چې دولسي جرګې د پښتنو کانديدانو د نفوذ ساحه وه تر ټاکنو وړاندې او وروسته هېڅ خبره نه وه، خو د ټاکنو پر وخت هم مصنوعي طالبان پيدا شول او هم نمايشي تروريستان !

د پښتنو پر خاوره د جګړې دوام حتا هغه کسان ، چې د قانون پرحاکميت باورلري، دې ته مجبوره کړي، چې د خپلې بقا لپاره انتخاباتي درغلۍ يوه اړتيا وګڼي. دې حالت يو شمېر فاسدو کسانو ته موقع ورکړې، چې د امنيت د نه شتون او په ټاکنو کې د پښتنو له نه ګډون نه په استفادې سره د تقلب او درغليو له لارې ځانونه د پښتنو استازي کړي او بيا په پارلمان کې د هغو پر برخليک معامله وکړي. جګړې زموږ د حقونو له سوداګرو نه موږ ته په ظاهره قانوني استازي تراشلي او په دې توګه په مقننه او اجرائيه ځواک کې زموږ د واقعي سياسي استازيتوب مخه نيول شوې.

وړاندې مو د يوه هېواد په سياسي ثبات کې د قومي اکثريت د رول خبره وکړه. په افغانستان کې متاسفانه جنګ له پښتنو څخه د مخکښ سياسي رول وړتيا اخيستې او داکثريت په توګه يې اقليت ته محتاج کړي دي. تاسو خبرياست چې همدا اوس د ولسمشرۍ احتمالي پښتانه کانديدان يوېې هم پکتيا ، خوست، کندهار، هلمند ، ننګرهار ، فراه او نورو سيمو ته د تلو زړه نه ښه کوي ټول لګيا دي په کابل ، مزار او جوزجان کې دلږکيو د قومي رهبرانو دروازې ټکوي، دا ځکه چې د پښتنو په سيمو کې رايې نشته. ښکاره ده چې د دې ډول معاملو په پايله کې رامنځ ته کېدونکې واکمني نه شي کولای افغانستان ته ثبات راستون کړي لکه په تېرو دوولسو کلونو کې يې چې راستون نه کړ. راځئ دا ومنو چې موږ د جګړې له لامله منحيث قوم منزوي شوي يو داسې انزوا چې حتا هغه کسان چې موږ يې خپل رهبران

(c) ketabton.com: The Digital Library

بولو ، یا دوی خپل ځانونه زموږ رهبران بولي، هم پر موږ حساب نه کوي دا ځکه، چې پر موږ باندې په ټاکنو کې د پراخ ګډون باور نه کېږي.

د منظمو سیاسي فعالیتونو نه شتون او پر سیاستوالو بې باوري:

ټاکنې یوه سیاسي پروسه ده ،په دې پروسه کې بریالیتوب دهغه چا په برخه وي ، چې سیاست یې کړی وي، خلک یې منسجم کړي وي، دخلکو په درد او کړاو کې یې ځان شریک بللی وي او دخلکو له حقونو یې دفاع کړې وي. خو په موږ کې یو پربل باندې دبې باورۍ ترڅنګ په سیاست او سیاسي فعالیتونو بې باورۍ انګېزه وژلې ده په پښتنو کې سیاست تر بل هرڅه ډېر ځپل شوي. ټول پښتانه په سیاست کې ملامت دي خو هغه کسان چې تر نورو ډېره تمه ورنه کېده ډېر مسوولیت لري. موږ د خپل ځان پر وړاندې ملامت یو . زموږ پښتانه سیاست وال په هر ظلم ، زیاتي ، بې عدالتۍ او سیاسي فساد سکوت کوي . د خلکو د حقونو او د پښتنو پر وړاندې د روانو دسیسو او بې عدالتیو نندارچیان پاتې کېږي، خو هرځل چې ټاکنو ته څو میاشتې پاتې شي بیا ټول فعال شي او هر چېرې پتېږې او ښکاره غونډې کوي . د وفادارۍ ټټر وهي .

په قبیلو او قبیلوي شوراګانو باندې وېشل شویو پښتنو کې سیاسي رهبري او سیاسي جوړښتونه نشته. د لویو مصیبتونو او دسیسو پر وخت هیڅ څوک غږ نه اوچتوي هېڅوک نه غواړي لومړۍ خبره وکړي. ټول نورو ته سترګې په لار وي خپله عمل او اقدام نه کوي، ځوان سیاست وال چې هیوادپال او له فساد نه پاک خلک دي په خپلو کې یو پر بل دبې اعتمادۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

له غرب نه دراستنو شویو پروفیسورانو او په سیاست کې دناکامو جهادي رهبرانو او قوماندانانو په بې لاریو کې بې لارې او بې لوري دي.

په تیرو انتخاباتو کې پر اشرف غني باندې له را ټول شویو ځوانانو یو سیاسي قوت جوړیداي شواي خو که ډاکتر اشرف غني احمدزی په خپلو خبرو دربدلی او تر ټاکنو وروسته یې دیوه مهذب او ملي اپوزیسیون رهبری ته دوام ورکړی وای او بیرته یې په هغه حاکمیت کې، چې د ده پر وینا فاسد بلل کېده، نه وای شریک شوای. ځوان سیاست وال پوهېدل چې ډاکتر صیب اشرف غني احمدزي به بریالي نه شي، خو د سیاسي اخلاقو له نظره په بل چا پسې تلل ور ته له وطن او قوم سره غداري ښکارېده، خو هغه ځوان سیاستوال په نیمه لار کې پرېښودل. ډاکتر صیب احدي چې د افغان ملت ګوند له منځه را ووت او بېرته یې دافغان ملت د نامه په حذف سره خپل ځان ته د ملي کاندید لقب ورکړ، د کاندیدانو دنوم لیکنې په وروستۍ ورځ یې نظر بدل شو او پر ده باندې چاپېر افغان ملتیان او نور پښتانه یې په نیمه لاره کې پرېښودل. ډاکتر صیب علي احمد جلالي خو له کاندیدۍ نه دانصراف پر مهال حتا له هغو کسانو سره هم مشوره ونه کړه چې د ده لپاره یې میاشتې میاشتې خواري کړې وه.

دوی او دوی ته ورته نور شخصیتونه، چې له ډېرو نیمګړتیاوو او ملامتیو سره سره هغه مهال په پښتنو کې د نویو سیاسي خوځښتونو د پیلولو د ابتکار سترګې ور اوښتې په پښتنو کې د نوي سیاسي ځواک د رامنځ ته کېدو د مخنیوي مسوول دي. دوی له ولسواکۍ سره د ولسواکۍ تر مخالفینو زیاته جفا کړې. اوس بیا اوازې دي چې دوی هم په ټاکنو کې دکاندیدۍ علاقه مند دی خو ګومان نه کېږي، چې دوی دې په دومره لږ وخت کې خپل له لاسه ورکړی اعتبار بیا ترلاسه کړي. دوی یو ځای کار کولو ته هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه دي تيار ، هريو يې خپله خبره لري او هر يو يې خپل ځان نسبت بل يوه ته مستحق بولي . هېڅ داسې سياسي حرکت او شخصيتونه چې په پښتنو کې سياسي ملاتړ ولري نه شته. په دې توګه موږ د راتلونکو ټاکنو لپاره هېڅ تياری نه لرو هرڅه بايد نوي پيل کړو. ځکه پښتنو په تېرو دوولسو کلونوکې داسې يو سياسي جريان رامنځ ته نکړای شو، چې پښتنو ته د ور پېښې غيمزې د مخنيوي لپاره لاس په کار شي. هغو پښتنو ډلو او کسانو چې په يو نه يو ډول يې د واک خوند وڅکه د هرناسم کار پر وړاندې بې چوپتيا غوره وبلله. پښتنو ته منسوب سياسي ګوندونه د سمون او اصلاح راوستو پر ځای د شخصي ګټو لپاره واک ته درسېدو او په واک کې پاتې کېدو ته استخدام شول، د دې ګوندونو مشرانو د څوکېو په مقابل کې سکوت غوره وباله او د دې لپاره چې ځانونه ملي وښيي، پښتنو ته يې شا کړه او نورو قومونو ته منسوبو سياسي څېرو ته يې د ځانونو د نږدې کولو هڅې پيل کړې، خو د بهرنيو لاسوهنو له امله قومي درزونه دومره ژور وو ، چې دوی نه يوازې هغوی خپل نه کړل، بلکې پښتانه يې هم له لاسه ورکړل. په داسې حال کې چې پخوانۍ ستونزې نورې هم ژورې شوې په دومره لږ وخت کې چې موږ يې په مخ کې لرو د ولس او سياسيونو ترمنځ داعتماد او باور فضا نه شو رامنځ ته کولای او دا بې باوري په ټاکنو کې د پښتنو پر وړاندې دويمه لويه ستونزه ده.

د پښتنو پر وړاندې اکثريت سازي او د پښتنو اقليت ښودل:

په دې کې هيڅ شک نه دی پاتې، چې پښتانه په افغانستان کې له قومي پلوه يو اکثريت دی د دې لپاره چې دا قومي اکثريت په سياسي اکثريت بدل نه شي او يوه با ثباته واکمني رامنځ ته نه شي، د پښتنو پر وړاندې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقليتونو اکثريت سازي روانه ده. دا توطئيه بهرني او کورني اړخونه لري. د بن له کنفرانس څخه را پدې خوا د پښتنو د اقليت ښودلو لپاره منظمې او ښکاره هڅې روانې دي. د بن کنفرانس ګډون کوونکې (۲۳) په سلو کې پښتانه وو او په موقته اداره کې (۲۵) په سلو کې واک پښتنو ته ومنل شو، ويل کېږي، چې دبن په کنفرانس کې د پښتنو ونډه او قومي سلنه په عمدي ډول په سلو کې (۳۵) ښودل شوې او تر هغه راوروسته تر ننه پورې په ټولو سياسي معاملاتو او معادلاتو کې پښتنو ته يوازې له ۳۰ ــ ۳۵ سلنه رول ورکول کېږي. د اسلنه د حکومت په ترکيب، عالي رتبه مامورينو او حتا د ملي اردو په ليکو کې په پام کې نيول کېږي. زما له نظره په يوه ملي واکمنۍ کې چې د اساسي قانون له مخې د وګړو ترمنځ فردي مساوات حاکم وي د قومي سلنې پر بنسټ د واک او څوکېو وېش مردود او ناوړه عمل دی، خو که تر يوه وخته پورې د قومي تناسب له مخې د واک وېش استثناً ديوه اصل په توګه منل کېږي نوبيا هر قوم ته بايد د هغه د شمېر پر بنسټ حق ورکړل شي.

د پښتنو د اقليت ښودلو او پروړاندې يې داقليت د اکثريت ښودلو دسيسه په رسمي اسنادو کې په منظمه توګه روانه ده، په ځانګړې توګه د موقتې او انتقالي ادارې د واکمنۍ په کلونو کې د هېواد په شمال، کابل او مرکزي ولايتونو کې د تابعيت په تذکرو کې يو لوی شمېر پښتنو ته د قوم پر ځای تاجک او د ژبې پرځای دري ليکل شوې ده، چې په دې اړه مستند اسناد موجود دي. د دې توطيې يوه لويه هڅه په ناامنه شرايطو کې، چې د پښتنو په سيمو کې د مرکزي احصائې د مامورينو تګ راتګ ناشونی دی، دوه کاله وړاندې د عمومي سرشمېرنې د ترسره کولو اقدام و، چې له نېکه مرغه د کولتوري ټولنو د کوښښونو په پايله کې دا دسيسه شنډه شوه. په وروستيو کلونو کې د تابعيت په تذکرو کې د قومي هويت پر ځای د ملي هويت (افغان) ليکلو پرېکړې د دې دسيسې مخه تر يو حده پورې نيولې، خو د نوي قانون

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخې د الکترونیکي تذکرو د وېش په ډېټابیس کې چې د تذکره اخیستونکي قومي هویت او مورنۍ ژبه به په کې لیکل کېږي دا اندېښنې یو ځل بیا راپارولي، چې کېدی شي ځینې فرصت طلبه مامورین به یو ځل بیا په ډېټا بیس کې د پښتنو دهویت او ژبې پر ځای ناسم معلومات ولیکي. موږ پښتانه د افغان له هویت سره د خپلې مینې له امله په دې ویاړو چې په تذکره کې راته افغان ولیکل شي، خو دې ته مو پام نه دی، چې کېدی شي په ډېټا بیس کې، چې زموږ له سترګو پناه دی د دښمنانو د دسیسې ښکار شو. د حقوقپوهانو شبکې وړاندیز کړی و، چې په ډېټابیس کې د درغلیو د عاملینو لپاره دې په قانون کې سخت مجازات په پام کې ونیول شي خو چا ونه منله.

د اموضوع ولې په ټاکنو کې مهمه ده. ؟ لکه څنګه چې په پورتنیو مسایلو کې د پښتنو د اقلیت ښودلو هڅې روانې دي د ټاکنو پایلې هم همداسې ارزول کېږي. د ولسمشرۍ د تیرو ټاکنو پر مهال یو قومي رهبر وویل (کمیت هر قوم متناسب به تعداد رای شان است) پښتانه د جنګ له امله په ټاکنو ګډون نه شي کولای، پښتانه دبې سوادۍ له وجې د ټاکنو پر اهمیت نه پوهېږي. دپښتنو نیمایې برخه (ښځې) له کورونو څخه د رایې د ورکولو لپاره نه راوځي. پښتانه د مذهبي افراطیت له وجې ولسواکي او ټاکنې ناروا بولي او ګډون نه په کې کوي. پښتانه منظم سیاسي تشکیلات نه لري، سیمه ییز اوملي رهبران نه لري، چې خلک په ټاکنو کې ګډون ته وهڅوي او انګېزه ورکړي. په دې اساس په ټاکنو کې ګډون کوونکې پښتانه د ټول افغانستان د وګړو له ۲۰ ــ ۳۰ په سلو کې وګړي جوړوي. که موږ بیا هرځه د اکثریت نارې وهو څوک یې نه راسره مني دوی زموږ ستونزې نه مني دوی فقد په شمېر خبره کوي. بیانو قدرت، څوکۍ ، مالي امکانات، پروژې او هرڅه د همدې احصائې له مخې وېشل کېږي. د همدې تصور د له منځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړلو لپاره پښتانه ښځینه او نارینه باید خپل اکثریت والی ثابت کړي. تذکرې واخلي. د رایې کارتونه واخلي، په سرشمېرنه او ټاکنو کې دې ګډون وکړي. که موږ په ټاکنو او نورو ملي پروسو کې ګډون نه کوو یوه ناوړه پایله یې همدا ده چې موږ خپله دا ثابتوو چې موږ اکثریت نه یو. ټولو پښتنو ته ووایئ بیا حق نه لرئ، چې په نورو نیوکې وکړي بیا به تاسو خپله د خپل اقلیت ثابتولو مسئول یاست.

پښتانه په سیاست او ټاکنو کې له ګڼو نورو ننګونو سره مخامخ دي، چې کېدی شي د نورو ویناوالو په ویناوو کې یې یادونه وشي، زه خپلې خبرې را غونډوم خو د حل د لارې په توګه پښتنو ته لاندې پیغامونه لرم.

پښتانه باید د یوه امتیاز په توګه نه، بلکې د یوه حق او مکلفیت په توګه په افغانستان کې دیوې ځواکمنې او باثباته واکمنۍ در امنځ ته کولو هدف وټاکي، پښتانه باید د خپلو ستونزو او هغو دسیسو په اړه چې دوی ورسره مخامخ دي، درک ولري او د مخنیوي لپاره یې د شکایت پر ځای حل لاره ولټوي.

پښتانه باید منحیث قوم په ځینو حیاتي مسایلو موافقه وکړي او ستري ګټې د وړو او سلیقوي اختلافاتو له قرباني کېدو وژغوري. پښتانه باید د افغان ملت د اکثریت برخې په توګه د ولسواکۍ او ټاکنو ملاتړ وکړي او په خپل پراخ ګډون سره دا ثابته کړي، چې له یوه قومي اکثریت څخه سیاسي اکثریت جوړېدی شي.

پښتانه باید په خپلو سیمو کې د پراختیایي چارو جدي غوښتنه وکړي. د پښتنو سیمو ته د برېښنا، تلویزیون، انټرنیټ، کتابتون او نورو اسانتیاوو راوستل د پښتنو د ډېرې ستونزې هوارولای شي. موږ باید تعلیم جبري او عام

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو تر څو هېڅوک ونه شي کولای زموږ له منځه زموږ پر ضد بشري ځواک وروزي.

پښتانه باید منظم سیاسي جوړښت او حرکت رامنځ ته کړي، پخواني سیاسي جوړښتونه باید له خپلو داخلي اختلافاتو تېر شي او لږ ترلږه د سترو ګټو د تحقق او د روانو دسیسو د دفع کولو لپاره دې ګډه دریځ ونیسي. موږ باید په نویو سیاسي خوځښتونو کې تر حده د زیات تعدد مخه ونیسو. که د پخوانیو او نویو سیاسي خوځښتو ترمنځ د بې باورۍ له وجې یو ځای کار کول شوني نه وي، لږ ترلږه نوي سیاسي خوځښتونه باید پر یوه محور را ټول کړو. پښتنو ته منسوب سیاسي تشکېلات باید د روانو دسیسو او د پښتنو د راوېښولو او د سوله یېز سیاست پر لور د هغو د خوځولو لپاره څرګند دریځ ولري او په دې توګه په ولس کې د باور فضا رامنځ ته کړي. همدا باور کولای شي موږ د پورتنیو ټولو ستونزو پر وړاندې د مبارزې جوګه کړي.
والسلام

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

محبوب الله خان

پښتانه او هنري نړۍ

هنر څه ته وايي؟

د هنر پېژندونکو دوينا له مخې هنر بېلابېل تعريفونه لري. ماته يې تر ټولو اسانه پېژند يا تعريف داسې برېښي: په هر څه کې دښکلا او تناسب د رامنځته کولو په خاطرد يو څه کمولو او يا زياتولو ته هنر وايې. يو شمېر هنرپالان بيا په هر څه کې د لذت او خوند رامنځته کولو ته هنر وايې.

د هنر تاريخ:

د هنر دتاريخ په اړه هم ډول ډول نظريات شته دي. ځينې يې پېنځه ويشت زره کاله او ځينې يې پنځوس زره کاله بولي، دلته هم زه د درېيمې کرښې په لور ځم او داسې به ووايم چې له کله نه انسان په دې نړۍ کې ژوند پيل کړی دی، له هماغه وخته هنر هم رامنځته شوی دی. دبېلګې په توګه به دومره ووايم چې له کله نه چې انسان خبرې پيل کړي له هماغه وخته يې شعر او سندرې هم پيل کړي دي. که موږ او تاسو د زړه په سترګو دنړۍ طبيعي ښکلاته وګورو نو هرو مرو ترينه خوند اخلو او د لذت احساس کوو، ددې ترڅنګ موچې په زړه کې هر ډول خبرې تېرېږي. که همدغه خبرې ووايو سندرې ترې جوړېږي، که ويې ليکو شعر،ډرامه او فلم ترې جوړېږي،که رنګ راواخلو او په ساده کاغذ يې وکاږو نو انځور به ترې جوړ شي او همداسې نور هنري ډولونه ترې راوځي.

د هنر ډولونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هنر د پېژندنې له مخې بېلابېل ډولونه لري، ددې ترڅنګ اوس مهال په نوې نړۍ کې د هنر ډولونه په تیوریکې ډول هم لوستل کېږي. اوس د نړۍ په زیاتره پوهنتونونو کې د ښکلو هنرونو پوهنځي شته دي چې د هنر ډولونه په کې په عملي او نظري توګه لوستل کېږي. څو سوه کاله پخوا هنر پر لاندې مهمو ډولونو باندې وېشل کېده:

غږیز هنر:

غږیز هنر هغه دی چې داوازونو او توکیو په واسطه رامنځته کېږي، لکه موسیقي،شعر،ډرامه او فلم.

ګونګ هنر:

ګونګ هنر هغه دی چې دلاسونو او توکیو په واسطه رامنځته کېږي. لیدل کېږي، خو اورېدل کېږي نه، لکه رسامي، میناتوري، معماري او مجسمه سازي.

اسلامي هنر:

د اسلام دین تر راتګ دمخه بت جوړونې ته په ډېره درنه سترګه کتل کېدل،

داسلام تر خپرېدو وروسته په عثماني دورکې معمارۍ ډېره وده وکړه، ددې تر څنګ په اسلامي نړۍ کې میناتورۍ او خطاطۍ ډېره وده وکړه.

غربي هنر:

www.melltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه هنرونه چې تر اسلام دمخه په نړۍ کې رواج وو ،وروسته دغربي هنر اصطلاح غوره کړه چې مجسمه سازي،انځورګري او موسيقي يې مهم ډولونه دي.

اوسمهالی هنر:

اوسمهالی هنر چې اوس ورته ښکلي هنرونه هم وايې په نړۍ کې د اولسمې پېړۍ په پای کې په تيوريکي ډول رامنځته شو. په دې وروستيو کې د ښکليو هنرونو يو زيات شمېر ډولونه رامنځته شول. خو موږ يې دلته څو مشهور ډولونه در پېژنو:

شعر،موسيقي،تياتر،سينما ، انځورګري، نڅا ، مجسمه سازي.

فرعي ډولونه: معماري، فيشن

په افغانستان کې د هنر شاليد:

په افغانستان کې هم هنر ډېر اوږد تاريخ لري، چې د شتو اثارو له مخې يې شاليد زرګونو کلونو ته رسېږي، دطلا تپې خزانه،دبودا مجسمه، پښتو سندرې او ټپې، اتڼونه او کلالي يې سترې بېلګې بللي شو.

پښتانه او هنري نړۍ:

پښتانه اوس هم له هر ډول ستونزو سره سره په هنري نړۍ يو ځانته ځای لري،پښتنه ټولنه د ځينو سياسي تحولاتو او جګړو له امله د نړۍ په بېلابېلو هېوادونو کې مېشته ده، له بده مرغه داسې هم شوي چې پښتون خپله ژبه او فرهنګ پرېښې او په نورو ژبو يې خپل هنر نړۍ ته وړاندې کړي دي. لکه احمد فراز چې خپله پښتون و، خو شاعري يې په اردو کې وکړه، يا د هندوستان د سينما نامتو پښتانه ستوري او داسې نور، خو ددې تر څنګ بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو شمېر داسې پښتانه هم شته چې په ادبي او شعري هنر کې په ټوله نړۍ پېژندل شوي دي، لکه خوشال خان خټک، رحمان بابا او دا سې نور.

د هنر اړتیا:

ښايي دلته له ډېرو خلکو سره دا پوښتنه را پيدا شي چې موږ ولې د هنر په اړه دومره غږېږو؟ خو زه دلته دا خبره په زغرده کوم چې زموږ ټولنه تر هرې بلې ټولنې هنر ته زياته اړتيا لري. ځکه چې اوس مهالي هنر د هر هېواد او ټولنې له فرهنګ او کولتور سره تړلي دي. که موږ د پردي فرهنګ مخه نيول غواړو او يا موږ د پرديو ډرامو او فلمونو مخه نيول غواړو نو موږ بايد په خپله ټولنه کې هنري ودې ته پام وکړو او له دې لارې د پرديو فرهنګي يرغلونو مخه ونيسو. ددې ترڅنګ له اوسنيو بېلابېلو هنرونو څخه په ګټه اخيستنې سره خپل اصيل فرهنګ نورې نړۍ ته وړاندې کړو.

تر ډېرش کلنې جګړې د مخه:

درې لسيزې دمخه زموږ په هېواد او ټولنه کې هر څه په نسبي ډول سم وو.

هغه مهال په خلکو کې د ټولنيز شعور کچه هم لوړه وه، له همدې امله له لږو امکاناتو سره سره زموږ په ټولنه کې هنري وده په پراخېدو وه. د بېلګې په توګه موږ په شعر، موسيقي، ډرامې، تياتر، انځورګرۍ او نورو برخو کې ستر هنرمندان لرل چې هم يې خلکو ته تفريح ورکوله او هم په ګاونډيو هېوادونو کې د اصيل پښتني فرهنګ د ودې لپاره کارکاوو.

اوسنی حالت:

له تېرو پينځه ډېرشو کلونو راهيسې په پښتنه ټولنه کې د جګړې اور بل دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوله او امنیت نه شته،د پردیو ایډیالوژیو او فرهنګونو خپرېدا او پراختیا ښه په درز کې روانه ده، د ژوند لومړیتوبونه هم اقتصاد، کار او ... نور دي ، که لږ دا خبره روښانه کړو نو دومره به ووایو چې اوس مهال پښتانه په ټولیزه توګه له ګڼو ستونزو سره مخ دي، خو که یو نیم څوک پیدا شي چې هنر ته مخه کړي نو ډېرې ستونزې او خنډونه ورته په مخ کې پراته وي. هغه مجبور دي چې یا هنر پرېږدي او له دې ټولنې وتښتي او کوم بل هېواد ته پناه یوسي.

ستونزې او خنډونه:

پخوا په پښتنه ټولنه کې دهنر د ودې په مخکې ستونزې ډېرې کمې وې خو اوس ډېرې شوې دي.

شرم:

کله چې زموږ په ټولنه کې څوک هنر ته مخه کوي، نو ټولو لومړی خنډ شرم دی. که بیا هم څوک جرات وکړي خو هغه ته زموږ په ټولنه کې په سپکه سترګه کتل کېږي. دبېلګې په که یو څوک وغواړي چې سندرغاړی شي، نو اول خو ورته په کور کې اجازه نه ورکول کېږي. نو هنرمند مجبوره دی چې په پټه هنر ته مخه کړي. که دکور اجازه ترلاسه کړي، نو بیا له ملایانو دفتواوو او کفري ټاپو څخه نه خلاصېږي.

د چاپېریال نه شتون:

زموږ په ټولنه کې دهنري چاپېریال نه شتون یوه ستره ستونزه ده، دبېلګې په توګه که یو څوک په خپل کور کې انځور ګري کوي، که هغه خپل هنر ننداري ته وړاندې نه کړي او یا څوک دهغه دهنر په ارزښت پوه نه شي، ددې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر څنګ هغه ته له دې لارې مادي عايد لاس ته ورنه شي نو هغه به ډېر ژر له خپل هنر نه لاس په سر شي، نو له همدې امله د هنرمند او د هنر د ودې لپاره ديوه مناسب چاپېريال شتون ډېر اړين دی.

د روزنيزو مرکزونو نه شتون:

په نوره نړۍ کې د هنر د ودې لپاره روزنيز هنري مرکزونه وي چې ځوانان په کې روزي او همدارنګه زياتره دغه ډول مرکزونه په رخصتيو کې پرانيستي وي چې ځوانان او ماشومان او په تېره نجونې ترې ګټه پورته کړي خو زموږ په ټولنه کې دغه ډول مرکزونه نه شته او که وي هم د پوهنتون په کچه، همدا لامل دی چې موږ د کدر له کمښت سره مخ يو.

ابتذال:

داسې هم نه ده چې زموږ په ټولنه کې هنري هڅې يو مخ پر ټپه ولاړې دي،موږ هم هنر لرو خو هغه مبتذل هنر دی، د بېلګې په توګه اوسني پښتو فلمونه چې د پنجابيانو له خوا په پښتو جوړېږي، خو د هنر څرک په کې نه سترګو کېږي.

په پښتنه ټولنه کې د هنر د غوړېدا لارې چارې:

زموږپه پښتنه ټولنه کې يو شمېر داسې هنري بېلګې لرو چې که کار ورته وشي او نړۍ ته وړاندې شي نو ډېر ژر به په نړۍ کې پښتون هنر وده وکړي، په دې برخه کې که د بېلګې په توګه اتڼ راواخلو او ګروپي ډول يې بېلابېلو هېوادونو ته واستوو نو په ټوله نړۍ کې به زموږ د فرهنګ د خپرېدو زمينه برابره شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه مهال بیا د یوه هېواد حکومت او د فرهنګ وزارت اړ دی چې په دې برخه کې کار وکړي او خپل هنري فرهنګ ته په منظم ډول کار وکړي.

خو که چېرته حکومت دې برخې ته پام نه کوي، نو روښنفکره ټولنه مسولیت لري چې په دې برخه خپل رسالت تر سره کړي.

راتلونکې هیلې:

که هر څنګه وي په راتلونکې کې یو شمېر ځوان استعدادونه کولای شي دهنرلاړ ونیسي او د خپلې ټولنې هنري اړتیاوې ورپوره کړي.

پایله:

تر دې ټولو خبرو وروسته موږ دې پایلې ته رسېږو چې پښتانه په هنري نړۍ کې غوره استعدادونه لري، که اوس موږ دهغو هنرمندانو نوملړ جوړ کړو، نو ښایې شمېر یې تر زرګونو ورسېږي. خو تر ټولو مهمه خبره داده چې په پښتنه ټولنه کې دهنري ودې او پراختیا لپاره لومړی په خپل ځان او بیا په ټولنه کې هنري ذوقونه وروزو او دیوه هنري چاپېریال په رامنځته کولو سره د سیالو ټولنو په کتار کې راشو.

په پای کې داخبره هم دیادونې وړ بولم چې که هر څومره زموږ په ټولنه کې هنر وده کوي نو هومره به سولې او امنیت ته لاره هوارېږي.

په پښتنې ټولنه کې د هنري ودې په هیله

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

عزت الله شمسزي

پښتانه او سيالې ژبې

نورې ژبې زده کول که لوی کمال دی
خپله ژبه هېرول بې کمالي ده

د ملګرو ملتونو يوې څېړنيزې ادارې پر ۱۹۹۷ ميلادي کال د نړۍ د (۶۵۲۸) ژبو تر څېړنې وروسته وانګېرله چې په راتلونکو سلو کلونو کې به ددې ژبو نيمايي يا مړې شوې وي او يا به هم له خطر سره مخ وي، چې له خطر سره مخامخ ژبو کې پښتو ژبه هم ياده شوې ده. دغه خبره او سمهال يو ځل بيا يو انګرېز ژبپوه او ژورناليست نيکولاس اوانس NicholasEvans هم په خپل کتاب (دغه کلمات چې مري) کې کړې ده. دده په نظر کله چې د يوې ژبې ويونکې له سياسي، اقتصادي او د چاپېريال له بېلابېلو ستونزو سره مخامخ شي، نو دوه لارې لري؛ يا به ځان له خپلو ګاونډيو ژبو سره سيال کوي او يا به د زورورو ژبو غېږې ته ورلوېږي. دده په نظر او سمهال د ژبو ترمنځ سيالي دومره سخته ده چې ټولنې يې له نه جبرانېدونکو زيانونو سره مخ کړې دي.

په نننيو شرايطو کې ډله ييزې رسنۍ يا الکترونيکي اطلاعات لکه انټرنېټ، ټلويزيون، راډيو، د کتابونو چاپول، چاپي رسنيو او د عامه پوهاوي نورو وسايلو دومره چټک پرمختګ کړی چې هره شېبه له ملي پولو څخه نړيوالو پولو ته ور داخلېږي او خپلې اغېزې پر نورو ملتونو او قومونو شيندي. دغه الکترونيکي انقلاب اوس د مخاطبينو د راجلبولو لپاره په يو سيالۍ بدل شوی او هرڅوک هڅه کوي زيات خلک د خپلو ژبو او

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرامونو تر پوښښ لاندې راولي. هر ګاونډي هېواد یا ژبه چې د نورو په پرتله په سیاسي، اقتصادي او کولتوري برخو کې پرمختللې وي ارو مرو به خپل ګاونډیان تر اغېز لاندې راولي. افغانستان له د پرشو کلونو راهیسې د روسانو تر یرغل وروسته او بیا تر کورنۍ او نننۍ جګړې پورې په سیاسي، اقتصادي او کولتوري برخو کې له ګڼو ستونزو سره مخامخ شوی، چې په ځانګړي توګه پښتانه بیا د روانۍ تراژیدۍ له امله په ټولو سیاسي، اقتصادي او کولتوري برخو کې تر نورو زیات زیانمن شوي دي.

د پښتنو سیاستوالو د ناسالمو سیاستونو له کبله سره له دې چې پښتو ژبه له ۱۳۴۳ کال راهیسې په اساسي قانون کې په ملي او رسمي ژبه منل شوې ده، خو تر اوسه یې هم په ادارو او دفترونو کې رسمي حیثیت نه دی پیدا کړی. رسمي اعلامیې، قوانین، لوایح لومړی دري او بیا پښتو ته اړول کېږي. له ښوونځیو نیولې د لوړو زده کړو تر موسساتو پورې او بیا د سیاست، اقتصاد، دیپلوماسۍ نه نیولې تر ورځنیو رسمي او کله کله نارسمي چارو پورې یې استعمال دومره محدود شوی چې په نشت حساب دی. سیاستوال مو فکر کوي چې که ځان نورو ته غیر پښتون وښیي او خپله ژبه هېره کړي، نو نړیوالو او په افغانستان کې مېشتو قومونو ته به ملي شخصیت ښکاره شي، پښتون لیکوال فکر کوي که په دري ژبه کتاب ولیکي، نو خلکو ته به لوی عالم ښکاره شي، د شخصي ښوونځیو جوړوونکی پښتون وایي که زده کړې په پښتو ورکړو، نو بیا به مو شاګردان کم وي، ملي تجار باور لري چې که پر کومې رسنۍ پانګونه کوم، نو ژبه یې باید دري وي چې مخاطبین مې زیات وي، لنډه دا چې په هره برخه کې تر دغسې یوې ځپل شوې روحیې لاندې کار کوو. تر اوسه پورې یوازې په دري ژبه کې سلګونه علمي کتابونه پښتنو لیکوالو لیکلي، دغه پښتانه لیکوال ددې لپاره چې ځانونه ډېر با استعداده وښیي او یا د دربارونو حاکمانو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان ملي شخصیت وښیي بیا نو ټولې او یا مهمې لیکنې په پارسي ژبه تر سره کوي. همداسې په سلګونو نورو پښتنو ډاکټرانو، پوځي ماهرانو، انجینرانو، تاریخ پوهانو، سیاستپوهانو، ژورنالیستانو او لویو دیني علماو خپله ژبه له نظره غورځولې یا یې دري ته مخه کړې ده او یا هم اردو ته. زیاتره ملایان خو مو له بده مرغه له دري او عربي پرته یوه صفحه هم نه شي لیکلی. دا ستونزه یوازې په افغانستان کې نه ده، په کوزه پښتونخوا کې هم زیات شمېر لیکوال همداسې یو برخلیک سره مخ دي چې هڅه کوي خپل کمالونه په اردو ژبه خلکو ته وښایي.

پورتنۍ یادې شوې ستونزې او دې ته ورته نور لسګونه خنډونه ددې سبب شوي چې علمي او اکاډمیک بنسټونه مو وده نه کوي، هغو مره پانګونه چې زموږ پر سیالو ژبو؛ اردو، پارسي او ددې ژبې پر علمي، اقتصادي او کولتوري بنسټونو کېږي، پر پښتو ژبه نه کېږي. په کابل او پېښور کې همدا اوس پښتانه زده کوونکي له غټ چلینج سره مخامخ دي، د لوړو زده کړو په دولتي او شخصي موسساتو کې چې کوم درسونه ویل کېږي، زیاتره سرچینې یې یا پارسي دي او یا هم اردو او انګرېزي. دکابل او پېښور لویو لویو کتابتونونو ته چې سړی ننوځي په زرګونه پارسي، اردو او انګرېزي کتابونه په کې موندل کېږي، مګر پښتو کتابونه او په ځانګړي ډول په پښتو ژبه ساینسي او علمي کتابونه په کې په نشت شمار دي. د پوهنتونونو هغه پښتانه استادان چې محصلانو ته زده کړه ورکوي د هغوی چپټرونه او یا کتابونه هم زیاتره په دري ژبه لیکل شوې دي او هڅه یې دا وي چې درس هم په دري ژبه ووایي.

پر دې سربېره له تېرو څو کلونو را پدېخوا په کوزه او بره پښتونخوا کې د جګړو او نورو غمیزو له کبله سینمایي، د ډرامې، تیاتر او موسیقۍ هنرونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته هم ځانګړې پاملرنه نه ده شوې، د پنجابي ژبې په اړه مې اورېدلي وو چې پنجابي ژبه د مړينې په حالت کې وه، خو همدې پنجابي موسيقۍ له مرګه وژغوره، ډرامو، تياترونو او سينما وده ورکړه تر دې چې که له اردو ژبې نه يې ځان مخکې کړی نه وي، نو وروسته خو ترې نه دې پاتې. مګر پښتانه چې د يوه غني کولتور او فرهنګ خاوندان دي دومره شاته پاتې شول چې خپله هنري تنده پر اردو، هندي، ترکي او پارسي فلمونو، ډرامو او سيريالونو ماتوي.

د پښتو ژبې يوه بله لويه ستونزه داده چې ليکوال او شاعران يې فکر کوي ټوله ژبه همدا شعر او لنډې کيسې دي، ته به وايې دوی يوازې د خپلو سيالو ژبو شعرونه او لنډې کيسې ليدلي او نور يې پر علمي او څېړنيزو کارونو خبر نه دي. زموږ د ګاونډيو ژبو اردو او پارسي ليکوال او شاعران نه يوازې دا چې هنري اثار پنځوي، بلکې هر کال د ژبې د ودې او لا پراختيا لپاره لسګونه علمي غونډې او سيمينارونه جوړوي، خپل مشران او پوهان نازوي او د لغتونو هغه توپان چې انګرېزي ژبې نه ددوی د ژبو پر لوري روان دي د هغه مخې ته يا خو بندونه جوړوي او يا ورته نورې حل لارې پيدا کوي. د پارسي او اردو ژبې په اړه ويل کېږي چې لسګونه ژبپوهان يې يوازې په همدې برخه کې کار کوي چې ورځنۍ سياسي، علمي، اقتصادي، ساينسي، ادبي او نورې کليمې او اصطلاحات په خپلو ژبو کې حل کړي، داسې ټکي ورته لټوي چې ريښه يې ددوی له خپلو ژبو څخه وي، چې بالاخره ددوی ملتونه وکولی شي په اسانۍ دغه لغتونه او اصطلاحات هضم کړای شي.

افغانستان ته د نړيوالو له راتګ سره سم د نويو ساينسي، اقتصادي، سياسي او نورو رسنيزو نومونو، کليمو او اصطلاحاتو يو سيل را خوشې دی، موږ هره ورځ د بانکدارۍ، زراعت، مالدارۍ، رسنيو او ډېرو نورو برخو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې په دوامداره توګه پردۍ کليمې او اصطلاحات کاروو ، مګر ددغو کليمو او اصطلاحاتو لپاره که چېرته پښتو ټکې لرو هم، نو هغه يا په نشت شمېر دي او يا پرې په ډله ييزه توګه د مسلکي ليکوالو له خوا کار نه دی شوی، همدا يې سبب دی چې ددغو پښتو ټکو پر ځای يا خو پارسي ژبې ته مخه کوو او يا هم اردو ته. ددغسې اکاډميکو کارونو د نشتوالي له کبله زياتره ليکوال د ساينسي او عصري علومو د کتابونو د نه ژباړلو او يا هم ليکلو لپاره زړه نه ښه کوي، ځکه ددوی په اند تر اوسه معياري قاموسونه نه دي رامنځته شوي چې له پارسي او اردو سره سيالي وکړای شي.

حل لارې:

- ژبه د يو قوم او هېواد ملي هويت دی، چې د غړېدا سربېره پرې د خپل ژوند ټولې چارې مفاهمه،راکړه، ورکړه او راشه درشه هم کوي، خپل دينې، کولتوري شعاير او ارزښتونه او خپلې وياړنې او احساسات له همدې وسيلې نورو ته لېږدوي، که چېرې يې ژبه ختمه شوه نو بيا يې هويت هم ورسره ختمېږي. پښتانه که چېرې غواړي چې ژبه يې لږ تر لږه له ګاونډيو ژبو سره سياله شي، نو په پياوړې پښتني روحيه دې د ژوند په هر ډګر کې کار کولو ته ملا وتړي. سياستوال دې په سياست کې پښتون شي او ملي سوداګر يې په سوداګرۍ، ليکوال يې په ليکوالۍ او هنرمند يې په هنري نوښتونو کې.
- پښتنو زده کوونکو او محصلانو ته دې زمينه برابره کړای شي، په خپله ژبه زده کړه وکړي او په خپله ژبه کې خپل علمي خلاقيت او استعداد ته وده ورکړي.
- د پښتو ژبې لپاره دې علمي بنسټونه لکه د لوړو زده کړو موسسې، څېړنيز مرکزونه، هنري او کولتوري مرکزونه او لوی لوی عامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابتونونه جوړ شي چې په دغو علمي بنسټونو او مرکزونو کې پښتنانه پوهان د نورو ملتونو له تجربو نه مثبته ګټه واخلي او خپله ژبه او هویت ژوندی وساتي.

- د کولتور او هنر د ودې لپاره دې په ولایتونو کې لوی لوی سالونونه جوړ شي چې پښتانه هنرمندان، لیکوالان، شاعران او د نورو مسلکونو خاوندان په کې خپلې صنفي غونډې جوړې کړي او خپلې ستونزې حل کړي.

- ژبه باید یوازې تر ویلو پورې محدوده پاتې نه شي. زموږ ځوان استعدادونه دې یوازې په شعر، کیسه او ناول کې نه، بلکې د ژوند په ټولو ډګرونو، ساینس، حقوق، اقتصاد، ټکنالوژۍ، سیاست، طب او نورو برخو کې کتابونه ولیکي، ځکه ژبه په همدغسې کتابونو او ارزښتناکو اثارو له نورو سره سیاله کېدای شي.

- د ماشومانو لپاره دې ګټور تصویري او کیسه ییز کتابونه ولیکل شي. په اردو او پارسي ژبو کې او سمهال ماشومانو ته ان ساینسي قاموسونه او نور ډول ډول الکترونیکي مواد برابر شوي چې ذهنونه یې پراخوي او غواړي اولادونه یې د نړۍ له کاروانه شاته پاتې نه شي.

- ددې لپاره چې د رسنیو له شته والي سمه ګټه واخیستل شي او د ګاونډیو ژبو د رسنیو له فرهنګي یرغل نه بچ شو، لازمه ده چې یو شمېر پانګوال د ډرامو، سیریالونو او نورو هنري کارونو د تولید مرکزونه جوړ کړي. زما د معلوماتو له مخې همدا اوس زیاتره ډرامې یا خو په پېښور کې د پنجابي پانګوالو په مټ برابرېږي او یا دلته په کابل کې د ایراني ډوله کابورا او نورو مرکزونو په وسیله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له بهرنيو ژبو څخه پښتو ته ژباړه که څه هم په ګډوډ ډول روانه ده، خو په دغه بهير کې بايد هڅې منظمې شي، ډېر ځله داسې ليدل شوي چې يو کتاب دوه ځلي چاپ شوی او يا هم په غير شعوري توګه داسې يو کتاب له اردو، پارسي، انګرېزي او نورو ژبو څخه ژباړل شوی چې تر ګټې يې موږ ته تاوان ډېر وي. د ژباړې کار دې هم چټک او هم دقيق شي. د اردو او پارسي ژبې يو غټ شمېر کتابونه هغه ژباړې دي چې دوی له روسي، انګرېزي، فرانسوي او الماني ژبو څخه کړې دي، خو زموږ او ددوی ترمنځ توپير صرف همدومره دی چې دوی د خپل مسلک سره سم ژباړې کوي او موږ د نورو کتابپلورونکو او يا هم سياسي مشرانو په ذوق او سليقه کار کوو.

- هغه پښتانه چې انټرنټ کې ورتيا لري که وکولی شي د ګوګل ژباړې ته پښتو ور پورته کړي. پښتو که څه هم انټرنټ ته ورداخله شوې ده، خو هغه ډول چې ګاونډۍ ژبې په پراخه توګه انټرنټ کې شاملې شوې دي، پښتو ژبه لا هم ستونزې لري.

- د ګاونډيو هېوادونو په ژبه ګڼ انلاين کتابتونونه موندل کېږي او دوی ان خپلې زړې کتابخانې او ارشيفونه هم انټرنټ ته ورپورته کړي، که پښتانه هم وکولی شي د يوه منظم پلان له مخې پښتو کتابونه انټرنټ ته پورته کړي او په انټرنټ کې غني کتابتونونه ولري چې پښتانه د نړۍ په هر ګوټ کې دې موادو ته لاسرسی ولري.

- د خوشال بابا د وينا په مصداق پښتو لا اوس هم بکره پرته ده او لاهم د نړۍ د ژونديو ژبو په پرتله ډېر لږ کار ورته شوی او لږ نورو خلکو ته معرفي شوې ده، هغه کسان چې نورو ژبو ته د ژباړې ورتيا لري ددې ژبې کولتوري، هنري اثار، شعرونه، داستانونه او ان روانې تراژيدۍ او غميزې که د

(c) ketabton.com: The Digital Library

سینمایي او ډرامې هنرونو په بڼه وي او که لیکل شوې وي نورو ته دې په معیاري ډول و ژباړي.

- هغه لیکوال چې له نورو ژبو څخه ژباړه کوي مثبتې او ګټورې لیکنې او کتابونه دې وژباړي او لومړی دې د نورو ژبو اصطلاحات او جملې د خپلې خوږې ژبې پښتو په باده کې واچوي او بیا دې یې د نورو دتندې ماتولو لپاره وړاندې کړي.

- هغه دیني علما چې د کتابونو د لیکلو وړتیا لري دیني او اسلامي علوم دې په کتابي بڼه په پښتو ژبه ولیکي او خپل ولس ته یې وړاندې کړي.

- اوسمهال په کوزه او بره پښتونخوا کې یو شمېر رسنۍ لرو، چې تر یوه حده په خپلو کارونو کې بریالۍ دي دا به ډېره ښه خبره وي چې پښتانه سوداګر خپل اعلانونه پښتو ژبو رسنیو ته ورکړي او له دې لارې ددوی مالي ستونزې ور حل کړي.

لنډه دا چې نن سبا هغه وېره ختمه شوې چې پښتو ژبه د روزګار ژبه نه ده، اوسمهال که څوک پر پښتو ژبه پانګونه وکړي، نو هم به یې خپل ولس ته خدمت کړی وي او هم به یې ژبه د نورو سیاله شوې وي. په لسګونو داسې صنعتونه شته چې په ملیاردونه ډالره پانګه په کې ښکته پورته کېږي، که موږ خپله ژبه ورته چمتو نه کړو بیا به نو دغه صنعتونه او ګټې هم زموږ نه وي. اوسمهال د فلم، ډرامې، الکترونیکي میډیا، د کتاب صنعت، د ژباړې صنعت، د وکالت، تبلیغاتو او زرګونو نورو صنعتونو او کاري فرصتونو خپلول یوازې په دې کېدلی شي چې هم نورې ژبې زده کړو او هم خپله ژبه مو دومره وړتیا ولري چې له دغو کاري فرصتونو ګټه واخیستلای شو او که نه هماغه د انګرېز ژبپوه نیکولاس اوانس په خبره به د نړۍ له صنعتي انقلابه شاته پاتې یو او دا شاته پاتې والی به ددې سبب شي چې خدای مه کړه زموږ ژبه او هویت هم په دې روانه تراژیدۍ کې رانه ورکه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو شاعر وايي:

وچـو شګو کـې کورونه نه جوړېږي
پـه هـوا کـې محلونه نـه جوړېږي
د عمل قوت پيدا کړه په خپل ځان کې
پـه خبرو خـو قـومونـه نه جوړېږي

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

چترال همت شینواري

پښتون

کله هم چې پښتون د نورو انسانانو په څېر د نړۍ به سینه زېږېدلی را لوی شوی او د ژوند ژواک اسبابو او وسایلو ته یې لاس ور ورانـدي کـړي او د ځمکې پر مخ یې خپل قدم وهلی نو ځان یې ښاغلی ګڼلی خو نور هم ورته ښاغلي ښکاره شوي خپل ځان یې د ځمکې پـر مـخ د عـزت پریښـته بللې او د نورو عزت ته یې په درنه سترګه کتلي په خپله هنداره کې یې خپل ځان، بادار لیدلی، خو د نورو غلام کولو څخه یې بد راغلي نو همدا وجه ده چې پښتون د خپلي زېږي ژبې پښتو ته هوډمن پاتی شوی او د نورو ژبو پـه نیمګړتیا یـې غوږ نه دی خوځولی نو همدا دلیل دی چې پښتو د پښتون څیره ده یـوازې د پښتون څیره نه بلکې د نړۍ د لوی کور بله ډیوه ده او ټول کور پرې رڼا دی نو که چېرته دغه رڼا زیانمنه شي نو کور به مو د تیاري ښامار به غیږ کې راتـاو شي او زړه به مو د ویرې په زولنو وتړل شي او دعقل لمن به مو دومره تیاره او خیرنه وي چې د مار او لړم ځالي به په کې جوړي وي او دخپلـي کـوټې ټغـر او لمڅي نه به د بلاګانو اوازونه راته شروع کړي ځکه چې هره تیـاره بـلا زیـږوي او د رڼاګانو په وطن کې د بلا مور بوره شـوي وي نو اوس دا زمـوږ فـرض دی چې د خپل کور ډیوه بله وساتو تر څو د نړي د تورتم د بلاګانو ښکار نه شو او هیچا ته اجازه ورنه کړو چې د پښـتو او پښـتون پـه نـوم د دلالـۍ ګرمـه نغـاره وټټکوي او په دې خبره د نړۍ په کچه ټول اوده ذهنونه راویښ شي چې پښـتو د څو کسـو مـال او متـاع نه ده او نـه یـې څـوک دعـوه ګیـر کېـدی شـي، بلکـې پښتو د ټولو پښتنو او په مجموع کې د ټول انسانیت مال دی ځکه چې پښتو د انسانیت نوم دی پښتو د مینې او محبت فلسفه ده نو ځکه پښتون په پښتو سره د اسلام د ښکلا او ښایست مجموعه ده او حضرت انسان کولای شي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپل خوارېږ ژوند خیره او مضمون د پښتو په هنداره کې وګوري او دا حقیقت درک کړي چې پښتون په پښتو سره د ژوند ،سیاست ،دین ، مذهب او دنورو انساني همدردیو معمار او ساتونکی دی او دا د همدې پښتون رسالت دی چې ټولې نړۍ ته د پښتو د مینې او محبت هغه روڼ تصویر له تیارو دماغونو څخه راوباسي چې پښتونو اله تري جوړه شوي او حضرت انسان پدې قانع کړي چې د ولس او وطن خادم په پښتو پیژندل کېږي او دا ټولې نړۍ ته وښايې چې پښتون قوم په پښتو سره د ټولو مذاهبو اخلاق او نور دی د وفا او ایمانداری عظیم قوت دی .

د ټولو تهذيبي فلسفو او په هغې پوري اړونده فرامينو او قوانينو د ژوند ژواک او خير ښېګڼو لپاره پښتو او پښتونو اله يوه ژوره روزنيزه مدرسه بلل شوې نو ځکه دا د پښتون فرض دی چې د نړۍ هغه تور او تياره ذهن چې د پښتون قوم پر وړاندې د دښمني مزي غزولي راويښ او قانع کړي او د نړۍ ګوډ ګوډ په دي و پوهوي چې د پښتون پر وړاندې نيولی سنګر پرېږدي، ځکه چې پښتون د سولې ، امن ، انصاف ، عدالت او ريښتينولي نوم دی او دا هم وښايي چې د پښتون قوم زړه او ذهن د ريښتيني ديموکراسۍ مرکز دی او د پښتون په ديموکراسي کې د نوري دنيا په څير چل ول ټګي او برګي له سره وجود نه لري د نوري نړۍ چل ولي ديموکراسي فتنه او فساد زېږوي او د ولس ستر او اخلاق زيانمنوي خو د پښتون په ديموکراسۍ کې چې د پښتو په اصولو سمبال وي مساوات او ټولنيز عدالت په کې له ورايه ښکاري او بيا پښتون ښه سپاهي هم دی چې د مظلوم په ملاتړ له ظالم سره ښه مقابله کولای شي او د نړيوالي وروګلوی لپاره د ظالم د لاس توره او تبرګي د خپلي سينې لاندې راوستلی شي، ځکه چې د پښتون په قاموس کې داسې اخلاقي فلسفه پرته ده چې د نړۍ نورو قومونو هغه په خوب کې هم نده ليدلې او نه يې د خيال او فکر نيلي په هغې خوا ځغلولي دي ځکه د پښتون فلسفه پښتو ده نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیا پښتو پښتون ته د غلا ، چل ، فریب ، د انساني ازادۍ مخنیوي ، انسان غولوني ، ټګي او برګي دوکه او په امانت کې خیانت او په وعده کې بې وفایې او داسي نور عملونه چې انسان د اکرام د سپکاوي سبب ګرځي اجازه نه ورکوي چې د پښتون په پاکه لمن دې د پلیتۍ تور داغ را څرګند شي ځکه چې په سیاسي دنیا کې هر پښتون د حیاناکې دیموکراسۍ پلو او ملاتړی دی او نړیوالې ازادی لپاره هوډمن پاتي شوي خو د خپل طبیعي خصلت له مخې د نظام هغه خیره یې ډیره بدي راځي چې هلته د حیا او عزت د لوټولو بازارونه لګېدلی وي او وعده او وفا ، عهد او پیمان ، عقیده او ایمان د بې حیا دیموکراسۍ په زنځیرونو تړل شوي وي ځکه چې د پښتون فلسفه یو نړیوال تصویر دی او پښتون ازادي د انسان لپاره غواړي مینه او محبت له انسان سره کوي بیدون له دې چې ووایي دا څوک دی؟ د کوم ځای دی؟ په کوم رنګ او کومه عقیده لري ولې هغه پرمخ تللې نړۍ چې د بشر پالني او بشر ساتنې بیرغ یې په لاس نیولی دی او ځانونه د ټول انسانیت ټیکداران معرفي کوي په ډېر تور زړه او خیرن ذهن سره بشر ته د خدمت تر جنډې لاندې د بشر د هلاکت او تباه کولو منصوبې جوړوي او هغه ریښتینې دیموکراسي چې په هغې کې د بشر اصلي حقیقي او اخلاقي ازادي موجوده وي زندۍ کول غواړي نو ځکه وایو چې د ښکېلاک ګري نړۍ فلسفه د پښتون د فلسفي په انډول ډیره کمزوري ده ځکه چې د پښتون فلسفه پښتو ده او پښتو په دې اصل ډیره محکمه ولاړه ده چې بشر لپاره خدمت ، د مظلوم ملګرتیا ، د ظالم مقابله ، په خپله خبره ودریدل ، د ځان دفاع او ساتنه ، نورو ته ضرر نه رسول ، خپلي حیا او عزت سره مینه د نورو د عزت درناوی خلاصه دا چې د پښتون په فلسفه د ټول انسانیت مقام خوندي ساتل شوی او پښتو او پښتونواله هیچا ته په هیڅ صورت د دې اجازه نه ورکوي چې خپل ځان خپله ژبه خپل لاس خپل زور او قوت د بل په ضرر استعمال کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو برعکس د نړۍ د نورو فلسفو پیروانو بیا د ګناهونو لار نیولې او د دې پر ځای چې د انسان د مقام دفاع او ملاتړ وکړي او دازادۍ لوی نعمت یې خوندي وساتل شي د انسان په ضد یې توره پورته کړې او د بشر د حقوقو انګړ لا د تور رنګو او سپین رنګو تضادونو مرکز دی او په غرب پورې تړلې ديموکراسي څخه د اسرایلو نظامي سنګر جوړ شوی او د بشر د حقوقو او دیموکراسۍ تر شعار لاندې یې ټوله نړۍ په نمرودي اور کې سوزېږي او د چور او چپاو لپاره یې په یوه خوله کې شل ژبې را پیدا کړي خو اوس یې د عمل او نظر په غلا ټوله دنیا پوهیدلې، نو ځکه پښتون قوم نړیواله فلسفه او غربي ډیموکراسي چې د زور او ظلم ځاله جوړه شوې تر سوال لاندې نیسي او دا خبره په کلکه ردوي چې ګویا پښتون قوم د افراطیت تر سیوري لاندې د نړیوال امن او سولې څخه د جنګ په لوري بغاوت شروع کړي، خو د نړۍ د کاذبي فلسفي پیروان او تش په نامه د دیموکراسۍ دعوه ګیر په دې نه پوهېږي چې د پښتون قوم د ۱۹ نه بیا تر ۲۰ پیړۍ په ټولو لسیزو کې د ازادۍ، خپلواکۍ او د یوې غني ډیموکراسۍ لپاره څومره قربانۍ ورکړې او څومره انسانانو ته یې د ازادۍ لار خلاصه کړې او د کبر او غرور ماڼۍ یې را نسکورې کړې او د څومره انسانانو له غاړو څخه یې د اسارت زنځیرونه غورځولي .

دا خو د پښتون قوم د تاریخ یو روڼ مثال دی، خو سوال دا دی چې د خپلو خلکو غرور او همت ته احترام چې د نورو په ضرر نه وي ایا دا افراطیت دی له خپلو خلکو او وطن سره مینه د وطن ساتنه د خپل کولتور او ثقافت ژوندي کول او د غلامۍ له ژغ څخه د خپلې غاړې خلاصول ایا دا افراطیت دي دا که هر څوک له خپل قوم سره مینه دهغوی د غرور او همت ته احترام د کولتور، ثقافت ، وطن ساتنې او ازادۍ لپاره مبارزه افراطیت بولي نو پښتون قوم دا د افراطیت میراث د خپل ځان لپاره تاریخي ویاړ بولي، خو د بد بختۍ اصلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره په دې ځای کې ده چې د نړیوالې فلسفې پیروان په دې نه دي توانېدلي چې سیمې او نړۍ ته د افراطیت څنګه تعریف وړاندې کړي او د پښتون قوم قرباني په کوم ردیف کې راولي .

له کومې ورځې چې نړۍ د پوازیتوب ژوند غوره کړ د قوم قبیلې تاریخ ورک شو مور او پلار د پالنې مستحق ونه ګڼل شول، ځوانان نیم لوڅي بدن د پارکونو مېلمانه شول نو ټوله نړۍ د لېونۍ نه شي په غېږ کې ولویده او یوه چغه پورته شوه چې پښتون قوم یو افراطي او بې کولتوره قوم دی، خو پښتون قوم د خپلې روایتي فلسفې د حکم له مخې دا نه مني چې د پښتون کړنه او عمل افراط بلکې د اصیل ژوند مانا او میراث دی او وایي چې د مور پلار ساتنه د مشرانو په کشرانو شفقت په هوجره او جماعت کې مېلمه پالنه دود کول د روغ او رنځور پوښتنه، خپل هېواد سره بې کچې مینه د ازادۍ لپاره مبارزه او قرباني د غریبو لاس نیوي حیا او عزت ، شمله او پګړۍ او د تېري او تجاوز په مقابل کې کلک هوډ او ځان تیریدنه د پښتون په فلسفه کې افراطیت نه بلکې د انساني ژوند مکمله مجموعه ده او دا دنړۍ پر مخ پرتې ورانۍ او ویجاړۍ د پښتون د فلسفې زېږنده نه، بلکې دا د نړیوال تروریزم زیږنده ده او د سیمې د ککړو استخباراتو په اشاره افراطیت ته غلط تعریف ورکوي او هغه پښتون قوم چې د تاریخ په اوږدو یې کې د سولې امن او ازادۍ لپاره مجاهده کړې، قرباني ورکوي افراطي ونومول شو او پښتو یې د افراطیت مور وبلله حال داچې د افراطیت او پښتو د تعریف په منځ کې د ځمکې او اسمان په فاصله فرق موجود دی، یعنې پښتو او افراطیت یو د بل سره هیڅ نوعه شباهت او ورته والي نه لري او دا نن چې د نړۍ په سر کوم اور بل دی دا د هغې اشتباه محصول دي چې د حقیقت په ځای افراطیت ته غلط تعریف ورکړل شو دا د نړیوالو هغه بد نیتي او تېروتنه وه چې د سیمې د لوټمارانو په خوله یې پښتون افراطي او پښتو یې بې کولتوره وګڼله او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیوال لا له دې بد نیتۍ نه دي راوتلي چې د سیمې استخباراتو او ګاونډیانو په اشاره د پښتون د وژلو او ورکولو منصوبې جوړوي، خو نړیوال باید فکر او سوچ وکړي او په ډیر احتیاط او سیاسي هوښیارتیا خپله کړنه او پروګرام وڅاري ځکه چې پښتون قوم په سیمه او منطقه کې ډېر غاښن ماتي او سرماتي لري، نو دا د نړیوالي ټولنې مسولیت دی چې د پښتون قوم موجودګي د تاریخ د په هنداره کې وګوري چې جنګ او جګړه په پښتون قوم تپل شوې ده او که له پښتون څخه جګړه مار جوړ شوی، د پښتون قوم تور زړي او بد نیته ګاونډیان او د هغوی استخباراتي کړۍ د پښتون قوم پرمختګ او خوشالي نه شي زغملی او په دې هڅه کې دي چې څنګه د نړیوالو په وجود کې د پښتون قوم د نسل وژنې منصوبه جوړه کړي او دنړیوالو په لاس یې عملي کړي چې په دې کار کې مکار او مخ تورن ګاونډیان مخ پر وړاندې تللي او نور هم د وړاندې تګ په هڅه کې دي ځکه هره ورځ د دې شریکې منصوبې پر اساس پښتون وژل کېږي د پښتون کور ورانېږي او د پښتون جنازه خاورو ته سپارل کېږي او دا لړۍ لا روانه ده او د پای ټکی یې نه شته، خو نړیوال دې په خلاصو غوږو واوري چې پښتون قوم نور د ګاونډیانو شر او سیمه ییزو استخباراتو جګړه په خپل کور نه شي منلی او نه یې نورمنلو ته تیار دي او پښتون د دې مسولیت لري چې خپل ځان په پښتو سمبال کړي کور او ژوند، واک او اداره، سیاست او مجاهده تجارت او معاملې ته د پښتو رنګ ور واغوندي او نړیوال په دې وپوهوي چې ژوند په پښتو کېږي عزت په پښتو ساتل کېږي سیاست په پښتو روانېږي د انساني همدردۍ ملاتړ په پښتو کېږي او بالاخره د جګړې افراطیت او تروریزم ملا په پښتو ماتېږي او همدا پښتو ده چې پښتون ژوندی ساتي او د سیالۍ او ساسیت په میدان یې سر لوړي یې ور په برخه کوي او همدا پښتو وه چې پښتانه یې د ظلم له پیرانو او موریدانو څخه خلاص کړل او همدا پښتو وه چې پښتون یې د سکندر،

www.melitahrik.com 0777 400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

چنګېز، تېمور، اورنګ او فرنګ، روس او نورو په مقابل کې د غره په څېر ودراوه او د بري میدان یې خپل کړ او د همدې پښتونولۍ زور او پښتونولي وه چې د نړۍ په کچه یې ولسونو ته ازادۍ ډالۍ وړاندې کړه نو ددې په خاطر چې سیمه او منطقه نوره د بحران غیږې ته لاړه نه شي نو نړیوال دې د افراطیت په تعریف چې یوه اکاډیمکه غلطي وه بیرته واخلي او د پښتون قوم څخه دې معافي وغواړي او په دې کار کې د پښتون قوم د دې اخلاقي هڅې مننه وکړي او نړیوال باید له تیرو کړنو پښیمانتیا ښکاره کړي او که نه نو بې له صبره بله لار نشته.

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعجازختټك

(داماراتوپښتوادبي ټولنې- دوبۍ، مشر سکرتر)

اوسنی سیاست او پښتون

په عامه اصطلاح کې سیاست د بدلون نوم دی، خو له بده مرغه زموږ سیاسي لوبغاړو پښتانه ټولنه کې چې کوم رول لوبولی او یا یې لوبوي، د هغې په سبب د سیاست مفهوم او مانا ببخې بدله شوې ده. اوس خلک سیاست ته د منافقت نوم ورکوي. حقیقت هم دادی چې نن له سیاست نه تجارت جوړشوی دی، د ملیونونو انسانانو دولس د قسمت فیصلې هم په پارلیمان کې ناست درې څلورسوه یا تر دې نه زیات هغه کسان کوي چې پارلمان ته د راتلو نه مخکې خپل ولس سره ډیرې وعدې وکړي، ډیرشنه باغونه ورته وښایي، خو چې د پارلمان پستو څوکیو ته ورسي. نو بیا یې هغوخړوپړو پښتنوسره کړې وعدې داسې هېرې کړي لکه یو جانان چې له خپل عاشق سره د سحروعده تربل ماښام وځنډوي او داسې هره ورځ یې هرماښام شي تر سبا. ربښتیا خبره داده چې سل کاله وړاندې په پښتنه ټولنه کې دا خبره خوره شوې وه.

سبق د مدرسې وایي
د پاره یې د پیسې وایي
جنت کې یې ځای نه شته
دوزخ کې به غوپې وهي

پښتانه طبعاً ډېرمذهب پرسته او عقیدوي خلک دي، دا خبره ورته د مسجد د امام په خوله شوې وه، نو هغوی پرې داسې ایمان راوړی وچې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبره يې په پټوسترګو منلې وه ځکه چې هغوی دا ګڼل چې علم، پوهه او زده کړه یوازې د پیسو ګټلو ذریعه ده. ګنې د علم او تعلیم مطلب هرګز دا نه و او نه یې دا مقصد دی. د تعلیم مقصد خو له انسان نه انسان جوړول دي. بل ظلم دا وشو چې علم یې په دوو برخو وویشلو، یو دیني او بل دنیاوي.اوس به موږ دا ګورو چې زموږ خوږ پیغمبرصلی الله علیه وسلم دا وایې چې علم لپاره که چېن ته هم تلل وي، نو باید چې لاړشئ. سوال دا پیدا کېږي چې ځوارلس سوه کاله مخکې خو نه چین کې دیني مدرسې وې او نه اوس شته .موږته چېن ته دتلو ولې وایې؟ ځکه چې داسې دور روان و چې مسلمانانو ته به دنوي دورد ټیکنالوجۍ ضرورت پیښېږي، که دوي سره دا نه وي، نو غېرقامونه به پرې هغه څه کوي کوم چې نن تاسو په رڼو سترګو ګورئ،نن زموږ دوه اویا فیصده د نورو قومونو شیان استعمالوو، موږ ورته بکې خولې نیولې، زموږ هرڅه د هغوی د مرستې نه بغېرنه شي چلیدلی، نن هغه چېن په نړۍ کې نړیوال قوت جوړشوی دی، په ټولې نړۍ اقتصادي راج کوي، دستنې نه واخله لویې لویې مشینرۍ او الوتکې جوړوي. هغه په یووخت کې د کوکنارو په نشوکې بدمست قام و، نن دنړۍ د لویې قوتونو په سترګوکې ازغي ښکاري. خو زموږ پښتنه ټولنه دخپلوزرخریدومشرانو له لاسه اغیارو داسې وروسته پاتې کړه چې نه د دین پاتې شو اونه د سادین. نتیجه یې دا راوختـه چـې نـن زمـا بچـی پـه لارو کوڅـوکې دا نعـرې وهـي چـې کباړشته،ترمابنامه دانعرې وهي، مابنام چې کورته لاړشي، نو ایله سل یونیم سل روپۍ یوسي، د مورپه ځولۍ کې به یې واچوي، له پلار نه یې چې پوښتنه وکړې نو دابه وایي چې یو پاو وړه مې ګټلو.ټوله ورځ مې مزدورۍ کې تېره شوله.ګنې هغه دا خبره هم کوي چې الله تعالی روزي رسان دی.ولې بیا هم ټول ژوند یې یوپاووړو ګټلوکې تېرشي. دمور یې دا حال وي چې سحرنه ترمابنامه دکورکار او غوا مېښو په سنبالولوکې تیره شي.خاوند یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا عقیده وي چې ښځه خود کور ده یا د ګور ده. په داسې ټولنه کې یو وګړی به په سیاست څه پوهېږي ، هغه د نړیوالو توطیو نه څه خبرېږي ، هغه چې زما او ستا نه څه واوري نو بس دومره به ووایي چې مړه خپل کاربه کوي، زموږ ورسره څه، موږ دخپلې او د بچېود ګېډې غم وکړو که ملکي شخړو ته پاملرنه وکړو، چې څوك په څوکۍ ناست دي، هغوی پوهې شه او د هغوی کار پوه شه. موږ ته یې څه راکړي،په داسې ټولنه کې یو سړی به په سیاست څه پوهه شي. د هغه په لاس کې ټوپك دی ځکه چې دا خبره ورته په مغزوکې اچولې شوې ده، چې ټوپك دپښتون کالي او سینګار دی.خو دا فکر نه کوي چې نن کوموقامونو ترقي کړې ده د هغوی په لاسونوکې ټوپك و که قلم؟؟ هغوی په خلاګانوکې خپلې پنجې ښخې کړې او پښتون لا تراوسه د ټوپك دشپېلۍ له صفاکولو نه وزګار نه شو.خلکوپه سپوږمۍ خپلې وزرې وغړولې، خو پښتون دخپلوتربګنیو نه لا تراوسه خلاص نه شو.دا نن چې کوم اړی ګړی د پښتون په مځکه کېږي ، دا سل کاله مخکې د دې منصوبه بندي شوې وه، جان پرکنز په خپل کتاب (معاشي قاتل) کې دا هرڅه جوت لیکلي چې د دنیانورو قامونوسره به پښتون څنګه وهو؟ ځکه چې د پښتون مځکه له هرقسم خزانو او خامو موادو نه ډکه ده. له سرو زرو نه واخله، د تېلو ، کویلې، قدرتي ګیس او ګڼ معدنیاتو نه ډك غرونه لري، که دوی په معاشي او اقتصادي توګه ماړه شول نو هېڅوك به یې مخه ونه نیسي. دوي به په ټولې نړۍ راج کوي. پښتون د نړۍ یو داسې قام دی چې نن یې هم څوك مخه نه ګوري خوبس دومره خپل ځان یې نه دی پېژندلی، بې تعلیمه پاتې شوي دي، څه دخپلو واکدارانو له لاسه او څه د اغیارو له لاسه، د یوپاو وړو په ګټلو یې اموخته کړي، په نړۍ کې څه کېږي او د دنیاخلك څه کوي ، ددې نه یې لرې ساتلي، دمدرسې طالبانو ته چا یو غوایه خېراتې ورکړو، نو هر طالب به راتلو،خوله به یې پرې پرانستیله او غابنونه به یې لیدل. اخر غوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره په تنګ شوه، چې د سپینو جاموسړی به یې لیدونو مخکې نه به یې ورته خوله وازه ونیوله، د پښتنو هم دغه حال دی، په سیاسي بیانونوکې چې ځوك ورته دا خبره وکړي چې ورېه او غنم به ارزان وو، نودوی یې د زنده باد په نعرو سوروکې د اقتدار ځوکۍ ته ورسوي. او بیا یې وازې خولې نیولې درنې درنې ښکنځلې کوي، خو او به له ورخه تیرې شوې وي. د پښتنو اوسنی سیاست په دوو خبرو سیاسي مداریان کوي چې په هرځیزپورې ورته اسلامي ټکي لګوي، دویم یې په ډالرو او نورو لکه دګډوبزو اخلي. نورغم یې دوی هم نه کوي. خبرې ډیرې خو سریې یو ، پښتانه همېشه په عالمي سیاست کې د ګوډاګي په توګه استعمال شوي دي ، هغه که د سوړ جنګ دور و ، که نن د عالمي ترهګرۍ پر ضد اړۍ ګړۍ دي، خو زیاته د افسوس خبره دا ده چې د پښتون قام د سرسړي د پښتنو په ځمکه روان جنګ کې د سرلښکر په توګه ټاکل شوي دي، ولې هغوي دې ته هېڅ پام نه کوي چې دا روان جنګ د ترهګرۍ په شکل کې د لویو قوتونو ترمنځ د مفاداتو جنګ دی، په هر دور کې پښتون د تورې او ډال په توګه استعمال شوی دی، عام وګړي له دې نه ښه خبر دی، خو بې وسه دي او د سرسړي یې د دښمن په مکمله توګه مرسته کوي ، نن سبا جنګونه د میډیا په زور کېږي، پر عالمي رسنیو لویو قوتونو داسې قبضه ده چې یو پښتون که ډېر هم وغواړي، خود هغوی د مرضۍ نه بغیر ورته لاسرسی نه شي کولی. بله دا چې پښتون یې همېشه په بېلابېلو پلمو ساتلی دی ځکه خو وایي.

کله د خدای په مینه مست، کله دقام په جذبه
سرونه دومره ارزان بیه پښتانه ورکوي
دا چې سحرماښام لوټي دخپل ولس مالونه
دومره غریب سړي به بل غریب ته څه ورکوي
د پښتنو د لا بریاتوب په هیله

www.meltahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

قاضي محمد حسن حقيار

په افغانستان کې له معارف سره دښمني

ښوونه او روزنه په دین او دنیا کې د بریا ضامن او د دوارو دارینو د ښکلا او فلاح لار ده .له پوهې او زده کړې، بشري او ديني معارفو پرته هم دنیوي ژوند او هم اخروي ژوند سخت دی. علم رڼا ، علم ښکلا ده، علم د تیارو دښمن، علم د نجات یوائیني ذریعه ده.

دا علم دی چې انسان ته یې پرنورو موجوداتو لوړوالی او کرامت ورکړی او دا علم دی چې انسان ته یې ټول کائنات تابع کړي او دا علم دی چې له برکته یې پاکو پرښتو انسان ته د تعظیم سجده وکړه.

د علم او پوهې پر ارزښت هېڅوک هم سترګې نه شي پټولی، هېڅ ټولنه، منطقي وګړي، دین، ایین، ځمکني او اسماني قانون د علم او پوهې پر حیاتي ارزښت منکر نه دي او نه ترې د سالم فطرت خاوندان انکار کولی شي.

ان ډېر هغه ټولنې هم چې تر یوه حده له انساني معیاري اخلاقي حدودو وتلي دي د علم له ارزښت څخه منکر نه دي او په ساینسي برخه کې لاسته راوړنې لري.

اسلام چې د فطرت علمبردار او رښتوني جامع او دکایناتو غوښتنو او د بشر پوښتنو ته منطقي اومعقول ځواب ورکوونکی دین دی، علم او پوهې ته ترهرڅا او تر هر څه ډېر ارزښت ورکړی او په نر اوښځه یې فرض وګرځاوه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام وکړي د ناپوهۍ له تورو تیارو څخه د علم او معرفت روښنایۍ ته را وبلل وړومبنیو او وروستنیو علماوو لیک او لوست ته ځانګړی ارزښت ورکړی دی.

په اسلام کې د پوهې او معرفت ارزښت له دې څخه ښه جوتېږي چې کله الله(ج) خپل محبوب په رسالت مبعوث کړ، نو ترهرڅه لومړی یې ورته په لوستلو امر وکړ او د قلم لویي او عظمت یې ورته ورڅرګند کړ، لکه چې فرمایي: [اقرا باسم ربک الذی خلق خلق الانسان من علق ، اقرا وربک الاکرم الذی علم بالقلم ،علم الانسان مالم یعلم] (۱)

یعنې : ((ولوله د خپل رب په نوم سره چې د ټولو پیدا کوونکی دی پیدا کړی یې دی انسان له ټوټې د وینې څخه، ولوله ستارب لوی کریم دی کوم چې علم وښودلو په قلم سره او ویې ښودلو انسان ته هغه څه چې دی پرې نه پوهېده .))

د الله(ج) له دې وینا څخه د علم او قلم مقام او عظمت ښه څرګند بږي چې د لومړۍ وحې او د خپل کلام پیل یې پرې وکړ. اسلام زده کړه د خپل دین اساسي خط او سترشعار معرفي کړ، بل ځای کې فرمایي: [ن ، والقلم ومایسطرون] (۲)یعنې : ((قسم دی په قلم او څه چې لیکي))

ټول مفسرین په دې متفق دي چې الله(ج) په هغه څه سره سوګند یادوي چې په هغه کې ستره ګټه او ډېر ارزښتمن وي.

الله(ج) خپلو بندګانو ته لارښوونه کوي چې له الله(ج) څخه په علم او پوهه کې د زیاتوالي دعا وغواړئ.

[وقل رب زدنی علما] (۳) .. یعنې : ((و وایه ای زما ربه علم مېز یاد کړه))

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت قتاده ص فرمايي : ((قلم د الله تعالى لوى نعمت دى كه قلم نه واى، نو نه به د دين څه پاتې و او نه به د دنيا څه كاروبار كېده))

تعليم انسان له نورو حيواناتو څخه پورته او اشرف ګرځوي، نو لکه څنګه چې روښانه ده چې د دين احکام نارينه او ښځينه دواړو ډلو ته شامل دي، نو بيا هېڅ داسې معقول دليل نه شته چې د هغه په سبب ښځه له تعليم څخه محرومه وګرځولی شي، رسول الله ص فرمايي: (د علم طلب په هر نر او ښځې دواړو فرض دی)

يوه ښځه د رسول(ص) حضور ته راغلله او عرض يې وکړ چې يا رسول الله ص نارينه ستا خبرې اوري او عمل پرې کوي، نو موږ ته هم له خپله پلوه يوه ورځ وټاکه چې تاته راشو او څه چې الله(ج) د رښودلي دي موږ ته يې راوښيې، رسول ص ورته و فرمايل چې: ښه ده په فلانۍ ورځ په فلانې ځای کې راغونډې شئ. هغوی به په هماغې ټاکلې ورځې هلته راغونډېدلې او رسول الله ص ورته تعليم کاوه . (۴)

حضرت شفاء بي بي رض فرمايي: ((زه له حفص رض د رسول الله ص له مېرمن سره ناسته وم ، چې رسول ص راغی او راته يې وفرمايل چې : ته دېته د سرخ باد (پر بدن سرې دانې راخېژي) (ځينو روايتونو کې د سرخ باد پرځای مېروږي هم ياد شوي دي)، دم ولې نه ښيې لکه څنګه دې چې ورته ليکل ښودلي دي) (۵)

صحابه و به ښځو ته علم ورښود په صحابه وو کې لکه عايشه رض لويې عالمانې وې هغوی به لويو لويو صحابه وو ته د تفسير ، حديث او فقهې درس ورکاوه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام قونوي ليکي: که د ښځې خپل مېړه عالم و نو له همغه څخه دې زده کړه کوي او که نه و نو بهر ته د علم د حاصلولو لپاره وتلو څخه يې ايسارولای نه شي .(۶)

اسلام نه تنها داچې د ديني تعليم اجازه کړې ده، بلکې د ديني او داسې علم چې انسان ورته په ورځني ژوند کې اړتيا لري زده کول يې په نر او ښځې دواړو لازم کړي دي .په دې هکله امام ابو الاعلی مودودي رح وايي: ((هغه علمونه چې له انسان څخه پرې انسان جوړېږي، د هغه اخلاق پرې ښايسته کېږي، د هغه له کبله ترې يوه مؤدبه ښځه جوړېږي، د داسې علمونو زده کول هرې ښځې ته ضروري او که د نورو علمونو زده کول غواړي، نو اسلام د هغې په مخکې نه خنډ کېږي)) (۷)

په کورنۍ کې چې پوهه ښځه وي د کورنۍ نظم ښه وي د اولاد روزنه ښه کېږي، په ښځو کې د پوهې او استعداد خاوندانې ډېرې دي او په کار ده چې د دوی استعداد عبث او بې ځايه نه شي، ځينې علوم دي چې ښځه يې هرومرو بايد زده کړي او له هغو څخه په ناخبرۍ کې ورته ستره ستونزه ده او داسې مسائل هم شته چې نارينه وو ته د هغې ښکارول د شرم او ننګ خبره ده نو په کار دي چې ښځې خپل علاج په خپله وکړي او داسې مسايل زده کړي لکه په شرعي علومو کې، حيض، نفاس، په طبي علومو کې د ښځينه ځانګړيو ناروغيو علاج .چې دېته اړتيا پېښه نه شي چې د پردي نارينه پر وړاندې خپل عورت لوڅ کړي.

شيخ مرغيناني وايي .....[وينبغي للمراة ان تعلم مداوتها لان نظر الجنس الي الجنس اسهل .](۸)

يعنې : ((او مناسب ده چې ښځه د ښځې د ناروغۍ علاج زده کړي، ځکه چې خپل جنس ته کتل اسان دي .))

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې نه يوازې دا چې پر اشرافو علم فرض دی، بلکې وينځو، مرئيانو دکورونو خادمانو او د ټولنې د ټيټ کسب خاوندانو ته هم د علم د حاصلولو حق ورکړل شوی دی، آن هغوی ته په تعليم ورکولو حکم شوی دی، رسول الله ص فرمايي: (ايما رجل کانت عنده وليدة فعلمها فاحسن تعليمها وادبها فاحسن تاديبها ثم اعتقها و تزوجها فله اجران.) (۹)

يعني: ((هر څوك چې وينځه ولري او ور ته تعليم ورکړي او ښه ادب او تهذيب ورزده کړي، بيا يې ازاده کړي او واده يې کړي، نو هغه لره دوه اجره دي.))

لکه وړاندې موچې ورته اشاره وکړه پوهه اومعرفت د ټولنې او وګړيو د دنيا او اخرت د بريا، نېکمرغۍ پرمختګ، ښه ارام، ډاډه ژوند تضمين کوي او نالوستي يا ناپوهي دناکامۍ، وروسته پاتې والی،اسارت، بدمرغۍ اړتيا، احتياج لامل ګرځي، نو ځکه دڅوکالو راهيسې ځينو اسلام دښمنه او افغان دښمنه کړيو په پوره ناځوانۍ هڅه پيل کړې چې افغانان او په ځانګړې توګه پښتانه ناخبره، بدمرغه، خوار، ذليل، نورو ته اړ نېستمن، در په دره اسير، مريان له تهذيب او شايستګۍ څخه لرې وساتي، دوی پوهېږي چې د لوستو، پوهواو پرځان ويسا اوبسيا ملتونو ښکېلول او ايلول اسانه نه دي اوغواړي چې افغان ولس ايل او ښکېل کړي او کله چې دې موخې ته ځان رسول غواړي، نو اسانه او يواځينۍ لار او چاره يې داده چې هغوي ناپوهه، نالوستي ناخبره، له نړۍ، مدنيت ساينس او ټکنولوژۍ، ديني او بشري معارفو خپل دين او مذهب څخه چې پر پوهنه ترهرڅه ډېر ټينګار کوي لرې وساتي، همدا لامل دی چې د څو کالو راهيسې يې په ټول افغانستان او په ځانګړې توګه په پښتون مېشتوسيمويا لره او بره پښتونخوا کې له معارف

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره دښمني پیل کړې او تراوسه یې سلګونه ښوونځي یاسوځولي او تړلي دي.

د نور او رڼا دې شب پرستو او شامپرکو دښمنانو په افغانستان کې له پوهنې او ښوونې او روزنې سره جګړه پیل کړه په لره پښتونخوا او افغانستان کې یې سلګونه ښوونځي وسوځول، سلګونه ښوونکي، د ښوونځیو امرین، مامورین،کارکوونکي او آن تنکي او معصوم زده کوونکي یې ووژل.

د پژواک خبري اژانس د یو راپور له مخې ، د ۱۳۹۱ هجري لمریز کال یواځې د غویي د میاشتې په (۲۶) ورځو کې د افغانستان په سویلي او سویل ختیځو سیمو کې (۴۰) ښوونځي تړل شوي او په همدې میاشت کې یواځې د ننګرهار ولایت په چپرهار ولسوالۍ کې (۴) ښوونځي سوځول شوي دي. د معارف وزارت په وینا ، په ۱۳۹۱ کال کې یواځې د هېواد سویلي او سویل ختیځو سیمو کې (۵۲۶) ښوونځي تړل شوي او د (۳۵۰زره) زده کوونکیو پرمخ د پوهې او معرفت ځراغونه مړه شوي وو. دا ښوونځي یواځې په سویلي او سویل ختیځو سیمو کې نه، بلکې د هېواد په مرکزي، شمال، شمال ختیځو او ان غربي ولایاتو کې هم سوځول شوي او تړل شوي، خو غوځه ډېره برخه (۴۳۰) یې په سویلي او سویل ختیځ، سیمو کې دي که په زغرده ووایو، د بامیانو، پنجشېر، پروان، بغلان، سمنګان، بلخ، تخار، بدخشان، کندوز، دایکندي، جوزجان او سرپل په شمول په ټول هېواد کې له پوهنې او ښوونې سره دښمني شوې او ښوونځي تړل شوي او سوځول شوي دي، خو ددې کار ډېر بوج په پښتون مېشتو سیمو په ځانګړې توګه په ننګرهار، پکتیا، پکتیکا ، غزني، زابل، کندهار، خوست او میدان وردګو دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسانیت او معرفت دښمنان د ښوونځیو په سوځولو بسیا نه شول، بلکې د رڼا او پرمختګ د مخنیوي لپاره یې نورې کرکجنې او خیزنې لارې هم غوره کړې، مثلاً د نجونو پر مخونو یې تېزاب وشیندل، هلکان او نجونې یې ښوونځیو ته د تګ په جرم شهیدان کړل، لسګونه ځله یې نجونې په ښوونځیو کې مسمومې کړې، د پوهنې د ډیوې د پتنګانو د وېرولو لپاره یې ښوونځیو ته د نه ورتګ شپې پاڼې خپرې کړې او داسې نور.

که څه هم حکومت د شاوخوا شپږ سوو ښوونځیو د تړل کېدو خبر ورکوي، خو حقیقت دادی چې دا شمېره هېڅکله هم دقیقه نه ده او ښایي تر دې شمېرې ډېر ښوونځي تړل شوي او سوځول شوي وي، ځکه چې حکومت په ځینو هغو ساحو کې چې ښوونځي په کې تړل شوي، کنترول نه لري او نه یې هم له حالته خبرېږي.

دځینو نړیوالو سرچینو د سروې، له مخې اوس هم شاوخوا درې ملیونه افغان کوچنیان د ناامنۍ له کبله له زده کړو بې برخې دي.

څومره دهېښتیا او خفګان خبر ده چې افغانستان د نړۍ په کچه د هغو درې هېوادونو په سر کې دی چې اوس هم په کې پولیو یا ګوزڼ موجود دی.

د معارف دښمنان څوک دي ؟

هغه څوک چې مسلمان، ربښتونی افغان او یا هم د سالم فطرت او ویښ ضمیر خاوند وي هغه د مسلمان او افغان خو پرېږده ان د هندواو یهودي پرمخ هم د پوهنې دروازې نه بندوي او نه ښوونځي او پوهنځي سوځوي.

ښه نو په افغانستان کې دا وحشت څوک کوي؟

که څه هم افغان حکومت ددې کار د پړې ګوته خپلو وسلوالو مخالفینو (طالبانو) ته نیسي خوطالبانو په کراتواو مراتو دا دعوه رد کړې ده او ویلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې دوی د علم او پوهنې پر دیني او دنیوي ارزښت ترهر چا ډېر پوهېږي او هېڅکله هم د پوهې پر وړاندې نه خنډ کېږي. طالبانو ان ویلي دي چې که بل څوک دا کار وکړي اودوی ته په ګوتو ورشي، نو سزا به ورکړي مثلاً د طالبانو ویاند ذبیح الله مجاهد د ۱۳۹۰ هجري لمریز د سلواغې په ۱۲مه پژواک خبري اژانس ته ویلي دي چې دوی له ښوونځیو سره نه یواځې دا چې دښمني نه لري، بلکې مرسته ورسره کوي اوکه څوک د ښوونځیو په سوځولو ونیسي، نو درنه سزا به ورکړي.

هغه اضافه کړې ده چې هرڅوک ددوی د کنترول په ساحو کې له دوی سره په تفاهم ښوونځي جوړولی شي او دوی ورسره مرسته هم کوي. مجاهد دعوه کړې چې ښوونځي د کابل د اداري استخبارات د دوی بدنامولو په خاطر سوځوي.

زما په باور هېڅ شک نه شته چې اسلام دښمنه او افغان دښمنه مافیا د طالبانو صفوفو ته هم ننوتې ده اوکله کله د همدې کړیو لخوا د طالبانو په یونیفورم کې ښوونځي سوځول کېږي.

همداډول ښکېلاک د طالبانو په جامه کې داسې کسان استخدام کړي دي چې هغوی نه طالبان دي، نه یې لمونځ زده دی او نه اودس خو دهشت وحشت، خشونت او بربریت کوي، په کوچنۍ اشتبا خلک وژني، ملکي او بې ګناه انسانان وژني په مساجدو، جنازو د جمعې په لمونځونو کې ماینونه ږدي د دوی د ماموریت مهمه برخه د ښوونځیو او نورو تولګټو بنسټونو نړول اوسوځول دي.

له دې پرته د افغان حکومت په اعتراف، په افغانستان کې له اویا ډېر استخباراتي چینلونه کارکوي چې دوی هم د ښوونځیو د سوځولواو تړلو په شمول د افغانستان په ډېرو جنایتونو کې لاس لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ګاونډیان هم په دې اړه سپیني پرښتې نه دي. د افغان حکومت په استخباراتو کې هم داسې کړی شته چې ښوونځي سوځوي. مثلا د معارف وزارت یو مرستیال راته کیسه کوله چې د لغمان په قرغیو ولسوالۍ کې ولس هغه خلک چې ښوونځي یې وسوځوه لاس په لاس ونیول. خو وروسته جوته شوه چې دې کسانو د ملي امنیت د یوه مرستیال په وینا دا کار کړی و او هماغه مرستیال ورته وړاندې ولاړ هم و.

پژواک د ۱۳۹۰ کال د سلواغې په دولسمه خبر ورکړ چې د پروان امنیتي چارواکیو د (ADA) موسسې هغه (۷) تنه روزونکي نیولي چې د چاریکارو د ښار اړوند صادقي ښوونځي یې سوځولي و. دا (۷) تنه ددې موسسې له خوا همدې ښوونځي ته د روزونکو په توګه ورلېږل شوي و.

په فیس بوک به مو هغه رسنیو ته په لاس ورغلی سند لیدلی وي چې د شمال امیر خپلو کسانو ته د طالبانو د بدنامولو په خاطر د یوه ښوونځي د سوځولو هدایت کوي.

د معارف وزارت چارواکي په خپلو راپورونو کې وايي چې د ښوونځیو د سوځولو ځینې پېښې جنايي بڼه لري معنا دا چې له وسلوالو مخالفینو پرته د نظام ترسیوري لاندې هم ځینې خلک شته چې ښوونځي سوځوي.

هلمند ته د یوسفر په ترځ کې د هلمند والي راته وویل چې دوی یوولس داسې تړلي ښوونځي موندلي چې هلته هېڅ امنیتي ګواښ نه شته او ځینې یې د لښکرګاه د ښار په ساحه کې هم دي، خو مدیرانو یې ددې لپاره تړلي چې د ښوونکو او مامورینو معاش یې په خپل جیب کې واچوي.

مخنیوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څه هم اوس الحمدلله د ښوونځيو د سوځولو ګراف ډېر راټيټ شوی او دا وحشت راکم شوی دی د پوهنې وزارت د ارقامو له مخې، تېر ۱۳۹۱کال کې په ټول افغانستان کې ۱۱۱ پېښې شوې دي چې له دې جملې يې (۴۸) جنايي بڼه لري سږکال د چنګاښ تر وروستۍ پورې ټولې (۱۹) دا ډول پېښې شوي چې (۸) يې جنايي بڼه لري، خو په ټوله کې بايد ډېر ژر ددې پېښو ګراف صفر ته راښکته شي.

ددې کار مخنيوی د حکومت، عام ولس او طالبانو ديني او ملي رسالت دی.

**حکومت چې ځان ددې هېواد ساتونکي او ژغورونکي بولي، پر دې ولس او هېواد واکمني کوي خپله کمزورتيا هم نه مني اوحکومتي چارواکي په همدې نوم امتياز اخلي، نو ترهرڅه لومړی دا ددوی دنده ده چې دا ملي مجرمين ډاګيزه محاکمه او درنه سزا ورکړي.

د افغانستان د نوي اساسي قانون د(۴۳) او(۴۴) مو مادو او د بشر د حقوقو د نړيوال کنوانسيون له مخې دولت مکلفيت لري چې ټولو افغانانو ته په مساوي بڼه د زده کړې زمينه برابره کړي.

د زده کوونکو د مسموميت پېښې، خو تقريباً ټولې په هغو سيمو کې ترسره شوي دي چې دولت په کې ډېر حاکم دی، لکه تخار، باميان، مزار، د کابل ښار او...او دا پېښې په لسګونو ځله تکرار شوې خو ملت ونه ليدل چې حکومت دې په دې جرم يوتن ته هم سزا ورکړې وي.

**ولس بايد بې تفاوته پاتې نه شي، ديني او ملي شعور او ملي عقيده او احساس يې بايد راوپارېږي. موږ لسګونه داسې نمونې لرو چې ولس په انارشۍ کې خپله خپل ځان اوخپل ملي او ديني ارزښتونه ساتلي دي. زه ډاډه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یم چې که ولس ځان ناکاره او ناګاره نه کړي، نو د معارف د ښمنان به بریالي نه شي.

- **طالبان چې ځان ددې ملت وارثین او ژغورونکي بولي او د پوهې پر ارزښت هم ترهرچا ډېر پوهېږي باید په دې ډګرکې هم په عمل کې ثابته کړي چې دوی د علم او عرفان خادمان او د علم او معرفت د ډوبېدونکې بېړۍ ژغورونکي دي دوی باید لکه څنګه یې چې ژمنه کړې هغه چاته هم درنه سزا ورکړې چې ددوی په ساحوکې ښوونځي سوځوي، موږ په کراتو اورو چې طالبانوهغو جنایتکارانو ته چې ددوی په ساحه کې یې جنایت کړی سزا ورکړې خو یوځل مو هم وانه ورېدل چې هغه چاته یې هم سزا ورکړه چې ددوی د واکمنۍ په ساحه کې یې ښوونځي سوځولي، یایې معارف او زده کوونکي وژلي او یا تعذیب کړي دي.

طالبان باید لکه په تګاب کې یې چې عملي کړي د خپل کنترول په ټولو سیمو کې د ښوونکو او زده کوونکو حاضري وڅاري، له عذر پرته دندې ته نه راتلونکې استادان او زده کوونکي د هغوی له وس سره سم جریمه کړي، له معارف سره مرسته وکړي او خپله ښوونځي وساتي.

اخستني:

(۱).العلق : ۱_۵ .

(۲).-القلم : ۱

(۳).طه : ۱۱۴

(۴).متفق علیه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

.(۵)ابوداود متفق علیه .

.(۶) البریقة شرح الطریقه

.(۷). پرده سید ابوالاعلی مودودي .

.(۸) هدایه

(۹)بخاري

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

امید حیران

په مورنۍ ژبه د زده کړې حق او اړتیا!

په مورنۍ ژبه زده کړه د ماشومانو طبیعي حق ، او په مورنۍ ژبه زده کړې شونتیا برابرول ددولت قانوني مکلفیت دی .

د افغانستان د اساسي قانون د ۱۲ مادې پربنسټ پښتو او دري د افغانستان رسمي ژبې دي اوله بلې خوا داساسي قانون په ۴۳ مه ماده کې په ځرګندو ټکو کې راغلي دي ،چې دولت مکلف دی په ټول افغانستان کې د متوازن معارف د عامولو او تامین لپاره اغېزمن پروګرام طرح او پلې کړي .

د بشر د حقونو نړیوالې اعلامیې په ۲۲ مه ماده کې داسې راغلي ،چې میندې او پلرونه حق لري ،د خپلو ماشومانو لپاره یې د ښوونې اوروزنې ډول غوره کړي.

همدارنګه دماشومانو د حقوقو تړون (سي آر سي) په ۳۰ مه ماده کې وایې، چې ماشوم باید له خپلو حقونو بې برخې نشي ،ترځو له خپل کولتور ځخه خوند واخلي او خپل مذهب ومني او په خپله مورنۍ ژبې سره د ژوندانه چارې سرته ورسوي ،د ګوټېګن د پوهنتون پوهاند ابېر هارد پخپله څېړنه کې وایې : په هېواد کې مېشتو قومونو بچیانو ته که په مورنۍ ژبه زده کړې اماکانات برابرشي د هغوی په شخصیت جوړولو کې به خورا لویه ونډه ولري.

نو په داسې حال کې پښتنو ماشومانو ته چې په کابل کې اکثریت دي ،په خپلې مورنۍ ژبه دزده کړو پروګرام پلي کول د ملي یووالي له ټینګښت او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

محرومیتونو له منځه وړلو سره لویه مرسته کولی شي ،ترڅو نورور قومونو سره د سیالۍ جوګه شي .

د ۱۳۵۷ لمریزکال د غويي د کودتا سره جوخت د روسانو د یرغل پرمهال په سلهاوو زره پښتانه کابل ته راکډه شول د ښوونځیو ماشومان یې د ازموینې پرمهال نه یوازې په دري ژبه دازموینې جوګه نه و ،بلکې هغه مهال به ،چې یوه ښوونکی په تخته د ازموینې سوالونه ولیکل ،پښتو ژبو زده کوونکو ددې وس نه درلود چې پوښتنې د آزموینې په پاڼه کې ولیکې ،دغه زده کوونکې پدې اړکېدل چې له ګاونډ ناست دري ژبې زده کوونکی نه یې پخپل پاڼه کې ولیکي .

وروسته ترلیکلو به خپل ځای کې په ډېرې ناهیلۍ او وارخطايې سر به ناست وو ،کله چې به ښوونکی وپوښتل چې ولې سوالونو ته ځواب نه لیکئ ؟زده کوونکی به په ډېرې ناهیلۍ سره د تل لپاره مخه ښه وکړه ،چې د کابل په سلګونه ښوونکې ددې خبرې شاهدان دي .

د مهایم پوهنتون د ټولنپوهنې د څانګې پوهاند (هارتر موت اربسر) وايي : له خپلې مورنۍ ژبې له زده کړې څخه د یوه تنکې بچې محرومول ددې سبب ګرځي چې ماشوم د عقلي ذهني روحي ،اخلاقي ،او داروايې عقدو ښکار شي او د افراط او تفریط خواته وخويېږي .

یوبل الماني څېړونکی (هانس مالف) په ۲۰۰۴ م کال کې په یوه څېړنه کې، یوه خورا مهم ټکي ته نغوته کوي ،چې یو ماشوم تر شپږکلنۍ پورې پخپله مورنۍ ژبه ۱۳ زره لغاتونو پورې د زده کولو وړتیا لري.

چې په هر دویم ساعت کې د یونوي لغت زده کولو ته چمتو دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو د بدبختۍ او افسوس ځای دی ،چې د کرزي د دولت او اوسني دولت یوه ډله لوړ پوړي چارواکې د پورته یادشوونړیوالو حقونو اوداساسي قانون په ۴۳ ماده باندې سترګې پټوي او دافغانستان اصلي وارثانو سره دومره خاینانه کړنه کوي .

او د اساسي قانون ۴۳ مادې د پلي کېدو رسره حساسیت او غبرګون ښيي .همدارنګه د پوهنې وزارت ښوونیز نصاب اومې مادې سره چې ښوونه او روزنه باید په مورنۍ ژبه وي .

یو شمېر د ملي ګټو ،یووالي ،پښتوضد او ایران پلوه عناصر او کړۍ یې په عملي کېدو حساسیت ښيي او ډول ډول پلمې ورته جوړوي.

چې داډول خلک زه د ملي خاینانو څخه هم په ټیټ پوړ کې ګڼم .

اوس ځینې افغان لوړپوړو چارواکو ښه چل زده کړی،کله چې د پښتنو او پښتو د حقونو د ورکړې خبره کېږي نو ځینې تش په نوم افغانان (؟) او ایران پلوه متعصبې کړۍ او ګوندونه وایي چې دا ملي یووالي ته زیان رسوي او کله چې د نورو قومونو او ژبو د حقونو او چوپړ خبره راشي، بیا همدوی وایي چې ملي یووالی پرې ټینګېږي ،هر څوک ملي یووالي پخپله ګټه تعریفوي خو سړي نه پوهېږي چې دملي یووالي د سیوري لاندې پښتانه نور څومره خپل حقوق دلاسه ورکوي .

حال داچې په مورنۍ ژبه زده کړه ملي یووالي ته زیان نه بلکې ملي یووالی نور هم ټینګوي چې ښېلګې یې په ځینو اروپاویې هېوادونو کې لرو .

په مورنۍ ژبې زده کړه کومه د تعصب خبره نده او نه کوم سیاسي رنګ لري بلکې یوه علمي ،اکاډمیکه او حقوقي موضوع ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د هر ماشوم فطري حق دی چې پخپله مورنۍ ژبې زده کړې وکړي ځکه يو ماشوم د يوې دوې مې ژبې زده کړې پرمهال نۍ مايې ذهني ځواک له لاسه ورکوي ،د زده کړې پرمهال د نيمګرتيا احساس کوي ،او د رواني غوټو ، بې زړه توب او چوپتيا سربېره په ټولګي کې ځان خجالتي او يوازې احساسوي .

ځرنګه چې په مورنۍ ژبه زړه کړه قرآن عظيم الشان ،د هېواد اساسي قانون ، نړيوالو اعلاميو ،ديونسکو د مديرانو جرګو،او نړيوالو قوانينو په مورنۍ ژبې زده کړو باندې ټينګار کړی .

نو کله چې اسلام مبارک دين ،اساسي قانون، بشر حقونو نړيوالې اعلاميې او يونسکو حق او اجازه راکړې او خلک هم غواړي چې لورګانې او ځامن يې په مورنۍ ژبه زړه کړې وکړي او بل خوا ولسمشر هم پښتون دی او شرايط هم برابر دي، نو بيا ستونزه په څه کې ده؟

ولې پښتنو ته دا حق نه ورکول کېږي؟

څو کاله پخوا دا پروسه په کابل کې څه ناڅه د پلي کېدو په حالت کې وه او يو ښه مېکانېزم يې هم ورته جوړ کړي وه چې لومړي به نوي ښوونځي جوړوي بيا به د پښتو ټولګي ببلوي د ماشومانو د پېژندپاڼو او سوانحو پام کې نيولو سره او د کابل په احمدشابابا مېنه کې يوڅه پلي هم شوه ،خود خواشينۍ ځای دی ،چې پوهنې وزارت ته د نوي وزير راتګ سره سم داپروسه په ټپه ودرېده چې سبب يې لاروښانه ندی .

نو دپوهنې وزير بايد جرئت وکړي،کلک هوډ او پاکې ارادې سره سر له ننه په پلازمېنه کابل په پښتو ژبه د زده کړې لارې چارې برابرې کړي او هيچا څخه پدې ملي پروسه کې وېره ونکړي او نه چاته اجازه ورکړي چې ددې پروسې خنډ وګرځي که هر څوک وي، او د وېرې ياغلا خبره هم نده ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد زموږ دی او د اساسي قانون او نورو نړیوالو قوانینو سره سم عمل دی .زه پښتو ژبه ځکه یادوم چې نورو ژبو ته داحق ورکړل شوی خو پښتنو او ازبکو ته داحق ندی ورکړل شوی او محکومه ژبه ده ،خو زه بیا یوازې دپښتو یادونه هم نه کوم زه وایم چې په بلخ ،فاریاب ،جوزجان ،بدخشان او سرپل کې هم باید په ازبکې ژبه ښوونځي جوړ شي د بده بخته زموږ ازبک ورونه هم په دري ژبه زده کړې کوي چې باید په ازبکې یې وکړي چې لومړنی زړه کړې یې قانوني حق دی .

خو لومړی باید داکار د پلازمېنې کابل نه پیل شي، دلته ځینې خلک پدې تېروتي او فکر کوي چې ګوندې کابل یو دري ژبی ولایت دی ،خو داډېره غیر علمي او بې منطقه خبره خبره ده ،ځکه کابل ولایت د ښارسربېره د ولسوالیو د نفوسو په تناسب یو پښتون ولایت دی .

او کابل کې اکثریت وګړي پښتانه اوسېږي ،او څوک چې ددې خبرې سره مخالفت کوي هغه دې خپل کور نه راووځي او لږدې بهر وګوري .

بل داچې که څوک د مورنۍ ژبې زده کړو سره مخالفت کوي ،او یا ورسره حساسیت ښیې نو زه وایم چې مهرباني دې وکړي شرافتمندانه دې خپله کډه بار کړي او زموږ هېواد نه دې ووځي او کوم بل هېواد ته دې کور یوسي .

خوبیا هم یادونه کوم چې داکومه د تعصب خبره نده ،بلکې یوه علمي او اکاډمیکه مسله ده چې د ټولې نړۍ پوهانو پرې هوکړه کړې .

او که څوک ورته سیاسي رنګ ورکوي دادهغوئ خپله ستونزه ده زما په یاد دې چې د ولسي جرګې په تېر پړاو کې داخبره راپوته شوه ،جالبه داوه چې حفیظ منصور ،لطیف پدرام ،او مهدي ددې خبرې سره مخالفت وکړ او دایران دسفارت په لمسون یې وویل چې داچاره ملي یووالي ته زیان رسوي او موږ باید د پښتو او دري توپیر ونکړو ،خو ملالۍ شینواري ورته ډېرښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب وکړ ،ملالۍ ورته وویل چې که پښتو او دري یوشان دي او تاسو یې ترمنځ توپیر نه کوئ! نو تاسې مهرباني وکړئ خپل بچیان په پښتو ښوونځیو کې داخل کړئ د ملي یووالي لپاره هسې هم پښتو او دري ترمنځ تاسې توپیر نکوئ او یو شان دي،نو پدې خبرې سره دوي چوپ شول او چټل نیتونه یې څرګند شول.

زه په اخره کې بیا هم دپوهنې وزارت له چارواکو غواړم چې جرئت وکړي په مورنۍ ژبې زده کړې دې دود کړي او پدې برخه کې دې د هیچاڅخه وېره ونکړي او دوېرې ځای هم ندی، ځکه د قانون سره سم عمل دی او د ماشوم فطري حق دی .

۱. او که حکومت په ځانګړې ډول د پوهنې وزارت پدې برخه کې نااغېزې وکړي نو افغانانو او تاریخ ته به یې شرموونکی تاریخ پرایښي وي چې راتلونکی نسل به پرې لعنت وایي، زه وایم چې پوهنې وزرات باید اصلاً دومره باید ناوخته شوې نه وای او پخوایې داپروسه پلې کړې وایي خو اوس هم سر وخت دی، ماهي چې هر وخت له اوبونه وباسې تازه وي،زه په پای کې دحکومتي او ناحکومتي مسولینو ،مدني ټولنو، بشرحقونو ادارې ،یونسکو ،رسنیو او ځوانانو نه هیله لرم چې ددې بنسټیز حق په غوښتلو کې چوپه خوله پاتې نشي او غږپورته کړي.ترڅو د خپل سالم حق نه برخمن شي، پدې هیله چې زموږماشومان پخپلې مورنۍ ژبې زده کړې وکړي اودین،هېواد ،ملت ،کولتوراو ژبې ته د چوپړتیا سبب وګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد داود نیازی

د پښتنو د بېوزلۍ لاملونه او د پرمختګ لارې چارې

بېوزلي: د بېوزلي د پېژندلو لپاره اړینه بولم څو لومړی د بېوزلي،اصطلاح وپېژنو: بېوزلي لوږې، بې سرپنايې، ناروغي، ډاکټر ته دتللو توان نه درلودل،ښوونځيو ته لاس رسی نه لرل،بې سوادي،ددندې نه درلودلو ته وايي .بېوزلي دې ته هم ويل کېږي چې يو سړی دخپلو لومړنيو اړتياوو (کور، کالي، ډوډۍ درمل) دپوره کېدو توان ونه لري. بېوزله هغه چاته ويل کېږي چې دخپلو لومړنيو اړتياؤ(کور ،کالي، ډوډۍ ، ښوونه او روزنه او داسې نور) دپوره کولو توان ونه لري. بېوزلي د پرمختللو هېوادونو په پرتله په وروسته پاتې هېوادونو کې ډېره او ژوره ده.دبې وزلۍ د رامنځته کېدو عوامل په درې ډوله دي :

١- د نفوسو په پرتله د اقتصادي زيرمو او امکاناتو کمښت
٢- د اقتصادي کړنو د پروګرامونو نشتوالی، له زيرمو ناسمه ګټه پورته کونه او په اقتصادي کړنوکې د توازن نشتون .
٣- د اوږد مهاله جګړې او طبيعي پېښې لکه سيلاب ،زلزله او نور پيښېدل

اوس راځو دې ته چې د پښتنو د بېوزلۍ لاملونه کوم دي ؟ د پښتنو د بېوزلي سببونه ډېری سياسي او ټولنيزه بڼه لري چې له همدې کبله پښتانه بېوزله پاتې شوي دي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. پرلپسي جنګونه : په هره سيمه کې چې امنيت شتون ونلري په هغې سيمه کې هيڅ ډول اقتصادي کړنې نه تر سره کېږي د پښتنو سيمې په تيرو څلورو لسيزو کې د جنګ ډګر و نو ځکه دا خلک له بېوزلۍ سره مخ دي چې دا جګړې د نړيوالو د سيسو له کبله په دې سيمه کې په قصدي ډول ترسره کېږي تر څو پښتانه بېوزله وساتي . همدارنګه تيرو جګړو پښتانه له ښونې لرې وساتل يوازې په يو څو کسبونو پسې وترل .

۲. د حکومتونو له خوا اقتصادي تعصب : که له يوې خوا د پښتنو په سيمو کې جګړې دي له بلې خوا د وخت حکومتونو د پښتنو سيمو سره تعصبي چلند تر سره کړی د ساري په ډول د پښتنو په ډيرو سيمو کې(کنړ،لغمان،لوګر، هلمند ،اروزګان،زابل ، پکتيا ،خوست،پکتيا ،پکتيکا ،فراه ...) يوه صنعتي فابريکه شتون نلري. همدارنګه پښتنو سيمو کې د برېښنا نشتون چې د اقتصادي پرمختګ عامل ګڼل کېږي .له بلې خوا په دې سيمو کې د لويو اقتصادي پروژو نه عملي کېدل ، په حکومتي ادارو کې پښتنو ته متناسبه ونډه نه ورکول...

۳. صنعتکارانو ته په ښه نظر نه کتل او بيلابيلو نومونو يادول: په ډيرو پښتنو سيمو کې ځينو صنعتکارنو ته په ښه سترګه نه کتل کېږي او د ټولنې ټيټه طبقه يې بولي د ساري په ډول دا فلانې پښتګر دي ،ترکاڼ دي ،جولا دی او نور. چې دا په خپله د صنعت د پرمختګ مخه نيسي او خلک د بېوزلۍ په لور سوقوي .

۴. د پرمختګ د احساس نه شتون : په ډيري پښتنو کې د پرمختګ احساس شتون نلري او يوازې هغه زاړه کورونه ،وروسته پاتې کليوالي ژوند خوښوي او له عصري وسايلو سره چنداني علاقه نلري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. د ښاري ژوند نه خوښول : لکه څرنګه مې چې پورته ذکر کړه چې ډېری پښتانه وروسته پاتې کليوالي ژوند خوښوي او په کليو او باندېو کې اوسيږي او د ښار خلکو ته په ښه نظر نه ګوري خو د ښار په پرتله په کليو او باندېو کې د ژوند آسانتياوې کمې وي په ښار کې د کلي په پرتله ډېري کاروبار موقې شتون لري.

۶. د پښتنو ځيني ناوړه دودونه : له بده مرغه په پښتنو کې ځيني داسې دودونه شتون لري چې پښتانه له بېوزلې سره مخامخوي د ساري په ډول کله چې يو پښتون زلمي کوزده وکړي هغه مجبور دي تر څو لکونو افغانۍ د ولور په نامه خسرګنۍ ته ورکړي چې دا په ځوانانو ډېره بده اغېزه لري او په دې ډول ځوانان مجبور دي چې له هېواده ليرې په کلونو کلونو مسافر پاتې شي او تل پوره وړې وي .

۷. د نفوسو ډيريښت: په پښتني سيمو کې د وسايلو په پرتله د نفوس وده ډېره چټکه ده د پښتنو د نفوس پرتله وسايلو ته ډېره وي.ګټمن نفوس نلري ګټمن نفوس هغه نفوس ته ويل کېږي چې په عملي ډول اقتصادي کړنې تر سره کوي.چې په پښتنو کې دا ډول نفوس ډير لږ دی.همدارنګه په پښتنو کې په ډير کم عمر کې ودونه ترسره کېږي چې د نفوسو د ډيريښت سبب ګرځي .

۸. په ډيري سيمو کې د کرنيزو ځمکو لږ والی : د هيواد په ختيځ کې چې وګړي يې پښتانه دي کرنيزې ځمکې ډيرې لږې شتون لري او خلک يې هم ټول په همدې لږه ځمکه کې کار کوي چې په دې توګه په کرنه کې ډيره پټه بيکاري شتون لري پټه بيکاري هغې بيکاري ته ويل کېږي که څوک له توليدي کړنې لرې شي په توليداتو اغيزه نلري چې په حقيقت کې دا ډول خلک کار نه تر سره کوي دا ډول بيکاري ته پټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیکاري وایې.د پښتنو سیمو خلک یوازې په کرنې پسې تړلي او د عوایدو دلاسته راوړلو یوازینې سرچینه کرنه جوړوي .

۹. بې ځایه لګښتونه : په پښتنو کې ډیر داسې خویونه شتون لري چې د لوړ لګښتونو لامل ګرځي لکه د خانۍ دسیستم شتون ، په ودونو کې ډیر لګښتونه کول او نور .

۱۰. خپل منځي دښمني او تربګني: پښتانه په خپل منځ کې ډیرې دښمنۍ او تربګنۍ لري چې له همدې کبله یې ډیر په کور ناست وي او کاروبار نشي تر سره کولای او ډیر ځوانان یوازې په کور کې ناست وي او خپلې ډیرې ساتي د دښمنیو له کبله له کور لرې نشي تللي .

۱۱. په اقتصادي کړنو کې د ښځو کمه ونډه : ښځه د ټولنې نیمه برخه جوړوي خود پښتنو ښځې یوازې د کور کارونه ترسره کوي په اقتصادي کړنو کې ونډه نلري . د کور د ټولو اقتصادي اړتیاو پوره کول په نارینو پورې تړاو لري .

۱۲. مالداري : د پښتنو د نفوسو ډیره برخه په مالدارۍ بوخته ده په ځانګړې توګه کوچیان چې د هیواد په اقتصاد کې ډیره مهمه ونډه هم لري خو له بدمرغه په دې وروستیو کې د کوچیانو څرځایونه د زورواکو له خوا ونیول شول،د حیواناتو لپاره یې پاملرنه ونشوه او مالداري یې لمنځه لاړه چې دې عمل کوچیان یې هم بېوزلۍ سره مخ کړل .

د پښتنو د اقتصادي پرمختګ لارې چارې

د پښتنو سیمو د اقتصادي پرمختګ لپاره د یو منظم پلان جوړول چې د اقتصادي پلان جوړونې په وسیله په د پښتنو د پرمختګ لپاره هغه برخې ځانګړې شي چې د دوی په ژوند کې بدلون راولي او دوی له بېوزلۍ وژغوري .اقتصادي سکتورونه ځانګړي کړي چې کوم ته باید

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړي توب ورکړي . د پښتنو د اقتصادي پرمختګ لپاره باید لاندې کارونه تر سره شي :

١) دکرنیز سکتور پیاوړتیا :د پښتنو ډیري نفوس په کرنه بوخت دی چې د عوایدو د تر لاسه کولو یوزاینې سرچینه یې هم کرنه ده .کرنه ډیره ابتدایي بڼه لري ،د پرمختک لپاره یې هیڅ ډول کار نه دی تر سره شوی . هماغه پخوانی دودیز شکل لري دد ې لپاره چې پښتانه له بېوزلې وژغورل شي باید د پښتنو کرنیز سکتور ته لاندې کارونه ترسره شي :

- په کرنه کې له ماشین الاتو کار اخیستل
- غوره کېمیاوي سرې په کرنه کې کارول، په کرنه کې د غوره کېمیاوي سرې څخه ګټه اخېستل.
- د کېمیاوي سرې او ماشین الاتو د اخیستلو لپاره اسانه شرایط برابرول
- د نباتاتو د مرضونو د مخنیوي په موخه کروند ګروته درمل په واک کې ورکول
- د اوبو شیندلو اسانتیاوې برابرول
- د کرنیزو تو کو لپاره د مارکېټ پیدا کول
- کروند ګرو ته مسلکې زده کړې ورکول
- کروندګرو ته د لیږد رالیږد اسانتیاوې برابر ول

٢) دصنعتي سکتور پیاوړتیا : په پښتني سیمو کې منځني صنعت وروسته پاتې دی ،د صنعت سکتور کارکردګي او د تولید قوت ډیر کم دی د تولیداتو د پرمختګ لپاره اړینه ده تر څو د کرنیز سکتور عواید او اومه مواد په منځني صنعت کې ولګول شي. په پښتنو سیمو کې د منځني صنعت د پیاوړتیا لپاره باید لاندې اقدامات تر سره شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د سپماوو دودل
- په پښتني سيمو کې د پانګونې شرايط برابرول
- په بيلابيلو صنعتونو د صنعت کارانو هڅول
- دصنعتي پرمختګ لپاره يو منظم پلان جوړه ول
- د پښتنو په سيمو کې صنعتي زونونه جوړول
- صنعت کارانو ته د پور اسانتياوې برابرول
- صنعت کارانو ته د پانګيزو توکو په واردولو کې اسانتياوې رامنځته کول
- صنعت کارانو ته د صنعت په برخه کې د کورنيو او بهرنيو پوهانو له خوا روزنه ورکول.
- د پښتنو سيمو د صنعت د پرمختګ لپاره ځانګړي امتياز ورکول

۳) د مالداري ښه کول: دا چې د پښتنو ډير برخه په مالداري بوخت ده مالداري د پرمختګ لپاره بايد لاندې کارونه تر سره شي:

- حيواني فارمونو جوړول
- حيواني کلينکونه جوړول
- لبنياتو ته بازار پيدا کول
- د لبنياتو د پروسس لپاره د فابريکو جوړول
- د کبانو فارمونه جوړول
- د حيواناتو د پوستکو لپاره د مارکېټ پيدا کول او د پروسس عمليه اجرا کول

۴) ځنګلونه: له بده مرغه د پښتنو سيمو ډيري ځنګلونه په بې رحمه توګه پرې شوي دي ځنګلونه د پښتنو په ژوند کې خورا مهمه ونډه لري. چې د ځنګلونو لپاره بايد لاندې اقدامات تر سره کړي:

- د ځنګلونو د پرې کولو مخه نيول

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د پرې شويوونو پر ځای نوي نيالګي کېنول شي
- د ځنګلونو له لرګيو څخه د بيلا بيلو توکو د جوړولو لپاره د فرنېچرو د جوړولو فابريکې رامنځته کول دي .

۵) د نفوسو کنټرول: په پښتني سيمو کې نفوس په ډېره چټکه توګه پرمختګ کوي چې د نفوسو وده په اقتصادي پلان جوړونې اغيزې لري. د نفوسو د ودې د نه مخنيوي په صورت کې د اقتصادي پرمختګ خبره بې مانا ده او د ژوند سطحه نه لوړېږي نو له دې کبله د نفوسو د کنټرول لپاره بايد لاندې کارونه تر سره شي:

- د کورني پلان عملي کول
- له پوهانو کار اخيستل
- د درملو او مشورو لپاره روغتونونه جوړول
- د کم عمره ودونو مخه نيول
- د ښووني اسانتياوې برابرول
- تفريحي اسانتياوو برابرول
- ځوانانو ته د کار موقې پيدا کول

۲) د پانګې جوړښت: په پښتني سيمو کې د بېوزلي د مخنيوي لپاره د پانګې جوړښت ډېر اړين دی د پانګې جوړښت په سپما پسې تړلی په پښتنو کې د خلکو عوايد کم وي له دې کبله د سپما اندازه هم کمه وي په پښتني سيمو کې بايد د پانګې د جوړښت لپاره لاندې کارونه تر سره شي:

- د غيرې اړينو توکو د واردولو مخنيوي کول
- د بانکونو څانګې په بيلا بيلو برخو کې جوړه ول
- په پښتنو سيمو کې د پانګوني هڅې کول
- په پښتنو سيمو کې د کار موقې پيدا کول

www.melitahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د پښتنو په سيمو کې د مالي ادارو جوړول

۷) مسلکي پوهه: په پښتنو سيمو کې د بېوزلي او بيکارۍ د له منځه وړلو لپاره مسلکي پوهې ته اړتيا ده نو له دې کبله بايد عامه ښوونيزو ادارو پر ځای مسلکي اداري جوړې شي د مسلکي پوهې په وسيله وسايل په ښه توګه کارول کېږي چې ورسره ملي توليدات او سړي سر عايد لوړيږي.

۸) ټولنيزې چوپړتياوې: په پښتني سيمو کې د ښوونې ،روغتيا ،داوسيدو ،د پاکو اوبو چوپړتياوې برابرې شي چې ورسره په هيوادکې کاري وړتيا ډيريږي،ملي توليدات او سړي سر عايد لوړيږي چې ورسره د خلکو په زړونو کې د پرمختګ هڅې ډيريږي.

۹) ټرانسپورټ : ټرانسپورت په اقتصادي پرمختګ کې اساسي ونډه لري د پښتنو د اقتصادي پرمختګ لپاره بايد د پښتنو په سيمه کې لوې ټرانسپورټي لارې جوړې شي.

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالهادي قريشي

د لرو ، برو پښتنو د پیوستون لارې چارې

ددې لویې غونډې عزتمندو ، درنو ګډونوالو ، ښاغلیو علماوو استادانو او اغلیو السلام علیکم! خوښ یم چې څو شېبې له تاسو سره هم صحبت یم – دا چې کومې لارې چارې یې ولټول شي، ترڅو د لرو برو درنو پښتنو د پیوستون لپاره کاروایې او عملي پیوستون یې هم تر سره شي، په دې اړه لنډې خبرې ،تیوري او له محبت ډک اندونه لرو :

ښاغلیو او اغلیو !

ښایي تر ټولو لومړی د یوه لنډ تمهید (پېژندنې، وضاحت) په توګه ځینې خبرې تر څېړنیز لید لاندې ولرو او د حالاتو جاج واخلو !

جناب اعلیحضرت احمدشاه بابا غازي په (۱۷۴۷م) کال په یوې (۹) ورځنۍ جرګه کې کوم چې د ښکلي کندهار په ښېر سرخ نومي ځای کې جوړه شوې وه – د جرګې د پرېکړې په پام کې نیولو سره د افغانستان د ټولواک په توګه وټاکل شو.

نو هغه ستر شخصیت د ډېر ژر پرګنیز بنسټ پیدا کړ او یوه ستره اردو یې جوړه کړه . لومړي ځل لپاره په افغانستان کې توپ او باروت جوړ شول او د پاني پت په جګړه کې استعمال شول – دغه اردو چې ګڼه یې (۱۲۴۰۰۰) تنو سپرو او پلي او توپچي ځواکونو ته رسیدله په خپل خوا کې یې د هر کاره باشي (استخباراتي) قواوي او هم یې د اساس او شهنا (کوتوالي یا پولیس) هم درلورل او نور ملکي او دولتي تشکیلات یې بشپړول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه يوه لويه ستر واكې (امپراطورئ) جوړه کړه او هغه په وطن مين – مومن – هيواد پال – عادل – باطور – زړه ور ټولواک و . هغه به ويلي :

د ډيلي تخت هيرومه چې رایاد کړم

دخپلي پښتونخوا د غرو سرونه

یا يې په دري کې ويلي دي :

ما به صلحيم و فلک درپي جنگ است اينجا

دل ازين حادثه بسيار تنگ است اينجا

هغه بزرگوار د لوي افغانستان اساس کېښود -

خو ورو-ورو دغه لوي سرحدات له اعليحضرت شاه زمان خان څخه وروسته کوچني شول او يو کوچني افغانستان په اوسنئ جغرافيايې اډانه کې موږ ته راپاتي شو.

چې په جلا جلا مهالونو کې بيلا بيل ژمنليکونه يعنې د سرحدونو تعين پيمانو ته لاسليک (عقد) شول لکه : د آمو درياب پوله په (۱۸۷۳) د امير شيرعلي خان په عصر کې دافغانستان او روسيې تر منځ د (۱۸۰۰) کېلو مترو په اوږدوالي د ريجوې خط په (۱۸۸۷) کال کې د پامير خط په (۱۸۹۵)م کال کې د مکمهان خط په (۱۹۰۵) کال کې او د ډيورنډ کرغيړنه کرښه په (۱۸۹۳)م کال کې د نومبر په (۱۲) د (۲۴۱۲،۵) يا (۲۴۲۴) کېلو مترو په اندازه په فرضي توګه د سر هاتري مارټيمر ډيورنډ د برتانوي هند د سياسي استازي کوم چې د هماغه کال په اکتوبر کې يې د کمکې خيبر له لارې له (۱۰۲) ملګرو سره د کابل بتخاک سيمه کې هر کلي شوي او بيا د (۴۰) ورځو لپاره په چهلطقوت مانئ کې ديره شوي و – او بيا يې د اعليحضرت عبدالرحمن خان سره ياده

(c) ketabton.com: The Digital Library

معاهده یوازې په نقشه کې موضوع په ګوته کړې ده ، خو یوازې د زور او به په پیچومي خیژي متل دي او بس .

له هماغه نیتې څخه بیا تر او سه داسي اسناد نه د برتانیا په بهرنیو چارو وزارت کې او نه په کابل کې شته ، چې رسماً یې ثابت کړي چې دغه کرښه رسماً مهر – امضا شوي وي نه دلته پارلمینټ و او نه لویه جرګه بلل شوې وه او نه ملت تایَید کړیده .

چې په هماغه مهال امیر عبدالرحمن خان او له هغه څخه وروسته (۱۶) پاچاهانو تر او سه پورې د ښاغلي افغان ملت په شمول دغه کرښه نده منلې او هغه یعنې د ډیورنډ کرغیړنه کرښه صرف د فرضي خیالي کرښې په توګه ګڼل کیږي .

نو همدا لامل و ، چې له له (۱۹۲۴) م کال څخه را په دې خوا بیا تر (۱۹۴۷) کال پورې د جناب خان عبدالغفار خان او بیا د هغه تر څنګ مولانا ابوالکلام آفراد او ګاندهي جي سره په ګډه مبارزه پیل کړه او لومړي کانګرس هندي پارټۍ جوړه شوه او په خوا کیې د (اصلاح الافغان انجمن (انجمن اصلاح افغانه) په اپریل (۱۹۲۱) کې جوړشو او په دې کې ډیر پښتانه څه آخوا او څه دیخوا سره راټول شول –چې په دې کې هم سیاسیون – فرهنګیان قلموال او ملي شخصیتونه او رجال شامل شول .

څرنګه چې د امیر حبیب الله خان په عهد کې د کوزي پښتونخوا جمو حالت او بره پښتونخوا (سیاسي بیلوالي) یا (----) په افغانستان کې د نهضت مشروطیت یا د باچا خان په خبره یو آیني تحریک د مختلفو انجمنو او ټولنو په شکل کې څرګند شو – غازي باچا شاه امان الله خان د ټولو تحریکونو او ټولنو سره په پټه او څرګنده تماس حاصل کړي و او افغانستان تر شاه امان الله خان تر مخه د یو پروتکتورات دولت او یا د یوې کالونۍ بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلود .بیا جناب پاچا خان د خان عبدالغني خان په مټ په هند کې (زلمو جرګه) په (۱۹۲۹) سپتمبر کې او په نومبر کې د (خدايي خدمتګارانو تحریک) جوړ کړل او بیا په (۱۹۲۸) کې د (-----پښتون) مجله د وګړو د اندونو د خپرونو او ښو تبلیغاتو د خپرولو او هم د فرهنګیانو آواز د اوچتولو او د پښتنو دمضرو او دښمنو کسانو د دیماګوژیک پروپیګنډو د شنډولو لپاره دغه مجله خپره شوه او لا تر اوسه پورې ښه ځلیږي چېهمدا مجله د یاد انجمن قلمي ،فرهنګي نوښت و چې فکري انقلاب راغي او د ټولو پښتنو او د افغانانو په بیدارئ کېیې رول درلود .

خو جناب پاچا خان او د هغه ملګرو ډیرې ستونزې وګاللې حتې هغه کس درې ځلې زنداني شو چې په ډیر بد زندان کې ------------------کېیې هم ډیري ترخې ورځې شپې تیرې کړیدي.

پر هغه مهال جناب فخر افغان پاچا خان په پښتنو کې د یوه سم انقلاب یعنې د

(عدم تشدد) راوستو لپاره ډیر ښه پروګرام جوړ کړي وه لکه چې د پښتون مجلې په (۲۰۰۷) کال جولاي لومړئ ګڼه کې په (۴۸) مخ کې راځي :

پښتنو ته يې يو ځل بیا د خپل حق د غوښتلو او حاصلولو لپاره چل وروښود او ورسره يې د نوې ډیموکراسئ اصول وښودل .

باچا خان او د هغه ملګرو د یو داسې جهاد بنسټ په پښتونخوا کې کېښود چې هغه په توره نه و ، بلکې په علم او قلم باندې ولاړ و او پښتون ولس او ټول افغانان يې د عدم تشدد (---------------------------) په لاره راواړول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اختصاري توګه !

د باچا خان او د نورو ټولو پښتنو د لوړو خيالاتو او اندونو رمز او د لرو برو ولسونو د پيوستون لپاره تيوريکې لارې چارې او لنډه کتنه :

په دې کې شک نشته چې د (۱۹۴۷) کال څخه را پدېخوا د پښتنو د ځپلو لپاره په اسلام اباد کې د پوځي کميشنرانو او استخباراتي کړيو او د بازيو عاملان او هم د پنځمي ستنې او په اوسني مهال کې د پروکسي وار (------- ---------------) ځپونکې او اجاره شوې وژونکې لوبې ، بمبارئ ، ښوونځي سوځونې لا پايښت لري .

په دې توګه به کلونه ، کلونه لکه د شلمي پيړئ ټولو ورځو او مهالونو په څير به پښتونستان او بلوچستان د يوه حايل (-----------------) په توګه وي څه د روس او لويديځ تر منځ او څه نور-

او دغلته به جګړې وي هغه د پيرنګي د (۱۵۰) کاله دمخه هغه د بې اتفاقي او شافت کهيل فورموله به چې د شرق لپاره يا پښتنو لپاره .

۱ : فقر

۲ : جهل (بېسوادي)

۳ : مرض

به هميشني وي او د هغوي په منځ کې به د بې اتفاقي لوبې جاري وي ، نو دغه سپيڅلي ولس ځوريدلي ولس او کړيدلي ولس او خاوره به تر ښکېلاک او زبېښاک (کلوتياليزم او ايکسپوليشن)لا ندې وي .

www.meliatahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا به تر ځو دومره سترې شي او وربرېږي او تر خطرونو لاندې وي . ښه دا ده چې لرو بر پښتانه سره په يوه واحد اند يو ځاي شي او د استعماري او ( ) شومو پلانونو په وړاندې په يوه قوي ځواکمن متې (واحد طاقت) په توګه دغه توره لومه ځيري کړي او واحد لوی افغانستان جوړ کاندي لکه په لاندې ټکو کې :

تر ټولو لومړي دې واحده رهبري او لارښود چې حقيقي جان نثار لارښود وي په شاوخوا راټول شي او جرګه دې شي او يوه واحد ژمنليک د طرح اصول او عملي کاندي او تر يوه بيرغ لاندې متحيدانه مبارزه وکړي د ښوونځيو او درس تعليم لپاره د يوه واحد وطن (لوی افغانستان) تعليمات وشي په حب الوطن سره دې په پښتني معاشرت او لوړي وطني ------------ خيالاتو دسمون او تره قي او واحد پيوستون لپاره روزنه او پالنه وشي .

سياسي ليډران پاليسي جوړونکي علمي - فرهنګي رجال او نور روڼ اندي او ملي شخصيتونه دې سره په يوه واحده سلا او خبره ايکي يوازې د پښتنو (لروبرو) درنو ولسونو لپاره په خورا اهميت او سياسي -او د نهضتونو په خالصانه صادقانه سپېڅلي مشارکت سره د نوو لارو چارو بندوبست وکړي.

په پوځي پوهي سره د ځان او متې رغول پالل او يو بل ته سره لاس نيوي او پوره ملاتړ او د يوې لويې جرګې چې د قبيلوي ټولنې اصلي بنيادي توکې دي او پيوستون رمز پکې نغښتي دي ، جوړه شي او بيا د بهرنيو په وړاندې ملي جهاد اعلان او ملي مبارزه پيل شي .

نو دا د ګران افغانستان د نورو اقوامو د پوهو شخصيتونو ملاتړ هم حاصل کړي او په يوه ځواک به مبارزه پر مخ يوسي او بريالي به وي او له ظلم تاريک بيني څخه د ژغورني نجات او د ملي يو ځاي والي پيوستون

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنصر به وي – په سیاسي شننو سره باید وپوهېږي او استخباراتي کړي اخوا پښتنو لپاره ضروري بريښي – او خپل ځانو ته باید د پنځمي ستني لـه لـومي څخه وژغوري او په وړیا توګه قرباني ورنکړي، بلکې هره چاره هدفمنده او ملي وي .

کوچني تحریکونه د لویو نهضتونو او پـه تیره بیا د جناب باچا خان د مفکورو پیروي وکړئ او په دې توګه دې مبارزه قوي ګړندئ کوټلې او واحده کاندي .

د اخیستلو ځایونه !

پښتون مجله – جنوري (۲۰۰۷) لومړئ ګڼه د پیښور چاپ

جرګه مجله (۱۳۸۹) کال د زمري میاشتي ګڼه – کابل

په سیمه کې د جرګو تاریخ او ارزښت د عبدالهادي قریشي اثر

د پښتنو مبارزې الفت مجله (۱۳۸۵) پیښور

باچا خان او عدم تشدد – په نړیوال کنفرانس کې علمي تحقیقي کنفرانس کې د حامد کرزي وینا – له رسالې څخه -

افغانستان د جمهوریت په کالونو کې د ښاغلي غفار فراهي اثر څخه -

لیه مجله د (۱۳۸۵) دوهمه ګڼه کې د ښاغلي ډاکټر روستا تره کي او د ډاکټر محمد حسن کاکړ مقالو څخه

د باچا خان لیکونه – دښاغلي بختاني صاحب اثر څخه اخیستنه -

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیورنډ لاین مقاله – د جرګې مجله د (۱۳۹۱) کال دویمه ګڼه د عبدالهادي قریشي مقالې څخه –

باچا خان دستر آزادي دوست شخصیت په توګه د (۱۳۸۹) کال دوهمه ګڼه د مطالعات ستراتیژیک مجله د عبدالهادي قریشي لیکنه – د افغانستان د بهرنیو چارو وزارت خپرونه.

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسدالله داودزی

دافغان پوهنتون دنړیوالو اړیکو او سیاسي علومو استاد

دلرو او برو پښتنو دپیوستون لارې چارې

دشپېتو کلونو څخه د ډېرې مودې راپدېخوا د لراوبرپښتون، یو افغان او پښتونستان چغې وهوخو تراوسه یې هېڅ کومه ګټه او پایله نه ده لرلې بلکې په دې اړه دخپلونا دوراندېشه، بې سنجشه اوپراحساساتو ولاړو لارو اوسیاستونو له کبله دلانورو ډېرو ستونزو،غمیزو،ننګونو اومشکلاتو سره مخ شولوچې لاتراوسه ورسره لاس اوګرېوان یو.

ددې قضیې په اړه نه موږاو نه زموږحکومتونو کومه متفقه، عملي، روښانه، څرګنده او په عیني واقعیتونو ولاړه تګلاره، دریځ او ډپلوماسي نه لرله بلکې زموږدغې متزلزلې،ژربدلیدونکې،کاواکه او ناروښانه کړنلارې هم په خلکو کې او هم په نړیواله ټولنه کې ددغې قضیې مشروعیت، حیثیت او اعتبارله مینځه یوړ.

کله هم چې دلراوبرپښتنود پیوستون خبره کېږي نوهلته به ضرور دهغوي د بېلتون خبره هم کېږي چې کوم وخت او دکومو لاملونو او عواملوله کبله دغه ستریوموټي ولس په دوه بېلابېلوبرخو او دوه جلا جغرافیو وویشل شو.

دبېلتون موضوع ټولو ته جوته ده چې دچاله خوا په کوم وخت کې ددغه لوي قوم سره دغه جفا او سترتاریخي ظلم ترسره شونوله بیلتون څخه تیریږم او غواړم په پیوستون او دهغو په لارو چارو وغږیږم.موږچې کله د دواړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتنو د پيوستون خبره کوو نو دا بايد په پام کې ولرو چې دا دوه اړخه او بعده لري چې دا په خپله دوه بنسټيزې او اساسي پوښتنې راولاړوي، يوه يې دا چې مورډلراو بر پښتنو پيوستون د جغرافيو د پيوستون په تناظر کې غواړو؟او که د جغرافيې او پولو د پيوستون پرته له نورو لارو چارو څخه؟

زه نه غواړم دلته د جغرافيې د پيوستون په تناظر کې د پښتنو پر پيوستون خبرې وکړم بلکې غواړم د جغرافيې د پيوستون پرته له نورو لارو چارو څخه پر پيوستون وغږېږم.له دې وړاندې چې د پيوستون دغه لارې چارې په ګوته کړم اړينه بولم چې ووايم چې په دې اړه ټول پخواني روشونو او دريځونه ناکامه شوي دي او بايد اوس د نني عصر د تقاضاؤ، غوښتنو او ځمکنيو واقعيتونو په رڼا کې خپل نوي روش او دريځ غوره کړو چې دغه نوي روش او دريځ ترډېره بريده په لاندې لارو چارو کې روښانه کړي دي،دغه لارې چارې په لاندې ډول دي:

:۱کولتوري،فرهنګي او ادبي تبادله او همکاري:

څرنګه چې ټولو ته معلومه ده چې د پولې دواړو غاړو ته مېشت پښتانه ګډ او مشترک کولتور، فرهنګ،ژبه او ادب لري خو سربېره پر دې مشترکاتو بياهم په دغو برخوکې يو له بل څخه لرې پاتې شوي دي او په دې برخه کې تراوسه پورې داسې کوم د پام وړ اقدام او هڅه نه ده شوې چې د کولتوري مناسباتو تبادله رامنځ ته شوې وې او ياهم ګډ کولتوري،فرهنګي او ادبي ناستې، غونډې، مجلسونه، محفلونه، مشاعرې، بحثونه او راشه درشه ترسره شوې وي، که څه هم ځينې وختونه په غيررسمي توګه لږډېر تبادلې کېږي خو هغه هم په اوږو کې د مالګې په اندازه.نو که غواړو چې دواړه پښتانه سره په فکري، کولتوري، فرهنګي او ادبي مزو سره وپيلوو نو کولتوري او ادبي تبادله يې تر ټولو غوره او اسانه لاره ده.لکه د ګډو مشاعرو، ادبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډو ،دکولتوري ورځو د نمانځلو، د مشترکو ویاړونو اوګډو ورځو اوشخصیتونو دلمانځلو له لارې.

۲: دموادو او معلوماتو تبادله:

د پښتو، پښتنو، پښتانه شخصیتونو، ویاړونو، تاریخونو او دپښتو او پښتنو په اړوند دنورومعلوماتو او موادو تبادله چې دکوزې پښتونخوا څخه په پورته برخو کې دلته معلومات اومواد راوړل اوتبادله کول او له دې ځای څخه هلته، که هغه په هره بڼه وي دمجلو، جریدو، اوونیزو، مهالنیو او کتابونو له لارې وي او یاهم دویبپاڼو، بریښنالیکونو او نورلارو وي ځکه چې دیوبل په اړه ددواړو پښتنوبې خبري او سمو اومعتبرو معلوماتو اوموادو ته نه لاس رسي دوي یوله بل څخه پردي او اجنبي کړي او ډیروخت دیوبل له حالاتو او جریاناتو څخه بې خبره او غافله پاتې کېږي چې دا په خپله دیوبل څخه دواټن اخستلو اولري کېدلو لامل ګرځي.

په دې برخه کې غواړم یو لنډ مثال وړاندې کړم،ماخپله ځاني د کوزې پښتونخوا دپښتو مجلو دمسوولینو سره په دې اړه ډیرې خبرې کړې دي اوهغوي مې دې ته هڅولي چې خپلې مجلې دلته هم راولیږي ځکه چې له مخکې څخه هغوي دلته حتما یو استازی لري، نو کولای شي دهغه سره په همغږۍ دغه کاروکولای شي اوهمدارنګه ددې خوا فرهنګیانو سره مې هم په دې هکله خبرې شوي دي ترڅو دوي خپلې مجلې اوجریدې هلته دخپل استاځي له لارې ولیږدوي ترڅو دواړه پښتانه دیوبل مطالبو اوموادو ته په اسانه توګه لاس رسي ولري او یودبل څخه په ښه توګه خبرشي.

په دې برخه کې ما دپښتنو اوپښتود ریښتوني استاځې اوترجمانې مجلې (لیکوال) له قدرمن مسؤول مدیرنورالبشرنوید صیب سره خبرې وکړې او هغوي په ډیرې لیوالتیادا خبره راسره ومنله اوویې وویل چې دا کاربه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک وکړي؟نوما ورته وويل چې په کابل کې ستاسو استاځي،نو هغوي وويل:چې استاځي مو داکارنه شي کولاي ځکه هغوي يواځې دمجلې ترپانې استاځي وي نوريې له دې کارونو سره سراوکارنه لري،نو ماورته وويل چې زه دې کارته په رضاکاره توګه غاړه ږدم زه هسې هم په مياشت دوه مياشتو کې يوځل ضرور ځم اوراځم،نو هغوي ډيرخوشحاله شول خو دايې هم راته وويل چې ليکوال مجله دپاکستان دپوځ اواستخباراتو پسې ډيرې خبرې کوي نو هلته په وړلو کې په لاره کې څه ستونزه درته جوړه نه کړي؟!نو ماورته وويل:چې چمتو يم چې دا رسک او خطرپه غاړه واخلم.

اوهمدارنګه مې دپسرلي مجلې دقدرمن مسؤول مديرذبيح الله احساس صيب سره هم خبرې شوي چې ان شاالله ډيرزربه دا معتبره مجله هم له دې ځايه هلته تبادله او انتقال شي،سره له دې پسرلي دپاکستان پرضد ډير تبليغات او ليکنې کوي خو بياهم دلراوبرپښتنو دمسايلو په اړه په کې ډيرمواد شتون لري اونسبت نورو پښتو مجلو ته په دې ارزي چې کوزې پښتونخوا ته يوړل شي.دا و په دې برخه کې يوه وړه اوناچيزه هڅه ،خو زه باورلرم که چيرته دغه تبادله په پراخه او منظمه توګه ترسره شي نوددواړو پښتنو په نږدې کيدو کې ډيرګټور او ممد ثابتيداي شي.

۴: دقومونوراشه درشه او ګډې جرګې او شوراګانې:

دډيورند دپولې دواړو غاړو ته يو قومونه مېشت دي چې کولاي شي د دواړو خواوو دقومونو راشه درشه،تبادله،اړيکې،ګډې ناستې او جرګې دغه کرغيړنه کرښه په خپله له منځه وړلاي شي او دغه يوقوم چې يادې کرښې په دوه ؤ خواوو ويشلي له يوبل سره نږدې کولاي او يو کولاي شي.

دبيلګې په ډول دپولې دې غاړې ته م شينواري، مومند ، اپريدي، سليمانخېل، علي خېل، اڅکزي، کاکړاو نور قومونه پراته دي او له پولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخوا هم،نو ددوارو غاړو دغه هریوقوم خپله یوه ګډه جرګه،شورا او ټولنه جوړولاي شي چې وخت په وخت له یوبل سره کښیني او اوونیزې،میاشتینۍ او مهالنۍ جرګې،ناستې او غونډې ولري او په خپلو مشترکو ستونزو،مسایلو او مشکلاتو سره وغږیږي او خپل ترمنځ همغږي رامنځته کړي او په دې هکله دګډ دریځ په غوره کولو سره ګډکار او مبارزه وکړي چې دا پریوبل داعتماد او باور جوړیدو او دیوبل سره دمینې او راشې درشې دزیاتیدو لامل ګرځیدلای شي چې دا په خپل وارسره دپولې حیثیت اوددوې غیرقانوني او په دوه جغرافیوویش او بیلتون له منځه وړي او دوخت په تیریدو سره ددوې دا اړیکې دومره پیاوړې کیدلای شي چې بیایې هیڅ ډول پولې،تړونونه،دولتونه او جبراو ظلم نه شي بیلولای.

په دې برخه کې زه یوځل بیا غواړم خپل یو لنډ او وړوکې مثال وړاندې کړم،موږپه خپله شخصا دغه پورته طرحه پرځان پلې او عملي کړې ده او دلراوبراودزي قوم مشترکه اوګډه ټولنه مو جوړه کړې ده ترڅودغه یو قوم چې په دوه بیلابیلو جغرافیو اوسیمو کې چې د ډیورند دکرښې څخه هم ډیرلرې میشت دي سره بیرته یو کړو او ددوې ترمنځ بیرته پخوانۍ اړیکې او خپلوي تازه کړو ترڅودوي له یوبل سره اودیوبل سیمو ته راشه درشه او تګ راتګ ولري اومشترکا د دوادزي قوم لپاره دخدمت،چوپړ اویووالي لپاره له دواړو لور څخه هلې ځلې وکړو نوکه دغه رازدپښتنوهر هغه قوم چې دغه شومې کرښې په دوه جغرافیوویشلي دي دغه طرحه پرځان عملي کړي نو لرې نه ده چې ددغه قومونو ترمنځ به دجلاسیمو او جغرافیې واټن له منځه ولاړشي او په هم پ فکري اوفزیکې لحاظ سره یوشي.

۵ :ګډې تلویزوني خپروني،پروګرامونه،بحثونه او ګردي میزونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددوا ړنوو لوريو پښتني رسنۍ بايد ګډې رسنيزې(که هغه چاپي وي که غږيزې او يا انځوريزې) خپرونې، ګردي ميزونه، بحثونه، او پروګرامونه ولري چې ددې لوري پښتانه دهغوي دخپرونو او مطالبوته لاس رسي ولري او دهغې غاړې پښتانه ددې خوا خپرونو او مطالبوته او همدارنګه دپښتنو دستونزو په اړه ګډ ګردي ميزونه او بحثونه يوګډحل او ګډ دريځ رامنځته کولای شي چې ددغوستونزو او مسايلو په اړه ګډدريځ او بيا دهغو لپاره ګډکاربه ددواړو لورو اړونده خلک سره نږدې او پيوسته کړي.

۶: دپښتنو شخصيتونو، مهمو چارواکو، فرهنګيانو، هنرمندانو، کارپوهانو، ښوونکو، زده کړيالانو او ځوانانو تبادله او راشه درشه:

دپورته اشخاصو او افرادو راشه درشه او تبادله زموږ ترمنځ دشته واټن، بې باوريو او ديو بل په اړه دناسمو انګيرنو په له منځه وړلو کې ډيرګټورثابتيدلای شي، که چېرته دبيلابيلو اقشارو او ځانګو ځخه ياد پښتانه ديوبل سره له نږدې ځخه وګوري او دنظرونو، تجربو او مهارتونو تبادله وکړي نو ددوي ترمنځ له يوې خوا د ډيرې مودې فاصلې ختميدای شي له بل لوري يو دبل له سيمې او دهغو دستونزو، مسايلو او موضوعاتو ځخه په ښه توګه خبريدای شي او هغه بدګمانۍ چې دوي ديوبل سيمو او حکومتونو په اړه له ډيره وخته له ځانه سره لري په له منځه وړلو کې خپل رول او نقش لوبولای شي.

۷: دلراوبرپښتنو ديوې ګډې او دوه اړخيزې ټولنې، بنسټ او يامرکزايجاد اورامنځته کول:

دلراوبروپښتنو دپيوستون په موخه بايد يوګډه ټولنه، بسټ او ياهم مرکزرامنځته شي دلراوبرپه نوم په کابل او پيښور کې دوه چپټره، ځانګې اوجوړښتونه ولري چې هرچپټرپه خپله سيمه کې دهمغږۍ، همکارۍ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیوستون لپاره ګډه مبارزه اوکاروکړي او د دواړو غاړو پښتنو د پرمختګ، پوهنې کولتور، ژبې، ادبیاتو اونورو مشترکو مسایلو اوستونزو دحلولو په باب مشترکې غونډې، برنامې، پلانونه، پروګرامونه اوفعالیتونه ولري.

دا اوداسې نور ډیرنوښتګرابتکاري برنامې اوفعالیتونه داوسني پیراوعصردتقاضاؤ، غوښتنو او واقعیتونو سره په تطابق اوسمون کې دلراوبرپښتنودپیوستون پروسه پیاوړې، ګړندئ او ډاډمنولای شي، نه پراحساساتو، جذباتو، تیروتاریخي ناکامه هڅو، تجربو اوایډیالیزم ولاړ سیاستونه، دریځونه، او روشونه لکه څنګه چې اوس هم دډیرو پښتنو حتی دپوهو او روڼ اندو پښتنولخواهم پرمخ وړل کیږي چې دګټوپرځای یې ددواړو لورو پښتنوته زیان اوناوړه پایلې ډیرې لرلي شي چې لرلې یې وي.

نو په اخرکې زماله دغو اشخاصو اوخوځښتونو څخه هیله او تمه دا ده چې دوي دې یوځل دغه پورته یادې شوې طرحې او وړاندیزونو باندې له احساساتو او جذباتو پرته په سړه سینه غوراو فکر وکړي.

دلراوبرپښتنود پیوستون په هیله او امید

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتانه

موږ ټول اورو چې پاکستان د دې ټولو بد بختیو لامل دی. دا خو سمه ده چې په ظاهره پاکستان د دې صحنې لوبغاړی دی، خو هغه چا چې دغه لوبه جوړه کړې او تنظیموي یې د پردې ترشا کار کوي د هغو پېژندل په کار دي. خلک به هر څه هر څه وایې مگر زموږ اصلي دښمن هغه څوک دی چې د یو اوږد پلان د عملي کولو لپاره یې پاکستان جوړ کړی او له هغه نه خپلو اهدافو ته د رسېدو لپاره د اډې کار اخلي صحنې جوړوي.

زموږ تاریخي او جغرافیوي موقعیت:

ټول په دې پوهیږي چې زموږ خاوره په سنسکرټ کې اریدورت او پښتو کې اریا ورشو بلل کېږي نږدې شپږ زره کلن تاریخ لري او د اسیا په زړه کې پرته ده. دغه خاوره په یوه اوچته پوړۍ کې پروته ده چې په سمسورو ځنګلونو ، باغونو ، بهانده سیندونو او دښتو او هوارو ځمکو او ښکلې هوا لرونکو اوصافو جوړه ده. په دې خاوره کې میشته ولس افغانان بلل کېږي د افغان کلمه هم ډېر قدامت لري ، هغه داچې ، هغه دا چې د اریایانو لمړي پاچاه ځان (اپګان) باله او د هغې مانا ده (زړور) وروسته دغه کلمه د عربو له راتګ سره په افغان بدله شوه خو نور اروپائیان دغه کلمه په خپله لحجه څوک اپګان ، څوک اوګان او څوک افګان تلفظ کوي چې اصلي ازیائي نژاد او د افغانستان په مختلفو ساحو کې اوسېدل. څکه نو د احمدشاه بابا د پاچاهي په دوره کې د محلي نومونو پر ځای هغه سیمې چې د یو قلمرو لاندې وې د یو لوی ګډ کور یا ګډ مملکت نوم افغانستان غوره کړ. د افغانانو بل نوم د پکت ، پخت ، پښت او پښتون یا پټهان یاد شوي خو اوس د افغانستان ټول کامونه او توکمونه په یو نامه (افغان) یادېږي او په ټوله نړۍ کې ببژندل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان جيو پوليټيکل موقعيت:

د هند کوچنۍ وچه د افغانستان په جنوب شرق کې پرته او خورا سمسوره او شتمنه خاوره ده د توکم په لحاظ اريايي نژاد لري. د افغانانو سره د نژاد او توکم له لحاظه نږدې اړيکې لري او ځيني افغانان د خپل ابايي چې هند کې د مېشته کېدو او د وکمني تر لاسه کولو په هڅه له مغلو سره لاس په ګريووان و چه له هند سره ښې هېڅ اړيکې نه لري صرف د ملکونو نيولو په ترڅ کې يې ډېرې سيمې لاندې کړې وې.

د افغانانو او مغلو ترمنځ سوونه کاله جګړې روانې وې . افغانانو په هندوستان حکومت کړي او د بنګال نه را نيولې تر پايتخت ډهلي بورې سړک د شيرشاه سوري په وخت کې جوړ شوي دغه شان دېرې پخې کلا ګانې او بالاحصارونه يې په دېرو ښارونو کې جوړ کړي و چې اوس هم موجود دي. خو د شيرشاه له مړينې وروسته دغه سلسله د هغوي د زامنو او اولادونو ترمنځ د بې اتفاقۍ ښکار او هڅه برم ورته پاتې نه شو.

انګريزان له يورپ څخه د هند د تسخير په موخه راغلل او په خو کلونو کې يې د افغانانو او مغلو سلسله غوځه او خپل حکومت يې جاري کړ. دا مهال په افغانستان کې د احمد شاه بابا د زامنو دوره وه. انګريزانو يوائې د هند په نيولو اکتفا نه کوله او غوښتل يې چې افغانستان هم د هند په مستعمره پورې و تړي ، ځکه يې په افغانستان حملې پيل کړې. انګرېز حکومت د سمندر له لارې په هند قبضه ټينګه کړې وه او هڅه يې کوله چې افغانستان هم لاندې کړي او د روسيې پولو ته ځان ورسوي خو په دې کار کې له درې واړو مسلحو جګړو وروسته هم ناکام شول.

د افغانستان جيو پوليټيکل موقعيت او په هغه کې مېشت غيرتمندو افغانانو هېڅ يو متعرض او مهاجم طاقت ته اجازه نه ورکوله چې د دوي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرتېر او روس برید وکړي او یا د هند خاورې ته د دوی په سرتېر او حکومت وربانـدې وکـړي ګـواکې د شـرق او غـرب لـه خـوا د دوی پـه سـر د تېربـدو او بریـدونو کوښښونه رواون و او دوی (افغانـانو) یـې د سـر او مـال پـه قربـانۍ مخنیوی کاوه او حائل ګرځېدل. انګرېزان د افغـان او افغانسـتان پـه ارزښت پوهېدل او کوښښ یې کاوه چې د جګړې په وسیله وي او که د پټو سازشونو سازشونو له لارې په افغانستان کې خپل نفـوذ ټینـګ کـړي. د مخـامخ جګـړې په وسیله خو څو ځله ناکامه پاتې شول. یوائې د پټو سازشونو له مخې چې د امیر محمد یعقوب خان او عبدالرحمان خان سره یې کړې دي د افغانستان یوه لویه برخه یې د کال اتلس لکو کلدارو په بدل کې انګرېز ته پرې ایښې وه چې افغانانو تر اوسه هغه نه ده منلې او نه یې هغه اتلس لکـه کلـدارې کلـه تـر لاسه کړي دي چې انګرېزانو د اجارې په شکل منلې وې ، د غه د عبدالرحمان خان او د ډیورنډ ترمنځ تړون د ډیورنډ لاین په نامه یادېږي چې انګرېزانو موږ تـه د یـو درد سـر پـه څېـر نومـولې ده کـه څـه هـم موهومـه او مجهولـه کرښـه ده ښکاره موجودیت هم نه لري.

خو د افغانان نېکبختي پـه دې کـې ده چـې پـه نولسـمه پېـړۍ کـې د ازادۍ ستوري و ځلېد او دغـه ډول ټـول تړونونـه لغـوه اعـلان شـوي. دا پـه کـال ۱۹۱۹ کې د اعلحضرت امان الله خان غازي د پاچاهي سره سم رامنځ ته شوي. په سر کې انګرېزانو دغه اعلان او د تړونونو الغا نه منله او په جګړه یې لاس پـورې کړ ، نو کله چې په جګړه کې د ماتې سره مخ شول نو د افغـانسـتان خپلـواکې او د تړونونو ماتېدل یې و منل . خو د افغـانسـتان خپلـواکې لـه داسـې یـو قـدرت څخه چې په قلمرو کې یې لمر نه پرېوته ساده او معمولي خبره نه وه . دا لمړي ځل وه چې د دومره لوي قدرت په وړاندې یو داسې کوچني هېواد ودرېږي او په ډېره مېړانـه سره خپلـه خپلـواکې اخلي . دغـه یـوه تـاریخي پېښـه وه چـې د انګرېز د زوال په مانا وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګرېزان په دې و پوهېدل چې د افغانانو سره مخامخ ډغرې وهل څه ګټه نه لري نو د ابلیس لاره یې غوره کړه او د اعلیحضرت غازي امان الله خان په مقابل کې یې له خپلو جاسوسانو کار واخیست ، چې د روحانیونو په جامه کې یې غلط او ناروا پروپاګندونه کول. افغانان په تېره بیا نالوستي افغانان خو د ملا او مولانا خبرو ته غوږ نږدې او هغه په سر سترګو مني. هغوي د شیطان صفته روحانیونو په خبرو وغولېدل او را و پارېدل هلته په کندهار کې د اعلیحضرت په ملاتړ او مخالفت دوه لوي کامونه یو د بل په مقابل کې و درېدل نږدې وه چې دغه دوه ورونه کامونه په وینه تویونه یو د بل ابدي دښمنان شي ، اعلیحضرت دېته حاضر شو چې هغوي ته د وینو تویولو پر ځاي له پاچاهي نه لاس په سر او وطن هم د تل لپاره پرېږدي.

د افغانستان لپاره دا لویه ضربه او خساره وه چې د یو داسې پاچاه له سیوري محروم شو چې غوښتل یې د بر ژر د نړۍ له سیالو سره سیال شي. د اعلیحضرت د لاس په سر کېدو وروسته هېواد ډېر کلونه له جمود او خمود سره مخ شو. په کال ۱۹۴۰ کې په اروپا کې په اروپا کې د نړۍ دویمه جګړه پیل شوه چې دې جګړه کې انګلستان ښکېل شوي و پنځه کاله جګړه روانه وه او په ۱۹۴۵ کې دغه جګړه د انګلیس او امریکې په ګټه پاي ته ورسېده.

د دویمې نړیوالې جګړې د پاي ته رسېدو وروسته استعمار لاندې ملکونو ته په پرلپسې غوښتنو په غبرګون کې استعمارګر حاضر شول هغوي ته خپلواکېو سپاري ، خو د تل پاتې ګټو د خوندي ساتلو لپاره یې نوې لارې چارې جوړې او په کار واچولې او هغه دا چې په خلیج کې د اسرائیل په نوم یو نو مملکت منځته را و باسي او هغه د غربي امپریالستي ملکونو لپاره د عربو د تېلو څخه د ګټې اخستلو لپاره د ژاندارم په حیث کار ورکړې او د اسیا په دې برخه کې چې یو ستراتیژیک اهمیت لري د اسلامي جمهوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت په نوم یوه داسې اډه جوړه کړي چې د تل د پاره د سیالو ملکونو د ګوابنونو لپاره ترې کار واخلي. دا اسلامي جمهوري دولت د پاکستان په نوم جوړ شو چې د افغانستان خاوره (کوزه پښتونخوا) ، سند ، بلوچستان او د پنجاب یوه برخه ده دا ملک د اسلام په نوم ځکه جوړ شو چې دلته مېشته وګړي مسلمانان دي او له لوي هند څخه په همدې نامه په اسانۍ سره را بېل کړای شو. دا دي د ۶۵ کلونو د تېرېدو څخه وروسته څرګنده شوه چې ددې ملک واګې د (اي . ایس .اي) استخباراتي شبکې په لاس کې ده چې اردو او ورسره ټول پاکستان اداره کوي او په خپله د (اي . ایس .اي) کنټرول د غربي امپریالستانو په لاس کې ده.

دا د دوه ملکونه اسرائیل او پاکستان ډېر ژر د ایټم بم خاوندان ځکه شول تر څو د نظر لاندې ملکونه تر ګوابښ لاندې و نیسي. افغانستان په لمړي قدم کې تر دغه ګوابښ لاندې نیول شوي ځکه چې امپریالستان په دې سیمه کې دوه مهم هدفونه لري:

۱. دا د روس ، چین ، ایران او منځنۍ اسیا ملکونو ترمنځ پروت او دغو ملکونو سره تماس نیول د همدې خاورې نه د تېرېدو په صورت کې ممکن کېدی شي.
۲. دغه خاوره (افغانستان) له هر راز قیمتي طبیعي معدنونو ډک او سر مهره پاتې ده له هغې نه باید همدوي (امپریالیستان) ګټه تر لاسه کړي. د دې لپاره چې د امپریالستانو دغه اوږد مهاله پروګرام ته ځان ورسوي د پروګرام د عملي کولو لپاره زمینه برابرول په کار ده.

له بله پلوه د امپریالیزم سره سیال اتحاد جماهیر شوروي هم بې کاره نه وه ناست او په دې مکر باندې د برلاسۍ او د امپریالیزم د مخنیوي او ضمنا

(c) ketabton.com: The Digital Library

تودو اوبو ته د ځان رسولو په فکر کې وه. په منځ کې افغان حکومت د دوه هېڅانو ترمنځ څنګه کولای شول ځان د هغوي له شر څخه خوندي و ساتي. دا يو ستونزمن کار وه، که څه هم د دواړو خواوو په ظاهر کې د افغان دولت بې طرفۍ منلو ته سر خوزاوه خو د پاکستان له جوړېدو راډېخوا د دواړو خواوو توجه ډېره شوې او د امپرياليزم هغه پرمختګ چې د ازادو قبايلو په سيمه کې يې ځارله د تشويش وړ ګڼله. د افغانستان دولت د ډيورند هغه خوا پښتنو د ازادۍ د غوښتلو پلوي کوله خو نه هغه خوا او دېخوا پښتنو کې دا متره وه چې بهرني سترځواک پرته خپله غوښتنه تر سره کړي شي دا ځکه چې په خپله پښتانه لا په خپل تاريخ او د ازاد حيثيت د را ژوندي کولو جوګه نه و او ډېر او ډېر وخت په کار وه تر څو دغه کامونه راويښ او خپلو ګټو ته متوجه شي.خو روسانو او امپرياليستانو دواړو ته د پښتنو وېښېدل په ګټه نه وه نو ځکه يې خپلې لاس وهنې په ډېر شدت سره پر مخ بيولې. حزبونه او ډلې يې د يو نوي تغير د راوستلو لپاره هڅولې.ښي اړخ او کېڼ اړخي ډلې په ډېر جديت په خپلو پروګرامونو وړاندې بيولو کې بوختې وې. د سردار محمد داود خان د جمهوري دولت سره سم دا ګمان کېده چې سيال طاقتونه به نور په ځاي کېني ځکه هغوي په دې باور و چې داود د هېڅ خوا تر اغېز لاندې نه راځي او د خپل هېواد او هېوادوالو څخه پرته په هېڅا اتکا نه کوي.

مګر دا حدس غلط ثابت شو سوسياليستي نظام د کودتا له لارې د خپل خوښې نظام جوړ کړي او د پوځي کودتا له لارې يې دغه مرام ترسره کړ خو د دې ماجرا پاي ته متوجه نه شول چې په دې کار کې يې تاوان حتمي دي ځکه افغاني ټولنه او جهاني ذهنيت د دوي په اصطلاح مترقي مفکوره نه شي زغملي او د هغې پر ضد پاڅون کوي. په حقيقت کې په خپله شورويانو دغه راز قيام ته زمينه برابره کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانان له ملک څخه ووتل او په چم ګاونډ کې مېشته او د خپل هېواد د ازادۍ لپاره سره ببرته منظم شول. امپریالیستان همدې موقع ته سترګې په لار وه او ډېر چانس په لاس ورغي. افغانان خو هسې هم د مرستې او کمک محتاج وه. تنظیمونه جوړ شوه او غربیانو او عربانو خپلې مرستې د پاکستان او د پاکستان د (اي . ایس . اي) له لارې ورکول شروع کړل. دغه جهاد که له یوې خوا کامیاب او سوسیالیستي نظام له په افغانستان او شوروي کې له بېخه و غورځېد. خو په افغانانو کې (اي . ایس . اي) هغومر نفوذ کړي وه چې جهادي رهبران ټول د هغوي په ولکه کې را ګېر و.

دوي د مجاهدو ځوانانو په مټ سوسیالیستي نظام په ګونډو کړ خو خپله د پنجابي غلامانو په حلقه کې را ښکېل شول. جهادي مشران ددې پرځای چې د یو اسلامي نظام بنسټ کېږدي او په ګډه د ورونو په شان د هغه ملاتړ وکړي ، په خپلو کې بې اتفاقه او په جګړه اخته شول. د غربیانو لوبې پیل شوې یو په بل پسې راغلل او له منځه ولاړل تر دې حده ولس مایوسه او له جهادي تنظیمونو څخه بېزاره شول چې نور د هر هغه نظام منلو ته تیار شول چې دوي له دې تیارې و باسي او نور رڼائي راولي.

دا وضع او شرایط رامنځته کول د غربیانو د پلان په اساس رامنځته شو او غوښتل یې د خپلې برلاسۍ لپاره دلته یو نوي نظام رامنځته کړي ، همداسې وشول د مګلرو ملتونو په ابتکار په جرمني کې د بن په شار کې یوه افغان شموله جرګه جوړه او په هغې کې تصویب و شو چې د امریکې په مشرۍ دې د ناټو قوه افغانستان ته ننوځي . د طالبانو حکومت په ځاي دې یو ملي ګرا حکومت جوړ کړي ، همدا پروګرام سرته ورسول شو د ناټو قواوې په کابل رانّنوتې او بې له ډز او ډوزه ئې په ټول افغانستان قبضه وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ځل جناب کرزي صیب د ببرک کارمل په شان چې د روسانو په ټانک سپور کابل ته راننوتلي و د ناټو په اوږو سپور کابل ته راغي او په ارګ کې مستقر شو. طالبانو افغانستان امریکایانو ته پرېښود او پاکستان ته ستانه شول او خپل مخالفت یې اعلان کړ. خو افغانانو و انګېرله چې طالبان د امریکایانو په مرسته راغلي و او هغه افراطي کارونه یې ترسره کړل چې د ظالمانو سره ښایي او دغه کارونه د دې لپاره چې عام ولس مایوسه او خوابدي شي په لوی لاس ترسره کړل او د امریکا پلان ته یې لاره هواره او افغانانو زړه نا زړه هر کلي ووایه.

دا دي د امریکې په مرسته په افغانستان کې ډیموکراټیک نظام ټینګ شوي او د دغه نظام له جوړښت څخه څه لاندې باندې لس کاله تېر شوي و به ګورو کوم کارونه سرته رسېدلي دي؟؟؟

۱. د دولت ډېرې ودانۍ او مکتبونه د جهادي مشرانو او متنفذینو له خوا غصب او نیول شوي دي.

۲. د دولت مامورین غټ دي او که واړه په اختلاس او رشوت اخته او له دې لارې د ډېرو شتو خاوندان شوي. په داخل او خارج کې د بلډینګونو خاوندان او د زېرمو څښتنان شوي دي.

۳. امریکایان وایې موږ په ملیاردونو ډالر د افغانستان سره مرسته وکړه. مګر د افغانستان چارواکې وایې مرسته موږ ته نه ده راکړل شوې بلکه (N.G.O) ګانو ته نېغ په نېغه ورکړ شوې ، چې هغوي په خپل واک ولګوي او بېرته بهرنیو هېوادونو ته لېږل شوې ده. البته یوه اندازه په خپله دولت ته هم ورکړ شوې ، چې هغه د امریکې سره تړلي مامورین او لاس پوځي ورباندې بسیا شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. په افغانستان کې برېښنا ته سخت ضرورت دی په کار وه ، چې په بهانده سیندونو چې اوبه یې وړیا بهر ته بهیږي د برېښنا شبکې په کار لوېدلې او د برېښنا د زېږېدو سره کرنې او زراعت وده کړې واي خو دا کار یې و نه کړ او نه کومه بنیادي پروژه یې په کار واچوله. د امریکا مرستې هغو کسانو ته په لاس ورغلې چې په داخل او خارج کې بلډینګونه ، لوې مجلل هوټلونه او د فساد ځالې جوړې کړې. یانې د ودونو لپاره هوټلونه چېرته چې شراب څکل او ډانسونه ازاد دي. د برېښنا د تولید پر ځای توريد ته ترجیح ورکړل شوه ، چې د را رسولو په سیستم یې لکونه ډالر و لګېدل.

په افغانستان کې د خاشخاشو د کرهڼې او د تریاکو جوړولو د مخنیو پر ځای د هغه حجم څو برابره زیات شوي او لاس په لاس خرڅیږي خو بده یې دا ده چې نوم د افغانستان بدیږي زحمت د افغانانو دهقانانو په غاړه ده خو ګټه یې مافیائي کړیو ته رسیږي ، چې په هغو کې چارواکي او بهرني ماهرین برخه اخلي او له اوریدو نه چې طالبان هم ورنه ګټه اخلي.

۵. که څه هم افغانان د نورو خیرات ته ناست دي او افغاني غرور او غیرت یې کمزوري او له منځه ځي خو څوک ددوي په فکر کې نه دي، کار نه شته ، پروژې نشته ، د یوې مړۍ ډوډۍ د پیدا کولو لپاره بهر ملکونو ته مخه کوي ، ډېر ځوانان منزل ته له رسېدو د مخه په لاره ژوند له لاسه ورکوي ، د قاچاق وړونکو د زړو او بېکاره کشتیو کې ډوبیږي او د سمندر د ماهیانو خوراک شي.

۶. دولتي دستګاوې په کامونو وېشل شوي ، نه د کار په اهلیت ، ځکه خو پرسونل د خپل جیب په غم کې دي. دوي ته وطن او

(c) ketabton.com: The Digital Library

وظیفه کومه مانا او ارزښت نه لري. دغه اجرائت او ذهنیت په خپله د فساد لامل ګرځي او په لوي لاس عملي کېږي.

۷. د ژبې او مذهب ته په لویه کچه لمن وهل کېږي ، د تحيبر ځاي دي چې اوس عبادت ځایونه د سیاست مرکزونه ګرځېدلي او د ژبې او مذهب د بېلتون او لرېوالي تبلیغ په کې کېږي. په عامه جادو کې د بهرنیانو په ګټه شعارونه ورکول کېږي او غواړي خپل ملي ارزښتونه د پردیو په ګټه واړوي.

۸. د ژبې د اکثریت او اقلیت ترمنځ واټن پیدا کول او لویول په ملک کې په زغرده روان ده. یوه ډلګۍ لګکښان د ټلوالي په نوم غواړي د ژبې اقلیتي توکمونه د سیاسي بهره برداری لپاره پارول غواړي. په خپله ددې ډلې خو تنه غږي په ډاګه له دولت نه یاغي شوي ښکاري او د بغاوت نښې نښانې یې په دې کې څرګندیږي چې د مرکز امر نه مني، د بلخ والي ځان د بلخ ټولواک ګڼي او ځینې د والیانو لرې کول او د ځان تابع کول غواړي. چې په دې وسیله مرکزي دولت بې ثباته او بې اعتباره کوي.

۹. ازادې رسنۍ لکه تلویزون د اخلاقي فساد لامل ګرځي. دوي د خپل اصیل کلچر د له منځه وړلو په فکر کې دي ، ځکه له اخلاقي معیارونو وتلي سیریالونه ښئي او مخنیو یې نه کېږي.

۱۰. د ښځو د حقونو د خوندي کولو په غرض عدلي یا دفاعي مرکزونه پرانستل شوي خو د یو سالم او جوړوونکي نظم پر ځاي داسې اجرائت کېږي ، چې ښځې او نجونې له خپل حقوقي او ملي کولتور چوکاټ نه وتلي ، د ځان او کورنۍ د شرمونو او د مرګ او میر سبب ګرځي او دښمني پیدا کوي.

www.melitahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱. په افغانستان کې د طالبانو او ځانمرګي بریدونو په وسیله ورځ په ورځ کورنۍ تباه کېږي ، کونډې یتیمان او بې اسرې ماشومان زیاتیږي. دغه مرګونه او ژوبلې د سولې له بهیر سره تړلې ښکاري ، ځکه کله تند او تېز او کله هم لږ ساړه شي، دا هرڅه د غربیانو د سیاست قرباني کېږي ، همدوي دغه فشارونه ډېروي او کموي یې څو خپل مرام او هدف ته ورسیږي.

دا خو دي دننه په افغانستان کې د را پېښ شوي ناورین نښې نښانې اوس په وګورو چې دې کې بهرنیان په پاکستان کې څه نقش لوبوي.

د ډیورنډ نه هغه خوا پښتانه چې انګرېزانو په مکر او فرېب له افغانستان نه بېل ساتلي هېڅکله نه شي بېلېدلي او هېڅ یو افغان دغه بېلتون نه منلي او نه ئې مني. له بل پلوه انګریزانو په غیر قانوني ډول دوي د پاکستان جز ګڼلي او په نوې جوړه شوې نقشې کې د ځان لپاره ساتلي مګر هر څه یو حد او اندازه لري تر قیامته د چال او غولولو سیاست نه شي چلېدلي. د اسلام په نوم خو شپېته ، پنځه شپېته کله و غولول شول اوس خو د پاکستان هویت او ماهیت ټولې نړۍ ته څرګند شوي. غربي امپریالیستان به د یوې نوې پالیسۍ د پرمخ بیولو د خلکو پام اړولو کوښښ وکړي ، خو حقیقت هېڅکله هم نه پټیږي .

د پښتنو په سیمه یوه دوره حکومت د پښتنو اصلي نمایندګانو ته په لاس ورغلي وه ، چې د غربیانو له خوا ونه زغمل شو او د لرې کولو لپاره یې نوې لارې چارې په کار واچولې. د باچاه خان بابا د خدائي خدمتګار پیروانو (نېشنل عوامي پارټي) و کولای شو یوه دوره حکومت په لاس کې واخلي او ځینې بنیادي کارونه سرته ورسوي ، خو دغه ملي او قومي خوزښت د امپریالیزم د ګټو او اوږد مهاله پروګرام مخالف کار دي ، ځکه نور هغه یې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو زغملي او د طالبانو په لاس د ټول ټاکنو او په هغو کې برخې اخستلو ، په مقابل کې د برخې نه اخستلو اقدام په ډاګه رامنځته شو او سبوتاژ کړي شو ، دوي (طالبـان) پـه سياسـت کـې بـرالا لغتـې وهلـې او د پښـتنو د اصـلي نمايندګانو مخنيوي يې وکړ. هغه په دې نوم چې موږ هغـه حزب تـه اجـازه نـه ورکوو چې مذهبي صبغه ونه لري يا په بل عبارت واقعا ازاد ډيموکرات او د (اي . ايس . اي) له اداري بهر وي. د هغه پر ځاي يې يو نوي حزب مشر عمـران خان ته لاره ورکړه ، د پښتني سيمو واک تـر لاس لانـدې ونيسـي. عمـران خـان خو تر پرونه د کرکټ کپتان په حيث پېژند شوي شخصيت و نه د سياست پـه ډګر کې له ميدان نه د سياست ډګر کې. د کرکټ له ډګر څخه د سياست ډګر ته راتلل هغه هم ناڅاپه او په لږه موده کې شهرت او اعتبار پيدا کـول څـه سـاده خبره نه ده. نوموړي ته غربيانو موقع په لاس ورکړه چې دغه کار ته ملا و تـړي .ده ته څه موده تبليغات کېدل او وروستي پروګرام يې دا وه چې وزيرستان تـه د مارچ په شکل ولاړ شي او هلته دوه مهم ټکي اعلان کړي، يـو د بې پيلوټـه الوتکې بمباري بندول او بل د افغانستان دننه د جهاد فتوا ورکول.

دغه دواړه خبرې د هغه له خولې اعلان شوې ، خو سره له هغې پـه دې ډاډه نه شول چې په پښتني سيمه کې به ئې څه کړېدت تر لاسه کـړي وي ، دغـه بې باوري وه ، چې طالبانو ته دا دنده و سپارل شـوه ، چـې پـه ډاګـه اعـلان وکـړي چې احزاب په الکشن (ټاکنو) کې برخه نه شي اخستلي.

په پښتونخوا کې عينا د افغانستان پـه شـان بمونـه ، چـاودنې او د خلکـو وژل او کورونه ورانول روان دي دغـو کړاوونـو تـه بـې د پـاي ټکـې ږدي او کـه نور هم زياتيږي او په سيمه کې کـوم بـدلون رامنځتـه کـول غـواړي دا د غربـي امپرياليزم کار دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بریښنا امېل

پښتني غیرت او پښتني مېرمنې

زه چې په ګران افغانستان کې د افغان مېرمنو او نجونو حالت ته ګورم داسې فکر نه کوم چې په یویشتمه پېړۍ کې دې ژوند کوم اوس هم افغان مېرمنې په تیاره کې ژوند کوي، که کابل نه ووځو لرو پرتو سیمو ته لاړ شو او د افغان مېرمنو او نجنو ژوند ته وګورو، نو له څارویو سره به یې ډېر کم توپیر وشي. د تعلیم نه بې برخې دي، په ښځو باندې تعلیم بې ننګي بولي ایا پښتني غیرت دې ته وایي؟ فکر نه کوئ چې دیوې مېرمنې روڼ اندي د یوې ټولنې دروڼتیا سبب ګرځي. که چېرته مونږ سعودي عرب ته وګور چې د اسلام سرچینه یې بولي، هلته هرکال له ډېرشو زرو نه زیاتې نجونې له پوهنتونونو څخه فراغت ترلاسه کوي، ولې هلته اسلام اجازه ورکوي ولې هلته غیرت اجازه ورکوي او زما پښتون ته یې نه ورکوي ولې؟ په ټوله نړۍ کې ښځه حق لري چې تعلیم وکړي، خو زما په هېواد کې داحق نه لري، د نورې دنیا انسانان څه چې ان څاروي یې د تعلیم له نعمت څخه بې برخې نه دي خومونږ ته دا حق څوك نه راکوي مونږ اوس دهغو څارویو نه هم بترشو په افغاني ټولنه کې د ښځې ژوند په لنډو ټکوکې تاسې ته بیانول غواړم، هیله ده چې د زړه په غوږونو یې واورئ.

د اسلامي اصولو له مخې باید پلار او مور د خپلو بچو ترمنځ هېڅ ډول توپیر ونه کړي دواړو ته باید په یوه سترګه وکتل شي، خو په افغاني ټولنه کې بیا دا برعکس دي، نجلۍ ته کم او هلك ته ډېردرناوی کېږي چې دا خپله لویه ګناه ده هم د اسلام له نظره او هم د بشري انساني قانون له مخې ستر جرم دی، نجلۍ چې وړه وي چې لږه غټه شي د ورونو مزدوره وي ورور

(c) ketabton.com: The Digital Library

به ورنه کشر وي، خو دا به ورته داسي زغلي لکه په کور کې يې چې نوکره ساتلې وي، چې پېغله شي د مور کارونه ورپاتې کېږي، هغه پرمخ وړي کله چې واده شي بيا خاوند او خواښې خسر خدمت ورپه غاړه شي، چې کله مور شي بيا د بچو خدمت او روزنه ورپه غاړه شي، کله يې چې بچې ځلميان شي بيا د هغو نازونه او د هغو سپکې سپورې وړي، بچو ته چې واده وکړي بيا د زامنو همدغه مور چې ټول عمر يې دخپلو بچو خدمت کړی وي او ستر کړي يې وي داسې چلند ورسره کوي چې دلته بيا فکر کوې لکه نوکره چې وي ترهغې په همداسې کش مکش کې وي چې ومري.

دا و، په افغانی ټولنه کې د يوې افغانې مېرمنې ژوند! تاسې ووایاست په کوم اسلامي هېواد کې له ښځو سره داسې کړنې کېږي لکه چې مونږ سره کېږي.

مونږ ته چې اسلام کوم حقوق راکړي دي زمونږ افغان مېرمنو ته چا ورکړي دي، که مسلمانان يو خو بايد د اسلامي اصلو پابند اوسو.

پيغمبر(ص) کوم سفر کومه جګړه کړې چې په کې دې مېرمنو ورسره ګډون نه وي کړی؟ له خپلو مېرمنو سره به حضرت محمد(ص) په هرکار کې مشوره کوله که مونږ وګورو ډېرې حديث د پيغمبر(ص) له مېرمنو په حواله رانقل شوي دي، اسلام مېرمنو ته عزت ورکړ، له اسلام نه مخکې له ښځو سره ډېر بدچلند کېده. الله(ج) د مور په پښو کې جنت مونږ ته راکړی دی، خو مونږ د خپل جنت قدر په هغه شان کړی دی په کوم ډول چې پکار دی؟ زمونږ په ټولنه کې د مېرمنو پر وړاندې ډېر داسې ناوړه دودونه شته، چې د افغان مېرمنو ژوند يې له خاورو سره خاورې کړی دی، خو زه به وربانديې سرسري بحث کوم.

حضرت محمد(ص) فرمايي ؛ که تاسې خپل لور او زوی ته واده کوئ، نو ددوی مشوره رضايت په کې حتمي دی، کوم پښتون ترننه خپلې لور نه دا پوښتنه کړې ده، په بن يې ورکوي، په بدوکې يې ورکوي، قتل ورور وکړي په بدوکې خور لاړه شي، زمونږ ننګ وګوره چې هرچاته مو مور او پلار خوښوي

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورې يې پر وړاندې اخ قدرې هم نه کوو دې ته وايي پښتني ننګ؟ څاروي چې څاروي وي، کله چې د قصاب په لاس کې چاړه وګوري پوی شي چې حلالوي مو نو چې هرڅومره يې کشوي نه ورسره ځي خو مورې افغان مېرمنې خپل ژوند د خپل پلار او دورور قرباني کوو، هلته که هرڅه تېرېږي، تېرو يې دا په اسلام کې شته ؟ اسلام دا جازه په هيڅ قيمت نه ده ورکړې چې ګناه دې يو کوي او سزا دې بل ته ورسېږي.

مورې د يو انسان په توګه د تعليم حق لرو بايد داحق مورې ته راکړل شي په دې برخه کې بايد له مورې سره زمورې مشران او علماء په ټوله مانا مرسته وکړي.

کله چې يوه مېرمنه ناروغه شي نارينه ډاکتر ته يې بوتلل ښه دي که ښځينه ؟ که چېرته مورې باندې تعليم ونه کړئ تاسې به ښځينه ډاکترانې له کومه کړئ.

مورې د هېواد نيمه برخه جوړوو، مورې ته بايد د هېواد په جوړونه کې په سياست کې پوره پوره ونډه راکړل شي.

زمورې مشران روڼ اندي بايد زمورې په ټولنه کې هغه ناوړه دودونه چې پښتنې مېرمنې او پښتانه ځوانان ورسره مخ دي بايد په له منځه وړلو کې يې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې وکړي.

مورې نن مظلومې يو، که تاسې مشران له مورې سره مرسته وکړئ دا هېواد له ملالو ډك دی لکه څنګه چې تاسې د ميوند په ملالۍ باندې وياړئ داسې ډېر وياړونه او لعلونه شته، چې تاسې وربانديې ووياړئ، خو دغه لعلونه په ايرو کې پټ دي دا رايستل غواړي او دا ستاسې مرستې ته اړتيا لري.

مورې ستاسې پرونې يو مورې ستاسې ناموس يو پر مورې ننګ وکړئ پرمورې باندې زړه وخورۍ.

د لوی ازاد او خپلواك افغانستان په هيله

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد هاشم (احمدزي)

پښتانه په کړلېچونو کې

مورږ ټول اورو چې پاکستان د دې ټولو بد بختیو لامل دی. دا خو سمه ده چې په ظاهره پاکستان د دې صحنې لوبغاړی دی، مګر هغه چا چې دغه لوبه جوړه کړې او تنظیموي یې د پردې ترشا کار کوي د هغو پېژندل په کار دي. خلک به هر څه هر څه وایي مګر زموږ اصلي دښمن هغه څوک دی چې د یو اوږد پلان د عملي کولو لپاره یې پاکستان جوړ کړی او له هغه نه خپلو اهدافو ته د رسېدو لپاره د اډې کار اخلي صحنې جوړوي.

زموږ تاریخي او جغرافیوي موقعیت:

ټول په دې پوهېږي چې زموږ خاوره په سنسکرټ کې اریدورت او پښتو کې اریا ورشو بلل کېږي، نږدې شپږ زره کلن تاریخ لري او د اسیا په زړه کې پرته ده. دغه خاوره په یوه اوچته پوړۍ کې په سمسورو ځنګلونو، باغونو، بهانده سیندونو او دښتو او هوارو ځمکو او ښکلي هوا لرونکو اوصافو جوړه ده. په دې خاوره کې مېشته ولس افغانان بلل کېږي، د افغان کلمه هم ډېر قدامت لري، هغه دا چې د اریایانو لومړي پاچاه ځان (اپګان) باله او د هغې مانا ده (زړور) وروسته دغه کلمه د عربو له راتګ سره په افغان بدله شوه خو نور اروپایان دغه کلمه په خپله لهجه څوک اپګان، څوک اوګان او څوک افګان تلفظ کوي چې اصلي اریایي نژاد او د افغانستان په مختلفو ساخو کې اوسېدل. څکه نو د احمدشاه بابا د پاچاهۍ په دوره کې د محلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونو پر ځای هغه سیمې چې د یو قلمرو لاندې وي، د یو لوی ګڼ کور یا ګڼ مملکت نوم افغانستان غوره کړ. د افغانانو بل نوم د پکت، پخت، پښت او پښتون یا پټان یاد شوی، خو اوس د افغانستان ټول کامونه او توکمونه په یو نامه (افغان) یادېږي او په ټوله نړۍ کې پېژندل شوي دي.

د افغانستان جیو پولیټیکل موقعیت:

د هند کوچنۍ وچه د افغانستان په جنوب شرق کې پرته او خورا سمسوره او شتمنه خاوره ده، د توکم په لحاظ اریایي نژاد لري. د افغانانو سره د نژاد او توکم له لحاظه نږدې اړیکي لري او ځینې افغانان د خپل ابایي چې هند کې د مېشته کېدو او د واکمنۍ تر لاسه کولو په هڅه له مغلو سره لاس په ګرېوان و، چې له هند سره هېڅ اړیکي نه لري، صرف د ملکونو نیولو په ترخ کې یې ډېرې سیمې لاندې کړې وې.

د افغانانو او مغلو ترمنځ سوونه کاله جګړې روانې وې. افغانانو په هندوستان حکومت کړی او د بنګال نه را نیولې تر پایتخت ډهلي پورې سړک د شېرشاه سوري په وخت کې جوړ شوي دغه شان ډېرې پخې کلا ګانې او بالاحصارونه یې په ډېرو ښارونو کې جوړ کړي و، چې اوس هم موجود دي. خو د شېرشاه له مړینې وروسته دغه سلسله د هغوی د زامنو او اولادونو ترمنځ د بې اتفاقۍ ښکار او هڅه برم ورته پاتې نه شو.

انګرېزان له یورپ څخه د هند د تسخیر په موخه راغلل او په څو کلونو کې یې د افغانانو او مغلو سلسله غوڅه او خپل حکومت یې جاري کړ. دا مهال په افغانستان کې د احمد شاه بابا د زامنو دوره وه. انګریزانو یوازې د هند په نیولو اکتفا نه کوله او غوښتل یې چې افغانستان هم د هند په مستعمره پورې و تړي، ځکه یې په افغانستان حملې پیل کړې. انګرېز حکومت د سمندر له لارې په هند قبضه ټینګه کړې وه او هڅه یې کوله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان هم لاندې کړي او د روسيې پولو ته ځان ورسوي، خو په دې کار کې له درې واړو مسلحو جګړو وروسته هم ناکام شول.

د افغانستان جيو پوليټيکل موقعيت او په هغه کې مېشت غيرتمندو افغانانو هېڅ يو متعرض او مهاجم طاقت ته اجازه نه ورکوله چې د دوی په سرتېر او روس بريد وکړي او يا د هند خاورې ته د دوی په سرتېر او حکومت وربانديې وکړي، ګواکې د شرق او غرب له خوا د دوی په سر د تېرېدو او بريدونو کوښښ رواون و او دوی (افغانانو) يې د سر او مال په قربانۍ مخنيوی کاوه او حائل ګرځېدل. انګرېزان د افغان او افغانستان په ارزښت پوهېدل او کوښښ يې کاوه چې د جګړې په وسيله وي او که د پټو سازشونو له لارې په افغانستان کې خپل نفوذ ټينګ کړي. د مخامخ جګړې په وسيله خو څو ځله ناکامه پاتې شول. يوازې د پټو سازشونو له مخې چې د امير محمد يعقوب خان او عبدالرحمان خان سره يې کړي دي، د افغانستان يوه لويه برخه يې د کال اتلس لکو کلدارو په بدل کې انګرېز ته پرې ايښې وه چې افغانانو تراوسه هغه نه ده منلې او نه يې هغه اتلس لکه کلدارې کله تر لاسه کړي دي چې انګرېزانو د اجارې په شکل منلې وې، د غه د عبدالرحمان خان او د ډيورنډ ترمنځ تړون د ډيورنډ لاين په نامه يادېږي چې انګرېزانو موږ ته د يو درد سر په څېر نومولې ده که څه هم مجهوله کړښه ده، ښکاره موجوديت هم نه لري.

خو د افغانان نېکبختي په دې کې ده چې په نولسمه پېړۍ کې د ازادۍ ستوری وځلېد او دغه ډول ټول تړونونه لغوه اعلان شوي. دا په کال ۱۹۱۹ کې د اعلحضرت امان الله خان غازي د پاچاهۍ سره سم رامنځ ته شوي. په سر کې انګرېزانو دغه اعلان او د تړونونو الغا نه منله او په جګړه يې لاس پورې کړ، نو کله چې په جګړه کې د ماتې سره مخ شول، نو د افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلواکي او د تړونونو ماتېدل يې و منل، خو د افغانستان خپلواکي له داسې يو قدرت څخه چې په قلمرو کې يې لمر نه پرېوته ساده او معمولي خبره نه وه. دا لومړی ځل و چې د دومره لوی قدرت پر وړاندې يو داسې کوچنی هېواد ودرېږي او په ډېره مېړانه سره خپله خپلواکي اخلي. دغه يوه تاريخي پېښه وه چې د انګرېز د زوال په مانا وه.

انګرېزان په دې و پوهېدل چې د افغانانو سره مخامخ ډغرې وهل څه ګټه نه لري، نو د ابليس لاره يې غوره کړه او د اعليحضرت غازي امان الله خان په مقابل کې يې له خپلو جاسوسانو کار واخيست ، چې د روحانيونو په جامه کې يې غلط او ناروا پروپاګندونه کول. افغانان په تېره بيا نالوستي افغانان خو د ملا او مولانا خبرو ته غوږ ږدي او هغه په سر سترګو مني. هغوی د شيطان صفته روحانيونو په خبرو وغولېدل او را و پارېدل هلته په کندهار کې د اعليحضرت په ملاتړ او مخالفت دوه لوی کامونه يو د بل په مقابل کې و درېدل نږدې وه چې دغه دوه ورونه کامونه په وينه تويونه يو د بل ابدي دښمنان شي، اعليحضرت دېته حاضر شو چې هغوی ته د وينو تويولو پر ځای له پاچاهۍ نه لاس په سر او وطن هم د تل لپاره پرېږدي.

د افغانستان لپاره دا لويه ضربه او خساره وه چې د يو داسې پاچاه له سيوري محروم شو چې غوښتل يې ډېر ژر د نړۍ له سيالو سره سيال شي. د اعليحضرت د لاس په سر کېدو وروسته هېواد ډېر کلونه له جمود او خمود سره مخ شو. په کال ۱۹۴۰ په اروپا کې د نړۍ دويمه جګړه پيل شوه چې دې جګړه کې انګلستان ښکېل شوي وو، پنځه کاله جګړه روانه وه او په ۱۹۴۵ کې دغه جګړه د انګليس او امريکې په ګټه پای ته ورسېده.

د دويمې نړيوالې جګړې د پای ته رسېدو وروسته استعمار لاندې ملکونو ته په پرلپسې غوښتنو په غبرګون کې استعمارګر حاضر شول هغوی

www.melitabrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته خپلواکي وسپاري، خو د تل پاتې ګټو د خوندي ساتلو لپاره يې نوې لارې چارې جوړې او په کار واچولې او هغه دا چې په خليج کې د اسرايل په نوم يو نو مملکت منځته را و باسي او هغه د غربي امپرياليستي ملکونو لپاره د عربو د تېلو څخه د ګټې اخستلو لپاره د ژاندارم په حيث کار ورکړي او د اسيا په دې برخه کې چې يو ستراتيژيک اهميت لري، د اسلامي جمهوري دولت په نوم يوه داسې اډه جوړه کړي چې د تل لپاره د سيالو ملکونو د ګوابښونو لپاره ترې کار واخلي. دا اسلامي جمهوري دولت د پاکستان په نوم جوړ شو چې د افغانستان خاوره (کوزه پښتونخوا)، سند، بلوچستان او د پنجاب يوه برخه ده دا ملک د اسلام په نوم ځکه جوړ شو چې دلته مېشته وګړي مسلمانان دي او له لوی هند څخه په همدې نامه په اسانۍ سره را بېل کړای شو. دا دی د ۶۵ کلونو د تېرېدو څخه وروسته ثرګنده شوه چې ددې ملک واګي د (اي . ايس .اي) استخباراتي شبکې په لاس کې ده چې اردو او ورسره ټول پاکستان اداره کوي او په خپله د (اي . ايس .اي) کنټرول د غربي امپريالستانو په لاس کې ده.

دا د دوه ملکونه اسرائيل او پاکستان ډېر ژر د اېټم بم خاوندان ځکه شول تر څو د نظر لاندې ملکونه تر ګوابښ لاندې و نيسي. افغانستان په لومړي قدم کې تر دغه ګوابښ لاندې نيول شوي ځکه چې امپريالستان په دې سيمه کې دوه مهم هدفونه لري:

۳. دا د روس، چين، ايران او منځنۍ اسيا ملکونو ترمنځ پروت او دغو ملکونو سره تماس نيول د همدې خاورې نه د تېرېدو په صورت کې ممکن کېدی شي.

۴. دغه خاوره (افغانستان) له هر راز قيمتي طبيعي معدنونو ډک او سر مهره پاتې ده له هغې نه بايد همدوی (امپرياليستان) ګټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر لاسه کړي. د دې لپاره چې د امپریالستانو دغه اوږد مهاله پروګرام ته ځان ورسوي د پروګرام د عملي کولو لپاره زمینه برابرول په کار ده.

له بله پلوه د امپریالیزم سره سیال اتحاد جماهیر شوروي هم بې کاره نه وه ناست او په دې مکر باندې د برلاسۍ او د امپریالیزم د مخنیوي او ضمنا تودو اوبو ته د ځان رسولو په فکر کې وه. په منځ کې افغان حکومت د دوه هېګانو ترمنځ څنګه کولای شول ځان د هغوی له شر څخه خوندي و ساتي. دا یو ستونزمن کار و، که څه هم د دواړو خواوو په ظاهر کې د افغان دولت بې طرفۍ منلو ته سر خوزاوه خو د پاکستان له جوړېدو راډېخوا د دواړو خواوو توجه ډېره شوې او د امپریالیزم هغه پرمختګ چې د ازادو قبایلو په سیمه کې یې خارله د تشویش وړ ګڼله. د افغانستان دولت د ډیورند هغه خوا پښتنو د ازادۍ د غوښتلو پلوي کوله خو نه هغه خوا او د ېخوا پښتنو کې دا متره وه چې بهرني سترځواک پرته خپله غوښتنه تر سره کړی شي دا ځکه چې په خپله پښتانه لا په خپل تاریخ او د ازاد حیثیت د را ژوندي کولو جوګه نه و او ډېر وخت په کار وه تر څو دغه کامونه راوپښ او خپلو ګټو ته متوجه شي. خو روسانو او امپریالیستانو دواړو ته د پښتنو ویښېدل په ګټه نه وه، نو ځکه یې خپلې لاس وهنې په ډېر شدت سره پر مخ بیولې. حزبونه او ډلې یې د یو نوي تغیر د راوستلو لپاره هڅولې. ښي اړخ او کېڼ اړخي ډلې په ډېر جدیت په خپلو پروګرامونو وړاندې بیولو کې بوختې وې. د سردار محمد داود خان د جمهوري دولت سره سم دا ګمان کېده چې سیال طاقتونه به نور په ځاي کښني ځکه هغوی په دې باور و چې داود د هېڅ خوا تر اغېز لاندې نه راځي او د خپل هېواد او هېوادوالو څخه پرته په هېچا اتکا نه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر دا حدس غلط ثابت شو سوسیالیستي نظام د کودتا له لارې د خپل خونبې نظام جوړ کړي او د پوځي کودتا له لارې یې دغه مرام ترسره کړ، خو د دې ماجرا پای ته متوجه نه شول چې په دې کار کې یې تاوان حتمي دی، ځکه افغاني ټولنه او جهاني ذهنیت د دوی په اصطلاح مترقي مفکوره نه شي زغملي او د هغې پر ضد پاڅون کوي. په حقیقت کې په خپله شورویانو دغه راز قیام ته زمینه برابره کړه.

افغانان له ملک څخه ووتل او په چم ګاونډ کې مېشته او د خپل هېواد د ازادۍ لپاره سره بېرته منظم شول. امپریالیستان همدې موقع تـه سترګې پـه لار وه او ډېر چانس په لاس ورغی. افغانان خو هسې هم د مرستې او کمک محتاج و. تنظیمونه جوړ شول او غربیانو او عربانو خپلې مرستې د پاکستان او د پاکستان د (اي . ایس . اي) له لارې ورکول شروع کړل. دغه جهاد که له یوې خوا کامیاب او سوسیالیستي نظام په افغانستان او شوروي کې له پښو و غورځېد. خو په افغانانو کې (اي . ایس . اي) هغومر نفوذ کړی و چې جهادي رهبران ټول د هغوی په ولکه کې را ګیر و.

دوی د مجاهدو ځوانانو په مټ سوسیالیستي نظام په ګونډو کړ خو خپله د پنجابي غلامانو په حلقه کې را ښکېل شول. جهادي مشران ددې پرځای چې د یو اسلامي نظام بنسټ کېږدي او په ګډه د ورونو په شان د هغه ملاتړ وکړي، په خپلو کې بې اتفاقه او په جګړه اخته شول. د غربیانو لوبې پیل شوې یو په بل پسې راغلل او له منځه ولاړل تر دې حده ولس مایوسه او له جهادي تنظیمونو څخه بېزاره شول چې نور د هر هغه نظام منلو ته تیار شول چې دوی له دې تیارې و باسي او نور رڼایي راولي.

دا وضع او شرایط رامنځته کول د غربیانو د پلان پر اساس رامنځته شو او غوښتل یې د خپلې برلاسۍ لپاره دلته یو نوی نظام رامنځته کړي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداسې وشول د ملګرو ملتونو په ابتکار په جرمني کې د بن په ښار کې یوه افغان شموله جرګه جوړه او په هغې کې تصویب و شو چې د امریکې په مشرۍ دې د ناټو قوه افغانستان ته ننوځي. د طالبانو حکومت پر ځای دې یو ملي ګرا حکومت جوړ کړي، همدا پروګرام سرته ورسول شو د ناټو قواوې په کابل راننوتې او بې له ډزاو ډوزه یې په ټول افغنستان قبضه وکړه.

دا ځل جناب کرزی صیب د ببرک کارمل په شان چې د روسانو په ټانک سپور کابل ته راننوتلی و د ناټو په اوږو سپور کابل ته راغی او په ارګ کې مستقر شو. طالبانو افغانستان امریکایانو ته پرېښود او پاکستان ته ستانه شول او خپل مخالفت یې اعلان کړ. خو افغانانو وانګېرله چې طالبان د امریکایانو په مرسته راغلي و او هغه افراطي کارونه یې ترسره کړل چې د ظالمانو سره ښایي او دغه کارونه د دې لپاره چې عام ولس مایوسه او خوابدي شي په لوی لاس ترسره کړل او د امریکا پلان ته یې لاره هواره او افغانانو زړه نا زړه هرکلي ووایه.

دا دی د امریکې په مرسته په افغانستان کې ډیموکراټیک نظام ټینګ شوی او د دغه نظام له جوړښت څخه څه لاندې باندې لس کاله تېر شوي، وبه ګورو کوم کارونه سرته رسېدلي دي؟؟؟

۱۲. د دولت ډېرې ودانۍ او مکتبونه د جهادي مشرانو او متنفذینو له خوا غصب او نیول شوي دي.

۱۳. د دولت مامورین غټ دي او که واړه په اختلاس او رشوت اخته او له دې لارې د ډېرو شتو خاوندان شوي. په داخل او خارج کې د بلډینګونو خاوندان او د زېرمو څښتنان شوي دي.

۱۴. امریکایان وایي موږ په ملیاردونو ډالر د افغانستان سره مرسته وکړه. مګر د افغانستان چارواکي وایي مرسته موږ ته نه ده

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

راکړل شوي، بلکې (N.G.O) ګانو ته نېغ په نېغه ورکړ شوي، چې هغوی په خپل واک مصرف کړي او بېرته بهرنیو هېوادونو ته لېږل شوي ده. البته یوه اندازه په خپله دولت ته هم ورکړ شوي، چې هغه د امریکې سره تړلي مامورین او لاس پوځي ورباندې بسیا شوي دي.

۱۵. په افغانستان کې برېښنا ته سخت ضرورت دی، په کار وه چې په بهانده سیندونو چې اوبه یې وړیا بهر ته بهېږي د برېښنا شبکې په کار لوېدلې او د برېښنا د زېږېدو سره کرهنې او زراعت وده کړې وای خو دا کار یې و نه کړ او نه کومه بنیادي پروژه یې په کار واچوله. د امریکا مرستې هغو کسانو ته په لاس ورغلې چې په داخل او خارج کې بلډینګونه، لوی مجلل هوټلونه او د فساد ځالې جوړې کړي. یانې د ودونو لپاره هوټلونه چېرته چې شراب څکل او ډانسونه ازاد دي. د برېښنا د تولید پر ځای تورید ته ترجیع ورکړل شوه، چې د رارسولو په سیستم یې لکونه ډالر و لګېدل.

په افغانستان کې د خاشخاشو د کرهنې او د تریاکو جوړولو د مخنیو پر ځای د هغه حجم څو برابره زیات شوی او لاس په لاس خرڅېږي، خو بده یې دا ده چې نوم د افغانستان بدېږي زحمت د افغانانو دهقانانو په غاړه دی، خو ګټه یې مافیایي کړیو ته رسېږي، چې په هغو کې چارواکي او بهرني ماهرین برخه اخلي او له اورېدو نه چې طالبان هم ورنه ګټه اخلي.

۱۶. که څه هم افغانان د نورو خیرات ته ناست دي او افغاني غرور او غیرت یې کمزوری او له منځه ځي، خو څوک ددوی په فکر کې نه دي، کار نه شته، پروژې نه شته، د یوې مرۍ ډوډۍ د پیدا کولو لپاره بهر ملکونو ته مخه کوي، ډېر ځوانان منزل ته له رسېدو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخه په لاره ژوند له لاسه ورکوي، د قاچاقبرانو د زړو او بېکاره کشتیو کې ډوبېږي او د سمندر د ماهیانو خوراک شي.

۱۷. دولتي دستګاوې په کامونو وېشل شوي، نه د کار په اهلیت، ځکه خو پرسونل د خپل جیب په غم کې دی. دوی ته وطن او وظیفه کومه مانا او ارزښت نه لري. دغه اجرائت او ذهنیت په خپله د فساد لامل ګرځي او په لوی لاس عملي کېږي.

۱۸. د ژبې او مذهب ته په لویه کچه لمن وهل کېږي، د تحییر ځای دی چې اوس عبادت ځایونه د سیاست مرکزونه ګرځېدلي او د ژبې او مذهب د بېلتون او لربوالي تبلیغ په کې کېږي. په عامه جادو کې د بهرنیانو په ګټه شعارونه ورکول کېږي او غواړي خپل ملي ارزښتونه د پردیو په ګټه واړوي.

۱۹. د ژبې د اکثریت او اقلیت ترمنځ واټن پیدا کول او لویول په ملک کې په زغرده روان دی. یوه ډلګۍ غواړي د ژبې اقلیتي توکمونه د سیاسي بهره برداری لپاره پارول غواړي. په خپله ددې ډلې څو تنه غړي په ډاګه له دولت نه یاغي شوي ښکاري او د بغاوت نښې نښاني یې په دې کې څرګندېږي چې د مرکز امر نه مني، د بلخ والي ځان د بلخ ټولواک ګڼي او ځینې د والیانو لري کول او د ځان تابع کول غواړي. چې په دې وسیله مرکزي دولت بې ثباته او بې اعتباره کوي.

۲۰. ځینې تلویزونونه د اخلاقي فساد لامل ګرځي. دوی د خپل اصیل کلچر د له منځه وړلو په فکر کې دي، ځکه له اخلاقي معیارونو وتلي سیریالونه ښیي او مخنیوی یې نه کېږي.

۲۱. د ښځو د حقونو د خوندي کولو په غرض عدلي یا دفاعي مرکزونه پرانستل شوي، خو د یو سالم او جوړوونکي نظم پر ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې اجرائت کېږي، چې ښځې او نجونې له خپل حقوقي او ملي کولتور چوکاټ نه وتلې، د ځان او کورنۍ د شرمونو او د مرګ او مير سبب ګرځي او دښمني پيدا کوي.

۲۲. په افغانستان کې د طالبانو او ځان مرګي بريدونو په وسيله ورځ په ورځ کورنۍ تباه کېږي، کونډې يتيمان او بې اسرې ماشومان زياتېږي. دغه مرګونه او ژوبلې د سولې له بهير سره تړلې ښکاري، ځکه کله تند او تېز او کله هم لږ ساړه شي، دا هرڅه د غربيانو د سياست قرباني کېږي، همدوی دغه فشارونه ډېروي او کموي يې څو خپل مرام او هدف ته ورسېږي.

دا خو دي دننه په افغانستان کې د را پېښ شوي ناورين نښې نښانې اوس به وګورو چې دې کې بهرنيان په پاکستان کې څه رول لوبوي.

د ډيورنډ نه هغه خوا پښتانه چې انګرېزانو په مکر او فرېب له افغانستان نه بېل ساتلي هېڅکله نه شي بېلېدلی او هېڅ يو افغان دغه بېلتون نه منلی او نه يې مني. له بل پلوه انګريزانو په غير قانوني ډول دوی د پاکستان جز ګڼلی او په نوې جوړه شوې نقشې کې د ځان لپاره ساتلي مګر هر څه يو حد او اندازه لري تر قيامته د چال او غولولو سياست نه شي چلېدلی. د اسلام په نوم خو شپېته، پنځه شپېته کاله وغولول شول اوس خو د پاکستان هويت او ماهيت ټولې نړۍ ته څرګند شوي. غربي امپرياليستان به د يوې نوې پاليسۍ د پرمخ بيولو د خلکو پام اړولو کوښښ وکړي، خو حقيقت هېڅکله هم نه پټېږي.

د پښتنو په سيمه يوه دوره حکومت د پښتنو اصلي استازو ته په لاس ورغلي وه، چې د غربيانو له خوا ونه زغمل شو او د لرې کولو لپاره يې نوې لارې چارې په کار واچولې. د باچاه خان بابا د خدايي خدمتګار پيروانو (نېشنل عوامي پارټي) و کولای شو يوه دوره حکومت په لاس کې واخلي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې بنیادي کارونه سرته ورسوي، خو دغه ملي او قومي خوځښت د امپریالېزم د ګټو او اوږد مهاله پروګرام مخالف کار دي، ځکه نور هغه یې نه شو زغملی او د طالبانو په لاس د ټول ټاکنو او په هغو کې برخې اخستلو، په مقابل کې د برخې نه اخستلو اقدام په ډاګه رامنځته شو او سبوتاژ کړی شو، دوی (طالبان) په سیاست کې بر الا لغتې وهلې او د پښتنو د اصلي نمایندګانو مخنیوي یې وکړ. هغه په دې نوم چې مورږ هغه حزب ته اجازه نه ورکوو چې مذهبي صبغه ونه لري یا په بل عبارت واقعا ازاد ډیموکرات او د (اي . ایس . اي) له اداري بهر وي. د هغه پر ځای یې یو نوی حزب مشر عمران خان ته لاره ورکړه ، د پښتني سیمو واک تر لاس لاندې ونیسي. عمران خان خو تر پرونه د کرکټ کپتان په حیث پېژند شوي شخصیت و نه د سیاست په ډګر کې له میدان نه د سیاست ډګر کې. د کرکټ له ډګر څخه د سیاست ډګر ته راتلل هغه هم ناخاپه او په لږه موده کې شهرت او اعتبار پیدا کول څه ساده خبره نه ده. نوموړي ته غربیانو موقع په لاس ورکړه چې دغه کار ته ملا و تړي .ده ته څه موده تبلیغات کېدل او وروستي پروګرام یې دا وه چې وزیرستان ته د مارچ په شکل ولاړ شي او هلته دوه مهم ټکي اعلان کړي، یو د بې پیلوټه الوتکې بمباري بندول او بل د افغانستان دننه د جهاد فتوا ورکول.

دغه دواړه خبرې د هغه له خولې اعلان شوې ، خو سره له هغې په دې ډاډه نه شول چې په پښتني سیمه کې به ئي څه کړېدت تر لاسه کړي وي ، دغه بې باوري وه ، چې طالبانو ته دا دنده و سپارل شوه ، چې په ډاګه اعلان وکړي چې احزاب په ټاکنو کې برخه نه شي اخیستلی.

په پښتونخوا کې عینې د افغانستان په شان بمونه ، چاودنې او د خلکو وژل او کورونه ورانول روان دي دغو کړاوونو ته بې د پای ټکي ږدي او که نور هم زیاتېږي او په سیمه کې کوم بدلون رامنځته کول غواړي دا د غربي امپریالیزم کار دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیده حسینه ګل

په پښتني ټولنه کې ښځینه محرومي

ښځه الله تعالی ددې کایناتو د ښکلا لپاره د انساني نسل د دوام په خاطر دې نړۍ ته راولېږله. د ښځې راتګ دې کایناتو او ځمکې ته یو داسې زړه راکښون وزږوه چې انساني ژوند یې د بني ادم لپاره او بني ادم یې د ژوند لپاره لازم او ملزوم وګرځول. ښځې د خپل ذات او وجود له کوره د لوی فطري عمل په نتیجه کې د انساني نسلونو د پیداکولو عمل جاري ساتلی دی، ښځې د ځمکې پر مخ د مینې او محبت لازواله جذبې په ډېره مینه له خپلو فطري صلاحیتونو سره د انسان د ژوندي پاتې کېدو لپاره په کار راوستي او نن د انساني ژوند او تهذیب په دې روان عمل کې د ښځې کردار هر چاته په ډاګه دی. ښځه که د دنیا په هره ټولنه کې ژوند کوي، خو له یو شمېر ستونزو سره د دنیا هره ښځه له څه ناڅه مشکل سره مخ ده. خو د پرمختللو هېوادونو مېرمن که په خپل تکړه والي، جرئت او بهادرۍ خپل کردار په نره ادا کوي، نو دغه رنګ د مخ په ترقۍ هېوادونو مېرمن هم په دې منډه کې تر چا نه کمه نه ده. خو ولې د ستونزو او مسلو ترمخه دغه دواړه ښځې د سړو په ټولنه کې د خپلو حقوقو د مبارزې له عمل څخه تېرېږي.

پښتنه ټولنه په بنیادي ډول د یو قبایلي رنګ جوته لري، ددې ټولنې اقدار او روایات له نورو ټولنو څخه جلا دی، ځکه نو په دې ټولنه کې پښتنه مېرمن د تاریخ په هر دور کې له دغسې مبارزو او عملي جدوجهد څخه تېره شوې موږ ته په نظر راځي. په دې ټولنه کې د پښتنو ښځو پټې او څرګندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

محرومۍ مدام خپل تاریخ په اوښکو لیکلی دی، ولې چې پدې معاشره کې پټو او څرګندو قوتونو د پښتنې مېرمن هر اواز غلی کړی دی، د هغې د احتجاج او بغاوت لار یې نیولې ده، زه فکر کوم چې په انساني ټولنه کې یو برابر حقونه لرونکي د صبر او زغم حوصله ولې نه لري او خپله ټولنه د دغسې قسمه تعلیماتي رنځونو ته لاره هواروي، کوم چې د هغوی په ټولنیز عمل کې سستي راولي.

په ما به خاورې څوک میئن شي؟

مور مې میره ده ماته کوچ نه راکوینه

د پښتو ټپې کور دې ودان وي چې د هرې پښتنې د زړه او ژوند عکاسي یې کړې ده، د میرې مور کردار خو قدرتي له داسې قسم بې انصافیو او بې رحمیو نه جوړ دی، خو یوه لویه المیه دا ده چې په پښتنو کورنیو کې خپلې سکه خورې میندې په کور کې د لور او زوی تر مینځه ښکاره توپیر ساتي، د ښځې برخه به نارینه اولاد ته ساتي او خپل ښځینه اولاد له محرومۍ سره مخ ساتي. دغه رنګ د پښتنې پېغلې د ژوند په اهمه فیصله کې د هغې رای، خوښې نا خوښې ته اهمیت نه ورکول کېږي او خپله خوښه او مرضي پر پښتنو لوڼو تپل کېږي، چې له عمله یې یو شمېر ستونزې مخې ته راځي، واده یو ښایسته ټولنیز تړون وي چې د ښځې په ژوند کې ډېرې اهمې تبدیلۍ راولي، خو ددې ژوند د ناکامۍ تیره هاغه وخت اېښودل کېږي، کله چې دغه جینۍ ته ورکړی د مهر حق د هغې څخه بېرته واخیستل شي او جینۍ تش د ژوند په نوي سفر کې د دې محرومۍ ښکار کړی شي، په ټولنه کې د نر او ښځې دې ټکر د ډېرو تور سرو د ژوند خوشحالۍ په خپله ولکه کې ساتلې دي او سړي د خپلې برترۍ له احساس سره ژوند کړی دی، تعلیم او صحت په بنیادي انساني حقونو کې راحتي راولي، ولې له بده مرغه په ځینو پښتنو کورونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې دلته هم د لور او زوی تر منځ لوی فرق ساتل کېږي، نارینه اولاد ته په هر صورت کې د تعلیم او صحت ښې موقې ورکول کېږي، ولې هغه اولاد چې د ژوند په هره سخته کې له مور او پلار سره نزدې ناست وي، خدمت یې کوي مینه ورسره کوي، هغه نظر انداز ساتل کېږي او که چېرته هغه په خپل زور دا موقعې ترلاسه هم کړي، نو هاغه توجه ورته مور او پلار نه ورکوي کوم چې خپل نارینه اولاد ته ورکوي او لا په دې خبره د هغې د شخصیت سپکاوی هم کېږي، چې د پردي ډېران خزله ده.

همدغه رنګ ښځینه وو سره د داسې رویو د ساتنې مرکزونه زموږ خپل کورونه دي چې ښوونځیو ته د محرومۍ او کمترۍ احساس پکې ورکول کېږي. سیل او تفریح هم د انساني ژوند او صحت په ضرورتونو کې راځي، هر انسان دې ته اړتیا لري چې د ژوند د ستړیاوو احساس له خپله ځانه په داسې هلو ځلو کې ورکړي، خو دلته هم پښتني ښځینه له دې حق څخه محرومه ساتل کېږي او دا ځکه چې د ښځو لپاره د کور څلور دېوالونه د هغې په میراث رسېدلي وي. له ښځو سره دا سلوک او فرق په هره اداره کې ساتل کېږي، له خپلو کورونو څخه که ووځو نو په غم، ښادیو کې هم دا توپیر موجود دی، ښځینه د ودونو او خوشحالیو هرې موقع او دستورې ته په ساعتونو ساعتونو ځانونه سینګاروي، خو کله چې د ډوډۍ او خوراک وخت او موقع راشي نو دلته هم نارینه بری یوسي او ښځینه تر ټولو وروسته پالل کېږي، چې په خوراک کې شي.... د چرګ پنجرې، مرۍ او څټونه په برخه ور ورسېږي، هم داسې د ریاست په سطح چې کومې فیصلې کېږي، په هغې کې ددې سیمې انساني ابادۍ، د سهولت، د هغوی د ترقۍ داسې ګټورې منصوبې او پروګرامونه نه شي جوړولی چې د هغې په نتیجه کې د ښځینه وو په ژوند کې مثبته تبدیلي راولي، د معاش او اقتصاد په حواله هم په ځینو ځایونو کې ښځینه له روزګار او معاش نه ازادي ساتل کېږي ، په دې فکر که

(c) ketabton.com: The Digital Library

چېرې ښځه په اقتصادي توګه تکړه وي، د هغې په لاس کې پیسه وي نو هغه په کورونو او ژوند کې یو برابر، د سړي د حقونو په سمون خپله د حق غوښتنه کولای شي.

ځان یې زړو جامو کې جوړ کړو
لکه په وران کلي کې باغ د ګلو وینه
خدای دې د ښې ورځې خاوند کړه
چې له شلېدلې لوپټې نه خلاصه شمه

زړې جامې او شلېدلې لوپټه د پښتني مېرمن په برخه رسېدلې هغه میراث دی چې له هغه نه د خلاصون لپاره هرې پښتنې مېرمن نه یوه عملي مبارزه کول پکار دي، وخت دېر بدل شوی دی باید هر پښتون پلار، مور او د ژوند ملګری په دې ضرورت پوه وي او هغه موقعې چې خپلو نارینه و ته ورکوي خپلو زنانه و ته دې هم ورکړي چې ژوند په حقیقت کې د ارتقاء پر لوري روان شي او د نړۍ د ترقي کړو هېوادونو په شان پښتنانه هم ددې ارتقاع یوه برخه شي، باید په هر اړخ د داسې دوسیو غندنه وشي، چې په ټولنه کې نر او ښځې تر منځ په توپیر ساتلو ټولنه کې د ذهني او نفسیاتي مرضونو د زیاتوالي سبب ګرځي، مورې یوې صحت مندې او ترقي یافته ټولنې ته اړتیا لرو، خو دلته د هرې پښتنې مېرمن هم دا ذمه واري ده، چې په خپل ځان د داسې جبر لار ونیسي، د دې توپیر ضد خپل اواز مظبوط کړي، دا ذمه واري د میډیا او د هغو د منتظمینو هم ده، د ریاست د واکمنو ادارو هم ده چې په دې لړ کې د دې سیمې انساني ابادۍ لپاره کار وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنوال محمد اسمعیل یون

پراخ کمیت او موثر کیفیت

دا خبره ډېره مشهوره ده چې کیفیت په کمیت کې وي، په دې مانا چې که په لسو تنو کې یو تن با کفایته وي، نو په سلو کې به لس تنه د ښه کفایت څښتنان وي، په پخوانیو زمانو کې کمیت په ډېرو برخو کې ترکیفیت د مخه و، په تېره بیا په جګړو او نورو هغو ډګرونو کې چې د زور ازمویلو عنصر په کې مطرح و، کله چې به په دې حالاتو کې د جګړېیزو وسایلو څرنګوالی یو شان و، نو تر ډېره حده جګړه د هغه لوري په ګټه تمامېدله چې روحیه یې لوړه وه او کمیت یې تر بل لوري زیات و، خو په تېرو زمانو کې هم تدبیر، تفکر او کیفیت پر لویو ناتدبیره ډلو د وړو باکفایته ټولنو او ډلګیو بری تضمین کړی دی.

په هندوستان کې د پښتنو او مغلو د بېلابېلو کورنیو د پېړیو پېړیو واکمني ددې ښکاره بېلګه ده چې منسجم، مدبر او باکفایته ټولي او ان یو څو کورنۍ او ټبرونه هم کولای شي پر یو لوی کمي اکثریت خپله واکمني ټینګه کړي.

له هغه وخته چې نړۍ د تخصص پر لوري ګامونه اخیستي، نو د کمیت پر ځای د کیفیت موضوع ډېر زور اخیستی دی، اوس کیفیتونه پر کمیتونو واکمني کوي او د هغو تګلوري او ژوند لوري ته د بدلون جوګه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کميتونه تر ډېره حده د رايې او نظر د ځرګندولو پر وخت پوښتل کېږي او يوازې مصارفي لښکر ګڼل کېږي، په ټاکنو او نظر پوښتنو کې کميت (شومره والى) ډېر رول لري، خو په حکومت جوړونه او د دولت پرمخبيونه کې بيا د کميت ځای کيفيت نيسي. د نړۍ په کچه هم هغه قومونه که څه هم د شمېر له مخې ډېر واړه دي، خو څرنګه چې د کيفيت پړاوونو ته يې ځانونه رسولي، په نړۍ کې تر ډېرو لويو قومونو زيات مطرح دي او په هر ډګر کې يې خبره خورا وزن لري. اسرائيل د دې ملتونو له جملې څخه يو دی، چې د شمېر له مخې په وړو ولسونو کې حسابېږي، خو په نړيوال سياسي او علمي کور کې ډېر زيات مطرح دی، تر اوسه پورې په علمي ډګر کې د نړۍ په کچه شاوخوا (۴۰) تنو د نوبل جايزې ترلاسه کړې دي. په دې کې (۱۸) تنه يوازې اسرائيل دي، ياني د اوسني عصري علم د پرمختګ په ډګر کې د اسرائيلو برخه نږدې نيمايي ده، اسرائيل په خپل کم کميت د عربو د پراخ اکثريت په مقابل کې ولاړ دي او ان دا چې ټولو مسلمانانو او د نړۍ د نورو اديانو پلويانو ته زيات مشکلات پنځوي. داسې ډېرې نورې بېلګې شته، خو اوس راځم د پښتنو پراخ اکثريت ته! دې کې هېڅ شک نه شته چې پښتنانه په افغانستان کې ثابت او ځرګند اکثريت دی او په سيمه کې د شمېر له مخې په مطرحو ولسونو کې حسابيږي. خو دا خبره د غور وړ ده چې د پښتنو له دې پراخ کميت سره کيفي ودې هم موازي حرکت کړی دی که نه؟ دا حقيقت بايد ومنو چې د نسل تکثير په پښتنو کې ډېر زيات دی، خو د علم تکثر بيا په دې اندول نه دی. که دا معادله يو بل سره اندوليزه وای، نو بيا خو پر پښتنو دومره ستونزې نه راتللې. پښتانه اوس د نورو ګڼو ستونزو ترڅنګ دوه اساسي ستونزې لري: يو دا چې د پښتنو طبيعي سياسي جغرافيه پر دوو برخو وېشل شوې، تر هغه وخته چې لر او بر پښتون په خپله واحده طبيعي جغرافيا کې سره راټول نه شي، نو ډېرې ستونزې به همداسې پر ځای پاتې وي او افغانستان کې به هم د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دایمي طبیعي ثبات پر وړاندې ستونزې راټوکېږي او بل دا چې پښتانه خپل ذهن کې یو کیفي بدلون رانه ولي.

تر څو چې پښتانه د پوهې په ګاڼه سمبال نه شي او د خپل برخلیک ټاکلو لپاره خپل فکري کیفیت پیاوړی نه کړي، ډېره سخته ده چې پښتانه پر خپلو ستونزو برلاسي شي. د تېرو څو پېړیو په بهیر کې بیا تردې دمه، پښتانه د افغانستان په حکومت کې تر ډېره بریده په عنوان او حاشیه کې واقع وو او لا دي، د حکومت متن په اساسي مانا د دوی په لاس کې نه و، کومو پښتنو چې د حکومت په متن کې هم کار کاوه ، اکثره په بله ژبه کې حل شوي او دل شوي وو.

د یو حکومت عنوانونه او لمنې وخت پر وخت بدلېږي، خو اصلي اډانه یا متن په اسانۍ سره نه بدلیږي. عنوان د مسولیت بار پر غاړه اخلي او حاشیه تر ډېره حده واړه خدماتي کارونه تر سره کوي، خو د یوه نظام پېروی او شیره اصلاً د متن په لاس کې وي.

که غواړو چې د پښتنو ستونزو ته په اساني مانا حل لارې پیدا کړو، نو یوه اساسي حل لاره یې همدا ده چې مفکر پښتانه باید پر یوه ښه کیفیت باندې د پښتنو د پراخ اکثریت د بدلولو لپاره کار وکړي. ددې لپاره یوه دقیقه ستراتیژي جوړه کړي، که ددې ستراتیژي تطبیق تدریجي بڼه هم ولري ودې لري، خو چې وي او ورو ورو باید ورته تر هغه حده چټکتیا ورکړای شي، چې د کمیت او کیفیت حرکت متوازن شي، د پښتنو په کمیت کې هم ډېرې زیاتې ښېګڼې او ځانګړنې شته خو که دې سره مؤثر کیفیت ملګری شي، نو ساری به یې د نړۍ په ولسونو کې ډېر کم پیدا شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنمل سرور ماموند

د ډیورند کرښه او د هغې اغیزې

افغانستان چې د سترې جګړې او ساړه جنګ د زبر ځواکونو د سیالیو ډګر و او دا چې زیات ځاني، مادي او فرهنګي زیانونو سره مخ و چې په دې لړ کې د بریتانوي استعمار د ځانګړو د سیسو ښکار شو او هغه ستونزې چې ورسره هېواد او سیمه مخ ده د همدغو ښکیلاکګرو سیاستونو پایله ده. د بریتانوي تاج د ځواکمنۍ لپاره د دغې امپراطورۍ یرغلګرو د مرکانتالیزم یا د سوداګرۍ دسیاست په دوران کې د هند نیمې وچې ته د سرو او سپینو زرو په تلا ش کې را ورسېدل ځکه چې د نړۍ د امپراطوریو ځواك د سرو او سپینو زرو د مقدار له مخې ټاکل کېده . د هند نیمې وچې ته په رارسېدو او هغه امتیازات یې چې د مغولي واکمن جهانګیر څخه یې د هند د ختیځې کمپنۍ په وجود کې ترلاسه کړي وو د دې لپاره یې زمینه برابره کړه چې په دې سیمه کې پښې ښخې کړي او د نورو اروپایي لوبغاړو پر وړاندې یې په سیمه کې د خپلو پلانونو د عملي کولو په لړ کې د افغانستان جیوپولیتیك او جیو ستراتیژیك اهمیت ته په پام سره د وړاندې تګ د پالیسۍ د پلي کولو لپاره پلانونه طرح کړل چې یو یې د جګړې د لارې د افغانستان ښکیلاك و. هغه مهال چې د افغانستان د سدوزیو واکمني د کورنیو سیالیو ښکار وه، نو همدا وجه وه چې بریتانوي ښکیلاکګر د افغانستان ختیځو پولو ته را ورسېدل او د بلې خوا د روسیې د تزار پوځونه هم د منځنۍ اسیا له لارې د افغانستان شمال ته رانږدې کېدل؛ دلته وه چې دوو زبر ځواکونو همغه مهال افغانستان ته خورا زیاته توجه درلودله. انګریزانو چې خپل اروپایي سیال فرانسه یې د هند په جنوب کې د ماتې سره مخ کړې و نو د ایران او هرات د لارې یې هم د فرانسې د نفوذ د مخنیوي لپاره کار کاوه او په شمال کې یې د تزاري روسیې د ماتولو لپاره په افغانستان د نظامي وړاندې تګ پالیسي

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملي کوله. کله نا کله د دغو زبر ځواکونو سیالیو د داسې سازشونه بڼه خپلوله چې په کې د افغانستان ټوټې کول او زیانمنول شامل وو. افغانستان د هغه مهال د ستري لوبې د " قربانۍ ګډوری" و. د افغانستان د همغه مهال زیانمنونکی حالت د بریتانوي هند د بهرنیو چارو وزیر سرالفریډ لویال پخپل یو شعر کې امیر شیرعلي خان ته داسې انځور کړی و:

" افغان د ژرندې د دوو پلونو تر منځ د انه ده چې د دغو تیږو تر منځ د طوطیا په څېر مېده کیږي" .

د هغه مهال د افغانستان واکمن امیر شیرعلي خان په ډېرې ناخوښۍ د هند وایسرای لارډ لېټن د دې په ځواب کې ولیکل: " افغانستان د غنمو دانه نه بلکې د تلې شاهین او مېزان دی، که چېرې هغه د یوې پلې خواته کږیږي نو د تلې بله پله به الوځي."[1]

د افغان انګلیس د دوهمې جګړې په ترڅ کې د افغان جنګیالیو د زیات مقاومت په پایله کې انګریزان او تزارۍ روسیه دې موافقې ته ورسېدل چې د هغه مهال په بخارا کې د مقیم امیر عبدالرحمن خان په اړه د هغه د نیمه خود مختار واکمن په توګه سره موافقې ته ورسیږي. بریتانیا د روسیې تزارته وړاندیز وکړ چې افغانستان د یو حایل زون په توګه د روسیې او بریتانوي هند تر منځ پاتې شي او له همدې ځایه وه چې د ډیورنډ د کرښې د تحمیل لپاره طرحې را منځته شوې. دغه او نورترونونه د دې لپاره وو چې په سیمه کې د پراختیا غوښتنې سیاستونه په بل ډول پلې شي. ځکه بریتانوي استعمار ونه کړای شو پر افغانستان باندې مستقیم تسلط تر لاسه کړي او د خپل نفوذ ساحه تر امو د سینده پورې پراخه کړي.

دغه تړون د یو استعماري ځواك له خوا پرته له دې چې بل لوری(افغانستان) د هغه په لیکلو کې ونډه ولري طرح شو او د یو استعماري اړخ

---

[1] میر محمد غبار

(c) ketabton.com: The Digital Library

له خوا د بل نیمه خپلواك اړخ سره په نا برابرو شرایطو سره مطرح شو. دلته لاندینی پوښتنې د پام وړ دي:

۱. ایا استعماری ځواك د جګړې په شرایطو کې د خپل هیواد د پولو څخه زرګونه میله لیرې د سیمې د هیوادونو د دولتي پولو د ټاکلو قانوني واك درلود؟

۲. د بریتانوي هند دوهم درجه شخص(د بهرنیو چارو وزیر) د بل لوري د لومړی کچې د واکمن سره په مساوي شرایطو سره د دغه ډول تړون د لاسلیك کولو صلاحیت درلود؟

۳. د افغانستان د وخت امیر چې د بریتانوي هند څخه یې مستمري تر لاسه کوله د ۱۸۸۸ کال څخه را په دې خوا د زیاتو فشارونو سره مخ و او د تیري د ګواښونو په فضاء کې ورته هغسې یو سند د لاسلیك لپاره وړاندې کیږي چې په کې د وړاندې څخه د عوامي واك له مخې مشورې نه وې شوې. نو ایا دغه شان موافقه کیدلای شی برابره حقوقي او قانوني جنبه ولري؟

۴. دغه سند یواځې د استعماري زبر ځواك په ژبه یاني انګلیسي کې لاسلیك شوی او دا چې د هغه په ترتیب کې د افغاني لوري مشورې نه وې نو ځکه د هغه انګلیسي متن امیر لاسلیك کړی چې امیر په انګلیسي ژبه نه پوهیدلو او داچې په بخارا کې ډیر وخت کډوال و نو کیدای شي چې په روسي ژبه به پوهیدلو!!!. د دغه ډول یو مهم سند متن یواځې د جګړې د برلاسي خوا په ژبه چې ان دسیمې د هیوادونو ژبه هم نه وه چې په دې توګه هغه پر هغه واکمن تحمیل شوی دی چې د طرح کونکي له خوا یې مستمري اخیستله. نو داسي یو تحمیل شوی تړون په دغه شان نا برابره شرایطو کې څه ډول حقوقي جنبه لري او ایا هغه کیدلای شي چې د اولس له خوا په وروسته پړاوونو کې د منلو وړ دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. ایا هغه قراردادونه چې د جګړې د حالت د مدیریت لپاره تړل کېږي او یا تحمیل کیږي کله چې د جګړې حالت پای ته رسېږي په همغه قوت پاتې کېدلای شي؟

۶. دغه کرښه چې د برلاسي یرغلګر له خوا د کاغذ پر مخ طرحه شوې د هغې په اړه د هغو خلکو څخه چې پر خاوره یې کرښه تېریدله د هغې د مشروعیت لپاره پوښتنه شوې وه؟

۷. ایا دغه سند د نورو قانوني پړاوونو لپاره د اړوندو دولتونو د تقنیني بهیرونو څخه تېر شوی و؟

۸. ایا د ډیورند توافق لیك د لومړنیو خواوو او د هغو وروسته واکمنیو له خوا رعایت شوی و ؟

۹. دغه توافق لیك د خپل ماهیت له مخې دایمي بڼه درلودله او که موقتي؟ یا نې د جګړې د حالت لپاره د مسالو د لنډ مهاله حل په موخه شوی دی او که نه؟

۱۰. ایا هغو خلکو چې د چا سرنوشت ورسره تړلی دی دغه کرښه یې د یوې دولتي پولې په توګه ګڼلې وه او کنه؟ په داسې حال کې چې قبیلې، خېلونه او کورنۍ یې سره ویشلې دي او هیڅ وخت هغوي د تګ راتګ پر مهال د سرحدي رژیم په توګه هغه نه ده رعایت کړې.

د پوهاند محمد حسن کاکړ د لیکنې له مخې د افغانستان امیر د توافق لیك د لاسلیك وروسته انګریزانو ته ځینې اعتراضونه واستول چې د کرښې په اوږدو کې د نفوذ د ساحو په اړه وو، خو د بریتانوي هند وایسرای د هغو ځواب ورنه کړ. په دې مانا چې اعتراضونه وارد وو!

کله چې د هنري ماتمرډیورنډ ماموریت خپل د د سېسو دغه ماموریت پای ته ورساوه نو امیر د هند وایسري ته چې د هند په نیمه قاره کې د بریتانوي امپراطورۍ لومړی مقام و ولیکل:

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

" که تاسو هغوي (قبايلي سيمې) زما د واکمنۍ څخه لېرې کړئ نو هغه به نه ستاسې او نه هم زموږ د ګټې وړ وي: تاسو به همیشه د هغوي سره په جګړه او ستونزه کې اوسئ ، او ... " [٢]

پوهاند ډاکټر محمد حسن کاکړ ليکي:

" مهمه داده چې برتانوي لوړ پوړو ماموراڼو د ډيورنډ توافق ليك په خپله په ضمني ډول باطل کړی. سرجارج روس -کيپل د صوبه سرحد لوی کمیشنرته د افغانستان د خپلواکۍ له جنګ نه وروسته و ويل چې: [زموږ پور شخص (امير) حبيب الله ته و، او موږ د هغه د ورور يا زامنو مديون نه يو.] د دغې وينا نه دهغه مطلب دا و چې هغه مقدار پيسې چې دهند د بريتانوي حکومت د ډيورند د توافق له شرايطو نه ازادوي، تر هغه مهمه دا ده چې د ډيورند د توافق ليك په ضمني ډول د راولپنډۍ د تړون له مخې چې د هند د باندنيو چارو د وزير د ۱۹۱۹ کال د اګست په اتمه منلی، هم باطل کړی. د دغه تړون په ضميمه کې اې ايچ ګرانت ويلي چې : (پر هغه برسېره دغه جنګ ټول پخواني تړونونه باطل کړي دي.) " [٣]

لکه چې پورته وويل شو امير عبدالرحمن خان چې نیمه خود مختار واکمن و او د هېواد د بهرنيو پاليسيو د مديريت لپاره د بريتانوي هند تابع و پخپل ليك کې د هند وايسري ته دا واضح کړې وه چې دغه سند يې د اجبار او تحميل له مخې لاسليك کړی نو په دې صورت کې د سند حقوقي اړخ تر پوښتنې لاندې راځي. له بلې خوا د ډيورند د کرښې د سند په سريزه کې داسې لولو:

" په داسې حال کې چې د هندوستان په خوا کې د افغانستان د سرحدي سيمې په هکله ځينې مسالې رامنځته شوي ، او په داسې حال کې دواړه والا حضرت امير او د هندوستان حکومت هيله من دي چې دغه مسالې د دوستۍ په فهم او د دواړو د نفوذ د ساحو د حد په ټاکلو سره حل کړي ....".

---

[٢] خليل نوري د امير عبدالرحمن خان لمسی، ٢٠١٠/٠٣/١٣

[٣] پوهاند محمد حسن کاکړ، اسمايي، ١۴ فبروري، ٢٠٠٧

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا کومې مسالې وې او په هغه مهال د افغانستان سره د هند د حکومت سرحدات کوم وو او دنفوذ ساحې کومې وې؟ د نفوذ د ساحو په اړه د امیر هغه لیك چې د اعتراض په توګه د هند وایسرای ته په دغه مهال کې استول شوی دی پوره وضاحت لری.

په دې سیمه کې په ۱۹۱۹ کې لومړنی ستر بدلون هغه مهال رامنځته شو چې افغانستان د بریتانیې استعمار ته ماتې ورکړه او دې ته یې اړ باسلو چې د افغانستان استقلال هم په کورنیو او هم په باندنیو چارو کې په رسمیت وپیژني. د افغانستان د یو خپلواك دولت په توګه د پیژندلو په سند کې د ډیورند د کرښې د حقوقي حالت په اړه څه نه دي راغلي او دا په دې مانا چې د افغانستان د پولو ټاکل د یو استعماري ځواك د واکونو برخه نه وه. بل ستربدلون په ۱۹۴۷ کې راغي چې هغه د دغې وچې ویش و او دا چې انګریزي استعمار خپل تسلط له لاسه ورکړ نو په دې صورت کې د هغه تر مخه تحمیل شوي قراردادونو هم خپل ماهیت له لاسه ورکړ. او دا چې د هند په وچه کې د ریفراندم او ټول پوښتنې پایلې د دغه تړون په اړه هغه پوښتنې چې را پورته کوي کومې دي؟

د بریتانیې استعمار دغه ډول پولې د خپلو مستعمرو په ټولو قلمرونو کې د کاغذ پر مخ داسې راکښل کړي دي چې د اوسنیو شخړو او لانجو لپاره د باروتو د بوجیو کار ورکوي. په منځنی ختیځ کې د فلسطینیانو پرخلاف عمل او هلته د نړۍ د ټولو برخو څخه د یهودو په راټولولو سره د فلسطینیانو د هویت د پای ته رسولو استعماري دسیسه لااوس هم د شخړو اصلي سرچینه ده . د اسیا په وچه کې هم دغه ډول کار تر سره شوی او انګریزانو کله چې هم یو اولس تر خپل ښکېلاك لاندې په پوره ډول نه دی راوستی نو بیا یې هلته د ویش او حاکمیت کولو د روش څخه کار ا خیستی دی .

د افغانستان د اولس استازو د ۱۹۴۹ کال چې د هغه مهال د ملي شورا اوومه غونډه وه د ډیورند د کرښې په فزیکي (دیفکتو) او هم په حقوقي (دیجور) لحاظ رد کړه او دا په دې مانا چې د کرښې د تحمیل پر مهال د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان دولت په بهرنیو چارو کې خپلواك دولت نه و بلکې هغه یو تحت الحمایه (پروټیکټریټ) واکمني وه چې ورته د توافق لیك بل اړخ چې په حقوقي لحاظ دواړو برابر حیثیت نه درلود مستمري هم ورکوله چې په دې صورت کې د ملي ګټو د ساتنې په اړه اختیارات هم له منځه ځي.

په سیمه او نړۍ د ترون اغیزې:

لکه چې وویل شو امیر عبدالرحمن خان د بریتانوي هند وایسرای ته پخپل اعتراضیه لیك کې دا جوته کړې وه چې د دغې کرښې د تحمیل سره به د دې سیمې د تنظیم لپاره کومې ننګونې د ځان سره ولري چې دا په ټوله کې د دغه تحمیلي ترون اصلي ماهیت په نښه کوي. د یوې قبیلې، یو کلي او یوې کورنۍ په منځ ویشل پرته له دې چې دهغو خلکو اراده اوګټې په کې شاملې وي داسې یو عمل دی چې یواځې یو استعماري ځواك هغه تحمیل کولای شي.

د دې کرښې په دواړو خواوو کې قبیلو او کورنیو همیشه د یو شان ټولنیزو مقرراتو او دودونو په چوکاټ کې ژوند کړی او هغوي دغه کرښه په عمل کې نه ده منلې. د کاغذ پرمخ هانري ډیورند د لته قبیلې قومونه چې په کورني او د شتمنیو او د ژوندانه د اړتیاوو د پوره کولو لپاره یې نه شلېدونکې اړیکې درلودل او لري یې پرته له دې چې په دغه پروژه کې افغان چارواکي او پخپله خلك شامل وي داسې سره و ویشل:

قبیله	په افغانستان کې سلنه	د تش په نامه کرښې بل اړخ ته سلنه
سالارزی (ترکاڼي)	۳۰	۷۰
مشواڼي	۸۰	۲۰
ماموند	۳۰	۷۰
صافی	۹۰	۱۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهمند	۴۰	۶۰
شینواري	۸۰	۲۰
ځاځي	۹۹	۱
ځدران	۹۷	۳
منګل	۹۵	۵
څمکني	۶۰	۴۰
ګربز	۹۰	۱۰
وزیر	۲۰	۸۰
د خوست د ولایت ځیني قبیلې	۹۶	۴
سلیمانخیل	۸۰	۲۰
بیټنی	۵	۹۵
دفتاني	۶۰	۴۰
بړیځ	۹۰	۱۰
کاکړ	۴۰	۶۰
اڅکزی	۳۵	۶۵
نورزي	۹۰	۱۰[۴]
نور ې قبیلې	...	

(پورتني ارقام د احصاییو له مخې کره نه دي او د دغو قبیلو او خیلونو د مشرانو د اټکل لـه مخې یـاد شـوي دي څـو د کرښـې پـه دواړو خـواوو کـې د هغوي د شتون په اړه معلومات وړاندې شي)

[۴] د سپین ږیرو سره مرکې ۲۰۰۹ کال ، کابل

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتنو د نورو قبيلو لکه افريدی، ختهك، بنګښ، مروت، ورکزي، توري، مسيد ، اتمانخيل، جدون، يوسفزي چې د هغو زيات شمېر د پولې په بله خوا کې ميشت دي. هغوي چې د پولې په دواړو خواوو کې وېشل شوي دي په ټولو سياسي- نظامي، اقتصادي، فرهنګي او ټولنيزو بهېرونو کې مستقيمه ونډه لري او اغېزې يې خورا زياتې دي.

د شيخ ملي د ځمکو د ويش د سيستم له مخې د افغانستان د کنړ په ولايت کې د ماموند قبيله د باجوړ د سيمې سره تړلې ده او هغه د ځمکې وروستنی ويش چې په ۱۳۴۳ کال کې وشو د ډيورنډ د تش په نامه د سرحدي پولې څخه کورنۍ په دواړو خواوو کې سره وويشلې شوې او لااوس هم د خيلونو او کورنيو تر منځ د کنړ د ولايت د شيګل د ولسوالۍ د شلتن د درې خمکې د باجوړ د وړو ماموندو د ځمکو سره د ويش په سيستم کې دي چې کورنۍ په دواړو خواوو کې ملکيتونه لري او د ډيورنډ کرښه د هغوي لپاره کوم اهميت نه لري.

د انګريزانو د وخت د دغه ناوړه ويش له امله د کرښې په دواړو خواوو کې وګړي د يو منظم دولتي سيستم څخه د باندې پاتې شول، په سياسي او اقتصادي ډګرونو کې ورته هغه ونډه ونه رسېدله چې له مخې يې هلته تر قې راغلې واي. خلك د تعليم څخه محروم پاتې شول او د ښځو تعليم خو تر اوسه هم هلته د نشت په برابر دی. داچې د انګريزانو له خوا همهغه مهال د جرمونو د قابو کولو لپاره د ايف سي ار په نوم د منځنيو پېړيو ناوړه قانون وضع شو نو په اصطلاح دغو خودمختتارو سېمو کې د انسان وژونکو او مجرمينو لپاره پټن ځايونه رامنځته شول او د نوي عصر ترهګرو هم دلته ځالې جوړې کړې دي.

انګريزانو هغه مهال د ډيورنډ د کرښې د تحميلي تړون په چوکاټ کې د دغې سېمې څخه د حايل زون په توګه او د ستري لوبې او ساړه جنګ په دوران کې يې ورڅخه د خپل شمالي سيال او زبر ځواك د ماتولو لپاره کار اخيستلو . په دغه پلان کې د ۲۱ پېړۍ سيالان بريالي شول ځکه همدا سېمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه چې د ساړه جنګ لپاره يې د لوژيستيکي اوايدیالوژيکي پلاتفورم په حيث کارورکړ. دلته دا د پام وړ ده چې د ساړه جنګ د دوران د دښمن د ماتولو لپاره چې د کوم تاکتيك او لارو چارو کار واخيستل شو همدغه تاکتيکونه اوس د لته د ترهګرۍ اصلي سرچينه جوړوي.

دغه سرحدي کرښه چې لاهم متنازعه کرښه ده نږدې ۲۳۱۰ کلو متره اوږده ده او د هغې د اغيزمن کنترول لپاره زياتو انساني او مادي سرچينو ته اړتيا ده.

د بده مرغه د دې کرښې په دواړو خواوو کې دوديز قومي جوړښتونه مات شول، د قبيلو مشران د زرګونو په شمېر کې د يو منظم پلان له مخې و وژل شول نوځکه اوس د ترهګرۍ لپاره ډګر خالي دی. د دې سيمې پښتانه د تعليم څخه محروم دي او په اقتصادي لحاظ د خپل ژوند د تامين لپاره هم ترهګري د يوبديل په توګه کاروي چې ترهګرې کړې د هغوي په استعمال کې مهارت لري.

له بلې خوا د سيمې د دوو هستوي دولتونو تر منځ د کشمير د شخړې له امله هم قبايلي سيمه يو ستراتيژيك اهميت لري ځکه د کشميرڅخه راغلي جنګيالي ډلې دلته ځانته ځاي ميندلای شي او همدا وجه ده چې دلته د ټيکاو او امن لپاره زمينه نه ده مساعده. تر هغې چې په سيمه کې د بريتانوي استعمار د دوران څخه راپاتې مسالې د حل يوه معقوله لاره ونه مومي نو د کرښې په دواړو خواوو کې پښتانه به د سيمه ييزو او نړيوالو دسيسو ښکار وي او هم به دځان او هم دنورو لپاره د ګواښونو لامل ګرځي او د نړيوال تمدن، ټولنيزې سوکالۍ او اقتصادي پرمختيا څخه به شاته پاتې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داود جنبش

پښتانه او نړۍ

د پښتون، پښتو او پښتنو ټکي به په تاریخ کې هم کله دومره د نړیوالو له خوا نه وي یاد شوي چې په تېرو دوو لسیزو کې- لومړی د طالبانو د ظهور او وروسته د هغوی د نزول په تړاو چې عمومي افکار یې د پښتني ټولنې زېږنده بولي. پر دې به لا نه غږېږو چې طالب رېښتیا د پښتني ټولنې محصول دی او که پښتنو ته را صادر شوی دی. خو پر دې به هرومرو تمېږو چې دغو انګېرنو او اخیستنو پښتنو ته له ځانه سره څه راوړي دي.

لومړی راځئ وګورو چې په لویه نړۍ کې د پښتانه تاریخي ځای چېرې او دریځ څه و؟

پښتون ښایي د هغو لږو قومونو په ډله کې راشي چې ها زما د یوه همکار خبره «نه یې نړۍ وپېژانده او نه نړۍ دی سم وپېژانده!»

پښتون په دوديز ډول له خپلې نړدې کړۍ ورهاخوا د اړیك پالنې شوقي نه دی او که یې پالي هم د پردو له کړکۍ. دده راشه درشه تل له خپل سره ده: له چم، ګاونډ او تربره سره؛ چې له دې ورهاخوا شي له کلیوالو، سیمه والو سره؛ آن ډېر لږ د هېواد کچې ته وځي (یا لږ تر لږه تر دا وروستیو پورې دغسې وه). نوره نړۍ یې ډېره نه خوښېږي او «خپل غر د بل له تخت او زر سره نه برابروي». که له تاریخي پلوه ددغسې یوې مراودې پیلولو ته اړ شوی، نورې نړۍ ته مخامخ نه دی وتلی او له واسطې یې کار اخیستی دی او دا واسطه د سیمې هغه ولسونه وو چې تر ده دمخه په نړیواله راشه درشه کېوتي وو: په لویدیځ کې فارسیان، په ختیځ کې د هند د نیمې وچې ولسونه او یو لږ مهال په شمال کې روسان. له نړۍ سره په دغو محدودو تاریخي روابطو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې چې موږ یې بېلګې موندلی شو، دده د ستونزې ستړه هم په دغه پردې کرکې کې ده. په لوېدیځ کې د پښتانه تصویر د همدغو ګاونډیو ولسونو د تعریف پر بنسټ جوړ شوی دی چې له مخې یې پښتون داسې یو څوک دی: مغرور، دودپال، قهرجن، مکار، بې تمدنه، بې وعدې، سر ټمبه، خرافاتي، قانون ماتوونکی، جاهل، کینه کښ، غچ اخیستونکی او داسې نور.

د شلمې پېړۍ په پیل کې انګرېز ښوونکی ډبلیو ګېلبرسن په خپل اثر «د پوختو لومړني کتاب» کې د پښتانه تر تعریفولو وروسته له هغه سره د رابطې محدودیت داسې بیانوي:

«له (پښتانه) سره په خپله ژبه خبرې نه شي کېدی او راشه درشه ورسره له منځګړو پرته شوني نه ده. په دې کې له دوو دلیلونو څخه یو شته: یا دا چې دی پخپله د خپلې ژبې د ورزده کړې وړتیا نه لري او یا دا چې د خپل ولس او خپلو چارو په وړاندې بې تفاوته دي».

پښتو او پښتنو ته پام هم د لوېدیځ تر ټولو قامونو دمخه انګرېزانو اړولی او دا کار یې لومړی د مذهبي او وروسته پوځي دلایلو پر بنسټ کړېدی. د لندن د ختیځ پېژندنې پوهنتون- سواس په یوه څېړنه کې راغلي دي: « له پښتو سره د مفاهمې د یوې وسیلې په توګه د انګریزانو مینه د ۱۹ پېړۍ له نیمایي څخه پیدا شوې ده. لومړنی مقصد چې پښتو پکې وکارېدله د انجیل خپرېدل و. د عیسویانو دا سپېځلی کتاب لومړی ځل پر ۱۸۱۸ کال په پښتو راووت. وروسته بیا هغو انګریزي افسرانو چې د برتانوي هند په پښتنې سیمو کې یې دندې درلودې پښتو ته مخه کړه چې له یوې خوا له ځایي ولس سره بې واسطې وغږېدلی شي او له بلې خوا دغه ولس چې پښتو وایي، وپېژني.»

په پښتونخوا کې انګرېز افسر جګړن راورټي د نولسمې پېړۍ په دویمه نیمایي کې ظاهراً لومړنی کس و چې د لندن چارواکو ته یې د پښتنو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژندلو او پښتو زده کولو سپارښتنه وکړه او پخپله یې هم ورته یو ګرامر ولیکه چې څېړونکي یې په دې ژبه کې لومړنی بولي. که څه هم په شمال کې روسانو د پیترزبورګ پوهنتون له لارې د پښتو پېژندنې هڅې تر انګرېزانو دمخه پیل کړې وې، خو انګرېزي افسرانو د عملي اړتیاوو له مخې پامور پرمختیا ورکړه. په «بنو یا زمور افغاني سرحد» نومي کتاب (۱۸۷۶) کې ایس ایس توربورن پر پښتون قبایلي وګړي د هغه انګرېز د خبرو اغېز ته ګوته نیسي چې پښتو یې زده کړې ده. دی لیکي:

«د هغه غرني پښتون خوښي چې انګرېز بادار یې ورسره دده په پښتو ژبه خبرې وکړي ربښتوني او ناپایه وي.»

د «لومړني پوختو کتاب» لیکوال هم خپلو همفکرو ته د پښتو زده کړه په پښتني ټولنه کې د بدلون راوستلو یوازینی لار معرفي کوي او لیکي: «دا هغه قام نه دی چې په سپکولو او د خورا ډېر زور په کارولو مات شي، که څه هم ښایي دا هماغه یوازیني ځیزونه وي چې دی پرې سم پوهېږي. مور ته اما په کار ده چې ددغه کس د پېژندنې لور ته لکه هغسې چې دی، دده د ژبې د زده کړې له لارې پر له پسې هڅه وکړو؛ پخپله دی او د هغه چاپېریال وپېژنو؛ هڅه وکړو چې له ده سره د کلك خو سم سنجول شوي، عادلانه او دده له مذهبي عقایدو، دودونو او هېوادنیو رسمونو سره په همغږي چلند دده جهالت او سرکشي له منځه یوسو.»

خو ځرنګه چې د پښتنو او پښتو لور ته د لوېدیځوالو هڅې پر پوځي بنسټونو ولاړې وې چې دواړه لوري پکې خوږ شوي، نو د نږدې کولو پر ځای یې هغوی لا هم یو له بل نه لېرې کړیدي. دا هماغه پړاو دی چې د «پیرنګي» ټکی چې د انګریزي foreigner یا «بهرني» اړول شوې بڼه ده، د یوه خورا ناوړه غلیم مترادف وګرځېد او پښتون کولتور ته ننوت. له پیرنګي سره تړلی هر شی د کرکې وړ شو، د هغه د موخو او نیتونو په اړه شکونه پیدا شول او ځرنګه چې پښتون د هېڅ «پیرنګي» په ژبه هم نه پوهېده یا لږ پوهېده، د سیمې منځګړو چې دده په استازیتوب غږېدل دغه واټن نور هم ژور کړ.

www.melifahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتنانه څېره چې څه ډول په نولسمه پېړۍ کې د لوېديځوالو په سترګو کې جوړه شوې، په ۲۱ پېړۍ کې هم وانه وښته. دغه تصوير د راند موسسې غړي جوناه بلانك په دې وروستيو کې داسې ښودلی دی:

«د پښتنو هره روغه په هماغه شبېه کې د حالت د ساتلو لپاره وي. که حالت واوړي، روغه او تړون هم ورسره د سترګو په رپ کې ځي. هر تړون د شخصي روابطو پر بنسټ جوړېږي او له هر پښتانه سره اړيکي يو خوځنده ځيز دی. دا لکه د شنه بوټي په څېر دی چې پرله پسې به اوبه ورکوي، که لږ غفلت دې وکړ نو ټول تړاوونه وچېږي او مري.»

بلانك چې په پښتنو کې کوم بدلون هم موندلی، له بده مرغه هغه هم مثبت نه دی او دده پر مادي کېدو او اخلاقي ورستېدو ټينګار لري، لکه چې ليکي:

«پيسې په هره ټولنه کې ښې ايسي، خو د پښتانه تر ټولو لومړی له دې امله خوښېږي چې د خپل عزت لوړوالی پکېويني... يعنې چې نوم يې لوړ شي او خلك ورته په درنه سترګه وګوري. هغه معاملې او تړونونه چې په خپل ولس کې د يوه قومي مشر عزت لوړوي، تر هغو معاملو چې ده ته يوازې د بهرني ګوډاګي نوم ورکوي، د پايېدو ډېره وړتيا لري.»

له پيسو سره د پښتنو مينه په تېر کې هم راغلې او آن د نولسمې پېړۍ انګرېزانو هم بيا بيا ياده کړې ده. د همدغو انګرېزانو خبرې پر ۱۹۸۰ کال د هغه مهال د واکمن ببرك کارمل پلار جنرال محمد حسين د شوروي ځواکونو يوه قوماندان جنرال الکساندر مايوروف ته د مشورې په بڼه له سره داسې تکرار کړې وې: «اورېدلې به دې وي چې افغان ماتولی نشې، خو په پيسو يې پېرودلی شې!»

ډنمارکي بشرپېژندونکي فريدريك بارت يادونه کړې چې پښتنه ټولنه لږ تر لږه د شلمې پېړۍ تر اواسطو پورې خورا بې پيسو يوه ټولنه وه. تجارت بد بلل کېده؛ په تنخواه له حکومت سره کار کول د غلامۍ انډول و؛ او هېڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې قومي مشر چې ځانته یې څه ویل ددې جرات نه کاوه چې په حکومت کې دنده واخلي. بارت یادونه کوي چې د لوېدیځ د ډالرو سمندر د افغانستان په ټولو وګړو کې د پیسو نه سړېدونکی حرص رامنځته کړ چې پښتانه هم پکې راځي.

بهرني څېړونکي دا مني چې پښتنه ټولنه هم د یوه ژوندي موجود په توګه اوښتې، خو دا اوښتنه ددې پر ځای چې د پښتنو رنګ ښه کړي، لا یې بد کړیدی. د بي بي سي جورنالل په نامه د یوې مجلې لیکوال رابرت کېمپ په همدې تړاو وایي:

«د هغو دلیلونو له امله چې د افغان ټولنې په نورو برخو کې یې بدلونونه راوستل، پښتانه هم په تېرو دېرشو کلو کې له ژورو بدلونو څخه تېر شوي چې په دوی کې یې د افراطي کېدو کچه تر هر بل افغان قوم لوړه کړې ده. ښایي په دې کې د ډیورنډ لیکې پر دواړو خواو د شوروي د راتګ خلاف مبارزه کې د پښتنو ګډې ښکېلتیا ونډه لرلې وي. طالبان چې د نورو خبرو ترڅنګ محافظه کار مذهبي عقاید لري، د یوه پښتني جوړښت په توګه هم پاتې شوي او دې کار هم د نورو پښتنو په افراطي کولو کې ونډه درلودلې ده. د ډیورنډ لیکې په اوږدو کې د روان ترخه غبرګون ستړه هم ښایي په هغو هڅو کې نغښتې وي چې غواړي په یوه کلیواله، دودیزه او قبایلي ټولنه کې د اوس مهال تمدن ور وتپل شي. ځینې پښتانه ښایي له یاغیانو سره د ملګرتیا له لارې غواړي د بهرنیو فلمونو، لیبرالو نظریو، نشه یي توکو او له ښځو څخه د ټولنیزو محدودیتونو د پورته کېدو مخه ونیسي.»

په دې ډول نو هاغه د مرحوم سیال خبره، «تر سلو قیامتو وروسته هم» پښتون د بهرنیانو له نظره لا اوس هم د تنګ نظرۍ او افراطیت په هماغه «زاړه قبر کې پروت دی» چې د اړولو هیله یې نشي کېدی. د اوښتون لپاره د پښتنو د نه چمتو کېدو اصلي دلیل هم د دوی په قبایلي او کلیوالي جوړښت کې بلل کېږي. لوېدیځوال چې کله د افغانستان قومونه سره پرتله کوي، ناپښتانه ښاري شوي متمدن وګړي بولي چې نه یوازې اوسمهالي کولتوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تولنيز بدلونونه په ورين تندي مني، چې پخپله يې په خپرولو کې ونډه هم اخلي. خو د پښتنانه په اړه نظر هغسې دی چې دوه سوه کاله پخوا و . دغه نظر «د پښتنو خلاف زموږ جګړې» نومي کتاب کې خورا جوت راغلی دی. د کتاب ليکوال انتول لېوين چې په لندن کې د کينګز کالج استاد دی، وايي:

«له بده مرغه د پښتنو غوځ اکثريت لا هم په کليو کې ژوند کوي، يا په دې وروستيو کې ښارونو ته کډه شوي چې لا يې هم د ښاري ټولنې پرانستی چلند نه دی زده کړی. غملړلی واقعيت دادی چې د پښتنو په منځ کې لا هم داسې يوه پراخه ولسي کتله نده رامنځته شوې چې د ليبرالو اصلاحاتو لاره پرانيزي يا لږ تر لږه ددغو اصلاحاتو ملاتړ وکړي او يا پښتانه ځوانان دې ته رامات کړي چې د طالب لپاره د جنګېدو پر ځای د ځان لپاره وجنګېږي.»

زما له نظره په پښتنو کې د ځان د بدلولو اړتيا اوس تر هر بل وخت ډېره ستره ده. دا بدلون تر ټولو لومړی مخامخ له نړۍ سره په مراوده کې راځي، په خبرو او راشه درشه راځي. له ښه مرغه چې اوس د بهرنيو ژبو زده کړې د واسطو اړتيا هم له منځه وړې ده.

شکاکيت، کرکه، نه زغم، په پرېکړو کې بيړه، مخقضاوتونه، له مرکز تېښته، ځان بروالی، باتې وهل، خپلې نيمګړتياوې په بل اړول، مرورېدل، ابدي کينه، ابدي دوستي، ړانده باورونه، خرافاتي والی، خپل ځان د نورو لپاره سپزل، بېځايه قناعت او دې ته ورته نور او نور لرې کول او غورځول غواړي. پښتون بايد په ټينګه له نړۍ سره خپل روابط له هېڅ اسرې او پلمې پرته له سره تعريف کړي او پخپله خپل نوی او متمدن انځور نړۍ ته وړاندې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عطاءالله خان حیران

پښتانه چارواکي او مضر احتیاط

که مې ورور که مې عزیز، که میا ملاوي
چې د ښمن وي د وطن زه يې دښمن يم

روشنفکران یا روڼ اندي د خپل علم پرمټ تیاره ذهنونه روښانه کوي خپل هغه علمي پانګه چې یو روښنفکر يې لري د قلم او د ویناوو پرمټ يې خپل ولس ته لېږدوي، روشنفکر د روشنفکرۍ د اصولو له مخې له هرڅه نه پرده پورته کوي، د هېڅ شي پرمخ نقاب نه پرېږدي، هغه که په هره توګه وي، که یو روشنفکر د یوه حقیقت په ویلو خپل ژوند په خطرکېويني، نو په مستعار نوم دغه حقیقت خپل ولس ته وړاندې کوي. د لیکوالۍ په اصولوکې ورته دا جواز ورکړل شوی دی، خو د سترګو پټولو حق وربانديې نه لري، ځکه دا بیا له ولس او له خپل قلم او علم سره جفا ده او بله خبره چې ډېره اړینه ده هغه ژمنتیا ده باید یو روشنفکر چې څه لیکي او یاڅه وایي باید په ټوله مانا په کې رښتیني واوسي او د رښتینولۍ ترڅنګ خپله هم د زړه له تله ورته ژمن واوسي داسې نه چې تاته یوڅه وایي او خپله بل څه کوي.

نو پردې اساس ژمن او هوډمن زړور روڼ اندو نظر په ټول قامي ژوند او محیط باندې پکار دی، هوجرې، جوماتونه، ښوونځي او پوهنځي ترمنځ واټنونه که دې ټولوته نظر ونه کړي، بیا نه شي کولی چې په ذهنونو کې د علم او پوهې انقلاب رامنځته کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه روڼ اندي لپاره صداقت هم له ضرورت نه زیات اړین دی، ځکه ځینې لیکنې چې لیکوال په کې له صداقت نه کار نه وي اخیستی او د زړه له درده نه، بلکې د خېټې له درده یې لیکلې وي، نو هغه لیکنه موږ ته هېڅ خوند نه راکوي حتا د لوستولو حوصله یې نه لرو. په کومه لیکنه او وینا کې چې صدق موجود وي او د زړه له درده لیکل شوي وي هغه زموږ په روح باندې اغېزه کوي موږ اړباسي چې ترپایه یې ولولواو دا ډول لیکنې د ارواپوهنې او د ښوونې او روزنې فلسفې له نظره زموږ په ذهن کې تر ډېره خوندي پاتې کېږي.

په ټول لوی افغانستان کې د کمیت له پلوه ډېر زیات روڼ اندي لرو، خو د کیفت له پلوه بیا د ګوتو په شمار روڼ اندي په پښتونخوا، جنوبي پښتونخوا او په افغانستان کې لرو چې نظریاتو یې د ولس اذهان یوڅه روښانه کړي دي نور ټول د مضر احتیاط په ناروغۍ اخته دي.

لومړی راځم دې ته چې دغه مظراحتیاط کارو روڼ اندو، مضراحتیاط څومره ددوی خپل شخصیت زیانمن کړی دی، څومره یې د ژمنو او هوډمنو روڼ اندو ته زیان اړولی دی او ددې ترڅنګ یې ټولنې ته څومره زیان اړولی دی.

یو احتیاط دی او یو مضر احتیاط، احتیاط ښه دی، خو مضراحتیاط مضر دی، مضراحتیاط عموماً د شخصي ګټو په خاطر کېږي. زموږ یو شمېر روڼ اندي په ټول لوی افغانستان، پښتونخوا، جنوبي پښتونخوا او په افغانستان کې له دې امله له مضراحتیاط څخه کار اخلي، دوی فکر کوي چې په دې سره به دوی ته هرڅوك د ملي شخصیت په توګه احترام لري (یوشمېر روڼ اندي سیاستوال او نوم څرګند پښتانه ددې لپاره له پښتو پالنې او ان پښتو یادونې او کړنې څخه ډډه کوي چې څوك ورته ژبپال او ملت پال یا نشنیلسټ او همدارنګه فاشست ونه وایي، دا ډول تورونه دوی ته له کفر نه هم بد ښکاري) دوی ته ښه سرېتوب په دې کې ښکاري چې د خپل قوم له حقونو تېر شي او یا یې په غوښتلوکې له ضرورت نه زیات محتاط واوسي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عموماً له دغه ډول خلکو نه د پښتون قوم لپاره ډېره ناوړه ګټه اخیستل شوې ده. زما د قوم په نوم یې کېښولی وي، یوازې په فزیکي ډول پښتون وي، خو په فکري لحاظ او د خپل مضر احتیاط پرمټ د پښتو او د پښتنو لپاره زهر قاتل وي، بیا چې کله مړ شي بیا زما وي، بیا په ما تاوان وي، بیا یې ماته پېغورونه هم راکوي، چې ستا پښتون و او یا ستا پښتون دی، نور څه غوارې دغه ډول تش په نامه روڼ اندي نه په ټولنه کې هغه شان رسوخ لري او نه په تاریخ کې په ښه نوم یادېږي، د یوه غلام په نوم په ټولنه کې شهرت مومي، په ژمنو، ربښتیني او هوډمنو روڼ اندو باندې د مظر احتیاط کارو روڼ اندو ناوړه اغېزه داده چې په ټولنه کې ولس وربانديې دومره په اسانۍ سره باور نه کوي. د وخت په تېرېدو سره او د ډېر امتحان وروسته دغه ژمن او هوډمن زړور روڼ اندي، د خلکو د زړونو په سکرین خپل تصویر جوړوي چې دغه مظراحتیاط کاره روڼ اندي په ټولنه کې د باور فضا اړېچلې کوي چې دا دې ټولنې ته سخته ضربه ده.

ولس ته یې او په ځانګړې توګه ځوانانو ته یې زیان ترهرڅه زیات دی، ځکه چې ځوانان او په ټوله کې ولس، ددغو مظر احتیاط کاري په لومړي سر کې هغه شان نه وي پېژندلي، نو د دوی په اذهانوکې دغه ښاغلي د یو ایډیال په توګه نقش وي کله چې دوی د مضر احتیاط له امله وښوېږي، نو ورسره سم د هغو د مینوالو فکرونه هم وښوېږي، نو هغوی بیا یوڅه وخت خپل ځان ته زورېږي چې ولې یې خپلې ټولې هیلې دوی پورې تړلې له هغې نه وروسته بیا دوی له سره ژوند پیلوي، په فکري لحاظ دغه مظراحتیاط کار د خپل ولس د فکرونو قاتلان وي.

که موږ خپل تېر تاریخ مطالعه کړو او د خپلو روڼ اندو ژوند اند او فلسفه لولو، نو هغوی هم په خپله په خپل وخت کې هم د مضراحتیاط کاري درلودل، خو هغوی هغه شان پټ نه شو پاتې کېدی په هغه وخت کې خوشال بابا (رح) به مظراحتیاط کارو ته بې ننګه ویل، په نننۍ اصطلاح کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مضراحتياط کارو په نامه پېژندل کېږي، سترخوشال بابا (رح) په خپل شعر کې ورنه د اسې انګېرلي.

د بې ننګو پښتنو له غمه ما
لويي پرېښوه ونيوله کمه ما
دا هم ښه که په دا کارکې هومره کار وي
چې که واخيست انتقام له ګرمه ما
هغه ملاچې مې په هوډ سره لوی غروه
له ناکامه کړه مغل ته خمه ما
چې دننګ ګوهر مې مات شو دواړه سترګې
په ژړا نه کړې يودم له نمه ما
مګر بخت راسره بيا مدد اغاز کا
چې فارغ کا د اندو له سمه ما
هاتي ځکه په سرلوني توري خاوري
چې خبر کړ دخوشال له غمه ما

www.meltahrik.com 0777 400 116

نو پردې اساس که تېر تاريخ ته هم وګورو موږ هغه وخت هم دغه مظراحتياط کاري چې نن ورسره مخ يو هغه وخت يې هم زموږ يوشمېر ربنتينو روڼ اندو مشرانو ته د سر په کاسه کې اوبه ورکړي دي او دتاريخ په تورو پاڼو کې شرمېدلي، نومونه ثبت شوي دي چې نن ورباندې خپل او پردي شرمېږي.

د مضرو احتياط کارو بازار په افغانستان غوندې ټولنه کې ځکه ګرم وي، چې د علم کچه په کې خورا ټيټه ده په کومه ټولنه کې چې د علم کچه ټيټه وي، نو هلته دا ښاغلي ښه په کې خوشاله وي، په کومه ټولنه کې چې د علم کچه لوړه وي، هلته دغه شان خلك ډېر ژر رسواکېږي او ډېر ژر له منځه ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مضراحتیاط یا د ډار ویروس په دې لسو کلنو کې خورا ډېرشوی، څه چې د ډېرو پښتنو چارواکو روح ته یې لاز موندلې ده، روح ته یې لار په دې مانا کوم پښتانه چارواکي چې په واک کې وي له مضر احتیاط نه کار اخیستل خو هغه له وړاندې نه په ځان فرض کړي وي، خو ځینې چار واکي چې له دندې ګوښه شوي وي او په واک کې نه وي، دوی بیا هم له مضراحتیاط نه په دې موخه کار اخلي چې که خدای یې بیا واك ته ورسوي، نو اوس مضراحتیاط ددوی په روح کې ځای موندلی دی او ربښتنیي زړورو پښتنو روڼ اندو ته دا یو لوی ګواښ دی، ځکه چې د مقابل لوري ترمنځ دوی ولاړ دي، نو پردې اساس چې له مقابل لوري سره نېغ په نېغه او لاس په لاس شو، نو تر هرڅه نه وړاندې باید دغه د مضراحتیاط کارو ډله له مخې نه په یو شکل نه په یو شکل لرې کړو.

څنګه کولی شو چې د مضراحتیاط کارو چارواکو مخه ونیسو؟

لومړی ورته د سوال ځولۍ غوړوم چې بس خدای(ج) ته وګوره دومره فساد یې وکړ چې هېواد مو په فساد کې لومړی مقام خپل کړ دومره څه دې غلاکړل چې د بچو او لمسو دې بس دی، نور باید په خپل کورکې کېنې انتظار دې وباسي ترڅو چې انتقالي عدالت منځته راځي او حساب ورسره کېږي، هو داسې نه ده دا دې له خیاله وباسي چې خلاص به شي ولا ورسره حساب ونه کړم او یادې سر له ننه قسم وکړي چې څه مې کړي دي، نور مې توبه ده بس له مضراحتیاط نه دې کار نه اخلي پرېږده چې هېواد مو ترقي وکړي ولسونه مو دعلم په ګاڼه سمبال شي او په خوښه ژوند وکړي.

خو فکر نه کوم ځکه چې دوی کومې مزې او کوم عیشونه په مضر احتیاط کې لیدلي په مرګ به یې هم ورنه وانه وړي، ځکه دوی چا پېژندل، له لومړي بن نه وړاندې دوی تاسې پېژندل او که مو پېژندل ، نو تاسې ته معلومه ده چې دوی څه لرل او څه یې کول او اوس څه کوي او څه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو ددې لپاره چې ددغو مضر احتیاط کار مو یوې څنډې ته کړې وي باید ولس ته ددوی کړنې ولس ته څرګندې کړو باید نور یې پر وړاندې چوپه خوله پاتې نه شو، نو باید ورسره حساب وکړو چې زما د قوم په نوم ناست یې زما قوم ته دې څه کړي دي، نور باید په هیڅ غونډه کې دوی ته د وینا حق څه چې د ناستې حق هم ورنه کړو په رسنیو کې ددې خلکو پر وړاندې باید کلکه مبارزه وشي اړیکې باید ورسره غوڅې شي او ځوانان یې باید پر وړاندې لاریونونه وکړي، ولسمشرته باید دا وښایي چې دا بې کفایته زموږ استازیتوب نه شي کولی موږ ته زموږ واقعي استازي په دنده وګماره که موږ ددوی پر وړاندې همداسې چوپه خوله پاتې شو، نو پایلې به یې له دې نه نورې هم خرابې وي.

او هغه واقعي مشران چې تل یې زموږ لپاره مبارزه کړې او تل د خپل ولس او د لوی افغانستان هیله لري او خپل خوږ ژوند یې د خپل هېواد او ولس په خدمت کې تېروي باید ډېر ونازول شي او ډېره مینه ورکړل شي زه په ډاډ سره ویلی شم چې نننۍ ځوانان به یې خپل سرونه په پښو وشیندي ډاډه دې اوسي.

په جهان د ننګیالو وي دا دوه کاره
یا به وخوري ککرۍ یا بـه کامران شي

دلوی ازاد او خپلواك افغانستان په هیله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثناءالله تسل

پښتانه او ګاونډيان

(له ګواښه ډکه ماضي او روښانه راتلونکی)

سریزه:

پښتنې سيمې سويلي اسيا، منځنۍ اسيا د منځني ختيځ او بيا له نړۍ سره تړي. او په دغه سيمه کې ثبات او پرمختګ د ګاونډيو هيوادونو په ثبات او پرمختګ پورې تړلی دی او بالعکس په پښتنو سيمو کې شخړې او ستونزې په سيمه او نړۍ اغيز لري، ځکه دغه سيمه د ځانګړي جيو پوليټيک او جيو ايکانوميک ارزښت څخه برخمنه ده. خو دغه سېمه له ډير پخوا راهيسې د ګاونډيانو او د سميې هيوادونو ترمنځ د منفي سياليو ډګر و. ګاونډيو هيوادونو د دغه سيمې اوسيدونکې پښتانه دومره وځپل او دغه سيمه يې دومره نا ارامه کړه، چې په پښتون کور کې د بل اور لوګيو د دوی سترګې هم ورترخې کړې اوس وارخطا دي چې څه وکړي.

په پښتنو سيمه کې د جګړې نامعلوم تداوم او د بهرنيو ځواکونو وتل د دغه سيمې د ارزښت او پايښت په اړه انديښنې راپورته کړي، او حتی ګاونډيان او د سېمې يو شمير هيوادونه د خپل شتون په اړه په ويره کې اچولي. پاکستان چې په پښتنې سېمه کې د نا امنيو رامنځ ته کوونکی بلل کيږي داسې انديښنې دي چې له امله يې اوس د همدې هيواد شتوان له ګواښ سره مخامخ دی.

په لنډ تير کې د پښتنو د سيمې د نا امنيو ښکاره لوبغاړي القاعده، طالبان، حزب اسلامي او نورې ډلې دي خو د پردې تر شا د دغه جنګياليو تر شا يو شمير ګاونډيو هيوادونو ترڅنګ نړيوال زبر ځواکونه هم شته دی. زه هڅه

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم چې په دې مقاله کې یواځې د هغو ګاونډیو او د سیمې هیوادونو پر پالیسۍ وغږیږم چې د افغانستان او پښتنو پر وړاندې یې لري چې مهم یې پاکستان او هندوستان دي.

پښتانه او ګاونډیان:

د ګاونډیو سره د پښتنو ستونزه دانه ده چې پښتانه سوله غواړي او ګاونډیان د سولې مخالف دي. ستونزه داده چې ګاونډیان په پښتنې سیمه کې د خپلو ګټو او پر خپلو شرایطو برابر سوله غواړي. د ګاونډیانو د ګټو نه همغږي د دې لامل شوی چې پښتنې سیمې ناامنه شي او د پرمختګ له ټولو امکاناتو بې برخې پاتې شي دلته ترهګرۍ وده کړې او ګاونډیان ، سیمه او نړۍ ته ګواښونه رامنځ ته کوي.

اوس نو د پښتنو ستونزه یواځې دې قوم پورې نه ده تړلې هغه څه چې پښتون قوم ترینه نن ځوریږي د سیمې هیوادونه او ګاونډیان به هم و ګواښي او همدا لامل دی چې اوس د افغانستان په اړه او په ځانګړې توګه د پښتنو سیمو په اړه د د غه هیوادونو په پالیسیو کې نرمښت راغلی.

بل لامل د ګاونډي او سیمې هیوادونو په پالیسیو کې بدلونونه په سیمه کې اقتصادي پرمختګونه دي. په نننۍ نړۍ کې سهیلي اسیا د نړۍ په هغو سیمو کې شمیرل کیږي چې اقتصاد یي په چټکۍ سره د پرمختګ په حال کې دی او د منځنۍ اسیا انرژۍ ته اړتیالري او دغه اړتیایي پرته د یو باثباته افغانستان نشې پوره کیدلای نو اړ دي چې په افغانستان کې دسولې لپاره سره ګډې هلې ځلې وکړي.

اوس به راشم د پښتنو په اړه د ګاونډیو هیوادونو په دریځونو او پالیسیو به لږه رڼا واچوم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکستان:

وایي که ګاونډی درسره همکار و نو بیا ترینه ښه دوست او ملګری نشته، که ګاونډی دي دوښمن شو نو بیا ترینه خطرناک ترین دوښمن نشته. (ویل کیږي چې ان عقیده بدلولی شې خو د ګاونډي بدلول نا شوني دي) پاکستان د خپلواکۍ له لومړۍ ورځې پښتنو سره ظلم پیل کړو، دغه هیواد په ۱۹۴۷ز کال پاکستان سره د پښتونستان د یوځای کیدو یانه کیدو په پلمه غیر منطقي ریفرنډم وکړو چې پښتنو ته یې دوه خوښې مخ ته ایښې وې چې پاکستان سره یوځای کیدل او یا هندوستان سره، که څه هم هغه وخت پښتنو دغه ریفرنډم غیر منصفانه وبللو او ورانديز یې کولو چې باید خپلواکه پاتې کیدل ماده دې هم په کې اضافه شي خو د هند د ګانګریس او پاکستان لخوا یې وړانديز ونه منل شو.

پاکستان پر دې بسنه ونه کړه او هڅه یې پیل کړه چې پښتون نیشنلیزم مخنیوی وکړي، دوي په قبایلي سیمو کې د ایف سي ار او پولیټکل ایجنټ قانون همداسي حاکم وساتلو او له دې لارې یې د پولې دواړو غاړو ته د نشنلزم نظریه له منځه یوړله او پرځای یې پر یوه داسې نظریه کار وکړ ، چې په لنډمهال کې د دوي ګټې ونه ګواښي. پاکستان په سیمه کې د پښتون نیشنلزم د ځان د بقاء لپاره سترګواښ ګڼې ، ځکه یې د پلې کیدو مخه هم نیولې.

پاکستان همدارنګه نړۍ او سیمې ته پښتانه ترهګر معرفي کړل او د سېمې هیوادونو ته یې دا نظریه هم ورکړه چې پښتانه ګواکې د پاکستان د لاس اله ده. مشرف په رسنیو کې د پښتنو د حق څخه دفاع چغې د دې په خاطر ووهلې چې هندوستان فکر وکړي چې پښتانه د پاکستان د ګټو ساتونکې دي.

په پښتنو سیمه کې د پاکستان پراخه نفوذ دې ته هم زمینه برابره کړه چې پښتانه هم په نړیواله کچه او هم په سیمه ییزه کچه له خپلو ګاونډیانو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراتيژيک ملګرو څخه لرې وساتي. هندوستان او روسيه پښتنو باندې شک کوي چې د پاکستان وفادار ځواک دی. پاکستان همدارنګه هڅه وکړله چې د پښتنو سيمه د مخدره موادو د کرکيلې په مرکز بدله کړي. مخدره مواد چې په زرهاو پښتانه يې معتاد دي هم د پښتنو لپاره يو ګواښ رامنځ ته کړې دی. دوی د تداوی لپاره هم مخدره مواد کاروي او داچې په دې سيمه کې بې کارې ده د دې شونتيا زياته ده چې ځوانان زياتره په مخدره موادو معتاد شي.

څومره چې د سيمې هيوادونه په افغانستان کې د طالبانو او بنسټپالو له حکومت د راتلو څخه په ويره کې دی هومره پاکستان په افغانستان او پښتنو سيمه کې د ثبات او پرمختلو او قوي حکومت څخه په ويره کې دی..

داچې اوس په سيمه کې نوي بدلونونو او پرمختګونو د سيمې پر حالاتو اغيز کړی دی، د کارپوهانو په اند پاکستان به هم هڅه وکړي چې د دغه حالاتو سره ځان اعيار کړي او پښتنو پر وړاندې له مستقيمې جګړې لاس واخلي. دوي وايي چې که څه هم دابه ستونزمنه وي چې پاکستان دې د دغه قوم او سيمې په اړه په خپلو پاليسيو کې بنسټيز بدلون راولي خو داسې هيلې شته چې د پاکستان او پښتنو ترمنځ به اړيکې د پخوا په پرتله ښې شي او دغه اړيکې به کله سړې وي او کله تودې.

هندوستان:

پښتنو سره د هندوستان اړيکې ډېر اوږد تاريخ لري، دواړه هيوادونو ولسونه او حکومتونه يو بل ته متقابل احترام لري، او کله کله دغه اړيکې د پښتنو او پاکستان د خرابو اړيکو له امله ډيرې تودې شي. که څه هم د هندوستان اړيکې د پښتنو سره د طالبانو په دوره کې سړې شوې وي او دشمال ټلوالې سره اړيکې تودې شوې وې. خو له ۲۰۰۱ز کال راوروسته هندوستان هڅه کوي چې د پښتنو سره اړيکې ښې کړي او په دې وروستيو کې يې هڅې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیـل کـړي چـې هغـه تـور داغ او د پښـتنو هغـه ګیلـه چـې هنـد پـر افغانسـتان د شـوروي یـرغـل ملاتـړ ترخنـګ د شـمال ټلـوالې ملاتـړ کـړی دی لـرې کـړي. هندوسـتان پښـتنو سـیمو تـه پاملرنـه زیاتـه شـوې ده او هلتـه یـې د بیـارغونې پرژوې پیل کړې دي او همدارنګه خپلو ډیپلوماټانو ته د پښتو ژبې زده کړه هم پیل کړې ده.

ولې هندوستان لپاره پښتانه مهم دي؟

پښتنې سیمې د هندوستان لپاره هم په اقتصادي او هم په امنیتي پلوه ډیر اهمیت لري. ځکه هندوستان له دغه سیمې او پښتنو څخه په څو برخو کې ویره لري، لومړی هندوستان فکر کوي چې دغه سیمه د پاکستان لخوا هندوستان ته د حایل سیمې په توګه بدله شوې ده. بل داچې په کشمیر جګړه کې ښکیلې جهادي ډلې هم د پښتنو په سیمو کې دي. دریم دا چې په کارګل او نورو جګړو کې پښتانه د پاکستان پوځ سره اوږه اوږده جګړه کوي. څلورم داچې هندوستان ویره لري چې دغه قوم بې تعلیمه پاتې کیدل په لنډاو اوږد مهال کې په سیمه کې د هندوستان ګټې ګواښلی شي.

همدا لامل دې چې په هندوستان کې پالیسي جوړونکي د پښتنو سره د اړیکو په خاطر په دوه نظریو ویشل شوي ، د لومړي نظر خاوندان فکر کوي چې د شوروې پرضد جګړې پښتانه د تشدد څخه ډک کلتور ته اړولي دی چې د دوی بیرته راګرځول ډیر ګران کار دی، دوی فکر کوي چې القاعده او پاکستاني پوځ لخوا د پښتنو په سیمو کې د مذهبي ډلو روزل او پردوی اغیز به هندوستان ته ګرانه کړي چې دغه قوم سره کومه معامله وکړي. دوی وایي چې دغه قوم سره زموږ د پولې نه درلودل بل لامل دی چې باید نور په دې وخت ضایع نشي چې موږ پښتنو په اړه د تیر شان فکر وکړو.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهم نظر خاوندان وايي چې هندوستان بايد د خپل امنيت د خوندي کيدلو او اقتصادي پرمختـك پـه خـاطر پـه دغـه سـيمه کـې پانګـه اچونـه وکـړي او همدارنګـه القاعـده او پاکسـتان پـرې نـږدي چـې دغـه سـيمه دې د دوي پرضـد وکاروي. دوی وايي داهغه قوم دی چې بايد لاس ورکړل شي او ملاتړ يي وشي. دوي همدارنګه فکر کوي چې پر پاکستان د فشـار پـه توګـه د پښـتنو ملاتـړ د هندوستان لپاره اړين دی.

بل داچې پښتنو سره د هندوستان اړيکې ډيرې جيـو سـتراتيژيکې دي، کـه موږ په دې وروستيو کې هندوستان او پاکستان ترمنځ د پولې پر سر نښـتې تـه پام وکړو دا راپه ګوته کوي چې دغه دواړه هيوادونه لااوس هم د يو بل سره ښې اړيکو درلودلو ته تمايل نه لري. هندوستان تور لګوي چې پاکستان دا هرڅـه د دې لپاره کوي چې په هندوستان کې راتلونکې ټاکنې تر اغيز لاندې راولي. خو هندوستان هم فکر کوي چې پاکستان بايـد پـه لويـديځ پولـه کـې د افغانسـتان سره بوخت وساتي.

. خو د پښتنو او هندوستان ترمنځ دغه اړيکې به هله له ګواښ سره مـخ شـي چـې پښـتانه د پاکسـتان سـره د ډيورنـډ کرښـې موضـوع راپورتـه کـړي او هندوستان دريځ روښانه شي. د يادولو ده چې هندوستان د ډيورنډ پرکرښـه د پاکستان سره ورته دريځ لري او لامـل يـي چـين سـره پـر پولـه د هندوسـتان ورتـه ستونزه ده چې هند يي دعوا لري.

که څه هم هندوستان د ډيورنډ کرښې په اړه د پاکستان او افغانستان شخړه کې دريځ څرګند نه دی خو يو شمير لاملونه لري: يو داچې هندوستان فکر کوي چـې د ډيورنـډ کرښـې پـه اړه د دريـځ څرګنـدول بـه کيـدای شـي د پـولې هـاخوا پښتانه چې تر نن ورځې يی دريځ د پاکستان سره موافق دی لـه ځـان څخـه خفـه کړي. هندوستان هڅه کوي چې پر دغه پوله د دپښتنو او يا د پاکستان او افغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوځ ترمنځ نښته رامنځ ته نه شي. ځکه په هغه حال کې بیا دوی اړ دي چې خپل دریځ څرګند کړي.

همداسې په ګوشته کې د پاکستاني او افغان ځواکونو د جګړې وروسته له هندوستان څخه د ولسمشر کرزي د وسلو د مرستې غوښتنه په دې خاطر له هندوستان لخوا په لومړیو کې رد شوه چې دوی فکر کولو چې د کرزی حکومت د پښتنو نمایندګي نه کوی او په داسې وخت کې د کرزي د حکومت ملاتړ چې اکثره مهمې څوکۍ د شمال ټلوالې په ولکه کې دي چې یو ځل بیا به د هندوستان پروړاندې دپښتنو کرکه زیاته کړي.

هندوستان د پښتنو سره د پولې د نه درلودلو له امله هومره نفوذ چې پاکستان پیداکړې دوی نه دی پیداکړی. نو ځکه خو دوی باید د پښتنو سره د اړیکو جوړولو او دلته د نفوذ پیداکولو په وخت کې باید دوه ځله فکر وکړي. یو داچې څنګه به وکولای شي چې دغه نفوذ پیداکړي او څنګه یې ه وساتي.

پښتانه او د ګاونډیانو له خوا د فدرالیزم هڅه:

په دې وروستیو کې یو شمیر ګاونډیو هیوادونو د خپلو افغاني لاسپوڅو له لارې هڅې شروع کړي چې د افغانستان نظام فدرالي کړي. چې دا هم د پښتنو لپاره او هم د افغانستان لپاره خطرناکې پایلې لري. که په افغانستان کې نظام فدرالي شي نو افغانستان به په قومونو وویشل شي او همدارنګه به پښتانه چې خپل منځې او بهرني ستونزې یې ډیرې دي وروسته پاتې شي.د شمال اوسیدونکي کولای شي چې د ګاونډیانو او نړیوالو سره معاملې وکړي او خپلې سیمې ته د اقتصادي او سیاسي پلوه پرمختګ ورکړي. که چیرې فدرالي نظام راشي نو پښتانه چې لااوس هم قبیلوي فکر لري په خپل منځو کې د واک پر سر سیالیو کې به بوخت شي هره قبیله به هڅه وکړي چې واک راخپل کړي ګاونډیان به هم یوه قبیله د بلې قبیلې پرضد وکاروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې سره به ایران او پاکستان دوه ګټې وکړي یو خو به په افغانستان کې خپل نفوذ وساتي او بل داچې پښتنې سیمې به همداسې وروسته پاتې وي.

روښانه راتلونکې:

لکه څرنګه مو چې مخکې یادونه وکړه اوس د پښتنو سیمې امنیت یواځې پښتنو ته ګواښ نه دی او یواځې پښتانه په اقتصادي او منیتې ډګر کې له ګواښ سره نه دي مخ بلکې زموږ ګاونډیان هم د اقتصادي ستونزو سره لاس او ګریوان دي. او زموږ د ګاونډیانو امنیتي اندیښنې هله کمیږی چې پښتنې سیمې امن کې وي او اقتصاد یې هله وده کوي چې دغه سیمه د پول په توګه وکاروي.

څکه د کارپوهانو په اند په پښتنو سیمه کې د ګاونډیو او سیمې هیوادونو د ګټو د ټکر له امله دغه سیمه د دوی ترمنځ د منفي رقابت پر میدان بدله شوې او دا اور به تر هغې دوام کوي چې د ګاونډیو او سیمې هیوادونو د ګټو ټکر راکم شي. خو په سیمه کې وروستیو پرمختګونو په ډاګه کړه چې د سیمې هیوادونه لکه هندوستان،چین، روسیه او د منځنۍ اسیا یو شمیر هیوادونه هڅه کوي چې د افغانستان په سر ګټې سره شریکې کړي او سوله ییزې سیالۍ له لارې خپلې ګټې ترلاسه کړي.

داچې څه شي د دې لامل شو چې د سیمې هیوادونه او ګاونډیان نور سوله غواړي په لاندې ټکو کې به پرې رڼا واچوو:

اقتصادي پرمختګونه او انرژۍ ته اړتیا:

افغانستان او سیمې ته د امریکا د راتګ هدف د ترهګرو د ځپلو ترځنګ د وریښمو پخوانۍ تاریخي لار راژوندي کول دي. دوی عملا هڅې پیل کړي. داچې اوس د سیمې اقتصاد د پرمختګ په حال کې دی نو د نړۍ او د سیمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیوادونو ته د پښتنو سیمه نوره هم مهمه شوه او حالات داسې ښکاري چې په سیمه کې روغه او سوله ییزه سیالي پیل شي. چې ښه بیلګه یې د هندوستان او چین د افغانستان پر سر ناسته وه په کومه کې چې دواړو هیوادونو په افغانستان کې خپله اقتصادي تګلاره له یو بل سره شریکه کړه او د افغانستان په امنیت یې د لومړي ځل لپاره خبرې وکړې. اوس داسې هڅې رواني دي چې په سیمه کې د ګټو انډول رامنځ ته شي خو لاهم خنډونه شته. پاکستان چې د پښتنو په سیمه کې د ناامنیو اصلي لامل ګڼل کیږي لایې هم خپله ستراتیژي د دغه سیمې په اړه نه ده بدله کړې. خو پاکستان مجبور دی ځکه په سیمه کې اقتصادي سیالۍ په اوج کې روانه ده د بنګله دیش او سري لانکا اقتصاد هم د پرمختګ په حال کې دی او په سیمه کې یواځنی هیواد دی چې اقتصاد یې له رکود سره مخ دی او د راتلونکې لپاره یې هیلې هم کمې دي هغه پاکستان دی. که چیرې پاکستان په همدا پالیسیو تاکید کوي نو ډیر زر دی چې سهیلي اسیا کې بنګله دیش، سري لانکا او دهندوستان میانمر ترمنځ یو اقتصادي بلاک رامنځ ته شي چې مشري به یې یواځې هندوستان وکړي.

هندوستان هڅه کوي چې د ویزې په اړه بندیز اسانه کړي، په سیمه کې ورته هڅې د سیمې د هوساینې زیرې ورکوي پښتانه چې د دې سیمې اوسیدونکي دی ، که په لوی لاس له پامه ونه غورځول شي نو هیله ده چې له دې کاروان سره به د ارامۍ او هوساینې ساه واخلي.

د وریښمو لار په راژوندي کولو سره به چې پښتني سیمې په کې مهم رول لري د سیمې د اوسیدونکو اقتصاد وده وکړي او دغه سیمه به د نړۍ سره وتړل شي چې د ترهګرۍ پرضد جګړه کې به هم اغیزمن ثابته شي. پاکستان چې د اقتصادي ستونزو سره مخ دی بیاهم نه پریږدي چې پښتني سیمې دې د اقتصاد له پلوه پرځان بسیا شي او د ایران سره په ګډه هڅه کوي چې ټولې اقتصادي پروژې د ایران له لارې نړۍ سره وصل کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داچې سیمه د اقتصاد له پلوه سره تړل کیږي نو پښتانه کولای شي چې د دغه فرصت څخه استفاده وکړي او خپلې شکیدلې اړیکې د سیمې له پیاوړو هیوادونو لکه چین، روسیه او هندوستان سره ورغوي. چین اوس د پخوا په پرتله د پښتنو سره د اړیکو د جوړولو هڅې پیل کړي دي.

روسیه:

روسیه هم د پوټین په دې دوره کې هڅه کوي چې افغانستان او په ځانګړې ډول د پښتنو سره اړیکې راسمې کړې او هڅې یې پیل کړي دي چې په دغه سیمه کې دې ترهګر وځپل شي. دوی د پښتنو سیمې په اړه دوه اندیښنې لري یو په دغه سیمه کې ناامني مستقیم او یا غیر مستقیم د روسې او منځنۍ اسیا د یو شمیر هیوادونو پر امنیت هم بد اغیز کوي. دوهم داچې روسیه هڅه کوي چې په سیمه کې د اقتصادي ودې د پرمختګ لپاره کار وکړي.

پایله:

دا چې په سیمه د چټک پرمختګ په حال کې ده هر څوک د دې سیمې په جغرافیه کې دخپل شتون د ثابتیدو او پایښت هڅې کوي په یو نه یو لار د خپلو ولسونو لپاره د هوسایني او ارامۍ خوبونه ویني ، دوی اوس درک کړې چې ډیر کرته ډیرې کتې یوازې د زور له لارې لاس ته نه راځي اوسنۍ نړۍ د تفاهم او درک ده ، هرڅوک خپلې ګټې سنجوي او پر بنسټ یې خپل راتلونکی بنا کوي ، پښتانه هم باید د یو ویښ او باشعوره قوم په توګه له دې کاروان پاتې نه شي په سیمه کې له شته فرصتونو د ځان په ګټه کار واخلي ، ځکه چې تاریخ په خپل سره حرکت نه کوي ، جغرفیا ، ولسونه او ویښ قومونه دي چې د تاریخ زریني پاڼې جوړوي، نو ځکه خو پښتانه هم باید له شته فرصتونو سالمه ګټه پورته کړي او نور د نورو دګټو لپاره قرباني نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمدآصف ننګ

مذهبي افراطیت او پښتانه

د صدیو او پېړیو خبره ده، ان خبره له هغه ځای ده له کوم وخت او کومې ورځې چې پښتانه خدای پاك خلق کړي دي، تشدد، تېنګار، سرټمبګي، احساساتي غبرګونونه، سیالي او تربګینۍ، سختیو ته مټ ورکول، فداکاري، ایثار، غیرت، ننګ، زړورتوب، سرتېري، عزتمندي، سرښندنه، مېلمه پالنه، زغم، ګذشت، یومختوب، قاطعیت او له بلاګانو سره د ګډ ژوند دوام او... دا هغه مقبوح او محمود صفات دي چې تر ډېره حده د پښتنو په ذات کې یې په کثرت سره موندلی شو.

دا مې د بحث عمده ټکي نه دي، دا مې هسې یوه سلسله هغه صفاتو او اوصافو ته اشاره وه چې په حقیقت کې مې د خپل مطلب ((مذهبي افراطیت)) تل ته رسوي او د بحث مفاهیم راته اسانه کېږي. مذهبي افراطیت د پښتنو خپل مال نه دی، نه په تاریخي لحاظ او نه هم په فرهنګي لحاظ، بلکې دا په ټوله کې د بدو تاریخي حوادثو او بیا د اوسني وضعیت عامل د همدې وروستۍ لسیزو د واقعاتو او پېښو یوه مجبوره او قهري زېږنده ده، چې تفاصیلو ته یې وروسته راځم.

افراط هغه صفت دی چې له یوه ځانګړي خصلت څخه نه، بلکې له ګڼو خصایصو څخه نشات اخلي، افراط ((له معین حد څخه زیادت)) ته وایي شرعاً له ((حق یا له حقیقي منضبطه حدودو څخه تېري او تجاوز)) ته وایي، له

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ټاکل شوي معقول حد څخه زيات څه کول، چې د هماغه شي معقوليت ورسره خرابېږي، ديته افراط يا زياده روي وايي.

دا د افراط اسانه تعريف و، اما کله چې خبره د مذهبي افراطيت کوو، بيا نو ضرور د ځينو هغو مفاهيمو بحث رامخې ته کيږي، کوم چې له شرعي احکامو څخه په عدول او زياتي پورې اړه لري.

د افراط عکس تفريط دی، يعني تر حد کم څه کول، هغه څه چې مطلوب دي تر مطلوب حد يې په کم انداز ترسره کول. د اسلام په مقدس دين کې افراط او تفريط دواړه نامطلوبه دي. اسلام مستقيم حد غواړي، پوره، بشپړ، معقول حد، منطقي حد، حکيمانه حد او هغه حد چې شريعت ټاکلی، هغه حد چې په شريعت کې له مسلمان غوښتل شوی، په هغه کې افراط او تفريط نه دی پکار.

کوښښ کوم، چې تر اخره پورې په ساده وينا خپل مبحث ارايه کړم، نه غواړم لغاتونه خرخ کړم، غواړم په ساده پښتو له خپلو هغو پښتنو سره د زړه غوټه خلاصه کړم، کوم چې پوهول يې ماته يوه وجيبه ښکاري.

خپل بحث له صديو او پېړيو نه، بلکې د همدې وروستيو څو لسيزو له حوادثو، انقلابونو، مبارزو، مجاهدتونو او قربانيو يې پيلوم، بيا په خاصه توگه له هغه دور څخه له کومه چې پدې ځانگړې جغرافيا کې (په پښتون ميشته سياسي جغرافيا)، له انگريزي استعمار، روسي ښکيلاک او د نن زماني له روان کړکېچ سره اړه لري.

په دې (۵۵) مليوني جغرافيا کی (لر او بر پښتانه کې) له څو نړيوالو او محلي مسلسلو ښکيلاکونو سره تر ډېره حده پښتانه او بيا په ټوله کې افغانان مواجه ول، اما پدې کې شك نشته چې تر ټولو لوړه او ډېره بيه، غټه صدمه او ستره قرباني پښتنو ورکړې، يو دليل يې د استبداد او ښکيلاك په لاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

استوګني جغرافيايي مجبوريت او قهريت و او بل يې د سياسي خرد او شعور ناکاواکي وه.

البته د ښکيلاک او استبداد په وړاندې وطني مبارزې، اسلامي احساسات او وطني شهامتونه هغه ارزښتونه دي چې موږ پرون هم پرې وياړېدو او نن هم او بل هرکله به پرې وياړو، خو لطفاً هغه څه چې په افراطيت پورې اړه لري، هغه دي له دغو ارزښتونو سره نه تړل کيږي او نه پرې معتقد يم!!

له ښکېلاک سره مبارزې او له وطن او نواميسو نه دفاع هميشه محترمه ده او وي به، خو د سياسي شعور مشکل په دې ټولو دورو او پدې ټولو مرحلو کې موجود و، کېدی شوای دغو سرښندنو او قربانيو دومره لوړ قيمت نه وايي غوښتی کوم چې موږ ورکړی، کيدای شوای د دومره سرښندنو او قربانيو ثمره او نتيجه په مراتبو ښه او بهتره وايی کومه چې له دې سرښندنو، برياوو او قربانيو وروسته تر لاسه شوي.

که خبره د واقعي وياړونو او مسلمو ارزښتونو کېږي، نو حتمي او واجبي به له تاريخ څخه د عبرتونو او درسونو خبره هم کېږي، هسې چتې د شملې ول لوړول او د يو بل پر سينه د ګلانو په ټومبلو کيسه نه جوړېږي، کيسه هغه وخت جوړېږي، چې زموږ د سرنوشت او برخليك خبره پکې جوړه شوي وي، دلته زه قصداً غواړم په وياړونو کم او پر ناکاميابه نتايجو ډېر تم شم، کوم چې له ماضي څخه تر نن او آن تر سبا پورې زما و ولس په بدبختيو او بد سرنوشت کې نقش لري، دا خپل حق او د ولس حق بولم چې بايد په نتايجو يې اګاه کړو او هغه څه چې ناسم شوي، هغه بيا تکرار نشي.

که د تير شوي پرون پر کړنو او نتايجو يې نن بحث کوو او پر دې اعتراف کوو چې د پرون تر کړنو او نتايجو بهتره او معقوله کړنې ترسره کېدی شوای او بهتره او ارزښتناکه او ډېر پايداره نتايج لاسته راتلای شوای نو بيا خو که

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تېر شوي پرون افسوس ځای نه نيسي، نو بايد او لازماً خو د نن کردار او د نن په دريځونو لږ ماتل او احتياط وکړو. که پرون تير شوی خو تير شوی، اما له ماضي څخه زده کړه حتمي ده او که څوك له ماضي څخه زده کړه نشي کولی، هغوی د قرآن کريم په تعبير د هغو ژوو په شان دي چې ماغزه لري خو تعقل او تدبر پرې نشي کولی، سترګې لري خو بينايي نشي پرې کولی، غوږونه لري خو اوريدل نشي پرې کولی، واقعاً دوی د حيواناتو په شان دي، بلکې تر هغوی هم بدتر او غافل دي. ((لهم قلوب لا يفقهون بها ولهم أعين لا يبصرون بها ولهم آذان لا يسمعون بها أولئك كالأنعام بل هم أضل أولئك هم الغافلون))

يعني انسان ته چې خدای پاك عقل، سترګې، غوږونه او ژبه ورکړې دا هر يو يې د يو ماموريت او د يو مثمره خلاقيت او عمل لپاره ورکړي، له عقل څخه که سياسي شعور او د سياسي معقوليت استفاده نه وي نو معقول نتايج به څنګه ترينه په لاس راځي؟ البته که چېري د سياسي شعور نتايج په يوې ټولنې او يو ملت پورې اړه ولري او سم استعمال نشي، بيا خو د دنيوي بدبختيو تر څنګ اخروي ځواب هم غوښتل کېږي.

جغرافيايي مجبوريتونه، ښکيلاکګري، نړيوالې لوبې او پښتانه:

د دې ترڅنګ چې په نننۍ پښتنې جغرافيا کې د مذهبي افراطيت مظاهر موجود دي، خو د دې افراطيت عوامل او اسباب څه دي، د دې خبرې وضاحت هم لازم دی، افراطيت يو معلول دی، عامل نه دی، عامل يې نورې ناخوالې دي، په يو انسان چې ناخوالې، ابتلاګانې او سختۍ راشي، نو بې حوصلې شي. حتی ډېر کله اقتصادي ناخوالې، فقر او غربت د دې سبب کيږي، چې اجتماعي ژوند او آن کورنۍ ژوند ورسره ګډوډ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانانو په مجموع کې او بیا په خاصه توګه پښتنو، د خپل جغرافیایي موقعیت او مجبوریت له کبله، له لیري څخه د راغلیو مستبدینو، د استبداد او استیلا طلبه امپراطوریو او استعمار ښکېلاکګرو ځواکونو څپېړې خوړلې دي، چې هرځل یې د دې هیواد پر وګړو بدې اغیزې پرېښې، له ډېرو تاریخي مثالونو تیرېږو یوه دوه داسې مثالونه مخې ته ږدم چې زموږ د سترګو په وړاندې تیر شوي، مثلاً د سپتمبر د یوولسمې پېښې په تړاو چې امریکا د القاعده په خلاف کوم دریځ غوره کړ، تر ډېره حده یې د هیواد په معینه جغرافیا کې یو سلسله له افراط ډک اعمال ترسره کړل، د تروریزم په پلمه یې د سمیه ییزو ملکي خلکو له نیولو، توهینولو شروع تر بندي کولو، د کورونو تلاشي، هغوی ته د غلیم په سترګه کتل، پر ولسي وګړو بمبارد او... له دېنه علاوه ډېر داسې دریځونه ونیول چې اکثراً همدا دریځونه او ناسنجیده یوجانبه کړنې د نن ورځې د اوږد خشونت او تشدد د زیږدنې او دوام سبب شوي.

پوهېږو چې بې شمېره ډېر مسایل او واقعات په نژدې او لیرې تاریخ کې پېښ شوي چې د ټولو بیان یې سخت کار دی اما پرته له شک چې په پښتنو کې د افراطیت او بیا په دې وروستي لسیزه کې د مذهبي افراطیت عمده لاملونه، د پښتنو خپل مال نه دی، دا د ناخوالو او د بهرنیو لاملونو زېږنده ده. خو تر ډېره حده د اوسنۍ رواني لسیزې د مذهبي افراطیت د تحرک عمده لامل د سیمې او ګاونډیو استخباراتو په لاس ترسره کېږي، دوی د همدې جغرافیا او نړیوالې بدفهمۍ نه په استفادې سره د پښتنو له دردونو استفاده کوي او له هغوی څخه د یوې نامطلوبې جګړې په چلولو کې د سون د موادو په توګه کار اخلي.

د اسلام مقدس دین، عندي تعبیرونه، ناسم تفسیرونه او د پښتنو راتلونکې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لنډ تعبیر او په زغرده ویلی شو، چې د اسلام د سپېڅلي دین احکام، د اسلام د مقدس دین ارشادات، اوامر او نواهي یې د بشریت د دنیوي او اخروي خیر، فلاح، ګټې، بهبود او نیکمرغۍ لپاره دي. دا دین لوی رب العزت ذات د انسانانو د اخروي ژوند د تضمین لپاره یوائې نه دی رالېږلی، بلکې د دنیوي ژوند د نیکمرغه معمار او با سعادته بدلون لپاره هم رالېږلی، الله تعالی فرمایي ﴿هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ موږ تاسو خلق کړي یاست له ځمکې څخه ترڅو یې عمران کړئ، داسې عمران، هغه د خلکو په تعبیر، چې د نن زماني کمپیوټري عقل هم ورته حیران پاتې شي، یانې مکمل، سالم، انساني، مادي، معنوي او هر اړخیزه عمران، داسې عمران چې له فرهنګ نیولې، تر سیاسته، تر اقتصاد، تر دیانت، اجتماعیت او د ژوند تر ټولو اړخونو پورې یې غزون موجود او محسوس وي. ایا د دې ایت په مصداق، چې د انسان رسالت یې په ځمکه کې مشخص کړئ، تشدد، جګړې او کمکش ته کوم ځای پاتې کېږي؟!!

حتی که د جهاد مانا ته د دین د مقدسو احکامو په رڼا کې وکتل شي، زما په عقیده د قران په مقدسو احکامو کې جهاد، مقدس جنګ ته نه، بلکې مقدسې مبارزې او مقدس پیکار ته وایي چې ساحه یې تر جنګ ډېره پراخه او انساني ده. هغه څه چې اسلام ټینګار پرې کوي، د عدوان او تجاوز په وړاندې دفاع ده او دا دفاع تر هغه ساعت پورې تر کوم ساعت پورې چې عدوان او تجاوز منتفي شي. ﴿حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا﴾ او یا دا چې ﴿وَإِن جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾. که چېري د مصالحې او سولې لپاره غاړه کېښودل شي، نو باید تاسو هم ورته غاړه کېږدئ او پر خدای توکل وکړئ...

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دفاع او مبارزې کې توانمندي، استطاعت او د زمان قید ډېر مهم دی، که دا هرڅه مهیا او ممکن ول، بیا هم د معقولیت، خردمندۍ، ګټې او منافعو موضوع باید او لازماً په پام کې ونیول شي.

زماني قید ځکه مهم دی چې د قرآن کریم او متبرکه نبوي احادیثو کې داسې کوم یو مورد نه موندل کېږي، چې د جګړې، خشونت او تربګینو پر دوام تاکید وکړي، دا هم واضح ده چې په اسلام کې د استیلا او تیرۍ جګړې بېخي نشته، اما د افغانانو په کور کې جګړې پای نه لري، بس په جګړو پسې جګړې او چې له نورو سره خلاصې شي بیا یې په خپلو کې هم حساب نه خلاصېږي.

د تاریخ په اوږدو کې افغانانو ډېرې قربانۍ ورکړې دي، دا قربانۍ تر ډېره حده په مذهبي بنسټ ولاړې وي، بلکې غالباً په همدې بنیاد ترسره شوي هم دي، اما په پای کې نتیجه څه وه؟ کیدای شي ډېرو نورو ته یې ښه پریمانه ګټه اړولي وي، اما آیا معقوله ده چې تر دوه میلیون قربانیو (د روسانو په وړاندې) وروسته موږ نه د انقلاب برم وساته او نه مو د شعارونو تقدس!! او وطن ته چې څومره تاوان رسیدلی هغه خو هیڅ مه حسابه! دا هم د سوال وړ ده چې په پای کې اسلام او اسلامي امت ته څه منفعت په میراث پاتې ده!! آیا د یو ښه اسلامي نظام د جوړیدو او حاکمیت زمینه مساعده شوې؟ آیا داسې کوم نظام یې په نتیجه کې منځ ته راغی چې هغه دې د ولس لپاره ایډیال، نمونه او د سترګو تور وي؟ ښایي سوالونه ډېر وي، ښایي ځوابونه هم ډېر وي، خو که د منطق، عقل او خرد په سترګو محاسبه وشي، او لږ په سړه سینه له تاریخ درس واخلو او دغه تیر واقعات یې په درایت سره راوسپړو او له یوه یوه یې جاج واخلو حتماً دې نتیجې ته رسیږو چې پدې ټولو کې موږ له حکمت، تدبر او منفعت طلبۍ څخه کار ندی اخیستی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې وروستۍ لسيزې ثمره او لنډون:

په دې وروستۍ لسيزه کې هغه څه چې تر ډېره حده په مذهبي افراطيت پورې په تړاو د پښتنو په هکله د قضاوت وړ دي، هغه په جګړو کې د دوی مسلسل او مزمن ښکيل پاتې کېدل دي.

په جګړو کې د نورو افراطي کړنو ترڅنګ خبره آن د ځان پټاوولو ته هم رسيدلې! ښايي کومه ورځ داسې هم راشي چې د اسلام د مقدس دين د احکامو په رڼا کې، يعنې د سياسي او استخباراتي لوبو په غياب کې، رښتوني علما راپيدا شي او په دې هکله رښتونی قضاوت وکړي، چې داسې د مرګ کومې ته ورتلل، ملکي وګړو ته مرګ ژوبله رسول، د يوې ټولنې په وګړو کې د ويرې او وحشت خورول، مادي او معنوي تاوانونه اړول، او په دې توګه ځان جنت رسول، د کوم مذهب له احکامو څخه په استفادې ترسره شوي!؟

بله مسئله چې په دې وروستۍ لسيزه کې د تامل وړ ده، د جګړو منظم او مزمنه دوام ده چې تر ډېره حده د پښتنو په لويه جغرافيا کې ترسره کېږي! ولې په دې جغرافيا کې د افراطيت د ترويج په ځای نور انساني فعاليتونه مخ په زوال دي؟ د تعليم تعميم، اقتصادي ځواکمنتيا او پرمختګ، د مرفه او سوکاله ژوند لپاره د زمينو مساعدول، د فرهنګي فعاليتونو غوړېدا، اجتماعي استحکام، د امن او امان فضا رامينځته کول، د نسل سالم او سازنده تربيت، له نړيوالې ټولنې سره د مثبتو اړيکو ايجاد او... چېرته دي؟

تر څو به دغه لويه جغرافيا د نورو مغرضينو او په خاصه توګه د سيمه ييزو استخباراتو او مافياوو د لوبو ميدان وي؟ او تر څو به دغه عزتمن او وياړمن ولس صرف او صرف د اور، باروتو او تشدد په څپو کې تباه کېږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښايي يوه ورځ، د همدې وضعيت له دوام سره، د بې اعتبارۍ او تخلف سلسله په خاصه توګه په پښتنو کې دومره ژوره شوې وي، چې د نړيوال نفرت او انزجار ترڅنګ ډېر نور قامونه هم ونه غواړي چې له پښتنو سره ګاونډيتوب وکړي!! که خبره خداى مکړه داسې ځاى ته ورسېږي، نو لوى لاس به يکې د هغو مذهبي مرشدينو وي، چې د دين ناسم قرائتونه، زموږ ځوان ټبر ته ورښيي، دا ماته لويه ګناه ښکاري چې زموږ اهل نصيحت او اهل نظر په دې ټولو تيارو او باريکيو خاموشه پاتې کېږي. بيا خو زما په نظر هغه ځوک چې د بدې ورځې د ملامتي پړه ډېره پرې اوړې همدا موجوده او ژوندي منورين، علما او پوهان به وي، چې دوى پر هغو ترخو واقعيتونو او بدو عواقبو قام خبر نه کړ، چې بايد يې پرې خبر کړى واى.

غوښتل مې له دې لويې غميزې سره په تړاو، په جزئياتو او په ډېرو هغو کرکترونو بحث وکړم، کوم چې له مذهبي افراطيت سره تړاو لري، مثلاً هغه څه چې د پښتنو په کورني ژوند، اجتماعي ناخوالو، اقتصادي پسمانده ګى، له نړۍ او معاصرو مدنيتو سره غوځون او له سياسي نظام جوړونې سره د دوى مسلسل تحريم، په جګړيزو ماموريتونو کې يې دوامداره ښکيل پاتې کيدل او...پورې اړه لري، اما دا کيسه په يوې مقالې کې نه ځايږي، ځکه نو د موضوع په عمومي تحليل اکتفا کوم او پر دې موضوع د نورو مباحثو او دقيقو توضيحاتو لپاره د نورو ليکوالانو او نقادانو ليدلوري ته په تمه، خپله خبره ختموم، ښايي يوه عمده برخه د دې بحث د ځينو لخوا ښه تفسير نشي، اما باور لرم چې په پاى کې به د يوه خردمنده تفکر او تدبر زمينه حتماً پرانيزي، چې هغه به د ولس او په خاصه توګه د همدې جنګي جغرافيا په خير تمامېږي. خداى پاک دې افغانستان سرلوړى او د قامونو ترمينځ دې ملي وحدت دايم او قايم لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثناالله خان یوسفزي وینا

ډېرو درنو د قدر وړ او قدرمنو وروڼو او خویندو ستاسو په خدمت کې ډېر ډېر سلامونه او مننه.

د پښتون بده ورځ او ورځخه د ژغورنې لارې پیدا کول، داسې موضوع ده چې د هر پښتون د زړه په ژورو او د ذهن په ورخونو کې یې ځای نیولی او د هر حساسه انسان لړمون ورځخه لوخړه دی.

دا موضوع د څېړلو څخه مخکې باید خبر شو، چې ایا دلته راټول شوي دا درانه خلك که کوم نظر ته هم ورسېدل ایا دا به د هغه خلکو په پرېکړو او فکر باندې اغېزه وکړي شي، څوك چې د قضا او قدر فعلي واکداران دي؟ زه په دې برخه کې تامل لرم. خو بیا هم د ښاغلي یون صیب ابتکار ته ښه راغلاست وایم. د ډاکتر اقبال خبره:

ایك بلبل هی که هی محوه ترنم اب تك

اسی سینی می هی نغمو کا تلاطم اب تك

د موضوع ارزښت او ستاسو په شان درنو خلکو د لیدنې لېوالتیا کابل ته راورسولم.

خو د چا خبره:

اسمان بار امانت نه تو انست کشید

قرعه فال به نام این دیوانه زدند

په دې موضوع باندې چې څوك غږېږي، نو ماته د بادشاه خان د یوه ولسي غونډه را په یاده شي. په دې غونډه کې د پښتنو په بده ورځ او د خلاصون په چارو خبره کېده، دغسې خان مایك ته راغی او د خلکو څخه یې وپوښتل چې ایا تاسو ته د پښتنو د بدبختۍ مسول څو غټ دښمنان په ګوته کړم، خلکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل په خوله دې ګوړې شکرې. دغه څه خو موږ غواړو دغه دښمنان راوښایه چې ځان ورڅخه خلاص کړو.
غني خان ورته وویل، چې یو خو د پاکستان مشر ایوب خان دی، دویم یې غفارخان دی او دریيم د کابل ظاهر خان. بادشاه خان وویل، مایك ورڅخه واخلئ، دی لېونی دی، لېونۍ خبرې کوي.
ډاکتر اقبال وایي:

چه ګویم نقطه زشت ونکو چیست
زبان لرزد که معنی پیچ داراست
بیرون شاخ بینی خاروګل را
درون شاخ نی ګل ونه خار است

په څرګنده ګورو، نو د تېرو پنځه دېرشو کالو په اوږدو کې نه یوازې پښتون، بلکې د افغانستان پېژندګلوي، ملي مقدسات او قامي غرور ، هرڅه یو په یو د پښو لاندې شوي او کېږي.
په دې کار کې د پردو نه زیات د خپلو لاس ونیو.
اوس به راشو زما موضوع ته یانې (د پښتون د یووالي لارې چارې):
نه پوهېږم نیم ځان به نیمه پیل شوی روح او سر تر پښو په دوه بېل شوي وجود به څنګه خوشاله شي. د سکانو سره د جګړې پر وخت چې کوم تاوان زموږ وجود ته رارسېدلي او د لعنتي ډیورنډ د لاس پرهر چې ترڅو نه وي جوړ شوی، ددغې مسئلې هېڅ مداوا نه شي کېدی.

په طبیبانو نه رغېږم
زه په دا خپل مرض پوهېږم

زه د کوم هېواد د خاورې د تمامیت او ملي حاکمیت ته د تاوان رسولو طرفداره نه یم، لږ تر لږه باید د ژبې، خپلي خپلوۍ او د ازاده راشه درشه لاره د کوم ځنډ او خنډ څخه پرته ېبرته شي. پوښتون قوم ته د سره کېناستلو او خپلو ستونزو او کړنلارو باندې د غږېدو وسایل اماده شي.
د ۱۹۷۶م کال خبره ده. د هند د پارلمان د ولسي جرګې یو څو غړې تاشکند ته تلل، الوتکه یې د کابل په هوایي ډګر پلې شوه او د بلې الوتکې په انتظار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د کابل هوټل ته ولاړل. په کابل کې د هند سفیر سره د لیدنې په وخت کې سفیر دوی ته وویل کاش که موږ یو دوه شپې نور هم په کابل کې پاتې شوي وای، نو دا ښکلی وطن به موږ لیدلی وای. بله ورځ هوايي ډگر ته لړ وروسته ورسېدل او د تاشکند پرواز يې ونه شونیولی. بل پرواز دوه ورځې وروسته و او دوی ته د کابل د شاوخوا سیمې د لیدو فرصت په لاس ورغی.
د سفر څخه په ستنېدو له دوی څخه یو وکیل چې د کشمیر اوسېدونکی دی، ماته وویل په افغانستان کې موجوده وضع د کوم لوی بدلون او تباهۍ نښانې لري. ما ورڅخه پوښتنه وکړه، چې یو څه خو ماته هم ددغه علامو په هکله ووایه، ده راته وویل، د کابل د پوهنتون ساحه او له کابل څخه پنځه کیلو میتره لرې سیمه کې د زرو کالو توپیر لیدلای شي. د کابل د پوهنتون په شنو رغو کې مستې پېغلې د پاریس فیشن لري او هغه د قرغې نه بله خوا چې کوم کاکا قولبه کوله هغه اغوستل او د ژوند نورې چارې د بابا ادم د زمانې وې. دومره توپیر او د حاکم دومره لاپرواهي په دا شان ډېر وخت دوام نه شي لرلی. ددغه وکیل بصیرت ته حیران پاتې شوم، چې دده د سفر څخه وروسته ډېر زر په افغانستان کې داسې تحولات راغلل چې په تصور کې نه ځايېدل.
د مشرتابه لاپرواهي د ولسونو بخت ته ژرندې ووهي. د شپږو تېروتنې په پېړیو پېړیو کې نه جبیره کېږي، سترګې د داسې پېښې لارې ته نیولي دي، چې د ولس د پراخه پرګنو د صفونه څخه کوم مخلص، پوهه او د لرې نظر څښتن مشرتابه رامنځته شي او د فکر او تدبر خاوندان مخې ته راشي.
زه مسافر ثناالله یوسفزی د پښتون قوم د نوي کهول د ژوندو زلمو او د لرې نظر د مشرانو څخه دا لېواله هیله کوم، چې د سره د کېناستو او پر دغې مسلې د غږېدو غم وخوري. که داسې ونه شي، نوتاریخ به موږه هم په هغه بې احساسه، بې وجدانه صفونو کې شمار کړي، چې په تاریخ کې محکوم شوې ده.

نور څه ویل نه غواړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قومونو او سرحدونو چارو وزیر، ډاکتر اکرم خپلواك وینا

درنو استادانو، لیکوالانو، له لر او بر څخه راغلیو د باغیوره، با دیانته قوم استازو، مشرانو کشرانو، السلام علیکم ورحمت الله وبرکاته!

د افغانستان د ملي تحریك او د ژوندون راډیو ټلویزیون څخه په مننې چې د خپل قوم د غمیزې په اړوند یې دوستانو ته زحمت ورکړی او نن په مختلفو موضوعاتو باندې لیکوالان محققین، مورخین او ځوانان په دې ناوخوالو باندې جرګه دي او خپل نظریات شریکوي، د یو افغان په صفت، د یو پښتون په صفت په دې عقیده یم چې د پښتون قوم ثبات د اسیا ثبات سره تړلی دی، د پښتون قوم ثبات د دې سیمې له پرمختګ سره تړلی دی او بې ثباتي یې د ټولو سیمې له بې ثباتۍ سره تړلې ده.

خو بیا هم د یو پښتون په صفت تر څو چې زموږ لیکوال، مورخ، شاعر، سیاستوال او مشر په خپل منځ کې په هغو ناخوالو باندې او په هغو تاریخي واقعو باندې بحث ونه کړي، راویې نه سپړي، زه په دې فکر یم چې د شعار له لارې موږ خپل هدف ته نه رسېږو. زه کله کله د خپلو شاعرانو څخه ګیله من په دې یم، هغه څه چې دوی وایي هغه څه په موږ کې نه شته. یو کاذب، بې ځایه افتخارات ورکول دې قوم ته د قوم په ګټه نه دي، دا په دې مانا چې (۵۰) ملیونه قوم په اقتصادي، فرهنګي او کولتوري پرستیجه په کوم حالت کې دی. له نورو قومونو سره پیپې رتله کړېځ، دې کې شك نه شته چې موږ یو ژوندی قوم یو، خو په دې هم باید سترګې پټې نه کړو، چې موږ تل د احساساتو قرباني شوي یو او په احساساتو مو قوم د نابودۍ سره مخامخ کړی دی. که دقیقاً ټول تاریخ وګورئ، موږ له دغسې ناخوالو سره مخامخ یو، هغه څه چې زه ددې قوم په اړه مطالعه لرم او ګورم یې او یا له هغو تجاربو څخه چې په دې څو کالو کې د افغانستان د اسلامي جمهوریت د یو مسول په توګه مې دوه درې ولایتونو کې کار کړی او له هغې نه علاوه، د مختلفو ځوانانو او مشرانو سره ناسته پاسته لرم؛ د پښتنو د تراژیدۍ، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدبختۍ او ددې ټولو ناخوالو اساسي لاملونه دوه دي او دغه دوه ناخوالې نور علتونه زېږوي، چې ددې قوم د پرمختګ، هوساینې او پېشرفت مخه یې نیولې، لومړنی شی چې هغه ددې قوم د تراژیدۍ سبب دی، هغه ناپوهي ده، د تېر تاریخ څخه نیولې تر نن ورځې پورې دا قوم په خپله ددې قوم د ځوانانو له لاسه وژل شوی، ټکر شوی، بې عزته شوی او له منځه وړل شوی، هېڅ نړیوال قوت او هېڅوك به ددې جرئت ونه لري چې په دې قوم دې یرغل وکړي، تر څو چې په خپله قوم یې په خپله په ځان ونه کړي، ددې اساسي لامل دادی، چې موږ له هغه نعمت څخه چې هغه خدای(ج) خپل بنده ته لومړنی شی ویلی دی هغه زده کړه ده، له هغې بې برخې یو، او هر وخت د هرې ایډیالوژۍ د هر افکارو د هرې پدیدې چې ویل شوي دي موږ ورته لبیك ویلی دی، په سر کې یې ودرېدلي یو، توره او اسونه مو نیزه کړي دي او بیا مو په خپل قوم باندې شروع کړې ده.

دویم د بدبختۍ او تراژیدۍ لوی لامل هغه غربت دی، هغه بې وزلي ده، هغه فقر دی، پیغمبر(ص) وایي، چې فقر انسان کفر ته نږدې کوي، علت دادی، چې ته خپل اولاد ته د نفقې د راوړلو لپاره هر هغه نامشروع عمل ته لاس اچوې چې هغه ستا د نابودۍ سبب کېږي، نن غمیزه چې روانه ده، مخکې جناب استاد ورته اشاره وکړه، په خپل منځ کې خپله وژنو، تر څو چې موږ اساسي واقعیتونو ته رانه شو، په شعار ورکولو په دغسې مبارزو چې هغه کومه نتیجه نه ورکوي، په ۲۱ پېړۍ کې په دې قوم کې مورخین شتته، فرهنګیان شته، سیاستوال شته او دې د بل هر زمان نه اوس زیات پرمختګ کړی، خو همغومره په هماغه اندازه له زیاتو خطراتو سره مخ یو، هغه په دې مانا چې موږ هغه رسالت چې راسپارل شوی، په سمه توګه نه دی ترسره کړی، داسې لارې چارې غوره کوو، چې د ځان لپاره د تېښتې یوه لاره غوره کوو، چې ما خو دا کول، خو دا ونه شول، په دې باورمند یم چې د یو سیاستوال نه نیولې، تر قومي مشر، فرهنګي او ټول د خپل مسولیت په اندازه چې راسپارل شوی دی، ددې قوم د مشکلاتو په رفع کولو کې باید هماغه اندازه خدمت وکړو. په دې عقیده نه یم چې، موږ د قوم د پرمختګ

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره ټول پښتې په سياستوالو واچوو، ځکه چې سياستوال به خپل اهداف او مرام لري، يا قومي مشر باندې واچوو، يا ديني عالم باندې واچوو او يا په ځوانانو واچوو، دا يو مشترك حركت دى، بايد مشترك د حل لارې ورته ولټول شي.

درې شيان دي، چې هر څوك او هره بېروني پديده هغه استعمال كړي په اسانه يې استعمالولاى شي، يو دې قوم ته د اسلامي مقدساتو وړاندې كول دي، كله چې د اسلامي شعايرو خبره وكړې، د جهاد خبره وكړې، بې له دې نه چې دى يې وګوري، چې ايا دا روا ده كه ناروا، په كومه لار ده، دغه وړاندې كوونكى څوك دى، دا برنامه د چا ده، بې له قيد او شرطه ورته لبيك وايي.

دويم شى، هغه قوميت دى، كه خپل نورزى يې هر څومره مخالف هم وي، خو د احمدزي، پوپلزي او باركزي په مقابل كې د كاكړ او مومند په مقابل كې ورسره ولاړ دى او بې له دې نه چې تفكيك وكړي، وايي دا برحقه دى.

دريېم شى، هغه خاوره، هغه وطن دى، موږ په دغه مقتعي زمان كې، دغو چېلنجونو ته چې مخامخ يو او هغه لوى سياسي، كولتوري، اقتصادي يرغل چې په دې قوم باندې دى، د راپورته كولو لپاره يې بايد له داسې لارو چارو ځخه كار واخلو چې ځوان نسل اوس د افراطيت په يو لوى بحران كې ډوب دى، راويستلو لپاره يې له نورو لارو چارو ځخه كار واخلو. د ناپوهۍ او غربت د ختمولو لپاره، لومړنى شى امن دى، دا نن كه ته وګورې، دومره بشري قوه دلته موجوده ده، چې (۵۰) كاله نور هم جنګېدلاى شي، او دومره يې تربيه كړي دي، چې د هغوى بېرته اصلاح كول اسانه او وړه خبره نه ده. زه په دې عقيده يم، ددې پرځاى چې موږ شعار وركړو، چې كوم قوم ښه دى، كوم قوم بد دى، كوم قوم څومره ګټه وكړه او څومره يې بيلات وكړل، ټوله پاملرنه دې ته وكړو، چې خپل قوم څنګه له دې بدختيو ځخه راويستلاى شو، دا د پښتونولۍ او د اسلام د مقدس دين له اساساتو هغه لومړى لارښود دى چې وايي بل مه توهينوه، تا به څوك نه توهينوي، د بل دين ته سپكاوى

(c) ketabton.com: The Digital Library

مه کوه، ستا دین ته به څوك توهین نه کوي، د بل مشر ته توهین مه کوه، ستا مشر ته به څوك توهین نه کوي، او د پښتنو اصل هم همدا دی چې تل يې په دې ټينګار کړی، چې د مشرانو او مېلمنو درنښت او عزت د دوی له هغو ارزښتونو څخه دی، چې په ټوله نړۍ کې پېژندل شوی دی. ولې نن دې قوم ته لويه ضربه د هغوی د ارزښتونو د له منځه وړل دي، زه په دې عقيده يم، چې په وژلو مې نه شي ورك کولای، خو په ملي ارزښتونو، پښتونولي ارزښتونو افغاني ارزښتونه يې چې رانه واخيستل دا قوم راتلونکی نسل يې په بې لارۍ باندې روان کړ، هغه ډموکراسي او هغه د بشر حقوق چې د پښتنو په قوم کې دي، په نړۍ کې به يې ونه ګورې، مګر متاسفانه چې ما ونه شوای کولای چې دنيا ته دا خپل ملي ارزښتونه، دا مثبتې پديدې وړاندې کړم. او تل مو د احساساتي او افراطي لارې قدم اخيستی چې دنيا ته مو ښودلې ده ، موږ يو افراطي قوم يو، دلته قبايلي مشران ناست دي، که دوه قومونه او دوه کورنۍ په خپل منځ کې مخامخ په جنګ کې وي، يو بل وژني خو ماشوم، تور سرې، سپين ږيري له دې جنګ څخه مستثنا دي، دا ارزښت په بل هېڅ کې نه شته، مګر نن ته ګورې چې د بل قوم ځوان داسې تربيه شوی، چې د هغه د تورسرې د عزت په ځای کولو پرځای، د هغه اختطاف کول، د هغې وژل، د هغو ماشومانو بې لارې کول، دا روا دي، خو پښتون ليکوال په ډېره کمه اندازه، هېڅ پښتون سياستوال هېڅ پښتون مشر دا غږ نه پورته کوي، چې دا زما د دود او دستور خلاف کار دی، ولسواکي په دې مانا چې هر عمل ته اجرا کوې، بايد د ټولو وګړو په کې خوښه وي، د پښتنو په کليو او بانډو کې که ته د ويالو حشر هم کوې، يوه ورځ مخکې ټول کلی راغواړې چې موافقه ونه شي هغه حشر ځنډوې، يو عادي کار لويه فيصله خو لا پرېږده، دا په کومه دموکراسۍ کې دي، په بله دنيا کې ته په جبر باندې په يو کلي کې په يوه کونډه او ځوان باندې څه تحميلولای شې، په هېڅ صورت نه! مګر متاسفانه چې دغه ارزښتونه زموږ له لاسه وتلي دي. راځم دې مسلې ته چې زموږ ځينې درانه استادان، ليکوالان او شاعران ددې پرځای چې واقعيتونو ته مخه وکړي، په احساساتو باندې ځينې شيان تحليلوي او بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې د مطبوعاتو له لارې راوباسي، زه وایم که روان جنګ ددې قوم د پرمختګ لپاره وي، راځئ موږ او تاسې به هم فیصله وکړو ورسره یوځای به شو! که نه وي، نو ولې ځان غلطوم او ولې قوم غلطوم، که په افغانستان کې ناټو قوتونه راغلي وي، وبه یې منم چې ته یې وکه، په وزیرستان کې، په باجوړ کې په سوات کې زما مشر څه ګناه کړې ده، چې وژل کېږي، او دغه سیاستوال دغه مورخ، دغه لیکوال، دې ولس دې ځوان نسل ته ددې پرځای چې دې ولس ته واقعیت ووایي، د مختلفو مبارزو نومونه ورکوي. زه وایم زما مکتب هزاره نه دی سوځولی، له دې بامیانو نه دی راغلی چې زما مکتب یې سوځولي وي، تاجك نه دی سوځولی چې له پنجشیر او نورو سیمو راغلي وي او زما مکتب یې سوځولی وي، زما ازبك ورور نه دی سوځولی چې له فاریاب څخه یې تشریف راوړی وي او زما مکتب یې سوځولی او یا پنجابی نه دی راغلی چې تاته یې په وزیرستان کې مکتب سوځولی وي، خو زما او ستا په واسطه یې سوځولی دی، زه او ته ددې پرځای چې بل ته کنځل وکړو، خپل ځان باید جوړ کړو. زه وایم د هغو قومونو مشرانو ته تاسې باید مډال ورکړئ، چې خپل قوم یې له جنګ څخه ساتلی دی، هغه د مډال مستحق دی، هغه هېڅکله دا نه دي ویلي، چې زه د پښتون مشرتوب کوم، د خپل قوم مشرتوب یې کړی، خپل قوم یې له جنګ څخه هم ساتلی، پرمختګ یې هم ورکړی او ژوند ته یې هم پرېښی دی. ته نر شه خپل قوم له دې مشکل څخه راوباسه، ستا مخه چا نیولې ده. داسې نه ده چې دې نظام کې ولسمشر ویلي وي چې پلانکی مشره، پلانکی وزیره، پلانکی لیکواله، پلانکی فرهنګي او پلانکی سیاستواله، ته به خپل قوم ته خدمت نه کوې، په کوم قدرت کې ته نه یې، خو تا ددې پرځای چې قوم ته خدمت وکړې، دا له احمده نیولې تر محموده پورې، استثنا په کې نه شته، تر ټیټ مشره نیولې تر پورته مشر پورې، خپل هدف ته نه رسېږو.

زه د پکتیکا دوه ډېر ترخه مثالونه درکوم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پکتیکا کې مکتبونه شته، (۴۰۰۰) ښوونکي دي، نه پوهېږم چې اوسنی تشکیل به زیات شوی وي او که کم شوی به وي، زما په وخت کې په پکتیکا کې (۴۰۰۰) معلمینو هره میاشت معاش اخیسته، د افغانستان په څو ولایتونو کې حسابېده، چې په دومره زیاته اندازه معلمینو ته معاش ورکاوه، تاته حکومت څه وکړي، د کاغذ پرمخ بودجه هلته تلله، دا بودجه چې موږ کنټرولوله، د پوهنې محترم وزارت ریفورم شروع کړ، تر څو چې له دغه حالت څخه چې یو تجارتي حالت دی، اصلي واقعیت ته راوباسو، دا د بل هېچا ګناه نه ده دا زما او ستا ګناه ده، چې هغه په دې باندې وپوهوو، چې دا ستا د راتلونکي مسله ده، چا ددې لپاره کار کړی، کومه مدني ټولنه تللې، کوم فرهنګي حرکت تللی، ددې پرځای چې دا کار وکړو، په کابل کې ناست یو او انتقادونه کوو.

بله مسله، زه لاړم د ډېلې ولسوالۍ ده ډېره پخوانۍ ولسوالۍ، کلنیك او ولسوالۍ ودانۍ مې په کې شروع کړه، ماته خپلو مشرانو وویل چې موږ ته یې مه جوړوه، د هغه ګناه نه ده، دا زما او ستا د اهل فکر، اهل قلم، اهل فرهنګ ګناه ده چې ما او تا خپل قوم په دغو ارزښتونو نه دی پوه کړی او په کابل کې ناست یو له دغه ځایه شعارونه ورکوو، عمل نه شته، له ما یې نیولې ببرته پرما ختمه، زه په چا انتقاد نه کوم، لومړی خپل ځان مسول بولم او بیا نور. ما ورته وویل چې ملك صیب او حاجي صیب، څلوېښت کاله مخکې موږ هم په پکتیا کې چا سړك نه پرېښوده، پېژنده مو هم نه، داود خان به سړك جوړاوه موږ به ورسره مبارزه کوله، مګر نن په دې پوه شوي یو چې اول خپل سړك غواړو او خپل مکتب او د قومونو هم په همدې لاتجه ده چې زما سړك ولې نه جوړوئ. لومړنی شی چې اوس یوځل بیا ورسره مخامخ شوي یو، یوځل تېر تاریخ کې د وزیرستان تعلیم یافته لاړ، په پېښور او کراچۍ کې کېناست، د مومندو باجوړ او سوات لاړل په کویټه او کراچۍ کې کېناستل، او د هلمند او پکتیا او پکتیکا چاچې پنځه روپۍ پیدا کړې او چاچې لږ تعلیم پیدا کړه، هغه کابل کې پاتې شو او کابلی شو، هغه قوم مو په هغو تاریکیو کې پرېښود، نن بیا هم داسې حالت روان دی، د هغو پدیدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مقابل کې لومړنی شی چې دا قوم یې جنګ ته کش کړی دی، باید پښتون روشنفکر، سیاستوال او لیکوال په دې باندې فیصله وکړي، چې ایا دغه پدیدې چې اوس زما په قوم کې روانې دي، دغه افراطیت چې دغه ځوانان ورسره مخامخ دي، په حقه دي که په ناحقه، کله چې ته هغه ته په مطبوعاتو کې مشروعیت ورکوې، لومړی په دې باید فیصله وکړو او بیا ددې لپاره مبارزه وکړو چې دا قوم په قاموله پښتونولۍ په یوه میاشت کې راپورته کولی شئ او د هغې مبارزې په مقابل کې یې درولی شئ.

د ګوشتې مسله راغله، ټول قوم متحد شو، ځکه هغه احساس چې له دې ټبر سره د وطن په اړوند دی، له هېچا سره نه شته، لومړی چې د خپل قوم څخه افراطیت ختم نه کړې، نو د هېڅ ډول پرمختګ تمه او هیله مه لره، که ته یو دقیقه سروې وکړې، هلته په داسې حالت کې ده چې، نن یو ځوان په دې خوشالېږي، چې یو څوک حلال کړي، پخوا به په ډېرو کمو منطقو کې اوازه وه چې پلانکی یو قاتل دی او د یو چا له وژلو څخه خوند اخلي، نن یو تنکی ځوان هم تر دې رسېدلی دی، چې د یو چا له وژلو او حلالولو څخه خوند اخلي، ددې اینده به څه کېږي. هیله مې داده چې په دې اړوند باندې جدي فکر وکړو او دا قوم له دې ناخوالو څخه راوباسو، دې قوم ته یوه جدي مبارزه وکړو، ټول قوم او هېڅوک تاسره په دې مبارزه کې مخالفت نه لري، خو په دې مبارزه کې درسره هرڅوک مخالفت لري، چې خپل کور نه جوړوې او بل چا چې کور جوړ کړی دی هغه ته کنځا کوې، وروره خپل کور دې جوړ کړه، که لاس دې چا وتړل، نو بیا غږ وکړه چې لاس مې تړل شوي، زه وایم راځئ لومړی په دې مبارزه موافقه وکړو چې قوم څنګه له افراطیت او جنګ څخه راوویستل شي او له هغه څخه وروسته بیا متې راونغاړو له غربت څخه یې خلاص کړو او پوهنې ته یې سوق کړو، که دا ونه کړو، نو په یو بل پسې د مقالې لیکلو، غندلو او فیسبوک کې په لیکلو نه کېږي، ځکه دا مقالې هغوی نه ګوري او نه فیسبوک پېژني، دا خو تاسې ګورئ او ستاسې سر خلاص دی، زه وایم چې ددې مبارزې لپاره په اساسي ټکو باندې کار وکړو، زه به په سیاسي مسایلو کې له ډېرو خلکو سره اختلاف لرم، خو د قوم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړښت کې له هېڅ سره اختلاف نه لرم، که زموږ مشترك پيغام د ميډيا له لارې خصوصاً د راډيوګانو له لارې، چې نن په اسانه کولای شو، خپل پيغام د دنيا ګوټ ګوټ ته ورسوو، د افراطيت پر ضد او ددغه روان ناورين پرضد مبارزه وکړو او دغه بحران پښتون ضد بحران وبولو، بيا موږ دا قوم له دې حالت څخه راويستلی شو، يو شی چې ډېر انتقاد په مختلفو امنيتي غونډو کې په جمهور رئيس باندې کېده چې زموږ امنيتي قواوې د دې وړتيا نه لري چې ټول ناټو قوتونه دې له کليو څخه راووځي او دا يو واقعيت هم و، موږ ددې وړتيا لرو، چې خپل غږ په ننګرهار کې، کونړ کې، خوست کې، پکتيکا کې، سوات کې پېښور کې پورته کړو او ددې غږ سره اوتومات دا قوم له تا سره درېږي. کله چې افراطيت له دې قوم څخه لاړ، بېرته ته خپلو ارزښتونو ته راځي، او بيا ته کولای شې چې يو درست رهبر هم ورته پيدا کړې، ته کولای شې د معارف لپاره هم جدي ګامونه واخلې. د سرحدونو او قبايلو وزارت هر هغه وړانديز چې دا قوم له جنګ څخه راويستلی شي، ورته لبيك وايي، زموږ لومړنی شعار د ډيورنډ دواړو غاړو ته قومونه له جنګ څخه راويستل دي، په دې اړوند که د سيمينار د ګډونوالو هر ډول پېشنهاد وي، زه اطمينان درکوم چې په ټول توان او ټول قوت درپسې ولاړ يو. نور مو وخت نه نيسم کور مو ودان، ډېر ښه سيمينار مې داير کړی دی.

د ښېرازه او باثباته افغانستان په هيله

(c) ketabton.com: The Digital Library

انجنیر امین ظریف

پښتانه او د هغوی بشري ځواك

پښتانه د خپل لرغوني تاريخ په لرلو سره د نړۍ له نورو وګړو څخه توپير لري، پښتانه غښتلي متې، ښايسته څېرې، پاك او سپېڅلي زړونه لري، پښتانه د نړۍ د نورو متمدنو ملتونو څخه چې د تاريخ په اوږدو کې له پخوا زماني څخه ژوند کوي، دوی هم ددغې وياړ لري، هغه تاريخ چې د انسانانو په ګوتو ليکل شوی دی، (۵۲۰۰) کاله عمر لري او پښتانه ددغه زرين تاريخ وياړ لري. پښتانه د خپل لرغونوالي له مخې، له مکې څخه نيولې د دنيا په څلورو وچو کې مېشته دي، او د نړۍ په ګوټ ګوټ کې د تاريخ په بېلابېلو مرحلو کې مېشته شوي دي، د خپل هنر او طبعي ځواك چې د دوی په ختمه کې انګښل شوی دی، نړيوالو ته يې د ژوند به ډګر کې ښودلی دی. لکه د علم او ادب په برخه کې، د تورو، نېزو، اسونو ځغلول او داسې نورې لوبې چې په هغه کې د انسانانو فزيکي غښتلتيا په ګوته کېږي.

د منځني ختيځ هېوادونه چې پياوړی اقتصاد لري او په سر کې سعودي عربستان، کوېټ، قطر، متحده عربي امارات چې ښېرازه ځمکې او پراخه طبيعي زېرمې لري، دا هغه ځانګړتياوې دي، چې د نړۍ ټولو وګړو پام يې ځانته راړولی او د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه خلك هلته مېشته شوي دي. پښتانه هم لکه د نورو وګړو په څېر، د هغه هېواد اوسېدونکي دي، چې د ښه اقتصاد خاوندان نه دي، سره له دې چې په افغانستان کې پراخه ځمکې، طبيعي زېرمې، سيندونه، پاکې اوبه او کانونه لري، چې کولای شي د هېواد او خلکو په برخه ليك کې د پام وړ بدلون راولي، ولې هغه ستونزې چې د نړيوالو له خوا د سيمې هېوادونو په منځ کې رامنځته شوي دي، دغه بهير

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په ټېپه ودرولی او يا د نشت په برابر دی. همدا لامل دی چې پښتانه هم د منځني ختيځ په هېوادونو کې مېشته شوي دي، چې له هغه څخه تقريباً څلور لکه او پنځوس زره پښتانه چې د لر او بر پښتنانه په کې شامل دي، په متحده عربي اماراتو کې د منځني ختيځ په هېوادونو کې مېشته دي، که دغه بشري ځواک د خپل هېواد په دننه کې د کانونو او طبيعي زېرمو راويستلو کې بوخت شي، چې د دوی دغه ستونزمن ژوند ښه شي او د بله پلوه به د هېواد په اقتصادي پياوړتيا کې مهم رول ولوبوي. متحده عربي امارات چې د افغانانو دويم کور دی، د هغه هېواد د وګړو ياني عربي وروڼو او د هغه له مشرتابه څخه چې پښتنو ته يې په پراخه سينه هرکلی ويلی دی، په متحده عربي اماراتو کې د مېشتو افغانانو په استازی، ترېنه مننه کوم. ولې خپله خاوره، خپله خاوره وي. څلور لکه او پنځوس زره پښتانه که د ورځې په اټکل ډول (۵۰) درهمه حقه الزحمه ولري، نو د دوی ورځنۍ حق الزحمه دوه مليونه دوه لکه او پنځوس زره درهمه چې شپږ لکه يوولس زره څلور سوه ديارلس ډالر معادل کېږي او که د دوی ګټه يوازې پنځه لس سلنه حساب شي نو د يو نوي زره اوه سوه دولس ډالره کېږي او متباقي نور پنځه لکه نولس زره اوه سوه يو ډالر يې ورځخه په ټولنيز ژوند خوراك، څښاك، ټرانسپورت او نورو کې بهرنيو هېوادونو کې مصرفېږي که همدغه رقم په يوه مياشت کې وګورو، نو د پنځه لس مليونه پنځه لکه درې سوه ډالره ته رسېږي، که ددغه رقم کلنی حساب وکړو، نو د يو سلو او اوه اتيا مليونه ډالره او په پنځو کلونو کې تقريباً د يو مليارد ډالرو ته لوړېږي، چې هلته په بهرنيو هېوادونو کې لګېږي، همدارنګه د منځني ختيځ په هېوادونو کې د اوه سوه په شاوخوا کې لوی او واړه ساختماني شرکتونه په کار بوخت دي چې په مليونونو ډالره پانګونه يې هلته کړې ده او دغه شرکتونه د هغوی حکومتونو ته د هغوی له قوانينو سره سم مالي او نور ټکسونه ورکوي، چې دا هم د اقتصاد په پياوړتيا کې لوی رول لوبوي، ددې ترځنګ زموږ د پانګوالو د برش مليارده درهم په منځني ختيځ کې پانګونه شوې ده، چې مجموعي ګټه يې اته سوه مليونه ډالره ده، چې د نورو هېوادونو په بانکونو کې وربانديې معاملې

www.melitahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي، ددې ترڅنګ زموږ بشري ځواک هلته په شاقه کارونو بوخت دی، زه د خپل هېواد په مشرانو او پښتنو چارواکو غږ کوم، چې د خپل بشري ځواک لپاره د ګټې وړ تدابیر ونیسي، تر څو وکولای شو د خپل هېواد په پرمختګ کې ترې ګټه واخلو.

له توجه څخه مو مننه، کور مو ودان ژوندي اوسئ

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جنرال عبدالواحد طاقت وینا

ډېرو ښاغلو درنو خویندو ورونو السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

په سر کې د ملي تحریك له مشرتابه هئیت څخه ډېره مننه چې داسې یو سیمینار یې جوړ کړی دی او موږ ورته راغلي یو.

دا دومره ساده خبره نه ده، چې پښتون قوم سره ټوټې ټوټې کېږي او دا ټوټې نه سره جوړېږي، ځینې به فکر کوي چې دا به طبیعي شوي وي، دا به خودجوش کار وي خو نه، په دې باندې په ملیاردونو ډالر مصرف شوي دي، تر څو پښتانه ټوټه ټوټه شي او سره وپاشل شي، د سیمې استخبارات کوښښ کوي، چې لومړی غلجي او دوراني تقسیم کړي بیا یې په وړو وړو قومونو سره وویشي، ددې ویش لپاره استخباراتو ډېر زیات کار کړی دی او حتی په پېړیو پېړیو کار شوی دی.

نو زما موضوع هم همدا ده چې پښتانه او د سیمې استخبارات او نړیوال استخبارات، ګران روستار تره کي صیب تر ډېره د نړیوالو استخباراتو په اړه په خپلو خبرو کې وویل هغه عمق یې تشریح کړ، خو موږ به داسې ووایو که د سکندر مقدوني څخه یې راواخلو تر چنګېزه تر هلاکو تر بابره دا ټول او دغسې د تزارې روسیې او برتانیې کوم چې دې سیمې ته افغانستان بدنیتونه وو، هغه یوازې دا نه و، چې جیوپالتیك، جیوستراتیژیك موقعیت زموږ لپاره بلا و، بلکې بله خبره وه، هغه دا چې د پښتون قوم عزایم، زموږ غرور، زموږ یووالی، زموږ عزمت، زموږ شان او شوکت نړیوالو نه شو زغملای، د همدې له امله وو، چې لومړی یې موږ نیم کړو، یانې د ډیورنډ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

منحوسې کړښې په وسیله یې پښتانه سره ووېشل، دغه سرطاني ناسور تراوسه پورې وده کوي او د لروبر پښتانه په دې منحوسه کرښه باندې جلا شوي دي، که څه هم زمونږ، هیلې، زمونږ ارمانونه، زمونږ عزایم دا نه دي وېشل شوي او نه به هم ووېشل شي، خو په فزیکي لحاظ چې کوم لوی درد انګرېزانو راپیدا کړی دی، د پښتنو ترمنځ دغه ناوړه کرښه راکاږل دا یوه استخباراتي لوبه وه، که چېرې موږ د دویمې نړیوالو جګړې څخه راوروسته یانې کله چې سړه جګړه پیلېږي، او د پاکستان وجود رامنځه کېږي او د اسیا د یووالي ترمنځ دلته تبارز کوي، ددې ترڅنګ د پښتنو لپاره ډېرې لویې لویې منصوبې جوړېږي، تاسو ګورئ کله چې پاکستان جوړېږي هلته یوې خواته قران کریم ږدي او بلې خواته ګیتا او ګرند نو غفارخان دوی ته یې وویل چې تاسې ګرند او ګیتا منئ که قران منئ، هغوی مجبور دي چې ووایي موږ قران منو، کنه دغه لوبه نه راتله، موږ هلته د پښتنو او د بلوڅو د سرنوشت لپاره د حق خودرادیت لپاره د مبارزې چې تقریباً شپېته اویا کاله چې موږ دغه جګړه کړې او مبارزه مو کړې ده سبا بله ورځ به یې بیا نمانځو.

خو ډېر عوامل دادي، چې د سړې جګړې په دوران کې پښتانه د پښتنو پرضد استعمال شول، دا جګړه د سړې جګړې څخه وروسته ختمه نه شوه او لادوام لري. په پاکستان کې پښتنان په شپږو ټوټو تنظیمونو وېشل او تاجکو ته په یوه تنظیم کې ځای ورکول دا د دې استخباراتو یوه بله لوبه وه، اهل تشیعه ته په ایران کې اته ګوندونه ورکول او بیا له هغوی څخه یو وحدت اسلامي جوړول او بیا د اکبري، مزاري او نورو شاخو باندې تقسیمول، دا یوه بله لوبه وه چې په افغانستان کې دا جګړه پایته ونه رسېږي، د جګړې د پایته نه رسولو یوه بله استخباراتي لوبه دا وه، چې (ای اس ای)، (سي اي اې) او (ام اي سکس) په ګډه او د (کی جي بي) په اشتراك په افغانستان کې د ملي روغې جوړې چې ډاکتر صیب نجیب الله اعلان کړی او پیل کړی و، د هغه لپاره یې ډېره ښه ستراتیژي جوړه کړې وه، هغه په یوه ډېره ناولې او چټله کودتا کې د شمالټلوالې او وطن ګوند د یو ګروپ ستمي ګروپ له خوا وشوه. راځو دېته چې که د ملي روغې جوړې پروسه کامیابه شوې وای، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به دا دربدري نه واى، نه به په افغانستان كې جگړه واى، هغه د ملگرو ملتونو د امنيت د شورا پروگرام و، د ملگرو ملتونو په پروگرام باندې كودتا وشوه، هغه كودتاچيان زموږ له طرفه محكوم دي او سزا بهويني. بيا له دې نه وروسته د طالبانو تحريك او د هغه لپاره زميني مساعدول، په گورنر هاول كې د افغانستان لپاره د درې مياشتو لپاره پاچا مقررول، دا بله استخباراتي لوبه وه، تر څو يو بل قوت چې هغه طالبي نظام دى، هغه ته زمينه برابره كړي. د طالبانو راپرځول او د هغوى پر خلاف د (بي ۵۲) پر مټ باندې او د ناټو شتون په افغانستان كې. كله چې سره جگړه ختمېږي، نو ناټو ولې حضور پيداكوي، چې وارسا نه شته، نو ناټو بايد وجود ونه لري، د ناټو لپاره دا شرط و، چې بايد يو فرضي دښمن ولري، نو اسلام يې د يو تروريزم او القاعده په اړ كې سره اخته كړ او ناټو دلته تراوسه پورې نظامي حضور لري، موږ د ناټو له حضور سره كلك مخالف يو، په ډېر قوي عزم او اراده باندې ناټو بايد موږ له افغانستان څخه وباسو.

راځو تجليلونو ته! انگلستان د استقلال ورځ نه لري، هېڅ وخت نه ده مستعمره شوې، نو د استقلال ورځ به ولې ولري، موږ ولې د استقلال ډېرې ورځې لرو، يو وارې مستعمره شو او څوك مو مستعمره كوي، په موږ كې خپل اجنټان وروزي استخبارات كار وكړي او موږ هغوى رادعوت كړو ، كله شاه شجاع او كله څوك. دلته چې ناټو وويستل بيا به يې يو استقلال گڼو، لكه ډاكتر نجيب الله هغه د ملي نجات ورځ وبلله، موږ هغه هم نمانځو، ځكه چې شورويانو مو له دې وطن څخه وويستل، نو سبا چې ناټو ووځي، دا به هم بيا نمانځو، نو افغانان به بل څه كار نه كوي، تمام عمر به ورځې نمانځي، موږ بايد هېڅ وخت مستعمره نه شو او موږ بايد هېڅ وخت غلام نه شو. زموږ د پښتنو وينو يې واخيستې او د يهودو په لابراتوارونو كې يې معاينه كړلې، چې زموږ جنټيك پيداكړي، چې دا څه ډول قوم دى چې پلار ورته مړ كړه او ځوى بيا نېغ ولاړ وي، سر يې نه ټيټېږي، دا جينيټيك يې چې كله معاينه كړ، كله به يې ويل چې دا د جرمنيانو په څېر خلك دي، اخر يې وويل چې دا بني اسرايل دي. يو وخت احمدي نژاد وويل كه چېرې اسرايل پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ حمله وکړوي، نو موږ به پر افغانانو یانو پښتنو برید وکړو، ما ویل لکه چې احمدي نژاد هماغه کتاب لوستلی دی چې موږ یې بني اسرایل معرفي کړي یو.

موږ باید په خپل عزم او اراده د ټولو استخباراتي کړیو مخه په افغانستان کې ونیسو.

نور مو وخت نه نیسم، ستاسو له توجه څخه ډېره مننه

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد حلیم فدایي

پښتانه او افراطیت

په فتح الباري کتاب المظالم کې د رسول الله صلی الله علیه وسلم دا حدیث شریف له بخاري څخه راوړل شویدی: ((عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: انْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَذَا نَنْصُرُهُ مَظْلُومًا فَكَيْفَ نَنْصُرُهُ ظَالِمًا قَالَ تَأْخُذُ فَوْقَ يَدَيْهِ.)) رواه البخاري (۲۴۴۴)

د خپل ورور که ظالم یا مظلوم وي مرسته ورسره وکړه. صحابه وو وفرمایل چې ای د الله پیغمبره! د مظلوم خو به مرسته وکړو، اما د ظالم څنګه مرسته وکړو؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل دظالم له ظلم څخه لاس منع کول د هغه مرسته ده. بله داچې دلته کله د پښتنو د مظلومیت خبره کوو، دا د نورو قومونو د سپکاوي او له هغوی سره د تعصب له امله نه، بلکې د افراط مخه نیول دي. هیڅکله د یوه قوم یوازې پدې خاطر دفاع ونه شي چې یو څوك په هغه قوم پورې اړه لري، بلکې د مظلوم دفاع وکړي. په همدې تناظر کې یوې بنسټیزې پوښتنې ته په دې لیکنه کې ځواب ویل شوی دی چې آیا پښتانه افراطي دي او که افراطیت ته تېل وهل شوې دي؟ مخکې له دې چې دې پوښتنې ته ځواب ووایم، غواړم د افراطیت تعریف لوستونکو ته وړاندې کړم. په انګلیسي ویکیپېډیا کې افراطیت داسې تعریف شوی دی:

Extremism is any ideology (particularly in politics or religion), considered to be far outside the mainstream attitudes of a society or to violate common.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افراطیت (په دین او سیاست کې) هغې نظریې ته وایي چې د ټولنې د معمول او منل شوي طرز فکر څخه ډېره دباندې وي او یا د عمومي اذهانو څخه ډېره ها خوا وي.

فري ډیکشنري افراطیت داسې تعریفوي: One who advocates or resorts to measures beyond the norm, especially in politics.

هغه څوک چې د منل شویو نورمونو هاخوا، په ځانګړي ډول په سیاست کې په نورو وسایلو تکیه کوي.

زما له نظره افراطیت د اعتدال ضد دی او هرڅوک چې په دین او سیاست کې له ټاکل شویو متفق علیه اصولو، قوانینو او حدودو څخه تېری کوي او ځان او ټولنه غیر متوازنه کوي، هغه افراطي دی. حضرت علي کرم الله وجهه فرمایي: ((ډېر خلك به زما په محبت کې او ډېر به زما سره په کرکه کې دوزخ ته ولاړ شي)) او پښتانه متل کوي چې: ((مه دومره خوږېږه چې خلك دې ژوندی تېر کړي او مه دومره تریخېږه چې خلك د ایسته واچوي)). له دواړو خبرو دا معلومېږي چې افراطیت په ښو او بدو دواړو کې امکان لري.

افغان او افغانستان:

له نن څخه ۱۷۰۰ کاله دمخه پښتنو ته افغان او یا په ځینو روایتونوکې اپګان د نورو له خوا ویل شوی دی او له ۷۰۰ کلونو راهیسې د افغانستان کلمه په مختلفو اسنادو او کتابونو کې تر نن پورې استعمالېږي او بالاخره د افغان او افغانستان کلمات او مفاهیم د افغانستان په اساسي قانون کې د هېواد په ټولو وګړو اطلاق کېږي.

اساساً حق دا وو چې پښتانه او افغانستان لکه د نورو ګاونډیو هېوادونو په څېر په خپل اصلي او د اکثریت ولس په نوم نومول شوي وای اما قانون، ولسواکۍ او د اقلیتونو حقونو ته په درناوي دا کلمه پښتنو په ورین تندي منلې چې دا په خپله د قانون، ډیموکراسۍ او د نورو حقونو ته درناوی او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افراطیت خلاف عمل دی. له افغان او افغانستان څخه دفاع له قانونمندۍ څخه دفاع او د تعصب پر خلاف مدني مبارزه ده.

اسلام من حیث القوم منل:

افغانان هغه ولس دی چې د اسلام مبارك دین چې د سولې، اعتدال او عدم تشدد دین دی او مزاج او فطرت یې ورسره برابر دی پرته له چون او چرا من حیث القوم منلی، نه من الحیث الفرد. د افغانانو ډېری ځانګړتیاوې له اسلام سره ورته والی لري. مثلا: د قرآن او حدیثو تدوین تر ډېره بریده د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کې په شفاهي بڼه وو او خپل لوظ او ژبې ته ژمن ول او د پښتنو په ادبیاتو کې لنډۍ او متلونه تر ډېره وخته په شفاهي توګه را نقل شوي دي، هغه ځکه چې دومره امین دي چې په کټ مټ را نقلولو کې یې خیانت نه دی کړی او هم لوظ او ژبه یې داسې قانون دی چې هېڅ جابر او ظالم یې نه شي ماتولای. طلاق په اسلام کې هم بد دي او په پښتنو کې هم. دا د افغانانو په ختېه کې نغښتې فطري اخلاقي او قانوني ځانګړنه ده او سره له دې چې د قرآن او حدیثو بشپړ او حقیقي تفسیر ورته نه دی ښودل شوی اما د همدې لوظ او ژبې پر اساس پر اسلام کلك ولاړ دي، ځکه چې هلته ددوی ترمنځ اعتدال، اخلاق او لوظ درې مشترکې ځانګړنې دي.

جرګه د مدني ټولنې تر ټولو پخوانی بنسټ دی:

د مدني ټولنې په اړه ګڼې او ځینې وخت معکوسې انګېرنې موجودې دي. د بېلګې په ډول: ځینې افغانان په دې باور دي، چې مدني ټولنه یو نوی مفهوم دی او د بهرنۍ اجنډا یوه برخه ده؛ ځینې مدني ټولنه یوازې او یوازې تر ښارونو او تعلیم یافته خلکو پورې محدوده ګڼي. ډېر کم شمېر محلي ټولنې لکه جرګې د مدني ټولنې برخه نه ګڼي او ډېری افغانان وایي چې دا د مدني ټولنې برخه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځئ د مدني ټولنې او جرګې ځانګړتیاوې سره پرتله کړو.

۱. داوطلب او په خپله خوښه کار کوي، یا د افغانانو په اصطلاح د حشر او د خدای د رضا لپاره کار کوي.

۲. نادولتي وي، په دې مانا چې د دولت په تشکیلاتو کې واقع نه وي.

۳. غیر انتفاعي وي یا په بله وینا په شخصي ګټو نه وي ولاړه. د عامه او ولسي ګټو لپاره کار وکړي، نه د شخص او ځان لپاره.

۴. غیر حزبي او غیر پارتیزاني وي. د کومې خاصې ډلې او ټپلې لپاره کار ونه کړي.

۵. په یوه منظم چوکاټ او اصولو کې کار کوي.

۶.د غړو ترمنځ یې د عمل اشتراك موجود وي، یعنې په اجتماعي او ټولنیز ډول کار کوي او انفرادي بڼه ونه لري.

۷.غیر سیاسي وي، په دې مانا چې سیاسي واك ته د ځان د رسېدو لپاره فعال سیاست نه کوي، بلکې نورو ته د سیاسي واك رسېدو زمینه برابروي.

۸. د مذهب، رنګ، نسل او قوم پر اساس پرېکړې د متخاصمو ډلو ترمنځ پرېکړې نه کوي.

۹. د مشورو او تفاهم په نتیجه کې پرېکړې کول.

ددې ځانګړتیاوو په تناظر کې مدني ټولنه داسې تعریفوو: هغه ساحه یا حوزه چې نادولتي، غیر انتفاعي، غیر سیاسي، غیر حزبي، غیر پارتیزاني ولسي موسسې او بنسټونه په رضاکارانه ډول، د ولسي ګټو د تأمین لپاره په یوه منظم چوکاټ او اصولو کې له کورنۍ څخه پورته او له دولت څخه ښکته په ګډه په کې فعالیت کوي، مدني ټولنه وایي. په افغانستان کې دا ساحه جرګه ده چې تقریبا د افغانانو له موجودیت سره وجود درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د مدني ټولنې پورته (۹) ځانګړتیاوې له جرګې سره پرتله کړو، کټ مټ یو ډول دي. اما متاسفانه د وخت د حکومتونو له خوا لکه د نورو متمدینو ټولنو په څېر یې مالي، سیاسي او تخنیکي ملاتړ نه دی شوی، بلکې له دې څخه محروم شوې دي. همدې علت افغانان د جرګې پر ځای جګړې ته تمبه کړي دي.

د افراطیت خلاف عملي میکانیزمونه:

د سولې د تحقق او افراطیت د له منځه وړلو لپاره افغانان له پېړیو راهیسې ځانګړې اصطلاحات او عملي منلي میکانیزمونه لري او د افغانانو دود او کلتور دې بنسټیزې پوښتنې ته چې د افراطیت، محرومیت، مظلومیت مخه به څنګه نیول کېږي، ځواب ویلی دی.. ډاکټر کبیر ستوری د وحدت ورځپاڼې ۱۴ مارچ ۱۹۹۸ ګڼه کې ځینې میکانیزمونو ته اشارې کړي دي:

سوله او روغه: سوله د څه مودې لپاره د دواړو خواو ترمینځ د جګړې بندیز ته وایي چې د جرګې له خوا لګول کېږي او ټاکلې ناغه (جریمه) پرې اینښودل کېږي چې کوم اړخ یې مات کړي د هغه څخه اخیستل کېږي. روغه بیا دایمي جوړې او پخلاینې ته وایي، ټولې پخوانۍ لانجې حل او وروروليبېرته مینځ ته راشي.

ننواتې: کله چې سړی ځان پړ (ملامت) ګڼي، نو مقابل اړخ ته ننواتې ورځي او بښنه غواړي. د ننواتې منل د پښتنو یو غوره صفت دی او د مړي له بدو هم تېرېږي. په ننواتې کې زیات پښتانه د ځان سره پسونه هم بیايي او بیا یې هلته حلالوي او یا د ځان سره قران شریف او ښځې بیايي، ځکه چې پښتانه د ښځو پړوني ته په درنه سترګه ګوري او خامخا یې بښنه مني.

برمته: که څوك په یوه کلي کې په چا پور لري او نه یې ورکوي، نو د پور خاوند د پوروړي د کلي کسان او یا مال نیسي تر هغو یې نه ورکوي چې د ده پور یې نه وي ورکړی ډېرې برمتې بیا د جرګو او مرکو له لارې فیصله کېږي.

www.nelitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

تړه او تړون : کله چې یو بهرنی دښمن په یو ځای یرغل کوي، نو دلته ټول ولس راټولېږي پخپل مینځ کې یو تړون او پرېکړه کوي او په ګډه د یرغل مخه نیسي.

چغه: کله چې یوه کلي کې په چا دښمن داړه وکړي، نو د کلي ټول خلك د وسلو سره راوځي او د باندیني خطر مخه نیسي.

اشر: کله چې د یوه تن له وسه د لنډ وخت درونند کار لکه غوبل یا کوهی کندل پوره نه وي، نو د کلي خلك د مرستې لپاره راغواړي هغوی ورسره مرسته کوي او دی به یې مېلمه پالنه کوي.

ټوله ښبنه، ښندنه: که چا ته د کوم مصیبت له کبله تاوان ورسېږي، نو د کلي خلك او خپلوان یې ورته پیسې راټولوي چې خپل کار پرې ببرته روان کړي.

تیږه: حدبندي او بنسټ ایښودلو ته وایي جرګه دواړو خواو ته خپل حد معلوموي چې ترې به نه اوړي او د تیږې په ماتولو ناغه (جریمه) لګوي.

پیغور او بد ل: د پیغور په واسطه د پښتنو پښتو (صفتونه) په پوښتنه کې اچول کېږي او پښتانه د بدل اخیستلو ته ملا تړي. بدل دېر ډولونه (قسمونه) لري کله کله د روغې په حالت کې د مړي په بدل کې ښځې ورکول کېږي چې « سوره» ورته وایي او خپلوي مینځ ته راځي او یا د قاتل له پرې (ډلې) له خوا یو تن ورته په ګوته کېږي چې ده ستاسو کس وژلی دی او « کشنده » ورکول کېږي، چې همدا وژلی شي او بدل به یې نه اخیستل کېږي. « کشنده » بیا پټ ګرځي او یا چېرته بل وطن ته تښتي او هلته خپل سر په امن کې کوي. داسې افراطیت نه دی چې نړیوال برجونه چا والوزل، د افراط ګري او تروریزم ماسټرمایندان څوك دي؟ او انتقام له یوه سوله خوښوونکي ولس څخه اخیستل کېږي.

منځګړی یا دریم ګړی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شخړو د هوارۍ (Conflict Resolution)، د اوربند (Ceasefire)، د ګټو ارخونو ترمنځ د چارو د اسانتیا (Facilitation) او بالاخره د خشونت (Violence) او جګړې (War) د ختمولو او د سولې (Peace) د تحقق لپاره دریم ګړي (Mediator) چې دواړو اړخونو (Involved Parties) ته د منلو وړ وي مهم نقش لوبوي او دا کار ټول د خبرو او تفاهم له لارې ترسره کېږي، نه د زور او جګړې له لارې.

په نړیواله کچه د پورتنیو هدفونو لپاره مستقل انستیټوټونه او اداري جوړې دي چې البته په پروژه یې او د پیسو په مقابل کې د یوه او یا بل اړخ په ګټه پرېکړه کوي، اما افغانان یې د یوه اصیل کلتور او دود په توګه په داوطلبانه ډول ترسره کوي. د ډېرو مهمو نړیوالو میثاقونو او دریم ګړو د پرېکړو د تطبیق لپاره تل د اجرایي تضمین خبره لاینحل پاته ده اما جرګه د دریم ګړو له لارې خپله پرېکړه وروسته له هغه چې جرګه واك ورکړي، په ډېره کمه موده کې حلوي. زموږ ډېرو موسساتو دا ستونزه ځکه حل نه کړه چې دلته افغانان بیا هم له دې سوله ییز حق او نقش څخه محروم شول. کله چې دریم ګړی پرېکړه وکړي او مخالف طرف له هغې څخه سرغړونه وکړي، دوی په ټول قوت د هغې مخه نیسي. دا ډول مینځګړتوب ولو که یو طرف ملامت هم کړي، ځان ته پیغور نه ګڼي او نه یې د تسلیمۍ پر مانا تعبیروي، اما اوسنۍ د سولې اکثره غیر فطري پروسې د تسلیمۍ په مانا دي، نه د ستونزو د حل لپاره.

اربکي:

د جرګو د پرېکړو د عملي کولو لپاره ولس د تکړه ځوانانو څخه په برابر اندازه د ولسونو په تفاهم یوه ډله ټاکي چې ورته اربکی وایي. اربکی جرګې او قوم ته بشپړ مسولیت لري چې پور د پوروړو څخه واخلي او د قوم امنیت وساتي. په نوره نړۍ کې همدا دود یو څه موسساتي شوی دی او ورته (Community Police) وایي. دا ډول پولیس قانوني قاموس داسې تعریفوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

A philosophy that combines traditional aspects of law enforcement with prevention measures, problem-solving, community engagement, and community partnerships

ژباړه: هغه نظريه چې د قانون د تطبيق دوديز اړخونه په دې ډول چې د ولس امنيتي تدابير، د ستونزو حل، د ولس ګډون او مالکيت په ځان کې را ونغاړي، ورته ولسي پوليس وايي. بدختانه دلته هم د اربکي د اصولو مخالف په بله بڼه او ډول وګړي ګمارل کېږي چې په اصل کې قوم او ولس له دې مهم سوله ييز اجرايي قوت څخه محروموول دي او يو بل ډول وربانديې تپل کېږي.

بدل:

که يو څوک بل څوک مړکړي او د مړي د کورنۍ کوم بل غړی قاتل ووژني، نو ويل کېږي چې دغه شخص د خپلې کورنۍ د غړي بدل واخيست او له همدې سره دواړو لوري د دريمګړو په خوله سولې ته سره کېني. په بدۍ کې د جينۍ ورکولو ته هم بدل وايي. دا چې په خپله پروسه او يا وسيله څه ډول ده، په دې کې ستونزې او خبرې شته، اما که يې هدف ته ځير شو، هدف بيا هم ډېر مقدس او هغه د سولې تحقق او د نورو مسلسلو قتلونو مخنيوی دی. په طبيعت کې افغانان همدا ذهنيت او همدا ځانګړتيا لري. په افغانستان کې ظاهراً د سولې د مقدس هدف لپاره خو په مليونونو افغانان ووژل شول او لا يې وژنه روانه ده، آيا دا مهذبه، متمدنه او انساني تګلاره ده؟ آيا افغانان په يوه نابرابر جنګ نه دی ټېل وهل شوی؟

مشرتوب:

مشر (Leader)، خان (Community Leader)، ملك (Village Leader)، مېلمانه يا جرګه مار بدرګه کول (Protocol) ټول متمدن او عصري مفاهيم دي چې اصلي دنده يې سوله ييزې هڅې دي او د افغانانو په کلتور کې له پخوا موجود دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرحوم قدرت الله حداد د ملي تاريخ فلسفه د بدرګې په پېژندګلوۍ کې داسې ليکي: ((بدرګي ته په اوسني اصطلاح کې تشريفات وايي. بدرګه دکام د با اعتباره ځوانانو څخه جوړېږي چې د دوی دنده جرګه مار، مېلمانه او داسې نور چې دښمني ولري ديوې سيمې څخه بلې سيمې ته رسوي او يا د عزت او درناوي لپاره وي چې ځيني خلک او ډلې خپلو سيمو ته راولي او يا يې بلې سيمې ته بيايي. د بدرګې خلک زړور، جنګيالي او وسله بند تکړه خلک وي اوهم د پښتونولۍ په ټولو اصولو پوه وي. بدرګه داسې هم وي که نجلۍ او مېرمنې يوازې يا څو کسه وي، نو په بدرګه کې سپين سرې مېرمنې وي چې نجلۍ اوښځې خپلې سيمې ته په امن رسوي، ځکه چې د پښتنو سيمې د امن او عزت سيمه وي بايد هېڅ چا ته په کې د عزت، پت، او مال تاوان ونه رسېږي.)) دلته په امنيتي ځواکونو کې د اړتيا په وخت کې د ښځو ګډون او د ښځو پر وړاندې د خشونت او افراط مخنيوی د افغانانو مهمه ځانګړنه ده. دا لنډۍ هم د پښتون د اصليت عکاسي کوي چې:

که د زلمو نه پوره نه شوه

ګرانه وطنه جينکۍ به دې ګټينه

خوشال خان ختټك په افغان کلتور کې د رهبر او مشر ځانګړتياوې داسې بيان کړي دي:

خاني کار د هر چانه دی د هغه دی

چې صرفه يې نه په سر وي نه په زر

سخاوت او شجاعت سره زيبا دی

بهادر به خالي نه وي له سخا

چې ګنډل خوړل بخښل کا خان هغه

چې لري توره د تورې خان هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په معاصر او متمدن تعریفاتو کې د لیډر ځانګړتیاوې هم دادي چې هرڅوک لیډر نه دی، فداکاري، سخاوت، شجاعت، زړورتیا او دسترخوان د یوه ښه لیډر له ځینو ځانګړتیاوو څخه دي او لیډر هرڅه د ملت او قوم لپاره کوي، نه د ځان لپاره؟ آیا افغانان له داسې یوه لیډر څخه محروم شوي نه دي؟ او که یې لري نه؟ ولې ټولنه او مشرتوب طبیعي رشد ته نه پرېښودل کېږي؟ د غزلبڼ شاعر استاد صدیق پسرلی وایي:

دا دنیا د سپکو ده، درانه به وي پـــــراته پاتې

خاورې چې هم سپکې شي بې باله الوتلای شي

د پښتنو په خټه کې اعتدال او عدالت نغښتی دی. تاسو وګورئ چې وایي وینه په وینه نه پاکېږي او د قتل په موضوع کې ټوله هڅه دا وي چې روغه وشي او اسلام هم لومړی پر بخښنې او عفوې ټینګار کوي. پښتانه د سوله ییز حل لپاره اساسي قانون، جرګه، سوله او روغه، ننواتې، ښېنه، برمته، مرکه، اربکی، درېیمګړی، اشر، تېږه، پړونی، بدرګه، تړه او تړون، چغه، مشر، خان او ... لري. نو ویلای شو چې افراطیت د پښتون د مزاج او فطرت خلاف عمل دی، البته د محرومیت، انزوا، مشرتابه او ټولو سیاسي، فرهنګي، اقتصادي، تعلیمي او امنیتي پروسو څخه محرومول او د افغانستان طبیعي سرحدونه په سیاسي تپل شویو سرحدونو بدلول او بالاخره له خپل وطن څخه نورو هېوادونو ته د مهاجرت لپاره مجبورول، دوی پیغور، بدل او انتقام ته چې تر ټولو اخرنۍ وسیله ده، مجبوروي او که یې وس ونه رسېږي، نو بیا وایي چې تر وژلي زوی پرېښې ګومل ښه ده. همدا اوس د پښتون ولس بې تفاوتي د دوی د بې وسۍ او جګړه یې مجبوري ده، کنه ددوی په خټه کې افراطیت نه شته، دا هم یوه وارداتي متاع ده چې د مصرف بازار یې افغانستان، تولیدونکي او خرڅوونکي یې نړیوال او سیمه ییز سوداګر دي. پښتانه جرګه مار دي، اما جګړه مار نه دی. البته ددې یادونه هم اړینه ده چې ووایو د پښتنو په عمل او ځینو دودونو کې افراطیت شته او هغه هم له دې کبله پر ځای پاتې دی چې ددې دودونو د اصلاح لپاره هیڅ کار

www.meltahrik.com 0777400116

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه دی شوی او په زوره له حکومت او دولت څخه بېرون ساتل شوی دی. دا حتمي نه ده چې د یو کس افراطي عمل د هغه قوم د فکر او طبیعت استازیتوب وکړي. له بل پلوه، د پښتنو د غرني طبیعت او جنګي تجربې څخه پردیو داسې ګټه پورته کړې ده چې نظامونه او دولتونه یې ورباندې چپه کړي دي، اما ددوی څخه د دولت او ملت جوړوني په ځانګړي ډول امنیتي بنسټونو په سمبالښت او ټینګښت کې نه دا چې استفاده نه ده کړې، بلکې په زوره یې د قومي سیاستونو په نتیجه کې محروم کړي دي. دا محرومیت دوی تل مجبور کړي دي چې پردي دوی د نظامونو لپاره د یوه ګواښ او وسیلې په توګه وکاروي.

په دې ۳۵ کلنه نا برابره جګړه کې، که یې مخه ونه نیول شي، ورو ورو به بالاخره جګړه په یوه طبیعي کلتور بدله شي او له یو نسل څخه به بل ته انتقالېږي او افراطیت به بیا بالاخره د راتلوونکو نسلونو یو نه مهارېدونکې ځانګړنه شي. هیله ده دولت د ممبر، تېغر، دفتر او سوداګر ترمنځ د افراطیت د له منځه وړلو او اعتدال لپاره یو مشترك لرلید د منظمو اقتصادي، فرهنګي، اجتماعي، سیاسي، امنیتي او دیني پروګرامونو له لارې رامنځته کړي.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوکتور شفیق صمیم وینا

اسلام علیکم!

لـومړی مننه کـوم لـه اسـتاد یـون څخـه او راغلـو رسنیو نـه هم مننـه کـوم پـه ځانګړي ډول له حسینه ګل تنهـا خـور تـه چـې یـوازې راغلـې زه تـرې مننـدوی یم، بیا هم ټولو راغلو مېلمنو ته ښه راغلاست وایم.

زما موضوع د عربي هېوادونو سره دافغانستان اړیکې

په ټوله نړۍ کې ۵۷ اسلامي هېوادونه دي چې هغـه د او ای سي د اسلامي هېوادونو مرستندویه سازمان کې سره راټول دي چې ۲۲ عربي هېوادونه دي چې دا په عرب لیګ کې شامل دی، عربي هېوادونه بیا په داخل کې چې د اسلامي هېوادونو سازمان چې اصلي دی په دې کې بیا ټول عربي هېوادونه شامل دي، د خلیجي هېوادونو سازمان چې دا شپږ هېوادونه دي عربي امارات، کویټ، بحرین، قطر، سلطنت عمان، سعودي عربستان

د افریقایي هېوادونو ټولنه د مغرب عربي هېوادونو ټولنه الجزایر، تونس، لیبیا، المغرب او موریتیانا، په زیاتره عربي هېوادونو کې سیاسي نظامونه په میراثي ډول حکومتونه کوي افغانستان چې د اسلامي نړۍ یو مهم جز دی، ټول عربي هېوادونه چې اسلامي هېوادونه دي او افغانستان هم اسلامي هېواد دی ډېر سره مشترکات لري.

راځم دې ته چې عربي هېوادونه سره موږ ریښتیا هم ګڼ مشترکات لرو، پدې کې شک نشته چې کله چې صحابه کرام راغلي دي او نړۍ ته یې اسلام رارسولی دی زموږ هېواد ته یې هم رارسولی دی د هماغه وخت نه مسلمانان یو، موږ د عربي هېوادونو سره په ګڼو برخو سیاسي، دیني او اقتصادي او ټولنیزو چارو کې اړیکې لرو خو د خپګان خبره داده چې په اقتصادي برخو کې زموږ اړیکې د عربي هېوادونو سره کمې دي لکه څنګه چې ظریف صیب وویلې چې موږ په اماراتو کې ډېر افغانان لرو، ډېر د تعجب خبره داده چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ په عمان کې درې زره کارګران په یو ښار کې کار کوي خو دبده بخته ټول د خوست او پکتیا دي، هیڅ بل افغان نشته د بل قوم، موږ ټولو توکمونو او ژبو ته احترام لرو خو پخپله ژبه باندې ټینګار کوو، زموږ ملا دې هم په خپله ژبه خبرې وکړي، زموږ ډاکټر دې هم پخپله ژبه خبرې وکړي، زموږامام دې هم په خطبه کې په پښتو ژبه خبرې وکړي او دا کوم عیب نه دی دا زموږ حق دی، خو زموږ اړیکې د عربو سره کم رنګې دي یانې ډیپلوماټیکې اړیکې مو کمزورې دي، علت یې دادی چې هلته زموږ سفارتونه وروسته جوړ شوي، د بېلګې په توګه په سعودي عربستان کې ملك عبدالعزیز چې موسس داوسني دولت دی دوی په لومړي سرك ې یوازې د خلیجي هېوادونو سره اړیکې درلودې او خپل یو د تره زوی هغه یې دیوې معاهدې د لاسلیکولو لپاره خلیجي هېوادونو ته لیږلی وو هغه یوه لاسلیك وکړه چې پواسطه یې عراق او نجب سرا جلا شول دا د ډیورند دکرښې پشان ناوړه معاهده وه، نو هماغه وه چې هغه معاهده یې ملغا اعلان کړه، د افغانستان په تاریخ کې لومړنۍ اړیکې میرویس نیکه ټینګې کړې چې لومړي ځل لپاره حجاز ته ولاړاو حرمینو شریفینو له امامانو نه فتوا واخیسته د ګرګین پر ضد چې تاریخ کې مشهوره کیسه ده او د هغوی څخه یې د ګورګین پرضد فتوا واخیسته ، میرویس نیکه لومړنی سفیر خپل ورور یې هندوستان ته لیږلی وو خو عربي هېوادونو ته یې خپل سفیران نه دي لیږلي، خو د احمدشاه بابا په وخت کې چې نهه مهم پوستونه جوړ شول او د عثماني دولت ته احمدشاه بابا لیك عثماني خلیفه ته استولی وو او پکې یې لیکلي وو چې ما هندوستان فتح کړی او ددې په ویاړ ماته په مدینه منوره کې یو مسجد زما په نوم کړه هماغه ده چې خلیفه د بابا خبره ومنله، دا د اړیکو یوه سلسله وه، د بارکزیانو او محمدزیانو په دوره کې هم د امیر شېرعلي خان امیر یعقوب خان او عبدالرحمان خان په وخت کې هم څه ناڅه اړیکې وې، قوي خبره داده چې د امیر حبیب الله خان په وخت کې د بهرنیو چارو وزارت جوړ شو، بیا غازي امان الله خان په وخت کې خپله لاړ او د سعودي پاچا ۲۲ ورځو کې ورته د لرګیو نه قصر جوړ کړ او ورته یې ډالۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړ، د نادرشاه خان په وخت کې سیاسي اړیکې لا قوي شوې سفیر لاړ او لومړی سفیر هلته محمد صادق مجددي وو بیا د ظاهر شاه په وخت کې چې محمد هاشم مېوندوال کله صداعظم شو بیا عبدالهادي خان داوی سفیرشو بیا شمس الدین مجروح په قاهره کې سفیر شو، په جده کې قونلسګري موجوده وه، همدارنګه په عراق کې، اردن کله چې د پښتونستان مسله را اوچته شوه بیا عربانو پکې ډېر مهم رول لوبوه چې پخپله د مصر پاچا جمال عبدالناصر دلته راغی او استاد سیاف دهغه ترجماني دلته کلوله، او نور د سعودي پاچا هم هیت راواستوه او د پاکستان او افغانستان لاتجه یو څه کمه شوه، موږ وایو چې عربي هېوادونه ولې موږ ته مهم دي

په عربي هېوادونو کې کله چې زموږ سفیران استول کېږي هغه په عربي کولتور او ژبه نه پوهېږي، خو زموږ سفیرانو ته دا شرم ښکاري ماچې اکثره د ځینې سفیرانو نه پوښتنه کړې چې ولې اړیکې نه پالئ؟ دوی وایي دلته ټول وهابیان او اخوانیان دي او موږ ته ګټه نه شي رسولی! دوی ته موږ اړتیا نه لرو او زموږ په وطن کې لانجې جوړوي، ټول عربي هېوادونه اسلامي هېوادونه دي او افغانستان هم په اسلامي نړۍ کې یو مشهور اسلامي هېواد دی. کې ټولو افغانانو ته په درنه سترګه ګوري په ځانګړي ډول پښتنو ته په ډېره درنه سترګه ګوري، ځکه هغوی ته داحقیقت رسېدلی چې افغانستان کې د اسلام مقدس دین پښتنو ساتلي او په افغانستان کې داسلام مقدس دین د پښتنو پر سر ساتل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسور عبدالخالق رشید وینا

مورږ څنګه کولای شو چې ځان شعوري کړو، پښتون شعوري کړو؟

یو ملت یو قوم چې ځلور زره کلن تاریخ لري په دې خاوره کې لري او په همدې موده کې چا نه وي پورته کړی، هر څوك چې دلته راغلي یا یې مقاومت ورسره کړی یا یې پخپل ځان کړي حل کړي او یا ورځنې په تېښته تښتېدلي دي، دا چې د یوه ملت لپاره دا چانس شته او دا د ډېرو ملتونو په برخه نه دی، مورږ چې د نړۍ د ملتونو تاریخ لولو هغوی د یوه ځای نه بل ځای ته دا ملتونه تللی راغلي دي خو مورږ دا ویاړ لرو چې مورږ ځلور زره او اتلس کاله پدې خاوره زمورږ موجودیت ثابت پاتې شوی دی .مورږ خپل هېواد کې یو چېرته تللی نه یو، او مرګ او ژوند مو همدلته تېر کړی دی.

ایا مورږ اوس پدې باندې فکر کړی دی چې مورږ څنګه کولای شو پښتون شعوري کړو

تعلیم مو کمزوری دی، تاریخ مو چې مهم دی مورږ یې لرو هغه مو هم له یاده وتلی دی، زه په هندوستان کې اوه زره محصلین لرم په اوه زره محصلینو کې ځلور زره پښتانه دي، ولې هر یو نه چې پوښتنه وکړې چې ته د کوم ځای یې؟ ولې د خپل کلي او وطن په تاریخ نه پوهېږي، امان الله خان او احمد شاه بابا په اړه معلومات یې خو لا څه کوي!.

شېرشاه سوري به ویلې چې قبیلویت پرېږده! قومیت غوره کړئ! شېرشاه د هندوستان په تاریخ کې هغه پاچا وه چې په ۲۰۰۳ کال ك د هندوستان صدراعظم واج پایي د لال کلا نه اعلان وکړ او ویې ویل چې ای د هندوستان ملته! تاسو پدې مه مغروره کېږئ چې مورږ پرمختګ کړی او مورږ اتوم جوړ کړی، تراوسه پورې مو د افغان ښېرشاه هغه پلانونه چې هندوستان لپاره یې جوړ کړي وو نه دي عملي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ملت چې دوه سوه کاله چې دی حاکم وه د هند تره بحره تر مرکزي اسيا پورې تر ايران پورې تراوسه د ځان د ژغورنې لپاره هېڅ چانس نه لري او ځان ترې نه شي ايستلی، جنګ دې د امپرياليزم سره دی، دسوسياليزم سره دی، خو موبايل د هغوی استعمالوې، پيسې يې هغوی ته ځي، اوس پدې پېړۍ کې پښتون لپاره څه اړتيا ده خو پاچاخان يوه پېړۍ مخکې وويل چې عدم تشدد د پښتنو لپاره د ژغورنې يوازينۍ لاره ده، شپږ ګاونډيان دې اټومي وسلې لري، يو کلاشيفکوف باندې څه نه کېږي، زوی او لور باندې دې تعليم وکړه! تر څو سيال شې، دې ته وايي شعوري کېدل، زما يوه لور ده وايي زما يو پاکستاني صنفي وايي زه افغان يم، خو زموږ افغانان وايي زه تاجك يم، زه هزاره يم، د باچا خان فلسفه نورو عملي کړه خو موږ يې هم عملي کړو، زه د غزني يم د غزني ولايت نه يو پښتون وکيل رانغی، حالل دا چې غزني يو پښتون ولايت دی.

حق غوښتل کېږي ورکول کېږي نه، زموږ دحل لاره داده چې کار وکړو دا ونه ګورو چې خلك څه کوي، خلکو خبرو پسې ونه ګرځوو.

داسې نه چې موږ کدر نه لرو، همدا اوس د کاناډا او امريکا په مهمو پوهنتونونو کې دپښتانه ځوانان درس ورکوي، ايا موږ خبر يوو ايا له دوی څخه مو ګټه اخيستې، پدې هيله چې پښتنو شته ستونزې حل شي

مننه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غلام جیلاني څواك وینا

په تېره یوه لسیزه کې وژل شوي پښتانه مشران

ټولو ته سلامونه وایم، دلته د ستونزو په اړه خبرې کېږي، زموږ تر ټولو لویه ستونزه داده چې موږ سره تقسیم یوو، زموږ وجود په دوه برخو وېشل شوی، لر اوبر دې واوري، تر څو چې لر اوبر پښتون یوځای نه شي زموږ ستونزه نه حلېږي، یو کېږو که نه قسم په خدای چې ورکېږو.:

ملتونه که لوری وټاکي او تکل وکړي هرو مرو پایله ورکوي، ځکه د ملتونو مخه څوك نشي نیولی، پښتو کې یو متل دی وایي سل دې ومره خو یو دې مه مره، خوزموږ پښتانه هم یو مري او هم سل مري، دا یوازې د جګړې خبره نه ده، او نه هم تصادفي خبره ده په ډېر سیستماتیك ډول باندې هڅه شوې ډېر پښتانه مشران ختم کړي او پشتانه د رهبرۍ نه بې برخې شي په ځانګړي ډول په تېرو دیارلس کلونو کې، له دې پخوا هم قومي مشران له صحنې نه وویستل شي، کله چې د خلق ګوند له خوا کوداتا وشوا پښتنو مشرانو سره داسې کار وشو لکه سیاسي مخالفین، هغې وخت کې داسې فکر کېده چې د پاڅون یوه هسته کېدای شي همدا قومي مشران وي، او د مترقي ټولنې د جوړولو په پلمه باندې دا سلسله پیل شوه، په قبیلوي ټولنه کې قومي مشران برخلیك ټاکي او په مترقي ټولنو کې سیاسي ګوندونه لوری ټاکي، د جهاد په وخت کې دا کار قصدي وشول، کوم کارونه به چې قومي مشرانو کول دا کار قومندانانو وکړل، ای اېس ای دا کار وکړ، چې مستقیم ډول یې قومندانان تر خپل کنټرول لاندې راوستل، پاکستان ته یې ګټه داوه چې په محلي سطحه د پېښنو جریان کې دوی شامل کړل په هره سیمه کې یې نفوذ پیدا کړل او قومندانانو به په ډېر ویاړ ویل چې د مقاماتو سره مو اړیکه ده یانې ای اېس ای سره مو اړیکه ده، دې کار طالبانو ته زمینه برابره کړه، بیا القاعده راغله

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د سپټمبر پېښې وشوې او نړیواله ټولنه داغله هیله داوه چې بیا به قومي جوړښتونه بېرته خپل ځای ومومي، خو حکومت دا نیت نه درلود ، په ځانګړې ډول د حکومت غوښتنې برخې شمالټلوالې نه غوښتل چې پښتانه قومي جوړښتونه رامنځته شي.

او دوی نه قصدي نه غوښتل چې پښتانه بېرته په طبعي ډول رامنځته شي، طالبان بېرته را پورته کړای شول، د خپلو موخو لپاره پدې مرحله کې چې د طالبانو د نفوذ د مخنیوې لپاره یواځینې ګواښ قومي مشران، او جرګه وه، بیا د قومي مشرانو وژل شروع شول، یوازې شپږ سوه قومي مشرانو نه زیات په کندهار کې ووژل شول.

ویل کېږي نژدې دریالس سوه قومي مشران په پښتونخوا کې وژل کېږي، په وزیرستان کې اصلي قومي مشر نه دی پاتې شوی ټول له منځه وړل شوي، دا ددې لپاره چې پښتانه خپل رهبر ونلري، داسې سیاسي رهبریت نشته او نه سیاسي قوت شته چې د پښتنو د حقوقو څخه دفاع وکړي، شمالټلوالې ونه غوښتل چې پښتانه خپل رهبر ولري، په شمالي ولایتونو کې یې ټلواله کوي او په جنوبي ولایتونو کې یې طالب کوي چې پښتانه خپل رهبر ولري.

ددې لپاره چې د پښتون نشنلېزم له منځه لاړ شي او بې رهبره شي، حل لاره یې داده چې پښتانه مشر پیدا کړي او سره بیا منسجم شي که نه دا ستونزې نه حلېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

د افغانستان ملي تحریك

(پښتون په تراژیدۍ کې او د ژغورنې لار)

د یو ورځني نړیوال، پوهنیز، شننیز او څېړنیز سیمینار د برخوالو

پرېکړه لیك

۱۳۹۲ ل کال د وږي ۷مه نېټه

کابل- افغانستان

www.melitahrik.com 0777 400 116

د ۱۳۹۲ل کال د وږي میاشتې پر (۷)مه نېټه په کابل کې یو یو ورځنی نړیوال او پوهنیز سیمینار جوړ شو. په دې سیمینار کې په لسګونو لرو بر افغان لیکوالو، پوهانو او د بېلابېلو برخو کارپوهانو ګډون درلود. د سیمینار ویناوالو دې ترخه واقعیت ته ګوته ونیوله، چې پښتانه په یو لوی ناورین او یوه ترخه تراژیدۍ کې راګیر دي. په تراژیدۍ کې که نن یوازې پښتانه سېزل کېږي، نو ددې اتکل شته چې ددې غمیزې لمبې به نورو لرې نږدې ولسونو او سیمو ته هم ورسېږي. د سیمینار ګډونوالو پر دې ټینګار وکړ چې سوله د ټولو ولسونو یو مهم ضرورت دی او باید دې چې ولسونه یو بل سره مرسته او همکاري وکړي. د سیمینار ګډونوالو په دې باب دغه لاندې پرېکړه لیك صادر کړ:

۱- پښتانه په لوی لاس په روانه لویه تراژیدۍ کې ساتل کېږي، هر څوك چې له هر لوري ددې تراژیدۍ اوږدول غواړي، وروستۍ لمبې به یې دوی ته هم ورسېږي، نو په کار ده چې له هر ډول لمسونو څخه لاس واخلي.

۲- افراط او تفریط پر پښتون ولس تحمیل شوې، دا دواړه پدیدې د پښتون له اصلي کرکتر سره اړخ نه لګوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- پښتو ژبه یوه محرومه او محکومه ژبه ده، په دې محکومیت او محرومیت کې د پښتنو د رقیبانو ترڅنګ خپله پښتنو هم ونډه اخیستې، موږ نور په هېڅ ډول دا محرومیت، محکومیت او مظلومیت نه شو زغملای.

۴- په پښتنو کې اوس د یو اساسي سیاسي حرکت او مشرتابه خلا ده، ددې خلا د ډکولو لپاره باید په تدبیر او دقت ګام پورته شي.

۵- پښتانه په لوی لاس د ولسواکۍ او ټاکنو له بهیر لرې ساتل کېږي، داسې لارې چارې باید ولټول شي، چې پښتانه د خپل قومي اکثریت په شان سیاسي اکثریت هم ثابت کړي.

۶- یو زیات شمېر د مضر مصلحت او مضر احتیاط پر ناروغۍ اخته دي، له هرې ممکنې لارې چې وي، ژر تر ژره باید ددې ناروغۍ درملنه وشي.

۷- جګړه د پښتنو ټول ارزښتونه له منځه وړي، همدا اوس د بېلابېلو جګړه مارو غاړو له خوا د پښتنو عاموژنه روانه ده ، دا عاموژنه په هېڅ ډول د زغم او توجیه وړ نه ده، له ټولو نړیوالو او کورنیو بشري سازمانونو څخه غواړو چې د پښتنو د جنوسایډ د ختمولو لپاره خپل غږ پورته کړي.

۸- د تعلیم نشتوالي او ناعموالی او اقتصادي فقر د پښتنو د بدمرغۍ نور عوامل دي، د پوهنې وزارت په ګډون له ټولو اړوندو ادارو څخه غوښتنه کوو چې د پښتنو له استحقاق سره سره سم هڅوی ته برابر کړي.

۹- د ډیورنډ کرښه یوه منحوسه، کرغېړنه او جبري کرښه ده، یو واحد ملت یې پر دوو برخو په جبري ډول وېشلی، دا سرطاني کرښه په هېڅ وجه د منلو وړ نه ده او څومره ژر چې کېږي باید دړې وړې شي، ډیورنډ مړ او کرښه یې هم مړه ده.

۱۰- د سیمینار ګډونوال د سیمینار د ویناوالو له نورو ګټورو ویناوو سره هم موافق دي او په ټولیز ډول یې تائیدوي.

د سیمینار ګډونوال غوښتنه کوي چې ددې سیمینار ویناوې او لیکنې دې په کتابي بڼه هم چاپ شي او د رسنیو له لارې دې هم خپرې شي.

www.melliahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کورودانی

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (شېرعلي شېر) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوالو او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library